IOANNIS MEVRSI

FERDINANDVS ALBANVS,

sive

DE REBVS EIVS IN BELGIO

per Sexennium gestis,

LIBRI IV.

In quibus Belli Belgici Principium.

ADDITVR

DE INDVCIIS,

LIBER SINGVLARIS,

In quo ejusdem belli finis.

AMSTELODAMI,

Apud GVILIELMVM & IOANNEM BLAEV,

cIↃ IↃ C XXXVIII.

ILLVSTRISSIMIS
ORDINIBVS
HOLLANDIÆ
WESTFRISIÆQ.

Fortunæ ac libertatis Belgii fœderati assertoribus propugnatoribusq. primis, piis, felicibus, invictis, hoc Historiæ meæ monumentum qualecunque

IOANNES MEVRSIVS

Dedico consecroque.

ILLVSTRISSIMI DOMINI,

Principia belli vestri Belgici, quæ literarum monumento consecravi, Vobis offero. Audeo dicere, victurum Opus; ob rerum illarum, quas complectitur, dignitatem. Nunquam Fama loqui desinet, quę Europa non contenta, etiam Asiam Africamque pervagata est, & illic quoque nomen vestrum inclytum reddidit. Igitur ut istius belli nullo tempore memoria unquam obliterabitur, ita erunt, qui legere illud, & principia ac causas scire, semper cupient. Vobis autem offerre visum, quia debebam. Vestra enim in hoc opere invicta virtus commemoratur; vestrum illud robur animi admirabile potissimam Historiæ partem implet. Atque hîc Posteritas leget, Vos pro libertate publica, quam Philippus, ille Regum potentissimus, oppressum ibat, contra privilegia populi, contra fidem à se datam, maximo animo arma sumpsisse; nec præclara audendi signum, quod secuti statim Zelandi, primos tollere dubitasse. Scilicet ita olim etiam adversus Romanos, cùm indigna cogere vellent, Cl. Civili duce, opponere Vosmet ausi estis: & quos orbis universus extimescebat, qui contemnere auderetis, soli Vos sanè exstitistis. Ex eo tempore tot jam seculis quasi enervata vir-

tus parum ab inertia aberat; certe sic existimabant Principes vestri, qui quantumvis, per tot privilegia adstricti, precarium tantùm aliquo modo imperium habebant; nimia tamen mox potentia dubiam Vobis libertatem priscam fecerant: Philippus verò etiam nullam facere voluit. Huc cùm eum liberæ potestatis cupido, proprius dominantium affectus, incitaret, majestate sua tanta indignum ratum, regnandi legem à subjecto populo accipere; pulcra occasio visa fuit, invadere tempus per dissidia religionis turbulentum. Sed consilium hoc contra cecidit, quàm speraret: quippe veterem principatum, quem munire destinabat, magnam partem planè evertit. Itaque nunc provinciæ cæteræ, quæ se jugo subduxerunt, Vobis libertatem debent; quam asserere, nisi vestro exemplo fortes, nunquam sanè ausæ essent. ac præterea semel ausæ non tueri se potuissent, nisi Vos protexissetis. Neque inficias ulla ibit, animam suam in vestra versari; & provinciam hanc, quam tenetis, Reip. fœderatæ cor esse. Quinimò illa ut libertatem, ita magnitudinem suam, ad quam hodie pervenisse eam constat, magna ex parte Vobis debet. Quod Europa ejus fœdera passim amplectitur, æstimatque, Asia amicitiam colit, Africa etiam auxilium petiit, quæ Invidia negare possit, vestrum beneficium esse? In partem gloriæ cæteræ quidem provinciæ veniunt, quæ, pro viribus quæquæ suis, strenuè etiam adjuverunt; verùm tamen primas hîc Vobis deberi, illæ ipsæ non invitæ profitentur. Macti magnitudine ista, ac fortuna,

ILLVSTRISSIMI DOMINI,

quam supremum Numen veneror uti Vobis sempiternam, Vos autem communi Patriæ, ac Reip. adeò universæ, florentes atque incolumes servet. Lugduni Batavorum. Kal. Iul. ANNO CIↃ IↃ C XIV.

IOANNIS MEURSI FERDINANDI ALBANI

LIBER I.

EVROPÆ pars non contemnenda Belgium nostrum est; quod variis olim Principibus subditum, matrimoniis mox conjunctum, obtigit feliciſſimæ per tria ſecula domui Auſtriacæ, ſed quæ ad fortunæ culmen perveniſſe ſub Carolo V videri poteſt. Ille, ſive ætate fractus, ſive regnandi, adverſante jam fortuna, etiam ſatur, cum exuere potentiam vellet, dividere inſtituit: & Imperium, cujus ſucceſſio, ob dubia Septemvirorum ſtudia, minus certa videbatur, in fratrem ſuum Ferdinandum; Hiſpanias, cæteraque item regna, Belgiumque, ceu certiſſimam hereditatem, in Philippum filium tranſtulit. Sed conſilii ejus poſtea pœnitentia ipſum inceſſit. Nam penitius cum attenderet, obnoxium magnitudini ſuæ Imperium videbat, & arcana quadam neceſſitate obſtrictum ſibi Germaniæ ſtatum, ne aliunde Cæſarem legeret, quam è ſua domo, cujus ipſe tunc temporis caput, & poſt eum futurus filius. Hoc ergo modo Philippum principem Belgium accepit, & cum eo graviſſimas turbas, per quas ſub legatis pluribus variè affectum. Cauſæ erant, & mutata majorum religio, & ad opprimendam iſtam imminuta privilegia. Quippe res illa animos populi, cætera placidos, neque temere moveri faciles, incitavit. itaque initio, reverens principis, injuriam ipſi repræſentat, & vim item deprecatur, ſupplicatque, uti ne vexari ſeſe tam indigne, neve opprimi præter jus aut fas permitteret. Verum ubi rejectis precibus, nihil omnino tyrannis remitteret, poſt ſpem exhauſtam profligatâ patientiâ iram accendit deſperatio; armaque ſumpta, extrema vitæ, ac publicæ libertatis tutela. Arduum ſane id bellum fuit, & cui par vix ſanè dixerim an priora ſecula viderint; nec fidem adeo habitura poſteritas erit; etiam cum in monumenta fide optima relatum leget. Ac profectò, ſi fateri verum volumus, quis aut arma animoſius intulit? aut conſtantius unquam pertulit? aut adverſa fortius excepit. Videte in Hannoniâ Montes; in Hollandiâ Harlemum, Alcmariam, Leidam, Oudewatram, & Bommenedam; in Zelandiâ Zirizeam; in Brabantiâ Trajectum ad Moſam, & Antverpiam; in Flandriâ Sluſam, & illam, quæ exempla omnia ſuperat; Oſtendam. Omnes hæ pro libertate fortia quævis ſunt perpeſſæ; & fecere etiam multæ. Sed hæc partium virtus fuit; nunc Remp. univerſam inſpiciamus. Romanum militem Veji x, Numantia xiv, Italia ſola Io annos eſt remorata. Fœderatorum vero arma nullæ urbes ſemeſtre ultra ſuſtinuerunt; & vii provinciarum libertas annis xxxiv vindicata. Roma Africæ, quod miſerat bellum, animoſè repoſuit, & Carthaginem exſtirpavit. Sic Hiſpaniæ Fœderati, Gadeſque diripiunt. nec hoc contenti, arma ſua ulterius navigare jubent, Indiaſque adeo ipſas petunt, Philippi ærarium; & Regem ante id tempus invictum, Europæ univerſæ terribilem, ad pacem offerendam impellunt. Sed rei initia proponamus.

CVm è Belgio diſcederet Philippus, Margaretam Parmenſem provinciis impoſuit, mulierem, rerum imperitam, ſed quæ in adminiſtranda Rep. Antonii Perenotti Cardinalis Granvellani conſiliis uteretur. Obtinuerat id a rege homo ſolerter ambitioſus, ut penes ipſum, ſine invidia, rerum omnium ſumma eſſet. ſed dum immoderatè potentiam habet, turbata valde quiete publica, & exaſperatis procerum ac populi animis, ut offenſæ ſe ſubtrahe-

ret, in Sequanos abiit, moxque amota Parmensis cum Ferdinando Alvaresio Albano præfecturam mutavit. Sub discessum regis erat in limite miles Hispanus, quem removeri Ordines petebant; & rex promiserat, sed de instinctu Granvellani arbitratus, certum hic fine illo principatum non fore, diu restitit. tandem, cum instare magis magisq; Ordines videret, invitus acquievit. atque hæc prima ejus offensa. Absente rege, agitatum ut majorum religio salva esset: eòque Inquisitio requirebatur, & plures episcopi. Hoc consilium Belgii pacem, & Philippi in provinciis illis imperium, penè evertit. Magnam hic operam dedit Franciscus Sonnius, Theologus Lovaniensis, qui Romam profectus Pontifici exposuit, *quæ Belgii magnitudo esset, quæ populi frequentia, atque opes. in summâ libertate magnam esse religionis negligentiam, unde hæreticorum potissimum incrementum; cui occurri à sede Romanâ necessariò deberet.* Et orator non indisertus in pietatis negotio facilè causam obtinuit. Itaque cum episcopi hactenus tantum quatuor essent, Cameracensis, Atrebatensis, Tornacensis, & Vltrajectinus, augere numerum placuit, & quatuordecim alios adjicere, quorum electio ad regem, confirmatio ad Pontificem pertineret. His destinatæ urbes maximæ. Machlinia, Antverpia, Silva ducis, Gandavum, Brugæ, Ypera, Audomaropolis, Ruremunda, Daventria, Harlemum, Middelburgum, Leovardia, Groninga, ac Namurcum. Quin etiam III archiepiscopatus constituti; Vltrajectum, Cameracum, & Machlinia; cum injuriâ manifestâ archiepiscoporum Coloniensis ac Rhemensis: nam ad illum Vltrajectum, ad istum Cameracum pertinebat. Vltrajecto autem subjectæ Daventria, Harlemum, Middelburgum, Leovardia, & Groninga: Cameraco, Atrebatum, Audomaropolis, Tornacum, & Namurcum: Machliniæ, Antverpia, Silva ducis, Ruremunda, Gandavum, Brugæ, & Ypera. Atque hæc postrema, Granvellano assignata, prima dignitate esset. Hinc populi querelæ, & optimatum, collegiorum quoque, ac monasteriorum. & pars privilegia libertatemque concuti, pars sacerdotia in alios transferri, indignabantur. inde sequitur capitale crimen, nobilium supplicatio; & veri præludium, imaginarium bellum. Quamobrem cum, ingravescente tumultu, impar sedando fœmina videretur, removere à Republ. placuit. Ac quidem seriò deliberat Philippus, consiliumque Madriti primùm, dein Segoviæ etiam habet, duplici consultantium adfectu; *utrum veniâ, an vindictâ uteretur.* Ruisius Gomesius Silva, Suaresius Figueroa Ferianus, & Barnardinus Fresneda, clementiam suadebant, ac *concedendam Belgis delicti pœnitentiam.* contra Ferdinandus Alvaresius Albanus, Spinosa Cardinalis, & Inquisitionis præses, *coërceri rebellionem, & in auctores animadverti* volebant. His Philippus rex accedit, & proximo vere bellum pronuntiat, exercitumque decernit, à se ducendum. Tenax illi offensæ animus; & occasio videbatur, *obnoxiâ jam provinciarum libertate, munire principatum, per tot privilegia hactenus precarium.* itaque offensam non ultra clam habet, & pœnæ initium à Montinio facit, ac Bergensi, qui anno præterito oratum missi ad mitiganda de inquisitione edicta, in hoc tempus dilati, in custodiam abducuntur. ubi Bergensis, injuriæ impatiens, mœrore animi dubium, an veneno, decessit Montinius postea extra Segoviam productus, securi percutitur; vir magni animi; & affectus in Remp. Bona utriusque fisco addicta, nec majorum profuit religio, quam tuebantur. & Bergensis, ut regem placaret, per literas uxori mandaverat, quicunque pueri in sua ditione à sectariis lustrati essent, hos ut denuo lustrari juberet. pro Montinio, quæ adventabat, Philippi sponsa, Anna Austriaca, deprecatura dicebatur. sed illi ne gratiam hanc faceret invitus, maturato supplicio, intercessionem exclusit. Iam Philippus in Belgium iturus de via deliberat. *Oceanum ingredi exiguo navigio, præter dignitatem; cum magna classe, longi apparatus videbatur. & periculum in Hollandia aut Zelandia timebatur, ob Auriacum illic præsidem, in turbatis provinciis fidei si non ambiguum, tamen suspectum. per mediterraneum mare longa via erat, & magna impensa; &, ut per Italiam iter non difficile, ita per Germaniam, propter principes Protestantes, per quorum terras transeundum, non satis tutum.* quapropter per Sabaudiam,

diam, Burgundiam, ac Lotharingiam ire placuit. hæc brevior via, & periculo vacua, etsi non molestia; cui minuendæ, quia, anno inclinante, per aspera montium impeditus in Sabaudia transitus, à rege Galliarum petitus commeatus, ut ad forum Iulium copias exponere, ac per Provinciam, agrumque Lugdunensem, ubi cœlum clementius, traducere in Burgundiam liceret. cumque is excusaret, frequentes illic Protestantes esse, nec tutum ideo militum transitum; tandem decretum est, per Sabaudiam iter facere. sed quia in ea commeatus inopia, ad ducem amicum, Philibertum Emanuelem, Ioannem Cunigam amandat, & Franciscum Ibarram, ut venturo exercitui iste transitum, hic annonam procuraret. eadem de causa ad Lotharingiæ ducem Antonius Mendoza mittitur. ac rata sane legatio fuit. His peractis, cum in procinctu rex staret, alii, potestatis avidi, suadere *ne iret. castigandos esse Belgas, ipsum natura nimis benignum: insuper, spectare pœnas, principi indecorum.* igitur mutare sententiam Philippus, & legatum destinare, cum exercitu, ac plena potestate. inter hæc dispicit, cui negotium id committat. & hi Carolum filium suadent, cujus reverentiâ, ceu legitimi principis, facile Belgæ ad obsequium redirent. alii Medinacœlium proponunt; alii Albanum, militiæ clarum: cujus virtutem, coërcendis perduellibus necessariam, magis extollere, qui remotum ab aula æmulum cupiebant. & obtinuit horum sententia, indignante vehementer Carolo, qui benignè in Belgium affectus, tranquillari illud, quam castigari malebat. Mox evocatæ Neapoli, Sicilia, Sardiniaque, legiones veteranæ, & duplicatæ leves armaturæ, additæque ex Hispanis turmæ duæ, Lopesii Sapatæ, & Sanchii Avilæ. equitum sclopetariorum item XI, Petri Montani, & Consalvi Monteri in Snevia, & comitatu Tirolensi. Albericus Lodronius peditum Germanicorum habito delectu, signa XII, è militibus CCC singula, conscribit. Hoc apparatu, mense Maio, anno CIϽ IϽ LXVII, cum filio utroque, Friderico, ac Ferdinando, Barcinone solvit Albanus; & febri pariter atque arthritide correptus, curandæ vale- CIϽ IϽ LXVII.

tudini, Nicææ cum IV triremibus subsistit, CIϽ IϽ LXVII. cæteram classem Genuam præmittit. inde subsequitur, viribus refectis; & septimo die, quam discesserat ex Hispaniâ, Genuam appellit. ibi vexilla tironum selecta IV veteranis miscuit, in Belgium ituris; & Alexandriam profectus, Gabrielem Cnevam Alburquercium, Mediolanensis ducatus præsidem, obvium habuit. mox ad Pontificem ablegat Mendozam. renovando consilio, quod se auctore cum reginâ ante biennium Bajonæ habitum. deinde, militem lustraturus, Ambrosii fanum contendit. id provinciæ subalpinæ est oppidum, prope montem Cenisium, quo Ibarra advectâ annonâ exercitum omnem convenire jusserat. Erant in eo sub signis XLIX peditum Hispanorum paullò minus novena CIϽ, quorum primi ductores, Alphonsus Vlloa, Iulianus Romerus, Sanchius Lodonius, & Consalvus Braccamontius. & Vlloa quidem signa XIX, reliqui X quisque ducebant. his additi in fronte sclopetarii majores XV, ingens pugnæ momentum, ut usu compertum. equites Hispani, Itali, Epirotæ, in XII turmis, CIϽ CC. Lustrato exercitu, & à morbo recreatus, Astam venit, atque inde Poërinum. ubi habito cum Sabaudo colloquio, Ambrosii fanum, quo militem præmiserat, contendit. moxque Cenisio monte & Alpibus superatis, Monflorium venit, in Burgundiæ limite. Exercitum omnem trifariam diviserat. primum agmen ipse ducebat, medium filius Ferdinandus, ultimum autem marchio Cetonæ, Chiapinus Vitellius, vir belli egregius. In itinere magnæ molestiæ, per loca abrupta, & arduas convalles, quas Arva scindit, streperum flumen, per confraga saxa in Isaram illabens, ubi ponte jungitur. ad hæc alia quoque difficultas objecta; quippe sterili loco, sine quiete continuanda diu itinera, militem fatigabant, fame moriturum, si eodem hospitio plus die egisset. Dum ita per Allobroges iter facit, vehementer sibi timere Helvetii, maximè vicini Genevenses, qui ad fœderatos, pari metu consternatos, auxilium oraturos mittunt; item in Hednos ad Condæum, communi periculo ut arma capesseret, atque opem ferret. sed hunc metum Albanus ipse statim exemit,

CIↃ IↃ LXVII. cum, nusquàm moratus, in Belgium festinat. Dum in Burgundiâ est, adjunxere se copiis sclopetarii c, cataphracti c c c c, à Philippo conscribi jussi. iis præerant, comitatus præses Vergius,& nobilitatis principes, Chevereaulxius, Mommartinus, & Clarovallius. Monflorio digressus, duodecimo die Fontenajum attigit, Lotharingiæ oppidum, in limite positum. inde cum villam Theodonis venisset, in principatu Lutzemburgensi, à Parmensi missi Barlamontius,& Noircarmius, mandatorum à rege exemplar petunt. eo exhibito, cum tranquilla omnia in Belgio esse illi referrent, equitatum Germanicum, in limite præstolantem, auctoramento solvit. Obvium illic Egmundanum habet, qui dicis ergo adveutum gratulatur. hunc ut eminus venientem vidit, ad præsentes conversus, clarâ voce; en hæreticum, inquit, magnum! audiebat elogium Egmundanus, animumque turbatum vix composuit, cum blandè exceptus ambiguum dictum benignè interpretatur. Lodronii legionem Antverpiam præmittit, & Belgarum x v i signa urbe excedere jubet. Bruxellas, salutandæ Parmensi, Ibarram destinat. eumque subsecutus cum cætero milite x i Kal. Septembris illuc venit. ibi legionibns præsidia distribuit. Sardoam Auguiano, Neapolitanam Gandavo, Langobardicam Liræ, Ferdinandum filium cum quàm maximo eqnitatu Diestæ imponit; solam Siculam sibi reservat, & per metatores hospitia assignat. tum Parmensem magno comitatu in palatio salutat, ac mandata regis explicat; quibus illi & armorum summa,& religionis arbitrium, jus denique omne in magistratus vel castigandos, vel mutandos, præterea vita ac necis suprema potestas committebatur. sola rerum civilium administratio Parmensi relinquêbatur. &, ne quid controverti posset, in dubiis negotiis, uni ipsi interpretandi jus dabatur. post hæc à rege literas profert, quibus scribebat, jussa Albano etiam quædam secreta dedisse, in tempore revelanda. hæc quæ essent, cum interrogaret; renidens ille, oblitum se dicere: sed mox, cùm occasio foret, in memoriam revocanda. satis contemptim responsum videbatur, sed prudens fœmina offensam dissimulat, tempusque operitur, quo, commeatu impetrato, provinciâ decedat. calumniæ de eâ apud regem fuerant, *conniventiâ suâ, & lentitate muliebri, fovisse turbas; severiter compescendas.* has absentiâ refellere statuebat, &, tam dispari successore sæpius desideranda, in meliore Belgarum affectu solatium ponebat. Protinus jussa exequitur Albanus, & anni superioris libello pro rege respondet; tum Caroli,& Philippi, de religione inquirendâ edicta reponit; deque ordinum conventu spem conturbat. provinciis, quæ rex mandasset, per literas denuntiat. simul ad obsequium hortatur, pacemque, & veterem sacrorum cultum. etiam diploma regium, auctoritatis firmamentum, typis vulgat. Arcanum mandatum erat, punire proceres fidei incertos. hoc, cum Parmensi ingratum sciret, clam habere Philippus jusserat. & colloquio satis id compertum, cum asseveraret, *si clementer haberentur, constantes obsequii omnes fore. experiundo didicisse, Belgarum ingenia impelli non posse. si blandè agat, fide inter se certaturos; si vim intendat, pro libertate quidvis ausuros.* sed ille institutum nihilominus urget, ac nrbano magistratui claves adimit. indignantibus cnnctis minui jus suum. Gandavenses, quibus plus animi, per Egmundanum, provinciæ præsidem, de injuriâ conqueri ausi, responsum accipiunt; *continerent sese: ipsum, quod regi expediret, consulturum esse.* Ordinatis rebus, de inquisitione edicta restituit. hinc Ordinum loco xii viros rebns judicandis instituit, qui sub ipso præside, imminutâ curiarum auctoritate, & Senatus Belgici supremi, contra provinciarum privilegia, de perduellibus, ac turbatæ religionis reis, cum plenâ potestate cognoscerent. huic Senatui destinati initio promiscuè provinciales,& extranei; Arenbergius, Barlamontius, ac Noircarmius; Hadrianus Mariùs, Gelriæ cancellarius; Artesiæ præses, Ioannes Porta, Iacobus Hessellius, Ioannes Vergas, Lndovicus Delrio, Belinus Biefins, Ioannes Bosius, cognitor regius;& Iacobns Torræus, qui ab actis esset. Albani vicem præsidis partes Vergas sustineret, propudium hominis,&, uti fama erat, ob vim illatam virgini propinquæ, Hispaniâ exsul. cujus sævitiam ipsi quoque Hispani testati, dig-

num

CIↄ Iↄ LXVII num Belgii carcinomate cultrum dicebant. Primo trimestri comparere ipse Albanus, ac pro libidine solus jus dicere; senatui cætero tantum consulendi potestas esse. eâque injuriâ mox commeatum petere nonnulli; alii tyrannidem detestati, sponte suâ emanere. itaque ex XII vix III reperti, qui damnatorum sententiis subscriberent, Vergas, Delrio, ac Toræus: tam insigni omnium odio, ut hi TURBARUM, illi SANGUINIS SENATUM appellarent. cumque principio decretum esset, non aliis litem intentare, quam nobilibus fœderatis, absentibus, ac profugis, concionatoribus quoque, consistorianis, quos vocabant, iconomachis, & perduellibus; alia his capita adjecerunt, quibus obnoxii quicunque tenerentur, ii regis majestatem læsisse, bonisque omnibus excidisse judicarentur. tam latâ quidem interpretatione, ut nemo non crimini propinquus videretur. Hic Senatus, istâ auctoritate munitus, decreta Hispanica exequi paullatim cœpit. Auriacus, Egmundanus, Hornanus, Hochstratenus, Bergensis, & Montignius, animum regis offenderant maximè; nec pœna amplius differenda. quamobrem negotium simulare Albanus, ac Bruxellas proceres evocare, de summâ rerum consulturus. conventum indicit ad V Eid. Septembris in domo Culemburgicâ, quam, occupato â Parmensi palatio, ipse insederat. ubi convenissent, Senatum ignarum armis obsidet, & de arce Antverpiæ imponendâ consultans, cum diem exemisset, sub vesperam demum consilium dimittit. inter exeundum, ut minore tumultu res gereretur, seorsim emissos, Egmundanum Sanchius Avila; Hornanum Hieronymus Salinas comprehendit. Egmundanus, animi egregius, cum gladium ponere juberetur, quo tam fortiter aliquoties pro rege usus, nequicquam ordinis sui jus obtestans, ægrè discinxit. Hornanus autem, circumstantes de eo percunctatus, cum nemo responderet, sublatis cœlum versus oculis, altè suspirans; *nimirum*, inquit, *æquum erat, ut cujus me consiliis permisi, ejus quoque fortunam sequerer.* Id verò, providus futuri Auriacus, in supremo Willebroci colloquio, vates nimium verus, eventurum utrique prædixerat. quippe ominatus erat, ipsum Egmundanum pontis vicem futurum, per quem Hispanus, libertatem pessum daturus, in Belgium transiret. sed vir diligens retinendæ dignitatis, & gravem sine eâ vitam habiturus, dum aliter salvam non fore existimat, fato quodam in exitium trahitur. Captivis appositus miles Hispanus. Re patratâ, per Barlamontium, & Mansfeldium Parmensi nuntiat, *hoc fuisse in regis literis intellectu obscurum, quod explicari tunc haud consultum. factum, ut, si turbaretur, derivatâ in se invidiâ, ab odio populi, quem ipsi regendum rex commiserat, & periculo immunem præstaret.* Animum fœminæ, cùm ingenio sexus sui, tum potentiâ imminutâ, satis irritabilem, pupugit ejusmodi excusatio, quâ illudens in dubium traheret tot rebus gestis perspectam fidem; &, provinciâ decedere jussæ, tanquam adhuc gubernatrici insultaret. Nec his contenta Albani ira, ultra pergit. Moxque Ioannes Casembrotius Backerselius, ut consiliorum, ita fortunæ pars herilis, carceri mancipatur. & Lodronius Antonio Straleno, consuli Antverpiano, opibus, ac gratiâ inter suos insigni, in viâ Machliniensi manum injicit; bona in commentarium referri, ædesque obsignari mandat. præter hos capti plures alii, loco & sorte dispares. Carolus Mansfeldius, qui cum fœderatis principio fuerat, sive exemplis territus, sive innuenti clanculum patri obsecutus, ex aulâ se subtrahit, non tutum ratus, aut regis gratiam, aut præfecti severissimi amicitiam experiri. Hochstratenum casus servavit. nam in aulam cum proficisceretur, Albani jussu consilia collaturus, læso forte per viam crure, emanendi causam invenit. Ingens terror Belgas invasit, utque innocentiam tutam haberent, hi trans mare in Britanniam, illi in finitimam Galliam, ac Germaniam, isti ad urbes Ansiaticas passim diffugiunt. Captivos proceres sub custodiâ III CIↄ militum Gandavum mittit, in arce asservandos; jussoque prius Egmundano tesseram à præfecto reposcere, & Alphonso Vlloæ tradere, qui cum præsidio illic esset. nobilitas reliqua, pars Vilvordiæ, pars Bruxellis in carcere habita. CIↄ Iↄ LXVII

postea

CIↃ IↃ LXVII. postea Antverpiam veniens Albanus, in suburbio Kiliano, meridiem versus, diruto muro, ac turre vetustâ, portâ Cronenburgicâ, arcem ordinat, arduo opere, & impensa quaterdecies centum cIↃ florenorum. è quibus CCCC cIↃ Antverpiensibus imperata, ex centesima, vicesima, & decima recipienda. præponitur fabricæ Paciottus, simili in Taurinis opere artis clarus. operæ II cIↃ laborem continuantes brevi tempore ad finem perducunt. propugnacula V circumposita, ac priori Albanus à se DVCIS, secundo FERDINANDI, tertio TOLETANI, quarto ALBÆ nomen imponit. quintum in artificis memoriam, PACIOTTVM vocat. inde cum CCCC equitibus ipse ingressus, opus inspicit, ac præsidium Gabrieli Serbellono mandat; tormentaque bellica urbi erepta illic collocat: magistratum denique lectos, & cætera præsidio necessaria, curare jubet. in urbe cum legione Germanicâ Lodronium relinquit. eo facto Bruxellas repetit. Interim, commotâ denuò Galliâ, Carolus rex auxilia ab Albano poscebat, ex fœdere debita, quod Bajonæ cum reginâ clam contraxerat. Legatur fano Quinctini præfectus, cum tribus aliis è primariâ nobilitate. nec irrita legatio fuit. quin Albanus, ceu rebus jam in Belgio pacatis, ipsum se ducem ultro offerre. sed suspectus Gallis tam obvius favor, & *in regni penetralia talem venire, exploratio verius, quàm auxilium* putabatur. quamobrem gratiis actis respondent, *tutius alium copias auxiliares ducturum; ut enim ipse adsit, & Belgium deserat, neutri regum expedire.* tum Arenbergium designat cum equitibus cIↃ IↃ; peditibus cIↃ cIↃ, Hispanis ac Belgis, qui, declinandæ Albani sævitiæ, in militiam sese dederant. Iam rebus in Belgio constitutis, adfuturus Philippus credebatur: ac initio ita statuerat; sed turbæ in aulâ, ac regno, retinuerunt. Carolus filius, veluti rerum novarum studio, in custodiam datus, uxorque Elizabetha accitâ morte è vivis sublata. tum in Bæticâ compescendi motus Maurorum. Albanus ubi comperisset, plurimos Belgas in Galliam profugos contra regem arma induisse, edicto eos, mense Septembri promulgato, revocare conatur. moxque Octobri proximo iterat, vetans *quemquam patriâ excedere, aut extraneo principi militare. si qui negligerent, iis extremum crucis supplicium, & bona publicanda denuntiat.* in præsentes passim sævitum, & brevi tempore carnificis manu interfecti amplius cIↃ IↃ CCC. Hâc re, qui ultro solum verterant, se beatos existimare; exiliumque, ac paupertatem, graviore aliorum miseriâ, multò libentius tolerare. XIV Kal. Ianuarias regius cognitor, Ioannes Bosins, publicè in judicium vocat Gulielmum Auriacum, Ludovicum Nassovium, Antonium Lalanium Hochstratenum, Gulielmum Bergensem, Florentium Pallantium Culemburgensem, Henricum Brederodium, aliosque: intraque proximas VI septimanas adesse Bruxellis jubet. Auriaco beneficia commemorat, & honores à Carolo ac Philippo collatos; tum, objectâ ingratitudine, non uno crimine perduellionis reum agit. Hochstrateni, & cæterorum, eadem ferè accusatio. Parmensis, impetrato commeatu, ordines Belgii scriptis V Eid. Decembres literis valere jubet; *in regem fidem, in ipsos affectum*, seriò testata. simul hortatur, *uti majorum religionem, & regis sui cultum, porrò constanter tuerentur. Animo angi ob biennii præteriti turbas, quas tamen ipsa Dei gratiâ, & fideli subditorum operâ, dispositis per oppida obnoxia præsidiis, composuisset. nec restare aliud quicquam, quàm ut, malis pœnâ compressis, rex de cæteris pro arbitrio constitueret. huc consilia sua contulisse. sperare autem, eam curam adhibiturum, qua priscam felicitatem provinciis reduceret. optare item, quam coram illis potestatem accepisset, ibi quoque deponere posset. sed mandato expresso prohiberi, & nolle regem, nisi se præsente, conventum haberi.* Non multo post in Italiam discedit, prosequente aliquousque Albano. Desiderium sui in animis Belgarum fœmina reliquit, potentiæ præ successore moderata. rex provinciæ benè administratæ gratias agit, & aureorum vicena cIↃ, atque annua vicena mercedem decernit. alii quadragena memorant. Captivi proceres, mox avecti, angere omnes; & exempla tam illustria nemini veniæ spem permittere. Sabina Bavara, Egmondani uxor, adeò violento casu consternata, dato Nicolao Landæ negotio, liberare virum custodiâ nititur. conatus irrita, *saltem ut* CIↃ IↃ LXVII.

aurei

CIↃ IↃ LXVII. *aurei velleris equitem, aut Brabantiæ terræ baronem, haberi* supplicat. itaque pluribus libellis agit, *ut collegis, pro ordinis jure, judicandus permitteretur. id usitatum semper fuisse, & Novocastello, Montagæ, Romonio, Gruythusio, Ravesteinio, Haultbordino, aliisque factum: quos perduellionis itidem reos à principibus secundùm ordinis sui statuta habitos. nec quenquam unquam aliter acceptum, nisi prius, de principis & collegii sententiâ, ordine motum. quo si excidisset, tum ei, per Brabantiæ privilegia, regis juramento firmata, quæ reum provinciâ exportari prohibent, dandum judicem ordinarium.* Fœminæ principi, pro marito rectè supplicanti, distinctione superbâ Albanus illusit; & regem segregans, *pro Belgii domino, non velleris præside, de causâ cogniturum* respondet. porrò Landam abstinere jubet. Hic Sabina, de liburnicis paratis famâ, metuens, ne è Brabantiâ pridem avectum mox quoque in Hispaniam transferrent, provinciæ Ordines enixè orare, *darent operam, ne quid præter jus fasque pateretur.* illi rati tam æqua postulantem deseri non oportere, apud Albanum intercedunt, *ne migraret leges populi, aut datam à rege fidem violaret.* isque respondet, *ex æquo & bono rem curaturum; nec in nomina tam illustria, fideique in regem & meritorum antè præclara, temerè quicquam commissurum.* eadem anniti, cum Hornani matre, apud Cæsarem, Imperii principes, cæterosque ejus ordinis equites, in Hispaniâ, Italiâ, Germaniâ, & alibi. interim custodia nihilò liberior. & IV Eid. Novembris, jussu Albani, Vergas, Delrio, Pratiusque, Hornanum adeunt, ac responderi sine exceptione ad interrogata postulant. si detrectet, ceu in contumacem actum iri. ea

CIↃ IↃ LXVIII. res quatriduum exemit. dein anno CIↃ IↃ LXVIII ad diem IV Eid. Ianuarii, coram Francisco Montesio, & Antonio Avilâ, LXIII accusationis capita Pratius tradit, quibus intra V diem respondere deberet. idem Egmundano factum. Auriacus, futuri prudens, Dillemburgum in Germaniam evaserat. Hochstratenus in Vbiis erat. uterque scripto crimen removent. *fidei semper in regem certos componendis turbis omnia tentasse. falsò in ipsos culpam verti, quam Inquisitioni jure imputarent. illum Hispanorum astum esse, qui libidine dominandi antiqua regionum jura convellere annisi, ansam quærerent fu-*

mendis armis, & opprimendæ per vim libertati. CIↃ IↃ LXVIII.
ideò creatos novos episcopos, & promulgatum concilium Tridentinum, impulsore maximè Granvellano, qui Belgii procerum infestus hostis, prosapiæ obscurus, illustrissimum quemque potentiâ supergressus, eaque ambitiosè usus, remp. omnem pervertisset. non judicium declinare, si idoneum, & secundum ordinis equestris statuta, daretur. Aliorum alibi, in eodem reatu, par responsum. Interim Auriaci filium invadunt, Philippum Buranum, misso Verga, qui Lovanio eum abduceret, ubi studiorum causa agebat. nec vel ætatis innocentia, vel implorata à Rectore Academiæ privilegia, vix tredecenni profuerunt. passim etiam in vincula conjecti provinciarum urbiumque advocati, & syndici. omnes crudelissimè habiti. inter cæteros Iacobus Endius, Hollandiæ advocatus, sævienti Albano miserrimè objectus. virum gratiæ & fidei inter suos insignem, Bossuvius, absente Auriaco provinciæ præses, ad cœnam vocaverat, eâque finitâ abiturum, apud se detinuit. inde domum ejus Sandium mittit, ipsi ab epistolis, unaque Gulielmum Berendrechtum, actuarii curiæ adjuvam, qui scripta schediaque ejus omnia in indicem referrent. tum noctu per prætorem, additâ aliquot militum custodiâ, Bruxellas captivum mittit. illic, confectus mœrore, anno post in carcere periit. innocentiam viri Ordines tueri annisi erant, Antverpiamque, ubi tunc cum Senatu suo esse Albanus, miserant è primariâ nobilitate Assendelfium, ac Mathenesium, & aliquot primarum urbium consules; additusque Ioannes Treslongus, vir forensis eloquentiæ clarus; primusque postea in supremo Hollandiæ senatu præses. is acriùs bonam causam agebat; ac libera oratio penè exitium patrono attulit. nam totum diem in cubiculo domus asservatus, nemine ad colloquium admisso, cum silentii juramento vix dimittitur; tanto cæterorum metu ne prehenderentur, ut mutatis statim hospitiis, re infectâ, urbe excederent. Sub hoc tempus rex Philippus, de re Belgii animi incertus, ad Inquisitores totam defert, ex eorum sententiâ deinde acturus. iique XIV Kal. Martias respondent; *Belgas omnes, cujuscunque ordinis aut loci, divinæ pariter ac humanæ majestatis reos esse. solos excipi,*

qui

CIↃ IↃ LXVIII. *qui in probationibus indicarentur. hos apertè Dei, ecclesiæ, & regis sui reverentiam exuisse; illos, cum reprimere sectas turbasque debuissent, per initia exigua, tolerando vires addidisse, eidem culpæ nobilitatem affinem videri, quæ, quietis publicæ prætextu, populum per libellos supplices concitasset.* ratum regi hoc consilium. igitur per literas III Kal. Albano imperat, ut in sectarios ac perduelles è S. Inquisitionis præscripto quæstionem habeat. isque, ne deinceps, quorundam mollitie, in sententiis ferendis fluctuaretur, abrupti rigoris judices delegat; qui ex consilii, quod SANGVINIS appellatum diximus, præcepto, de noxiorum pœnis arbitrarentur. horum licentia cum in innocentissimos quosque grassaretur, neque sanctione tam laxâ quisquam omninò eximius haberetur, metuere sanè vehementer, qui dignitate, aut opibus, præcellerent. nemo non suum periculum putare. & metum augere quotidiana miserorum spectacula; gravia in præsentes supplicia, bonaque absentium publicata. Tam inclementi rigore passim plurimi patriâ exacti. parsque in Flandriâ occidentali silvis sese abdidere, unde factâ manu erumpentes, in sacerdotes monachosque noctu irruunt, comprehensis bona eripiunt, & eâ, quam passi erant, immanitate, nares auresque fœdè obtruncant. quibus coërcendis missus miles cum frustra esset, vicatim rusticos Albanus sui quemque curionis curam gerere, ac bona erepta, à judice æstimanda, restituere edicto jubet. deinceps verò pro vitâ eorum, ac facultatibus cavere, nullo privilegiorum obtentu. Auriacus, intellectis Albani consiliis, tam iniquè se ac filium divexari indignatus, apud Cæsarem, Electores, nec non reliquos Imperii principes, de injuriâ ac vi conqueritur, & intercedi apud Philippum orat. at is literis & legato Cæsaris respondet; *rerum Belgicarum negotium Albano abs se creditum esse. huic se Auriacus sisteret, benignè audiendus.* sed illum sævitiæ fama deterruit. quamobrem ad Imperii proceres, & propinquos, conversus offensam iterum repræsentat. *se defensione prohiberi, bonisque everti. filium in Hispaniam abductum, conculcatis Brabantiæ, & Academiæ Lovaniensis, privilegiis.* tum privatæ injuriæ publicam addit. *antiquam Belgii libertatem oppressum iri. passim arcibus, locisque munitis, Hispanos imponi, Belgii & Germaniæ hostes. alibi arces novas fieri. infelices Belgas dum, tuendæ libertati, Inquisitionem avertere nituntur, in ærumnas graviores incidisse. nec Belgii tantum periculum verti, sed illo subacto, in proximam solo & culpâ Germaniam iram Hispani transferendam esse. itaque in communi causâ operam conferrent, hominibusque præter fas oppressis auxilia decernerent, multò maximum libertatis suæ firmamentum.* eâ oratione flexi nonnulli, quos genus aut religio jungebat, militem promittunt. interim, innocentiæ testandæ, apologiam edit. Sub hoc tempus nobiles aliquot sævitiam Albani ulcisci statuunt. quadragesima erat, & anni tempus pietatem suadebat. ad eamque exercendam Groenendalium, in nemore Sonio monasterium, proficisci cogitabat. id gnarum aliis, occasionem consilio dedit. Risoirius & Carlous, è gente vander-Notiâ fratres, duces se præbent. Carlons, ut pericnlum temporis evaderet, in monasterium illud se abdiderat. parati pedites circiter IↃ, equites plus minns IↃ cc, plerique in castello Ohanio occultati. & patrata res erat, nisi è militibus quidam insidias prodidisset. is Licquii pridem domesticus ad ipsum defert, ille porrò ad Albanum. qui propositum pietatis exercitium, quia non crederet, vix differre persuadetur. è conjuratis unus, de cohorte Egmundani miles, quæstionem fortiter excepit, nec consciorum quenquam prodidit. Ineunte quadragesimâ eorum supplicia, qui concionibus interfuerant, Albanus destinat; itaque passim per urbes ablegat, qui noctu oppressos in vincula abripiant. sed plurimi, vel suo metu, vel monitu amicorum, mutatis locis periculum evasere. & è prætoribus ipsis nonnulli, manifestâ mandati iniquitate, officium detrectabant. inter alios Leidæ Ioannes Berendrechtus erat. adventabat in urbem Arnoldus Sasboutius, cives aliquot LXXX comprehensurus. ac perfecisset, nisi vir animi mitis, homines simplices, publicatis à Parmensi literis, & regis clementiâ fretos, circumveniri indignum ratus, fugam monitis, aut latebras suasisset. alibi tamen non sine effectu imperium fuit; & oppressi multi non uno mortis genere perierunt. Vltrajectinis por-

ↀ. Ↄ. LXVIII. rò instat, ut concilii Tridentini decreta recipiant. missique præses Machliniensis, & decanus Bruxellensis, cum loci Archiepiscopo negotium adjuturi. sed ecclesiasticus ordo hîc discrimen aliquod facere. *fidei quidem catholicæ professionem, errorum reformationem, cætera omnia libenter admittere: at quæ de extraordinariâ juris dictione capita essent, & quædam alia ambigui sensus, ea nullo modo posse. ante biennium factam esse à Parmensi interpretationem; hâc se usuros.* cumque urgeret Archiepiscopus, deprecatum Bruxellas mittunt, quibus severè Albanus respondet, *omninò gerendum morem esse, idque ita regem velle. nam quæ nuper à Parmensi concessa dicerent, ea iniquam temporis conditionem extorsisse.* ad responsum literas addit; & archiepiscopum mandata exequi, clerum ilicò parere jubet. In Germaniâ Auriacus amicos & exercitum parare, cum fœderatis clam consilia sua habere, & vix exspectante Albano pluribus simul locis impressionem moliri. à profugis quoque in Angliâ, Cliviâ, & alibi dispersis, opem ac pecuniam rogare. Ludovico fratri, & Gulielmo Bergensi affini mandata dare, providerent ne quid resp. detrimenti caperet. Theodorus Sonoius cum fiduciariis literis ad fœderatos contendit, rogatum singulos, ut loco præscripto ad XIV Kal. Maji adesse velint. & stitere se nonnulli; aliis ancipitis consilii eventum opperiri placuit, pro fortunâ animum habituris. dum hæc fiunt, Ludovicus Nassovius apud Embdanos hoc agit, ut militem collectum navigio imponere illic liceret. sed illos, etsi faventes clanculum, palàm difficiles Albani respectus reddidit. Est in propinquo Wedda castellum. hoc statuerat occupare, & inde in agrum Groningensem, reliquamque Frisiam, & Hollandiam Borealem, copias mittere. id consilium ubi per Embdanos impeditum, nihilo tamen segnius rem gerit, & confestim ad Wesalienses Sonoium mittit, ipsis sponsoribus arma quàm plurima paraturum. nec cessare Gulielmus Bergensis, qui, collecto passim milite, Crispinum Zeltbrugium in Gelriam mittit, agrumque Zutphaniensem. atque is Herenbergam capit, & præsidium à Megensi impositum expellit. sed festinato ab Albano auxilio, ne hostis, debellari per initia facilis, morâ sese communiret, misso ↀ Ↄ LXVIII. cum legione Longobardicâ Sanchio Lodonio, tueri locum non potuit. In Gugernis quoque copiæ convenerant. jamque erant CIↃ CIↃ, sed sine armis. hæc cum incremento exspectabantur; sed in alieno solo temerè securi præter spem oppressi fuerunt. Conventum Albanus intellexerat, quem statim perturbandum ratus, Sanchium Lodonium cum V signis legionis suæ Namurcum proficisci jubet: ejusque copiis Sanchius Avila, Nicolaus Basta, & Petrus Montanus, suas jungerent. ac Avila quidem stipatoribus præfectus, Basta equites Epirotas, Montanus sclopetarios ducebat. hi viâ deflectere jussi, Trajectum Mosæ iter faciunt. ibique viæ fessi, cum se paullum recreassent, ex Ebersteinii legione IV Germanorum signa adsciscunt. cum his Ruremondam movent, ad Ruræ & Mosę confluentes, in Cliviæ Gelriæque finibus, oppidum munitum. id dolo pridem fœderati, atque apertâ vi aggressi, frustra fuerant. itaque suburbio direpto, ac templo, retro cedentes, ponte tumultuario Rurâ transmisso per Wassenburgum Herculenum versus viam habebant. Avila gnarus ubi agerent, cum equitatu properè insequitur, Lodonium cum peditatu subsequi jubet. Hic coacti pugnam capessere fœderati, aciem ordinant: sed homines non benè armis instructi, & subito Hispanorum adventu consternati, cum magnâ clade pedem referunt, ac Dalemum vicinum se recipiunt. idque mox VII Kal. Maji, auctis per Lodronium copiis, impetu facto expugnatur. capiuntur signa VII, trucidantur CIↃ CC, Villerius & Dueus capti Bruxellas abducuntur. ex Hispanis vix XL desiderati. Franciscus Verga, operæ in eo conflictu egregius, vulneratur. Lodonius, re præclarè gestâ, cum V signis Ruremondam venit, ibique captivis aliquot laqueo gulam fregit. inde per pestem digressus, Venlonæ ac Graviæ militem imponit. signa alia V, Vilvordâ & Tornaco missa, per vicina loca distribuit. Ad nuntium cladis, miles, qui circa Bergensem, dilabi. & Wesalienses, metu perculsi, concessa prius viris IↃ arma abnuere. eaque res irritum conatus Sonoium fecit. inde, cum rumor increbesceret, novas

Bb in

CIↃ IↃ LXVIII. in Gelriâ copias cogi, Albani jussu profecti contra eos Megensis, provinciæ præses, & Andreas Salazarius, arcis Panormitanæ in Siciliâ præfectus. Consalvus Braccamontius è suâ legione signa VIII Silvâ ducis advocata, & reliquum Aldenardæ præsidium, adjungit. Cæsar Avalus, marchionis Piscariæ frater, cum tribus equitum turmis, ad Graviam itidem adesse jubetur. quam in Gelriæ Cliviæque collimitio positam mutato loco fœderati cum occupassent, mox rursum metu obsidionis deseruerunt. Artesiæ limitem ex Atrebatibus, Flandriâ, atque Angliâ adjacente coactus miles infestabat, non obscuro Condæi consilio. Duces bello admodum clari, Cocavillius, Valens, & Amandus. id Albanus indignatus, per Philippi oratorem apud regem de vi expostulat; qui Condæum per literas scitatus, an, pace constitutâ, talis militiæ ipse Cocavillio auctor; cum is negaret, Cossæum mittit, equitum tribunum, ut latrocinia coërceret. nec segnis ille cum Picardiæ proximæ præsidiis negotium suscipit; & Cocavillium ad Valerii fanum assequitur. Erant sub signis ejus pedites non plus IↃ C, equites CC, hos cum duce in urbem compulsos obsidione cingit, & dejecto per tormenta muro, dum ruinam muniunt, admissis ex aliâ parte Cossæanis, deserere stationem, & se in vicinas ædes recipere cogitur; ubi cum Amando ac Valente captus, Lutetiamque abductus, cum infelicis militiæ sociis capitis damnatur. Inter hæc plurimæ Albano molestiæ, ac sub nundinas Francofurtenses Fridericus Palatinus aureorum centum quinquaginta CIↃ, militum in Belgio stipendiis destinata, Manhemii detinet, ubi in Rhenum Nicer illabitur. ob id factum regis sui nomine conqueri Albanus, & mercatores Itali plnres, commendatitiis ab Emanuele Sabaudo adjuti. Allegare Palatinus, anre annos IX Imperii decretum, *ne qua pecunia Germaniâ exportaretur. insuper fraudem vectigali factam*. tandem, Cæsare etiam implorato, prius merces, mox pecunia quoque dimittitur. eam rem magna clades excepit. Ludovicus Nassovius, infelici inirio, contra fortunam animum firmans, collectis copiis Frisiæ incumbit. in promtu ipsi equites pauci; pedites instar VII CIↃ, titulus armorum, *patriæ, & conscientiarum, libertas*: vexillaque inscripta, AVT RECVPERARE, AVT MORI. CIↃ IↃ LXVIII.

Weddam, Arenbergii arcem, situ ac munitione peridoneam, per L delectos capit. militem omnem Groningam convenire, jusserat. illic, & vicinis locis, aliquot dies commoratus, Damum, Ommelandiæ oppidulum, contendit: ubi copias junxit frater Adolphus. inde, vocatis provinciæ ordinibus, per Tiallingum Eissingam jureconsultum, arma ac pecuniam postulat, subsidia belli, si benignè dare recusent, per vim impetranda. cum moram rogarent, & consulendo Groesbequio tempus, qui per Arenbergii absentiam pro præside esse, ut studia obstringeret, haud gravatè indulsit. In metu erant, ne subsidiorum faciles, in provinciâ undique apertâ, & prædæ obnoxiâ, iram regis concitarent. iccircò consulentibus responsum datur, ne quid temere paciscerentur. at pecuniam, in tam manifesto discrimine, damno avertendo concederent: eò magis, quia impediendi nulla potestas. quippe paucis ante diebus Groesbequius Wittewerum, ad primum à Damo lapidem situm, cum CCCC festinantèr profectus, militem necdum auctoratum, & inermem magnâ parte, opprimi facilem arbitratus, omnia contrà expertus fuerat. Interim Nassovius, allatâ pecuniâ, copias auctoravit; & per Groesbequium monitus Albanus, Arenbergium mittit, provinciæ præsidem, recens advenam, pace in Galliâ constitutâ. addit Braccamonrium, & Sardoam legionem, cum Germanorum IV signis, ac alâ equitum Curtii Martinengi. his accedere Carolus Brimeus Megensis jussus, qui equites Hispanos & Epirotas CCCC, pedites CIↃ IↃ, ducebat. Arenbergius per Hollandiam iter maturat, & signis Belgarum V advocatis Groningam, inde Wittewerum contendit, VI tormenta bellica minora secum trahens. vixque advenerat, cùm Nassovius, gnarus Megensis absentiam haud exiguum victoriæ momentum, antequam jungeret, hostem invadit. Loco idoneo CIↃ sclopetarios disposuerat, per quos acriter velitatum, donec nox insecuta dirimeret. tum Weddam versus castra movet. ac postridiè fu-

gam

CIↃ IↃ LXVIII. gam eum agitare ratus Hispanus, ne elaberetur, nullâ dncis prudentiâ retineri potuit; tanto persequendi ardore, ut in cunctantem convitia jacerent, sectarium interdum dictitantes, & regi suo parum fidum. ille loci peritus, exspectare Megensem suadebat, vix diei itinere separatum: cujus si vires suis adjungerent, sine discrimine victoriam fore. sed consilii, quàm animi, meliorem impetus militis in præceps abripuit. itaque insequitur, prælii aleam experturus. cùm Winschotam venisset, proximum Damo pagum, eminus aciem benè ordinatam, & pugnare certam, prope Heiligerleum offendit. paribus utrinque animis pugna committitur; sed Nassovius explorato, penes Arenbergium vix ccc Martinengi equites esse, Germanos c adversum mittit. ex insidiis sclopetarii cccc latus invadunt, atque dissipatis ordinibus in fugam vertunt. multos prælium, plures loci paludes hausere. Arenbergius fortiter pugnans gloriosè occubuit; & cum eo ex Hispanis viri illustres, Alvarus Osorius, Ioannes Peresius à Soto, Petrus Caprarius, ordinumque ductores VII, è gregariis CIↃ IↃ C, desiderati. qui evaserant, Heiligerleum se recipiunt. id in propinquo monasterium, dum expugnatur, Adolphus Nassovius, inter primos animosè rem gerens, occiditur. post eam cladem, direptis castris, ingens victori præda cessit. & Arenbergio Heiligerslei, Adolpho Nassovio Weddæ funus factum. Illa strages Groningensium animos perculit; & magistratus, turbarum metu, in S. Walburgis æde arma ponere cives jubet. ac postridiè Megensis adest, cnm Chiapino Vitellio, adducens equitum turmas V, peditum signa VIII, adhæc in urbe IV erant, præsidio relicta. itaque satis tuti jam oppidani videbantur. Nassovius gnarus recentem hostium consternationem egregiam rei gerendæ occasionem, nt victoriâ uteretur, non cunctanter copias Groningam ducit, & cœnobio proximo militem immittit. illic dum leviter interdum pugnatur, equo suffosso, in extremum discrimen Martinengus venit. Megensis ictu sclopeti saucius, eo ex vulnere posteà obiit. quam cladem ulturi sui, expugnato mox cœnobio, præsidium omne contrucidant. Arenbergii cæde, & exercitus strage, asperior Albanus, ocius Namurcum Hispanos ferè omnes, Trajectum Mosæ CIↃ CIↃ pedites, equites IↃ, proficisci jubet. Maximiliano Hennino Bossuvio, Hollandiæ præsidi, aliorum locorum tutelam mandat. inde ad pœnas animum vertit. ob religionem Belgio profugos edicto revocat; ac non redeuntes, graviorum metu, perpetuo exilio, bonaque eornm fisco addicit. cumque novos motus audiret, & quotidie majores timeret, ne qui porrò qnicquam auderent, suppliciis deterrere animum induxit. Igitur extremo Majo, Gulielmo Auriaco, Ludovico Nassovio, Antonio Lalanio Hochstrateno, Florentio Pallantio Culemburgensi, Gulielmo Bergensi, & Henrico Brederodio, qui citati non adessent, exilium indicit. & Bruxellis dirutas ædes Culemburgensis solo æquat. nam illic congregati proceres, de libertate defendendâ consilia ceperant, & libellum porrecturi Parmensi inde processerant. Igitur pœnam meruisse visæ. in areâ columna ingens marmorea posita, quæ quadruplici inscriptione facti causam testaretur. Hæc post annos aliquot comminuta, tam manifesto Albani odio, nt abducta quisque frusta, aliquod præclaræ operæ testimonium, ostentaret. Kal. Iuniis in captivos gladium expedit, eoque Bruxellis percussi XVIII è primariâ nobilitate viri, Gisbertus, & Theodorus Batenburgici, fratres; Petrus Andolotus, Philippus Wingelenus, Maximilianus Cocus, Philippus Triestius, Ioannes Bloisius Treslongus, Bartholomæus Vallæns, Arturus Batsonus, Hermannus Galama, Siffridus Bejema, Iacobus Ilpendamns, Firminus Peletarins, Constantinus Bruxellus, Ioannes Rumaltius, Ludovicus Carlerius, Petrus Waterlczius Altzius, & Philippus frater. atque ex his Batenburgicus uterque, Andelotus, & Cocus, qni generis dignitate cæteros antecellerent, extra portam Scarenbergensem, contra hierocomii sacellum, sine loculis bini tumulati. reliquorum corpora palis fixa, & suspensa supra capita. cum producerentur, ne vel justâ querelâ, vel generoso alloquio, spectantis populi misericordiam, aut virtutem, atqne CIↃ IↃ LXVIII.

CIƆ IƆ LXVIII. Albani odium excitarent, pulsata magno strepitu tympana audiri quenquam prohibebant; intermissa, si quis silentium, aut fidem majorum polliceretur. denique, turbis inhibendis, circumposita morientibus Hispanorum signa IX. Postridiè eo ipso in loco simili supplicio affecti Villerius, & Dueus, infelici ad Dalemum pugnâ capti. prætor etiam Anguiani, Quinctinus Benedictus, ac Cornelius Menins, eloquentiæ in concionibus claræ. Tot nobilium mortes proceribus prælusere. III Non. Egmundanus Hornanusque curru Gandavo advehuntur, illuc antea, sub diversâ custodiâ, in carcerem missi. captivos equitum turma I, peditum signa X ducebant. in advectos sententia mortis postridiè fertur. crimen utrique par intentatum. *fidei suæ negligentes interturbasse; cum Auriaco, ac cæteris proceribus, fœderi subscripsisse, libertatis tutandæ prætextu S. Inquisitioni restitisse, nobilitatis seditiosæ patronos fuisse, provinciam non rectè administrasse; audaciamque sectariorum, magno religionis Catholicæ detrimento, impiè dissimulasse.* Causa exitii maturandi, odium maximè in Egmundanum, ut dignitate & meritis parem, ita gravem; tum quia nutantem clade nuperâ Frisiam confirmare, armisque Nassovii omnibus copiis quamprimum occurrere oporteret. inde metus, ne oppressa per vim provincia, abducto milite, per absentiam tumultuaretur, & effracto carcere tantis belli ducibus uteretur. quamobrem illis sublatis, tum se securum, ac cæteris omnibus terribilem fore. Venire in urbem jussus erat Martinus Riethovius, Iprensis episcopus; isque auditâ Albani sententiâ, cum supplex deprecari vellet, indignanter rejectus, mortem Egmundano nuntiare jubetur. igitur invitus, frustra tentatâ clementia, sub noctem mediam tam tristem nuntium captivo defert. qui initio attonitus, interrogare, *an nulla gratiæ spes restaret.* cum negaret Riethovius, operamque nequicquam impensam referret; *ideò venisse, ut morituro extremum pietatis officium præstaret; ergo,* inquit, *gratias Deo, & Albano, quod ejusmodi mortis conciliator mihi obtigerit.* tum animum obfirmans; *atqui nec tam me nocentem putabam, aut tantopere offensum regem. cui quando ita videtur, unum oro, ut, me vitâ & bonis exuto, iram finiat: uxorem autem, & innoxiam liberorum ætatem, misereatur.* inde ad regem, CIƆ IƆ LXVIII. & Albanum, literas scribit; enixè petens, *pro meritis omnibus, ut innocentiæ suorum parceretur. se in regem fidei certum, & obsequii, semper vixisse. quicquid contra factum videretur, id à necessitate expressum. virtutem satis olim probasse, à quâ si nuper aliquantum deflexisset, injuriam temporis, non malitiam suam fuisse. quando tamen ita existimaret, mortis legem patienter accipere; idque extremum egregiæ voluntatis testimonium haberet.* Cum scripsisset, obsignatas Riethovio tradidit, additis precibus, ut rectè curaret; quod ille non gravatè recepit. inde consilium petenti, quod mox in pegmate sequeretur, idem suadet, sermone ad populum abstinere, neque enim à multis intellectum iri, ob frequentiam circumstantium Hispanorum: & verendum esse, ne quis verba non benè excepta malè interpretaretur. inter has curas noctem egit. Postero die, qui pervigilium Pentecostes, à Iuliano Romero, & Francisco Salinâ, ad supplicium producitur. Euntem comitabatur, is quem dixi, Martinus Riethovius, pio alloquio solaturus. erat in foro exstructum pegma, injecto nigro panno velatum; & in eo pulvilli serici nigri II, & spicula totidem. item abacus, in quo posita crux argentea. subter quæsitor Spellæus, cum lictore, quem fama erat à pedibus fuisse. circum XIX Hispanorum signa stabant, ne quid populus benignior turbaret. adhæc III alibi disposita. unum omnes urbis plateas, reliqua II palatium servabant. sub meridiem in pegma ascendens, & inambulans paululum, *utinam*, inquit, *pro rege meo, & rep. mortem hanc oppetere liceret*; tum Romero interrogato, an spes nulla gratiæ esset; cum is negaret, dentibus frendens, projecto in terram indignanter pallio togâque, post pauca cum Riethovio verba, in genua procumbit, crucemque argenteam, quæ in manibus, subinde veneratus, fortiter lictorem excipit. abscisso capite, pannus trunco, & effuso sanguini, injicitur. tum productus item Hornanus, multiplicem Dei offensam fassus, ac benè astanti coronæ precatus, cum in regem peccasse, quo rogabatur modo, constanter negaret, in pulvillum subjectum itidem inclinatus, gladio

ↀ D LXVIII. gladio percutitur. capita utriusque, per horas II spiculis impacta, triste populo spectaculum præbuerunt. tum loculis plumbeis condere corpora ministris permissum. & solenni pompâ illud ad Claræ, hoc ad Gudelæ fanum deponitur. Posteà Sottegemum, suum in Flandriâ oppidum, Egmundani; Campiniam Brabantiæ Hornani avehitur. Vidit supplicia hæc, uti fertur, capto loci alicujus secreto, Mondolcetus, qui tunc regis Galliarum negotia illic procurabat; & regi illicò nuntium misit: *ejus se spectasse necem, cujus virtute bis concussa Gallia universa contremuisset.* nimirum clades innuebat, prius ad Quintini fanum, inde ad Grevelingam acceptas. Insignia luctus, more in magnatum funeribus usitato, pro foribus aulæ domestici statuerant; sed ea Albani jussu amota, nec miseris palam lugere licuit. Ingenti mœrore perfusa civitas, & plerique detestari abruptum rigorem; omnes infelicem procerum sortem commiserari. quin nonnulli tincta effuso sanguine sudaria, odii & vindictæ olim irritamentum, asservare. maximè omnium dolere miles ereptum sibi Egmundanum, virum animi excellentem, & clarissimum belli ducem. quin & populi pars magna, ad occisi loculum effusa, dum in Claræ fano esset, cum lacrymis oscula certatim dabat. Interim in Frisiâ gnavus operæ Ludovicus Nassovius, indiesque famâ victoriæ auctæ copiæ. jamque cum equitatu Germanico Iustus Schouwenburgicus accesserat. quo rerum statu Groningani Ioachimum Panserum legere signum subsidiarium jubent: sed id mox Bartholemæus Entesius Hareni oppressum noctu aggressus, captis plurimis, aut interfectis, dissipavit. In Germaniâ ab Auriaco, & Hochstrateno, item laboratum. sed iis varia impedimenta. & Sonoius, Ioanne Basio ac Reinero Cantio adjutantibus, etsi viâ ab Erico Brunsvicensi obsessâ, Nassovii ad Groningam copiis ꟾↄ ccc sclopos curat. inde Franciscum quoque Bosshusium, qui cum VIII navibus in Amasiâ flumine commeatum prohibebat, in fugam propellit. dum hæc fiunt, ne morâ Nassovius robur contraheret, Albanus ipse in Frisiam proficisci statuit, ac Chiapinum Vitellium cum X cohortibus præmittit, prælio abstinere jussum. addit Germanos ↀ D LXVIII. ꟾↄ Iↄ, qui sub Erico Brunsvicensi Daventriam convenerant; & VI alias duce Roblesio: item militem ab Hiergio lectum. mox ipse secuturus Hispanorum XVII signa legionis Neapolitanæ Gandavo advocat, relictis tantum arcis præsidio II vexillis. alia XX è Siculâ, & Longobardicâ, Bruxellis ac Trajecto Mosæ Silvam ducis ire jubet. & Noircarmius, acceptâ levis armaturæ præfecturâ, equites ꟾↄ in Burgundiâ pararet. Croius, ac Blondus, curato Valentinianis præsidio, in Hannoniâ & Atrebatibus peditem recenserent. Cressonerius Machliniâ, ubi publicum provinciarum armamentarium, tormenta bellica XVII submitteret. inde Silvam ducis iturus, eo consiliarios omnes, de Frisiæ auxiliis consilia daturos, adesse jubet. nam quamvis hujus belli gloriam sibi destinaret, tamen, ceu variè impeditus, quo minus ire ipsi liceret, voluntatem dissimulabat; ut vel vano rumore negligentiorem hostem, ceu abfuturo ab exercitu imperatore, facilius vinceret: vel, ut per adversa rerum apud regem majus operæ pretium faceret. itaque Bruxellis V Kal. Quinctiles profectus, cum postridiè Antverpiam venisset, ut urbi signa ex Lodronii legione, arci II sub Serbellono imponit. inde Silvam cum universâ manu contendit. Hic cum nuntium accepisset, de expugnatâ per Bergensem Herenbergâ, Lodonium mittit. isque cum equitum Epirotarum alâ I, & cataphractis L, ac machinis V profectus, locum à præsidiariis desertum recipit. tum Ibarram Daventriam ire jubet, curandæ annonæ, & navigiis conquirendis, ad transmittendum peditatum, qui Iselâ, Mosâ, Vahali, & Rheno distinebatur. quæ res, etsi auctis aquis imbrium frequentia, feliciter festinata. Igitur tandem Daventriam venit, obvio equitum CCC Germanicorum ductore, Ioanne Bernardo. ibi Lopesio Acunæ mandat, ex Hispanico levis armaturæ equite alam conscriberet. Baptista Montanus, Aurelius Panormitanus, & Georgius Macucas, tantundem facerent ex Italis, atque Epirotis, qui pridem in Galliâ exauctorati. postridie Coverdiam movet, inde Groningam. apud Coverdiam eum Vitellius

CIƆ IƆ LXVIII. cum equitatu Brunſvicano excepit ; & mox in itinere Megenſis. Groningam advenit pridiè Id. Quinctiles, cum Priore Melitenſi. Id gnarus Naſſovius Gemingam verſus, ad Amaſiam flumen, caſtra movet, locum metatus advehendo è Friſia Orientali commeatui ſatis opportunum. illic operiri hoſtem certus, aditus omnes properè munit: ac parte ab unâ foſsâ ingenti, ab alterâ ſe Amaſiâ tuebatur. & in viâ paſſim emiſſaria pontesque disjecerat, ut impeditior hoſtis ſequeretur. Interim cum navibus captis Delfſiliam Sonoius appellit; & intellecto, Groninga digreſſum Naſſovium ad Gemingam caſtra poſuiſſe, cum Cnocum veniſſet, non procul Embdâ; neque majores naves flumen ferret, lembo vectus ad eum properat, juſſuſque annonam procurare, ocius perfecit. ac dum hoc agit, ab Vnico Manningâ, præfecto Embdano, per Gulielmum Niveldium Arentſbergium monetur, uti ſub arcis urbiſque mœnia naves duceret, ſuâ operâ tutam illic ſtationem habituras ; oblatoque opportunè beneficio uſus, minoribus Gemingam miſſis, majores illic reponit. Albanus pleno ad prælium impetu ferebatur ; ac qnamvis impediret, abruptis ubique pontibus, & reſtagnantibus aquis, difficilis via, tamen XIII Kal. Sext. Naſſovium aſſecutus eſt. Mane erat, & multa nebula obſcurus aër, qnam mox clarior ſol diſcuſſit. atque explorato per Sanchium Avilam, quo loco res eſſent, ipſum, ac Monterum, cum ſclopetariis aliquot pugnam tentaturos mittit ; quibus reliqua acies ſuccederet, ita diſtincta, nt in fronte Hiſpani eſſent, inde Germani, poſt hos Belgæ, quos ſequebantur CCC cataphracti, & Ioannis Bernardi ala I. omnes agmine quadrato ſingulatim incedentes alter alterum ſequebantur. nam & anguſtum iter eſſe, & plerumque aquâ merſum, per quam miles umbilico tenus interdum ambularet. erat canalis, in Amaſiam ſe exonerans, ponte ſtratus. hunc dejicere, atqne aggere effoſſo aquas immittere, Naſſoviani moliebantur. quos Avila, Salazarius, Verga, Mendoſa, aliique nobiles fortiter aggreſſi, opus inceptum deſerere coactos, intra caſtra compulerunt. in hoc ingens pugnæ momentum erat; quamobrem Naſſovius, recuperandum ratus, illicò ſclopetariorum IV CIƆ ſubmittit. ii ſociorum turpem fugam correcturi acrem denuò pugnam inſtituunt ; ſed animo meliore, quam fortunâ. nam Hiſpani, initio pauci, occupatum locum acriter defendentes, mox per auxilia auctis animis, hoſtem faticentem in fugam vertunt. illo conflictu Gabriel Manrices Oſorius cecidit. Iulianus Romerus, & Sanchius Lodonius, qni in primâ acie, victis inſtant. quos ſeqnuti ſclopetarii CIƆ CC, ſub Roderico Sapatâ, & Didaco Carvaiali. Naſſovii copiæ in agmina II diviſæ erant. ac dexterum quidem latus eques, ſiniſtrum Amaſia flumen claudebat. frons obverſa hoſti erat ; & ante eam tormenta diſpoſita. his exploſis, cum ad manus veniretur, Hiſpanorum paucitate audentiores Naſſoviani, extra foſſam temerè proruunt. ſed repulſi à Lopeſio Figueroâ, ſuo pavore reliquos percellunt. ac trepidantibus cum equitatu Avalus incumbit ; Mendoſa, & Medivilla, cnm ſclopetariis. inde totas copias inducit Albanus, turbatoſque jam ordines penitus profligat. reliquiæ prælii Avalo mandatæ, & Martinengo ; qui fugientes ad XV uſque milliaria perſecuti. hâc in pugnâ Naſſovium deſtituit ſuorum virtus, qui in ipſo principio refractarii incondito clamore ſtipendium poſtulabant, nihil ſalutaribus ducis monitis, nihil proprio periculo moti. ipſe certè, animi egregius, ut cæterorum ſocordiam excitaret, pugnæ exemplum alacriter dabat; & omnia militis munia capeſſens, incumbentem hoſtem aliquandiu ſuſtinuit. ſed cum fruſtra victoriam tentari, tam obſtinatâ ſuorum ignaviâ, ſeque cum paucis in acie reſtare animadverteret, exploſis ſupremùm ſuâ manu machinis omnibus, non tam victus, quam deſertus, pugnâ exceſſit; parvoque navigio in proximam Friſiam orientalem evaſit. Iuſtus Schouwenburgicus initio prælii, ubi turbare militem animadvertit, cum pleroque eqnitatu ſe ſubduxerat. Tam turpis omnium ignavia erat, ut armis abjectis pars pecudum more trucidarentur, pars in proximo flumine mergerentur. A meridie in veſperam continuata cædes ; & vix nocte direm-

ↀ I Ↄ LXVIII. dirempta, postridiè renovatur. viæ cadaveribus & armis oppletæ. In quodam Amasiæ æstuario insula erat, in quam se Germani aliquot receperant. hos Figueroa, Hiergius, & Roblesius, ad internecionem cædunt. Vniversim instar VII c I Ↄ periere. capta item signa XX, & impedimenta omnia, etiam Hochstrateni, qui biduò ante, ad Auriacum profectus, à castris abierat. ex Hispanis vix LXXX desiderati. Geminga, ac pagi Reidani, miserè direpti. abacta pecorum aliquot c I Ↄ. rustici passim crudeliter vexati; fœminæ, ac virgines, ad libidinem habitæ. cujus rei Albanus ut invidiam amoveret, legionem obnoxiam auctoramento solvit. Frisiæ orientalis comes, Embdanique, valdè anxii, ne persequendorum hostium obtentu invaderentur, per oppositum Amasiæ aggerem subditos cum armis disponunt. urbisque præfectus, qui non ita pridem navium tutelam in se receperat, per adversa fidei negligens, Sonoium, ac navarchos cæteros ad se vocatos, torvum obtuens acriter increpat; ipsos pariter, navesque raptas, ac Nassovium, ærumnarum caussam præbere. & mox, securior Albani discessu, abire jussis, damnum alibi acceptum objiciens, naves prædamque omnem detinuit. Victor Albanus, ceu hostem fugientem insecuturus, transmittere Amasiam in animo habebat. sed navium egenus, relictis antea Groningæ pontibus, qui per aquosa loca advehi tempestivè non poterant; tum etiam crebris nuntiis monitus, cum ingentibus copiis adventare Auriacum, mutatâ sententia, retro pedem Delfsiliam flexit. ubi cognito loci ingenio, portum maris opportunum ratus, urbem condere omninò constituit; eò magis, ut Embdanorum, qui sectariis palam favere, commercia diverteret. itaque statim fossâ murisque designatis, urbem futuram Marsburgum appellat, & per Ioannem Cnivium, Groningensem episcopum, templo locum consecrari curat. His peractis Groningam tendit, ubi convocatos provinciæ Ordines adventum suum præstolari jubet. ac felicis apud Gemingam pugnæ nuntium Philippo regi Andream Salazarium, Pontifici Carolum Merlum mittit. Ioanni Hoio, episcopo Monasteriensi, per literas victoriam denuntiat; simul de Frisiæ orientalis comite, atque Embdanis, graviter conqueritur, qui Nassovio commeatum procurassent. Cum Groningam advenisset, Ommelandiæ ordinibus, ac senatui urbano significat, *inobedientiâ ipsorum, sectarum introductione, concionibus publicis, ac sacrorum contemptu, læsum regem. adhac nobilium multos, tam in urbe quam per provinciam, contra religionem Catholicam, regiamque majestatem, fœdera cum Nassovio agitasse. quin etiam arma cum perduellibus cæteris communia habuisse. quam in rem cum rex pecuniæ vim ingentem, Arenbergius vitam, ipse laboris tantum, ac molestiæ, impendisset; bono jure, ceu bello subactis, privilegia adimi posse. quamobrem statuisse, ne negligentiâ malum invalesceret, maturè occurrere; idque sibi negotium dedisse. idcircò velle, uti Ioannem Cnivium, pridem à rege & pontifice destinatum, præsulem acciperent. placuisse insuper, nova de caussâ religionis edicta promulgare, ac remp. denuò ordinare, bonorumque salutem & securitatem arce communire. de cætero autem Megensi, qui Arenbergio in præfecturâ successor datus, & sacrorum antistiti Cnivio, morem gererent.* Ad hæc omnes, jus in armis dicentem veriti, consternati animis silentium tenuerunt. & arcem quidem Vitellius, & Paciottus, Antverpiensi similem, sed ambitu minore, statim delineant, quamvis in annum proximum dilatam. Cumque intellexissent, Delfsiliam in urbem commutatum iri, multis precibus, Megensisque intercessione, ac Albernosii, qui Albano ab epistolis, gratia apud illum insignis, vix impetrarunt, ut consilium magis ipsis, quàm Embdanis, noxium omitteret. id tamen placuit, ut propugnaculum à Nassovio inchoatum perficeretur, ac, destinato urbi nomine, Marsburgum diceretur; quod obtinuit, quam diu potitus Hispanus præsidium illic tenuit. Hisce rebus exacto biduo, per Amstelodamum & Vltrajectum rursum in Brabantiam iter maturat. Ac Amstelodami quidem in tribunos, & ductores legionis Sardoæ, Arenbergianæ cladis pridem auctores, animadvertit. Vltrajecti dum moratur, advenit filius Fridericus Toletanus, pedites c I Ↄ c I Ↄ I Ↄ adducens, & stipendium in

CIↃ IↃ LXVIII. um in aliquot menses; quo mox peditatui præfecto, lustratoque exercitu, peditum XXX CIↃ, equitum VI sub signis comperit. & collaudatâ magistratus fide, ut terrorem populo injiceret, Diemenam, prædivitem matronam, annosque LXXXIV natam, quia hospitium concionatori præbuisset, gladio percussit. quæ in pegma ad supplicium producta, prætorem interrogat, *ecquis veniæ locus esset*; illo negante, satis aperto avaritiæ convitio, *video*, inqnit, *quid rei geratur. nimirum pinguis vitulus est, ideò mactari eum oportet.* inde ad carnificem versa, tanquam in ætatem jocata, cui reverentia aut venia debebatur, virilis animi fœmina quærit; *an benè gladium acuisset, nam lentam sibi cervicem esse.* Vt primum Bruxellas rediit, de Straleni, ac Backerselii, causâ cognoscere aggressus, ex senatus sui sententiâ utrunque supplicio affecit. ac Stralenum, ob egregia pridem merita, veniâ dignum ipsi judices pronuntiaverant. sed apud immitis animi virum, quem proprium in Belgas odium, regiâ voluntate munitum, crudelem fecerat, nulla meritorum ratio fuit. additur pœnæ Alfonsus Lous, Hornano ab epistolis, & consiliorum omnium particeps. deinde edicto interdicit, *ne quis cum profugis, ac proscriptis, pecuniam, aut literas commutaret; in quibus si quid regem spectaret, aut publicum bonum, infamiam mortis, & bonorum publicationem, pœnam fore. sin minus verò, tum de causâ judici arbitrandum. item profugos, ac perduelles, quicunque sciret, iis aut manum ipse injiceret, aut nomina ad magistratum deferret.* nobiles quoque, qui fœderi subscripserant, anno LXVI, passim in provinciâ latitantes, dolo aggressus ut proderentur, gratiam facti publicis literis denuntiavit: quibus tamen, per tot sævitiæ exempla, nemo temerè credendum putavit. contra multi, quibus vindex patriæ libertatis animus, variis scriptis, ac libellis, odium populi adversus eum concitârunt. inter cætera clam vulgata capita XVIII, in schedis Vergæ præsidis reperta, quaslibet criminum species complexa, tam immani rerum interpretatione, ut Belgarum nemo ferè extra noxam esset. alia XIII à Granvellano prolata, in quibus consilia, de constituendo Hispani per Belgium domi natu. sed huic licentiæ edicto occurrit, animum benignum, & bonam fidem, specioso elogio apud populum testatus. Interim Auriacus, collectis in Germaniâ copiis ingentibus, amicorum operâ, oratores ad Maximilianum Cæsarem mittit, qui excusarent; *eò rerum necessitate compulsum; rogarentque, ut Austriaca familia dignitate princeps, commiserari potius, quam irasci, vellet; atque afflicto graviter Belgio succurreret, unde ipse quoque genus ducebat. florentes olim provincias, tranquillasque ordinum moderatione, Hispanorum adventu valdè turbatas. Inquisitionis nomine proceres pariter atque opulentos pessimè vexatos; neque ullum sævitiæ, libidini, aut avaritiæ modum factum. sæpius supplices semper rejectos, deprecatoribus aut delusis, aut occisis. hâc de causâ, cum frustra apud regem preces tentarentur, versâ in iram desperatione, arma sumpsisse, extremam vitæ, ac libertatis, tutelam. quæ deponere paratus esset, simul vim atq; oppressionem Hispanus omitteret. oratum etiam demissè velle, ut pro miseris apud Philippum patruelem intercedens, unâ eâ ratione tranquillari Belgii turbas posse ostenderet, si remoto milite extraneo, & gravissimo Inquisitionis metu, libertas publica restitueretur.* Auriaci preces non neglexit prudens ac benignus princeps; &, ceu universi id Imperii negotium esset, quam primum cum Philippo agendum decrevit. utque legatio momentum aliquod ex personæ dignitate acciperet, Carolo fratri, privatis de rebus in Hispaniam proficiscenti, negotium commendat. qui non illibenter suscepit, sive naturâ pacis amans, sive quod, distracto per Belgii motus patruele, adversus Turcam minus præsidii Imperio futurum prævideret. itaque in Hispaniam profectus, cùm id negotium seriò ageret, respondet Philippus; *integrum non esse, ut Albanus, aut Hispanicus miles revocaretur. cepisse consilium id præter fœderatorum principum sententiam; cujus ne tam citò pœnitentiam ostendat; famæ interesse.* annoque sequenti, ut invidiam amoveret, quam gravissimam apud Imperii ordines contraxerat, scripto publico facti rationes proposuit. Ludovicus Nassovius, post pugnam Gemingensem, collecto undecunque milite, ad Auriacum fratrem concessit. qui, etsi turbatis recenti clade consiliis, copias coactas sedulò CIↃ IↃ LXVIII.

CIƆ IƆ LXVIII. sedulò movere, quas Belgio liberando ducebat. ad harum stipendium ecclesiæ Belgicæ reformatæ, procurante Marco Perezio, CCC CIƆ dalerorum polliciti erant, exhibenda cum primum exercitum collegisset. extremo Iulio, cum jam in procinctu esset, libello edito, belli contra Albanum suscepti causas exponit. *gloriam Dei, ac commodum regis propositum esse; item Cæsaris, filiorumque, qui Philippo sanguine proximi: nihil aliud abs se agitari, quam ut immaniter sævientem Albanum innocentiis populi, & per vim oppressi, cervicibus depelleret. ad tam præclarum institutum omnes rogare, uti favorem atque auxilium conferrent.* in castris ejus Germanorum peditum signa XLIV erant; quibus ductores, Nicolaus Hadstadius Alsatus, vir antiquâ nobilitate, & belli clarus: Vitus Schonerus, Balthasarus Wolfius. equitum autem VII CIƆ, sub Hassiæ tribuno Friderico Rollenhauseno, militiæ in Galliâ actæ egregio; Theodoro Schombergio, Iusto Schouwenburgico, Alberto Nassovio, Burchardo Barbio, Othone Malsburgio, Hermanno Rudesalio, & Adamo Welsio. XVI Gallorum turmis, & sclopetariis CIƆ CIƆ præerant Franciscus Hangestus Ienlisius, Ludovicus Lanoius Morvillierius, Ioannes Raguerius Sternæus, Arcturus Valdræus Movius, Anglurius Autricurtius, & Rantius. peditatum Poietus ducebat. ex Belgis aderant, Nassovium secuti, Antonius Lalanius Hochstratenus, Batemburgicus, cujus fratres pridem Bruxellis gladio percussi, Warrouxius, Risoirius, Carlous, Hamelius, Boxtelius, Lonnervallius, Ohanius, Opdamius, Sonoius, alii. mox etiam Gulielmus Lumæus Marcanus accessit, cum instructo equitatu; qui affectu in Egmondanum, Hornanumque, comam se non positurum juraverat, nisi vindicatâ utriusque morte. tormenta illi bellica X, campestria VI, majora IV, vexilla quorundam inscripta erant; PRO LEGE, REGE, ET GREGE. aliis effigies pelecani erat, sanguine suo pullos nutrientis. nonnulli in galeis rosas ferebant, vetus Britannorum insigne, ceu reginæ Elizabethæ auxilium testati. Cum his copiis sub initium Septembris, cælo pluvio, expeditionem capessit; habitoque ad Romersdorfiam in Treveris delectu, Rhenum trajiciens, Viti fanum, suæ ditionis pagum, devenit. ibique subsistens, à Clivensi commeatum petit. quo negato, Nassovius frater Arenbergam capit, & præsidium Hispanicum obtruncat. tum Eppenam etiam, Duram inter & Agrippinam; arcem item Carpensem, Hormesonam, Withemumque, atque in Rheno naves XVIII cum mercibus Italicis, quas mox institores redemere. Aquisgrano pecuniam imperat, cæsæque ad Noitemum aliquot cohortes. Ad harum rerum nuntium Albanus, tam variâ expeditione consiliorum incertus, cum hærentem illic videret, ac modò in Galliam iturum putaret, modò Belgio, aut agro Luxemburgensi imminere, ne quid Sequani paterentur, etsi ex fœdere ad eorum tutelam Helvetii tenerentur, præsidi Vergio curatâ per nummularios pecuniâ, si usus foret, postridiè Noircarmium, ac Mondragonium, cum copiis omnibus ad suppetias adesse jubet. tum Roblesium cum suâ legione submittit. Antonio Berrio, Didaci Carvaialis signifero cum Hispanis L, arcem Limburgensem mandat. ipse munitis ad Trajectum Mosæ castris defensionem parat, ac flumen ponte sternit, facilius excursurus quocunque, & itinera vel obsessurus, vel vastaturus. utque fluminis transitu prohiberet, vadosis locis passim murices disperserat. In castris peditum XVI CIƆ habebat. ex his Belgarum signa XV, Hispanorum XL. Philippus Lanoius Bellovacus VI ducebat; Carolus Arsillius, & Iacobus Briacus, ille Landrecii, iste Marienburgi præfectus, singuli V, Hiergius X, Mondragonius V, totidem Roblesius, cui etiam destinatum Ruremundæ præsidium, XX Germanorum Albertus Lodronius, & Philippus Ebersteinius. adhæc fossorum ingens manus, è propinquis Eburonibus: item tormenta, naves, commeatus. Auriacus omnibus modis in prælium pertrahere Albanum nitebatur: sed prudens belli imperator, cunctando frangere hostem certus, dubiam aleam detrectare. Sciebat enim, tam varium militem, sine stipendio, non diu concordem, aut obsequentem fore. dein timebat, ne miles Germanicus, ejusdem cum

CIↃ IↃ LXVIII. cum hoste religionis sectator, aut in prœlio desereret, aut eo abstineret. nec in ipsis proceribus Belgicis plus fiduciæ, qui metu magis, quam adfectu, obsequentes, victore Auriaco, facilè in partes ejus transituri timebantur. iis de causis cnnctante Albano, quod præviderat, seditio militum in Auriaci exercitu orta, gravi eum periculo involvit. quippe, dum pacare laborat, ad latus gladii capulus decutitur: Malsburgius, aliique, à tumultuantibus occiduntur. composito tumultu, versus Eburones castra movet; & à Leodiensibus auxilium sperans, Laurentii & Margaretæ suburbia, pontemque Afrodium occupat. sed pridem Albanus, agri vastitiem interminatus, oppidanos, satis cæteroquin pronos, deterruerat. ac quamvis pars adjutum vellent, tamen metu, & Groesbequii episcopi operâ, ad securitatem urbis signis VI conscriptis, conatus oppressus est. Igitur hâc spe cum excidisset, huc illuc exercitum circumductans, ut incertum Albanum teneret, tandem Non. Octobris ad Stochemum, non longe Masecâ, Mosæ appropinquans vadum tentat, atque à muricibus injectis purgat. inde equitem densatum, agmine usque ad ripam adversam continuato, in flumine consistere jubet. quo commento impedito ejus impetu, cum inferius jugiter defluens decresceret; ac pediti pervium esse inciperet, exercitum universum transmisit, obstupescente rem inopinatam Albano, adeoque trepidante, ut quidam existiment, si è vestigio rectà in eum copias duxisset, hostem imparatum, metuque consternatum, oppressurum omninò fuisse. atque ipse quoque recenti terrore utendum censebat. sed fessus miles, & trajecto flumine madens, pugnam detrectare. hunc refectum mox in hostem frustra duxit, qui intrà castra militem continens, morâ, quàm pugnâ, vincere malebat: certus fore, nt per imminentem hiemem, sine commeatu, & stipendio, ejus copiæ ultro dissiparentur. tum tubicinem ad Trajectinos mittit, quem Albanus comprehensum, ne qua consilia oppidani clàm miscerent, in furcam egit. Postquam aliquoties velitatum, nec ad pugnam provocari Albanus posset, exiguo commeatu, in Tungros movet, Eburonum oppidum satis munitum; ubi exclusus, fanum Trudonis retrogreditur, insequente semper Albano, & postremum agmen vexante. hic pugnatum acrius fuit, atque egregium virtutis specimen Marcus Toletanus dedit. inde Thenas contendit, ab Hiergio occupatas, quem Albanus noctu præmiserat, ut vel laborantem Brabantiam tutaretur, vel nutantem in officio contineret. ipse Albanus in propinquo castra munit. quatriduo post prope Tilmontium divisas copias Auriacus partem ultra flumen ire jubet, partem ad collem occupandum mittit. quem dum communire festinat, Albanus per suos interturbans eum extorquet. quocirca relicto ad dextram Tilmontio, propter amnem Geteram, in Brabantiæ & Eburonum collimitio, iter faciens trajicere exercitum instituit. id nbi Albano exploratum, Fridericum Toletanum, ac Chiapinum Vitellium, cum IV CIↃ sclopetariis, & equitum aliquot turmis, in transeuntem impetum facere jubet: ipse cum cætero exercitu subsequitur. cumqne angustum iter esset, silvisque obsessum, Montesdoca & Salinas cum sclopetariis IↃ angustias occnpant; Fridericus & Chiapinus cum aliquot Hispanorum, Gallorum, Belgarumque signis, & nonnullo equitatu, silvas circumjectas insident. sed eo die, declivi sole, etsi nrgente prælium Hocstrateno, res dilata est ob vicinam noctem; quam exercitus uterque, exiguo tantum colle disjunctus, in statione egit. postridiè incedere agmen Auriacus jubet: atqne Albanus, quò tenderet ignarus, ordinatâ ocius acie, levis armaturæ militem præmittit, quem Fridericus filius cum omni peditatu subsequebatur. in extremo agmine Germanicorum equitum turmas VI locat. inde armaturæ leves colle occupato, unde in hostem despectus, captoque signo, pugnam inchoant. ac præmissis reliquis copiis, cum Germanicus eques appropinquaret, visum Chevereaulxio sclopetariorum equitum duci, nt, quamvis absente adhuc peditatu, in postremum agmen invaderent, facili victoriâ, postquam hostis amne Geterâ separatus. sed utile consilium imperitiâ loci differens Albanus, dum exploratorem mittit, egregia occasio pœnè elabitur. itaque CIↃ IↃ LXVIII.

que

CIↃ IↃ LXVIII. que Avila, & Braccamontius, cum CIↃ CC delectis angustias occupare, Gaspar Roblesius cum legione Belgicâ hostem adoriri jubetur. Acri aliquamdiu pugnâ, tandem victor Albanus evadit, exiguâ suorum clade. ex Auriaci copiis supra CIↃ CIↃ ceciderunt. Lonnervalius captus postea Bruxellis gladio percutitur. Post hanc cladem auxiliis Gallicis Auriacus se Iodoniæ jungit. ea erant CIↃ CIↃ CIↃ pedites, IↃ equites. quibus copiis non ei vires, sed annonæ penuria aucta. ac cum his facto per agrum Luxemburgensem itinere, Andagiensi monasterio direpto, & incenso Huberti fano, urbibus passim adversis, castra in dies mutans, frustra occasionem prælii quæsivit. itaque commeatus egens, & stipendii, cum ex CCC dalerorum CIↃ vix XII accepisset, exorto tertium in Galliâ bello civili, adjungere se Condæo statuit. maximè Gallorum instinctu. id dum prosequitur, ac Quesnæum jam venisset, agro Cameracensi imminens, subsequente Albano, in eum conversus, deletis X Germanorum signis, VIII Hispanorum, & levis armaturæ turmis III, non exiguam stragem edidit. inque eo conflictu Rodericus Lopesius, Sanchius Avila, & Franciscus Toletanus, vulnerati. Cæsar Avalus cæsus. inde arcem Cameracensem aggressus est, quam egregiè, etsi consternatis oppidanis, Mollinius defendit. In Galliæ limite Cossæus erat, cum sclopetariis CIↃ CIↃ, & peditibus CIↃ CIↃ CC. ac quamvis rex negotium dedisset, uti Auriacum Galliâ arceret, tamen is supra Quinctini fanum, Somonâ transmisso, Suessiones venit; & per Fanellium Serium adventus causam regi significat. qui nuntium antevertens per Casparum Schombergium legatum scitatur, *quâ de causâ cum tantis copiis in Galliam advenisset. mirari vehementer pro veteri militiæ more, non præmissum fecialem. quod si in Germaniam transitum peteret, quemadmodum rumor erat; non negaturum, modo ne se pro hoste gerat.* ad hanc legationem pridiè Non. Decembris Auriacus respondet; *consilii sui certum pridem regem fecisse. nec adeò vecordem, aut rerum imperitum esse, ut cum rege tam potente armis experiri velit. quin immò quantascunque duceret copias, si ita videretur, pro ipso*

CIↃ IↃ LXVIII. *militaturas; cui honorem, & obsequium, humiliter offerret. sed eorum, qui puram religionem amplexi, infestiùs plurimis, in præsenti exitio versarentur, periculo succurrere necessarium putasse. quamobrem orare, ut pro dignâ suo fastigio clementiâ, hominum misertus, quibus Dei gloria, vita tranquillitas, & fidele in regem obsequium, inprimis cara, promulgata semel edicta violari ne permitteret.* Rex Schombergio in mandatis dederat, quo libentius copias Auriacus reduceret, ut stipendium militi promitteret. isque dum in eo est, exploratis ductorum animis, cum quibus illi notitia intercedere, propositâ rerum difficultate, clanculum plurimos ad defectionem sollicitat. itaque paulatim ad expeditionem segnior miles; & aperta mox querela, *malè duci se infestâ anni tempestate, sine stipendio, adversus regem, quem nulla injuria obnoxium reddiderat.* cumque Auriacus instaret, ut Condæo se adjungere maturarent, fidenter pernegabant, & *contra Albanum duntaxat factum auctoramentum* obtendebant. *præterea cur se, nullâ omnino spe stipendii, perditum irent. quod cum repræsentare non posset, aliquot jam mensibus debitum, saltem patriam redderet, è quâ eduxerat. unum id facile, rege nondum lacessito.* Hoc dissidio concitato Schombergius recedit. at Auriacus gravius aliquod discrimen metuens, si persisteret, concedendum tumultui ratus, in Germaniam iter vertit. exauctoratisque ibi copiis, coactâ è supellectile pecuniâ, ut prompta in posterum studia haberet, pro trimestri militiâ equiti solvit. in reliquum stipendium principatum Arausiensem oppignerat, intra proximos XII annos liberandum. inde se Wolfgango Bavaro Bipontino, in Galliam eunti, cum CIↃ CC equitibus jungit. Exauctoratos magnam partem aspera anni hiems confecit. reliqui aut Bipontino nomen dederunt, aut in Galliam retrogressi regi militarunt. Hic belli exitus dupliciter Auriaco infelix fuit. nam & Angliæ regina, Caleti recuperandi occasionem rata, consilia cum eo communicare, & operâ uti constituerat. sed dum famulus legati, qui in aulâ regis commorabatur, literas ad ipsum Cardinali Lotharingo prodit, isque responsum contrarium reddit, commutandâ scriptione elapsum tempus hoc consilium

CIϽ IϽ LXVIII. filium penitus evertit. Igitur pulso hoste securus Albanus, in hiberna militem dimittit. Romeri legio Bruxellis datur, & Machliniæ: Lodronii Antverpiæ, & Valentinianis. Alfonsus Vlloa Graviam, Bertinium, Silvam Ducis, & Trajectum Mosæ accipit. Groningæ Caspar Roblesius Billius, Daventriæ Mondragonius imponitur: Bommeliæ, Vltrajecto, & Gorcomio, Sanchius Lodonius. Tum ex arce Cameracensi, quò insecutus Auriacum erat, x Kal. Decembris Bruxellas literas ad Senatum mittit, reique gestæ seriem, ac successum, exponit. dein regi quoque, & cæteris principibus. Belgis suis passim per urbes supplicationes decernit, occulto plurimorum dolore, etsi palam lætitiam ostentarent. Item decursus ludicrus ordinatur; atque in eo Haurechius crure graviter sauciatus. Vbi hæc procerum populique voluptati dedit, tum ad se ornandum animum convertit. igitur tot victoriis clarus, gloriæ suæ apud posteros monumentum, per Iacobum Iongelingum in arce Antverpiensi statuam ponit, è tormentis pridem àd Gemingam captis. ea formâ ac staturâ ipsum referre, nudo capite. cæterum corpus armis indutum. sub pedibus calcabatur homo gemino capite, manibus quatuor; in quarum primâ fax accensa, in secundâ malleus fractus; tertia clavam nodosam, quarta securim tenebat. è collo ejus appensa bulga, è qua serpentes proserpebant. subter larva conspiciebatur, ad cujus aures mendicorum gemina paropsis. inde inscriptum, IVNGELINGI OPVS EX AERE CAPTIVO. inferius paullò, in laminâ topho innixa. FERDINANDO ALVAREZ A TOLEDO ALBÆ DVC. PHILIPPI II HISP. APVD BELGAS PRAEFEC. QVOD EXSTINCTA SEDITIONE REBELLIB. PVLSIS RELIGIONE PROCVRATA IVSTITIA CVLTA PROVINCIAE PACEM FIRMARIT REGIS OPTIMI MINISTRO FIDELISS. POSITVM. Vniversi operis altitudo pedes XV. Ab unâ parte ara erat, inscripta: DEO PATRVM NOSTRORVM. atque in basi, PIETAS. utrinq; tanquam belli spolia, variæ armorum species cingebant. ab alterâ opilio spectabatur, ad pascua gregem educens, quem lupi ac leones fugerent. item aurora noctis tenebras dispellens, cum inscriptione Græca. ΑΛΕΞΙΚΑΚΟΣ ΗΩΣ. CIϽ IϽ LXVIII. Hujus statuæ ingens invidia apud plurimos fuit, etiam Hispanos, qui regi potius debitam dicere, cujus armis, ac stipendio, omnia gesta. & conjecturæ de ea variæ, pro ingenio cujusque, aut adfectu. ac effigiem bicipitem subjectam, alii Egmundanum Hornanumque, nuper interfectos, interpretari. alii Gulielmum Auriacum, ac Ludovicum Nassovium, fratres, Belgio exactos. erant qui ordines Belgii putabant, in nobilitatem & plebem distinctos; quos imminutâ libertate conculcabat. Arscotanus, vir liberrimæ in aulâ urbanitatis, & gratiosæ, cum Albano eam aliquando spectans, ac rogatus quid videretur, per risum illusisse dicitur: *eorum vultus, quos calcaret, ira manifestos, si resurgerent, vindictam minari.* idque dictum oraculi instar multis habere visum fuit. & postea Antverpienses, recuperatâ libertate, tam insigne opus confregerunt. alii memorant à successore, Ludovico Requesensio, magno ordinis Alcantarensis magistro, tolli jussum. Sub id tempus Haurechius, suo vulnere, aut veneno in vinum injecto, diem obiit. III Eid. Decembres; dolente Auriaco, rebus afflictis eripi virum, animi & consilii insignem.

IOAN-

IOANNIS MEURSI
FERDINANDI ALBANI
LIBER II.

ↀ Ɔ LXIX. CVm novo anno, postquam Auriacus in Germaniam recesserat, cen tranquilliore imperio usurus Albanus, nunc id tempus existimabat, cum obsequii faciliores Belgas habiturus esset. itaque passim exploratum mittit, si qui cum eo consilia contulissent, aut turbis se immiscuissent. tum etiam, ut in officio subditos retineret, de variis passim arcibus agitat. & Amstelodamenses, non ferre id commerciorum rationem questi, florenorum c c c I Ɔ immunitatem redemerunt. Groningæ quoque, & Flissingæ, opus interceptum. alibi perfectum. inde episcopos, dato singulis administrandę dioeceseos præscripto, sedibus novis imponere aggressus est. Caroli Brimæi Megensis operâ, qui Arenbergio in Frisiâ successerat, curiâ adjutante, etsi Ordinibus repugnantibus, Cunerum Petri Leovardię constituit. qui vel odio populi ingratus, vel impar dignitati, mox ludibrium publicum fuit. plus molestiæ Ioanni Cnivio Groningæ obtigit. sed is prudens, & potestatis exercendæ modicus, gratiam sibi conciliavit. monasteria II, Wittewerum & Adewartum, maximè adversa habuit, atque illud quidem mox minacibus Pontificis & Albani literis cessit, in B. Mariæ cathedralem ecclesiam versum. istud verò fortius restitit, opulentum admodum, neque impensæ parcum. cumque luxum monachorum episcopus argueret, necessariò corrigendum; & hoc potissimum telo pugnaret, ipsorum abbatisque Clarocampii rogatu, injuriæ propulsandæ, è Burgundiâ Morimontius venit, supremus ordinis Cisterciensis inspector, vir auctoritatis primariæ, & virtutis, ac doctrinæ, clarus. isque, ut præterita corrigeret, amoto abbate Arnoldo Lautzio, Arnoldum Kemningum, Muntii ad Amasiam abbatem, administrum ordinat, qui mox quoque defuncto successit. inde, adjuvantibus provinciæ Ordinibus, acriter se Cnivio opponit. tandemque id effecit, ut assignatis florenorum VI c I Ɔ annuis, contendere porrò desisteret. Nec hic defuit cura Albani, & postquam de episcopis egisset, concilii Tridentini decreta ubique promulgare instituit; &, quanquam interdum objecta difficultas, imminutis alibi provinciarum, urbium, aut monasteriorum privilegiis; nemo tamen, metu ne à majorum religione descivisse videretur, opponere se ausus fuit. varia deinde edicta facit, urbesque præcipuas privilegia omnia sua consilio sanguinario exhibere jubet. tum interdicit, *ne quis Belga in extraneâ Academiâ, præter Romanam, aut professionem, aut studia exerceret; præterea actuarii, notarii, aut tabelliones, de rebus turbas præteritas spectantibus acta publica nulla conscriberent. qui negligeret, is exilio perpetuo, & bonorum publicatione mulctaretur. uxores etiam, quæ ad maritos profugos concesserant, ne redirent, aut pœnæ subjacerent, in eos pridem constitutæ, qui consilia miscuissent cum perduellibus, aut eorum necessitati subvenissent. copias item nullus conscriberet, nisi regis aut suo permissu, & nec nomen miles daret, nisi inspectis mandati literis.* tum ad supplicia conversus, passim captivos, aquâ, igne, cruce, aut gladio, variè puniendos tradit. tam ingenti populi terrore, ut, dilapsis ferè omnibus, exiguo tempore vastum penè ac desertum Belgium fieret; & opificia, antea frequentissima, aliò transferrentur. è profugis plurimos Britannia excepit, ob communem sacrorum cultum, libertatemque conscientiarum, gratum hospitium: & Oceano interjecto, ac prono Elizabethæ favore, ↀ Ɔ LXIX.

CIƆ IƆ LXIX. tutum adversus vim Albani perfugium. hiqne cum magnâ Belgii jacturâ in Anglos hospites varium lanæ tractandæ artificium transtulerunt, tanto numero, ut infrequentes admodum urbes, & tantum non collapsas, restaurarent. in quibus Norvica, Sandvica, Colchestria, Maidscona, Hamptona, & aliæ. sic ducentis ante annis, nimiâ inundatione in eandem insulam compulsi, incolas, agri tantùm & pecoris gnaros, pannorum texturam docuerunt. Porrò Albanus huc illuc delegatos mittit, qui reos absentes ad supplicium poscerent, & auxilium à magistratu requirerent. idque nonnulli, offensæ timidi, præstitere. alii, quibus paulo plus cordis, privilegiorum obtentu, difficiles se præbuere. Inter cæteros id mandati Arnoldus Sasboutius, curiæ Hollandicæ senator ordinarius, accepit. ac cum exequi Leidæ vellet, re in senatu deliberatâ, magistratus abnuit, indecorum arbitratus, alieni judicii ministrum videri. idque Sasboutio repræsentans privilegia bina ostendit, capitali sententiæ alibi latæ, & bonorum publicationi contraria: unum Gulielmi Hollandiæ comitis, anno CIƆ CCC XV datum: alterum Ioannis Brabantiæ Ducis, anno CIƆ CCCC XVIII. prius illud *soli judici urbano in cives suos sententiæ ferendæ jus* permittit: alterum statuit, *ne quis civis, vel gravissimi criminis reus, plus florenis* LX *mulctaretur.* insuper consuetudinem valdè veterem allegare, *ne quem, licet criminis manifestum, morte afficerent; nisi extra vincula & tormenta reum confitentem haberent*, igitur sic Sasboutium dimittunt. Albanus tamen, nullo privilegiorum respectu, in captivos quosque grassari; adeò contra jus fasque nitens, ut vel defensione permissâ, vel judice ordinario, multi causam obtenturi fuerint. Vnum memoriæ posteritatis est tradendum. quidam Bruxellis in vincula conjectus propter commune temporis crimen, indictâ causâ, nec sententiâ judicis damnatus, juris contemptu, an errore, cum cæteris ad supplicium producitur. aliquanto post, cum disquireretur crimen, ac sistendus rens foret, non duntaxat interfectum, sed quoque nulli culpæ affinem comperiuntur. hancque ob rem perculsis judicibus, ut animum firmaret Vergas, *vix esse*, inquit, *cur magnopere angerentur; viri innocentiam animæ ejus profuturam.* Groningæ, post debellatum in Frisia Nassovium, IV Germanorum signa in præsidio à discedente Albano posita. ea cum se superbè gererent, ad querelam magistratus mense Februario Billius permutare jussus, VI alia Gallorum introducit, minus quidem populo invisa, sed quæ gravius tamen incumberent, imperatis in septimanam CIƆ CC florenis, quorum tamen necessitatem mox Ommelandiæ Ordinibus imposuit. consules quoque, ac cæterum senatum, magistratu abire prohibitum, totos VIII annos continuavit; fabis nigris albisque ereptis, quibus in electione solenni utebantur. Posteà in Frisiam occidentalem mittitur Carolus Quarræus, curiæ Brabanticæ assessor, de turbis proximis quæsiturus, & in obnoxios animadversurus. ibique dato regio cognitori negotio, Groningam profectus, Albani mandatum magistratui exponit, dari sibi collegam postulans, ne quid imprudens in privilegia loci committeret, aut ipsi se despectos putarent. Destinatur munus consuli Ioachimo Vbbenç, satis prçter animi sententiam, tam præsenti civium odio. & initio, cum aliquot operis, Ioannes Barnenda, urbis fabricensis comprehenditur. qui pridem templum Franciscanorum magistratus jussu purgaturus, collisarũ imaginum reliquias sustulerat. id crimen capitale erat, quod etsi publicâ auctoritate commissum, tamen a ministris sumendum supplicium videbatur, declinante invidiam magistratu, qui industriè futuri cautus, mercedis causam in rationibus publicis dissimulare quæstorem jusserat. id Barnenda ubi compertum habet, effracto carcere, cum duobus objecti criminis sociis, periculum evadit. alii, variè divexati, & per tormenta culpam fassi, gladio feriuntur. eâ re ingens populi odium magistratus excitavit, indignantibus cunctis, quod sua imperia, & civium obsequium, iniquè punitum iret. & auxere viduarum ac pupillorum assidua lamenta; quibus minuendis, ceu commiseratus, ex ærario publico alimenta miseris clam assignat. Quarræus, diligens mandatorum, profugis diem dicere pergit, & nisi intra CIƆ IƆ LXIX.

CIↃ IↃ LXIX. intra III septimanas præsentes se Albano excusent, vitâ bonisque exuendos denuntiat. inter hos plurimi è primariâ loci nobilitate. iique ad rei actæ nuntium privilegiis se tueri conati, quæ extra pomerium, aut territorium, evocare quemquam prohibebant, per literas magistratum exhortantur, operam apud Albanum daret, ut eorum ratio haberetur. sed cum ille offensæ metu, segnius publicæ libertatis causam ageret, per libellum ab Albano patriæ leges, judicemque ordinarium, supplices petunt. à quo responsum, nisi præsentibus jus non dicturum: si emanerent, ceu contumaces, ad causam dicendam postea non admissum iri. iterumque citati, ubi nemo compareret, ipsi perduellium instar pœnæ capitali, bona fisco addicuntur. Igitur vim manifestam ad Cæsarem, & Germaniæ principes, deferre placuit; quando vetus Imperii membrum provincia esset, ejusque tutelæ adhuc nuper à Carolo V commendata, anno seculi XLVIII. sed hoc quoque consilium non successit. Postquam Quarræus discessisset, statim Roblesius ad arcem instaurandam animum vertit; quæ superiore anno à Vitellio & Paciotto ita designata, ut è propugnaculis V in finitimos Tubantes III, in urbem II obverterentur. circum fossa C pedes lata duceretur. rursum autem, impensæ defectu, opus intermissum. Hoc in Belgio rerum statu, Bipontino in Galliam paranti, cum utroque fratre, Ludovico & Henrico, comitem se Auriacus jungit. idque gnarus Albanus, ut regis animum magis obstringeret, suppetias ei Petrum Ernestum Mansfeldium mittit, & cum eo equites CIↃ CIↃ, peditum signa XXV. Sub idem tempus, III Eid. Febr. egregio inter tot probra justitiæ exemplo, Ioannem Grovelsium Spelæum, præcipuum rerum criminalium ministrum, concussionum reum, in furcam egit. cui aliquando extrema comminanti, Gemma Frisius infelicem vitæ exitum prædixerat. Pontifex Romanus, Pius V, virtutis collaudandæ, Albano ensem inauratum, & galerum gemmis ornatum, rituque solenni consecratum mittit, non nisi ab episcopi cujusdam manu, post peractos sacrorum ritus, accipiendum. adferebat munus tam insigne Carolus Ebulus Neapolitanus, oblatumque exquisitâ cæremoniâ in manum tradidit Archiepiscopus Machliniensis. ac honorum læta Albanus ludis spectaculisque publicis est testatus. Non ita pridem, firmâ, ut videbatur, Belgii pace, ab Angliâ turbas Elizabetha dederât. navis è Cantabriâ veniens, & minores aliæ IV, pretiosas merces, ac pecuniam ingentem vehebant. cumque Galli piratæ persequerentur, in Angliæ portus confugerunt. & neque illic tuti nautæ, incumbentibus Gallis, & discessum observantibus, legato Hispanico, Gerardo Espesio, periculum suum expônunt. isque statim reginam accedens rem narrare; *in illis navibus exercitus Belgici stipendium esse, Albano tunc pernecessarium. & orare, in suis portubus periculum prohiberet; deinde Antverpiam usque commeatum daret, vel saltem vectoribus arma permitteret.* nec gravatè, princeps æquitatis & amicitiæ tuendæ constans, postulata concedere. sed dum Albano nuntium mandat, tardiore responso, à Cardinali Castellionæo edocta, ad mercatores quosdam Genuenses, non ad Philippum, pecuniam istam pertinere; cui Albanus solvendis stipendiis manum injicere statuisset, ipsa prævertit, suosque in usus educere è navibus jubet, ac Londinum in ærarium deferre. ea summa CC aureorum CIↃ excedere credebatur, cistis LIX inclusa. Vbi factum Espesius legatus intellexit, graviter de injuriâ conquestus, à reginâ responsum refert; *in Philippi fratris gratiam factum, ut Gallorum imminentium rapinam prohiberet. quando autem compertum haberet, mercatorum potius Genuensium, quàm regis sui pecuniam esse, extenuato per id tempus ærario, cum bonâ dominorum gratiâ honesta usura mutuam sumere decrevisse. idq; jus principibus usitatū.* ita dimissus, ocius rem Albano nuntiat. is iræ præceps, ut excelsa pariter ac prospera fortuna offensæ plerunq; facilis est, non dissimulandâ regis sui injuriam ratus, neq; Ordines consulens, nec periculum attendens commerciorum, sine quibus opes Belgii non constarent, comprehensos per provincias, mercatores Anglos in domo publicâ Antverpiæ sub custodiâ habet, bona describit, & mox hastæ subjicit. idem in Hispaniâ decretum. vicissim in Angliâ Elizabe-

 lizabe-

CIↃ IↃ LXIX. lizabetha, ut indemnes suos faceret, Belgas quoscunque retinere, bonaque sequestrare permittit. & tum justam facti causam scripto palam testatur; cui Espesius, perstrictum se in eo sentiens, aliud opponit. inde in Hispaniam legatum mittit, qui de Albani injuriâ conqueratur. *causam non esse, cur in Belgio regni sui mercatores cum facultatibus attinerentur. se quidem id pecuniæ fecisse, quam Hispanicæ naves advexerant, in suos portus à piratis Gallis actæ. eam autem Genuensibus, ad quos pertinere existimabat, post aliquot menses cum usurâ redditurum. nam ut in ullam regis pecuniam manus injiceret, id nunquam in mentem venisse; & legato quoque ejus, ut æquum erat, declarasse. adeò tamen humanitatis, aut veteris amicitiæ, oblitum Albanum, ut Anglos suos tam protervè invaderet. porrò, si rex pecuniam exhiberi omninò vellet, quamvis Genuensium propriam, facturam quàm primum, dum suos modo in Belgio subjectos, bonis omnibus restitutis, Albanus dimittat; &, integro utrinque commercio, amicitiam deinceps rectius colat. ut regem offenderet, nunquam sibi consilium fuisse.* intereà Albanus erroris pœnitens, cum translatis Hamburgum commerciis, nihil Anglis, plurimum Belgis nocere videret, ad reginam Christophorum Assonvillium mittit, quem illa sine mandato regis admittere nolens, neque ut legatum habens, contemptim ad Senatum rejecit. cumque indignum id is censeret, irritus legationis domum rediit. eâ re irritatior Albanus, pridiè Kal. Apriles edicit, ne quisquam, donec aliter caveatur, ulla cum Anglis commercia habeat: naves quoque, nisi armatæ, Oceano abstinerent. in delinquentes pœna adjicitur, publicatio bonorum. &, ut ratum edictum foret, delatores constituti, quibus præmium bonorum publicatorum dimidium foret. sed munus odiosum, præter exules Anglos, nemo ferè suscipere voluit. inter hos erat Ioannes Storius jureconsultus, sub Mariâ Inquisitoris officio functus, homo egenus, & ob mutatam religionem odio in suos præceps. datusque vicarius Gulielmus Parkerus, qui mox certâ gratiæ spe dominum prodidit. quippe in navem introductum, mercibus Anglicanis onustam, dum explorat, nullo fraudis alicujus metu, magister navis Cornelius Eickenus, egregio pro patriâ facinore, expansis velis in Angliam avectum reginæ sistit; ubi fractâ laqueo gulâ, ceu conjuratus patriæ hostis, pro præmio infamiam mortis retulit. Albanus XIII Kal. Majas convocatos Bruxellas Ordines hâc oratione compellat. *nescium nulli, ideò se à rege missum, ut provinciarum motum componeret, ac quietem deinceps certam constitueret. hâc de causâ, simul remp. attigisset, in auctores turbarum inquisitos animadvertisse. id autem maturius factum voluisse, ut regi suo satis faceret, & gratiam cæteris conciliaret, quorum simplicitatem illi circumvenissent. sed præclarum hoc consilium homines seditiosos perturbasse, quorum arma ut propulsaret, maximam anni partem sub pellibus egisse. quando verò consideraret, plurimum illos in mutatâ religione momensi posuisse, quam plerunque ingens populi insolentia, & magistratuum contemptus sequeretur; idcoque contra leges, per quas antea respublica tranquilla, nefaria consilia agitasse; nihil ipsum prius habuisse, quam ut ex mandato regis redditâ quamprimum antiquâ religione, leges quoque ac statuta restitueret. idque etiam præstitisse, ab episcopis, & cæteris sacrorum præsulibus, adjutum egregiè. quam in rem cum rex impensæ nulli parcus ærarium graviter attrivisset, deinceps providerent, ne paci publicæ ipsi deessent, ac subsidia necessaria decernerent. multâ cohortibus ordinariis, & reliquo militi, stipendia restare. locorum communitiones, militarem annonam, & tormenta bellica, magnam pecuniæ vim exigere. plurimum esse quod mercatoribus deberetur. nihil in casum præsto esse. perpendisse diligenter, quibus subsidiis usa quondam resp. fuisset; nec justius quicquam aut convenientius deprehendisse, quàm quod rex suo in has provincias adventu proposuisset. id quia haud intellectum minus processisset, nunc operam dedisse, ne quis veluti ambiguum nimis, aut obscurum, detrectare meritò posset. quamobrem placere, ut rerum mobilia, quotiescunque venum irent, decimam; quæ soli essent, vicesimam penderent: utraque autem indistinctè semel centesimam exhiberent. & quò singula commodè fierent modum præscripsit.* Ea petitio Ordinibus permolesta accidit: & grave aliis divitias suas, aliis probrosum videbatur paupertatem profiteri, universis invisa exactio. tamen centesimam à plerisque metus expressit, quam mox Gelri Frisiique redemerunt. in decimâ

CIↃ IↃ LXIX. cimâ & vicesimâ cur minus acquiescerent, causas libello comprehensas repræsentarunt. ac communis ferè omnium querela fuit, *commercia interverti, potissimum reipublicæ nervum.* seorsim etiam Brabanti, Hollandi, Zelandique, *sibi gravissimam decimam* questi, *cum propter halecum reliquamque piscium capturam; tum propter salem, vinum, pannique texturam, & merces Balthico mari advehi solitas. quin tributum potius annuum peteret, quamvis supra veterem modum, pro fide in regem, & obsequio, libentius solvendum. ad vicesimam quod attineret, eam planè ferri non posse. quippe usu sæpè futurum, ut ob eundem agrum, domumve, intra annum vertentem sexies centesima solveretur.* harum rationum Albanus, animi obstinatus, nullam admittens, decimam & vicesimam urgere non destitit. *non certum sibi rempublicam pessundare, sed felicitatem ejus firmam ac stabilem reddere. igitur concedere, ut onera sua per libellos testentur, benignè deinde arbitranda. in præsens verò velle regem, uti postulata concedant: si recusent, aut cunctentur, aliud quicquam tentaturum. nihil esse cur ita grave existimarent. in Hispaniâ usitatum, ubi una sua Alba instar* L *aureorum annua redderet.* Provincialium causam prudenti moderatione Viglius præses ita tuebatur, nt nec se obnixè viro propositi rigido opponeret; *considerandum diversum regionum statum. Hispaniam latè diffusam, agriculturâ, & soli feracitate, æstimari: in limite nullos vicinos; montibus tantum, & mari, terminari. Belgium contra angustum esse, pannificioque, ac commerciis, censeri: deinde pluribus populis circumfundi, ad quos ea, si tributis onerentur, commigrarent. id prudenter valde Philippum Burgundum, Belgicæ felicitatis auctorem, prævidisse. eoque diligenter cavisse, ut portoria ac tributa levia essent, vilisque annona. mercatoribus etiam peregrinis hâc de causâ privilegia indulsisse. nunc si contra ipse nitatur, arceri peregrinos, expelli indigenas, ac commercia planè interverti. quod si exstruere arces vellet, ærarii rationem haberet: neque tam novas fieri necessarium: quàm, quæ olim in limite fuissent, reparari, nunquam tributa provinciales continuasse; tantum rogas, quas appellabant, dedisse, quales vel requirerent principes, vel facultates suæ ferrent. quibus in pace, nimiâ exactione, nulla ad belli casum subsidia relinqui, omnino non expedire. si subventum agricolis vellet, propterea* CIↃ IↃ LXIX. *ne mercatores opprimeret. porrò de redditibus Albæ, ut longè maximis, ita plurimum gratulari.* ita Ordines, amplius deliberaturi, in suas quisque provincias recedunt. interim datis ad præsides literis instare proposito singulos jubet. *se quidem eâ moderatione usurum, quâ in objectis difficultatibus par esset. id in suâ manu situm. & vel omnia intermittere posse, si ratio commerciorum flagitaret.* nonnullis quoque interminari, *nisi concederent, vim adhibiturum. atque hoc omninò regi videri. motibus nuperis obnoxios esse, hancque culpam prompto nunc obsequio luendam.* Hannonios, Atrebates, ac Namurcenses, ejus noxæ immunes, ut exemplum ipsi cæteris darent, blanditiis, & promissis ingentibus, impellere clàm tentavit. reliquis præsidiorum metum injecit. iccircò territi nonnulli, ut iram ejus, & imminentem tot militum insolentiam, evaderent, quibus animus per stipendia debita ferox, & occasio prædæ quærebatur, eâ lege tributum promittunt, si cæteræ quoque provinciæ exhibeant. orant præterea, *ut expensis querelæ momentis, clementer statuat, quod publicè utile sit futurum.* Hollandiæ nobilitas, & urbs primaria Dordracum, prima consenserat, ad quam mox reliquæ civitates accesserunt. tantùm Amstelodamum recusare initio, & causas seorsim allegare; subscripturum nihilominus, si ab aliis acquiesceretur. plus difficultatis apud Vltrajectinos fuit. ii Albano responsum mittunt; *serio omnia petitionis suæ membra examinasse, nec modum invenire potuisse, quo satisfacerent. exiguam admodum provinciam esse, è quâ, ubi se quàm latissimè porrigit: duabus horis exire liceat. mediam partem ingenio loci sterilem valdè, alteram vix cum magnâ impensâ fructum ferre. proximis* XL *annis, quibus in Caroli Cæsaris potestatem cessisset, præter alia quoque tributa, æs alienum ad* C *florenorum* CIↃ *contraxisse, cujus usura etiamnum premerent. insuper præteritis turbis valdè afflictos in tutelam cogere militem debuisse, cujus stipendio exhaustum ærarium. inde desertam civibus urbem, & commercia imminuta, ne in pace quidem frequentia. agrum etiam subjectum, in transitum copiarum apertum, amicisque pariter & hostibus expositum, fortunis plurimos evertisse. huc accedere*

CIↃ IↃ LXIX. *maxima agriculturæ incommoda, exesa passim à muribus sata, aut aggeribus ruptis mersa: item pecoris mortalitatem. nunc si tributum intolerabile porrò flagitet, publicam paupertatem fore. olim regem Philippum, florentissimâ adhuc provinciâ, cum centesimam rebus soli, mercibus quinquagesimam indixisset, intellectâ territorii angustiâ, & tributi ordinarii gravitate, tantum* XXVIII *florenorum* CIↃ *in proximum octennium distributa imperasse. ac sperare, tam laudabile indulgentiæ exemplum hoc quoque tempore sibi propositurum. quia tamen, adfectu in Belgium, ejus tranquillitatem, ac religionem avitam, maximis impensis conservasset, ut ingens beneficium agnoscere viderentur;* LXXII *florenorum* CIↃ *in sexennium proximum offerre, eâ conditione, ut* XII *jam expensa et summæ deducerentur; & intra id tempus tributi cæteri immunes forent. Præterea etiam, si aggeres alibi tempestas disjiceret, tum illius anni portio in sequentem prorogaretur.* non contento his conditionibus Albano, iterum oratum ablegant. *magno turbas proximas stetisse, & ad* C *florenorum* CIↃ *expensa, ut obsequium fidemque in regem tueri liceret: quam ut porrò testarentur, concedere paratos, quantum nulli principum suorum unquam fecissent. ea propter, præter* XII *illa* CIↃ *quæ solvissent, alia adhuc* C *offerre, sexennio proximo persolvenda.* sed cum vir propositi rigidus, ne sic quidem placatus, *nisi parerent, datam à rege potestatem, & arma* non obscurè minaretur, tertium deprecatores mittunt. *eam sibi spem fuisse, ut honestam orationem obtinerent, præsertim tam ingenti pecuniâ, quam obsequii in regem proni, nunquam antea concessam, in summâ ærarii necessitate decrevissent. supra illam nihil posse.* seorsim etiam quinque collegiorum præsules repræsentabant, *suorum bona, sine summi pontificis consensu, sub laicorum commercio neutiquam comprehendi. & in cœna domini bullâ, eos qui tributa permittunt, non minus quam ipsos exactores, usu sacrorum prohiberi. item proximo cum Carolo V tractatu, quando jus in illum rerum temporalium transferretur, à tributis gravioribus expresso pacto immunes habitos. nequaquam ignaros, à pontifice regi concessum, ut suarum ditionum ecclesiis dimidiam bonorum partem imperaret. quæ res cum gravius multò ipsos, quàm secularium quenquam premeret, manifestam injuriam enixè deprecari.* ægerrimè exceptionem Albanus tulit, & bullæ ejus allegationem, quam de oppressoribus lo- CIↃ IↃ LXIX.
qui inquiebat, non de veris ecclesiæ patronis, inter quos locum sibi minimè postremum deberi. inde accito Antverpiâ typographo, cum Senatu permittente excusam intelligeret, graviter illi succensere. moxque certior, factum negligentiâ Torræi: prius eum aliquamdiu publico, deinde in annum munere semovit. Vt autem Vltrajectinos cogeret, quorum exemplo alii quoque jam recusabant, legionem illuc Longobardicam mittit, in qua x Hispanorum signa, quibus promiscuè, nullo ordinis ullius respectu, hospitia sua cives præberent. neque excusaretur quisquam, præter episcopum, templi Martiniani Decanum, & Wyckerslotium, ad D. Mariam Canonicum, cujus frater regi à cubiculo erat. Eorum effrenis insolentia eò gravior civibus incubuit, quia, si non Albani mandatum, certè destinatio fuerat; idque illis minimè ambiguum flagitiorum impunitas magis prodidit. sed immite consilium constanti patientiâ fregerunt; & extremo Novembri, cum præsidii angustiam ipso miles quereretur, signa II Amersfortiam translata. quia verò gravem omnibus decimam & vicesimam videret, ut invisa nomina mutaret, differre propositum velle ostendit, si earum vicem universim in annos singulos VI sequentes vicies centena CIↃ promitterent, initio facto à die x Kal. Septembris, quo decima ac vicesima concessæ fuissent. insuper, quando tantilla pecunia vix sumptibus suffectura videretur, elapso sexennio, alterâ centesimâ ærario subvenirent. huic rei deliberandæ mensem dedit. & initio æquior quibusdam visa fuit, sed expediendi tamen ratio, gravi pridem ære alieno, difficilis censebatur. alii opinari, *temerè plenum consensum dici, quamdiu Vltrajectini detrectarent; cùm non aliter promisissent, quàm si omnes pariter acquiescerent.* erant etiam qui leviorem decimam & vicesimam existimarent, *per tot profugos, & dissidium Anglicanum, detritis vehementer commerciis.* nonnulli privatim *amplius rato exigi abs se* querebantur. *nam olim institutum, ut pecuniæ à principibus rogatæ Flandria trientem, Brabantia quadrantem solveret. Hollandia Flandrici tributi*

CIƆ IƆ LXIX. *buti quadrantem; Artesia, Hannonia, ac cæteræ provinciæ sextantem singulæ penderent. quibus temporibus bellum contra Galliam gestum, placuisse, ut limitaneæ tributi expertes haberentur: nunc pacatis valdè iniquum, ut Flandriæ trientis necessitas, Brabantiæ quadrantis maneat. rectius tributum omnibus legitimum distinctum iri.* contra Artesii, Hannonii, Insulani, Duaceni, Orchienses, ac Namurcenses contendebant, *à vetere instituto non recedendum.* His dissidiis difficilior rerum status, ac provinciarum diversa studia novas posteà turbas dederunt. quin, augente indies Albani odio, plurimi mutationem optabant; etiam illi, quibus cordi religio majorum. publica passim querela erat, & perpetuæ servitutis metus. ac persuadere sibi plerique, post decennium bonis omnibus evolutos, nondum tamen à tributi gravissimi onere liberos fore. angebat magis, quod, suspectâ cujusque conscientiâ, curas, nusquam profiteri ausi, animo occultare cogebantur; quippe empti delatores, qui hominum se colloquiis inserentes, innoxia sæpe verba proderent. In tam justâ populi querelâ, aut occultâ indignatione, deploratas Belgii res ad Auriacum defert quidam, qui aliis ab Hollandiæ Ordinibus Bruxellas legatis collega datus, cum domum cæteri reverterentur, simulato Antverpiæ & alibi negotio, clam Dillemburgum diu noctuque iter festinat; ibique Auriacum allocutus, iniquam Albani pertinaciam, & Belgarum communem offensam, multis exponit. inde biduo quam venerat discedens, suosque quantocius subsecutus, non multò tardius in Hollandiam redit. atque ex eo tempore crebra illi cum Swetano ac Caslagio consilia, & occulta nonnunqnam in Albinianis, ubi ædes Casslagius habebat, colloquia fuerunt. exorientis dissidii famâ ingens profugis spes affulsit, brevi fore, ut, mutatis rebus, patriæ ac bonis redderentur. Auriacus verò nova de Belgio liberando consilia agitans, omnia rerum momenta expendit, prioris propositi fortunam correcturus. & ut certior successus esset, cunctandum aliquantisper ratus, interim Lancelotum Brederodium, Albertum Egmundum, Adrianum Menningum, Bartholemæum Entesium, Embisium, Ruichaverium, aliosq; naves bellidas parare jubet; classemque universam Adrianus Bergesius Olhanus duceret: qui dum mare passim infestat, tempestate in Flevum actus, advenientes è Daniâ ac Sueciâ prius LX naves, mox alias XL aggressus expugnavit, mercibusque direptis terrore ingenti commercia concussit. eadem aliis quoque mandata. insuper ipse, nullius laboris parcus, passim omnes, quos causæ suę favere crederet, orat atque obsecrat, *oppressam graviter libertatem provinciarum uti ne desererent.* per literas quoque ubivis locorum profugos hortatur, *ut tam egregiam voluntatem pecunia adjuvarent, sine qua frustra quicquam tentari, nec patriam liberari posse.* In hoc proposito præclaram illi operam navabant Didericus Sonoius, Albertus Vchtenbroucquius, Adrianus Swetanus, Iacobus Wesenbecius, Ioannes Basius, Reinerus Cantius, aliique. quin ut tutò literas mutarent, inventæ arcanorum notæ, quæ neque interceptæ consilia proderent. Elizabetha Angliæ regina *Henricus Philippi* dicebatur. Daniæ rex, *Petrus Petri*, Navarræ, *Antonius Iacobi.* Ferdinandus Albanus, *Paulus Alblasius.* Gulielmus Auriacus, *Martinus Gulielmi.* Megensis, *Vultur.* Didericus Sonoius, *Daniel Santenus*; aut, *Nathanaël Calcariensis.* Albertus Vchtenbroucquius, *Adolphus Sonnius.* Drunæus, *Gerardus Trajectinus.* Dein urbibus quoque, ac provinciis, novata nomina; & appellata Hollandia, *Aes.* Enchusa, *Triton.* Horna, *Pollux.* Medemlacum, *Castor.* Alcmaria, *Pluto.* Amstelodamum, *Saturnus.* Edamum, *Hercules.* Monachodamum, *Rhadamanthus.* Brila, *Vulcanus.* Ager Vornensis, *Aeacus.* Delphi, *Apollo.* Haga, *Iupiter.* Leida, *Mercurius.* Woerda, *Satyrus.* Dordracum, *Ianus.* Gouda, *Mars.* Roterodamum, *Aeolus.* Delfshavia, *Achelous.* Muda, *Phœbus.* Flevus, *Titan.* Texela, *Boreas.* Vltrajectum, *Proserpina.* Durostadium, *Thetis.* Gelria, *Chalybs.* Transiselania, *Stannum.* Bommelia, *Ida.* Daventria, *Venus.* Zutphania, *Ariadne.* Campi, *Iuno.* Zwolla, *Pallas.* Arnhemium, *Io.* Noviomagum, *Ino.* Groninga, *Astræa.* Embda, *Brunsvicum.* Hamburgum, *Hedelburgum.* Dillemburgum, *Dantiscum.* Wesalia, *Hafnia.* Ad hæc XII Zodiaci signa toti-

CIↃ IↃ LXIX. totidem anni menses erant; dies *gradus* nuncupabantur. Albanus intereà graviter Vltrajectinis succensens, quorum pertinaciam provinciis aliis exemplo esse ægerrimè ferebat, cum insolenti valdè præsidio assensum extorquere frustra sperasset, medio Decembri ad causam dicendam coram Senatu adesse jubet. id cum constanter aliquoties fecissent, multorum precibus, qui gratiâ in aulâ, & auctoritate valebant, offensam mitigare conati sunt. insuper ad c illa c I ɔ quæ obtulerant, alia L adjecerunt. sed ille neque sic placatus, sine exceptione parere jussos, *etiam ante actorum veniam supplices postulare* voluit, *ac suæ gratiæ arbitrium exspectare. aliter non jus remissurum, aut præsidia deducturum.* quod ubi intellectum, etsi haud occultâ judicum iniquitate, patientiæ obstinati jure porrò experiri, nec integrâ conscientiâ infamiam tantam in se suosque admittere statuerunt. In cæteris provinciis id effecerat, ut è vicies centenis cIↃ, in biennium proximum tribuendis, singulæ partem ratam promitterent. paucis aliquot permissa redemptio, quæ pridem sub Philippi dominatum venerant. ac Gelria quidem quingenta quinquaginta cIↃ, Frisii CCXXVIII, Transiselani, & Tubantes, XCIV, Groningenses LX, in certos annos distincta penderent. Linganis decem c I ɔ dalerorum

CIↃ IↃ LXX. imperata. per hæc annus exspiravit. Indies verò crescente in Albanum odio, vix ultra obscurus adfectus erat; & clam agitari plurima, mox per occasionem palam tentanda. sed Auriacus explorato, per ærarii inopiam pridem se consilii frustra fuisse; nonnullos etiam parum fidei constantes, qui simul in Belgium cum exercitu advenisset, urbes se aliquot tradituros, aut auxilio adfuturos promiserant; incerta casuum iterum experiri haud consultum putans, symbolam prius ubique rogavit, mensibus singulis & septimanis colligendam, etiam in ipsis Albani provinciis, ubi terrore cuncta oppleta. A Sonoio jussi hanc operam concionatores quidam præstare, qui per Hollandiam agrumque Trajectinum ignoti versabantur, atque occultis apud religionis suæ socios domiciliis usi, magnam pecuniæ vim corradebant. quippe in communi negotio, quod recuperandæ conscientiarum libertati institutum, non alii magis efficaces: cum homines fortasse non indiserti, si non eloquentiâ, tamen pietate facilè animos commoverent. & fuerunt, qui non pecuniam, sed se ipsos, ac sanguinem suum Auriaco offerrent. Idem mandatum Leidæ acceperat Petrus Adrianus Wervius, & cum eo Georgius Epo, qui cum in suâ urbe, tum Dordraci, Roterodami, Delphis, Hagæ, atque alibi, non contemnendam symbolam impetrarunt. In Frisiâ è selectâ nobilitate, Petrus & Afinga Ripperdæ, ac Pompejus Vskensius; ad diem Kal. Febr. Sonoio nuntiant, *nulli se antea fœderi obnoxios, neque ut essent quenquam petiisse: nihilominus tamen bonis exutos, ceu noxa communes. itaque patriæ & libertatis ergo, ad vim propulsandam, Auriaco deinceps auxilia ferre certos. quæ etsi nulla tunc ipsis in promptu, in proximam tamen Pentecosten sclopos trecentos parare velle.* Interim ad remp. ordinandam Albanus fertur. ac Dordraci monetæ præfectum, aliumque adulterandæ administrum, in carcerem conjicit. & illi quidem pœna capitalis indicta, huic ob imprudentiam ætatis, multorum interventu, gratia facta. utque porrò fraudem prohiberet, Id. Martiis edicto cavet, ne argenteæ monetæ cujuscunque usus sit, nisi quæ Philippo auctore cusa, aut signata. Res utilissima publicè visa, magis privatim ipsi quæstuosa. Inde ad religionem animum advertens, libris vetitis abstinere jubet; & Theologis Academiæ Lovaniensis dat negotium, uti notatis auctorum locis, quæ majorum pietatem læderent, indicem conficerent, editum postea hâc cautione, ne quis in eo quicquam, sine præfecti, aut senatus auctoritate mutaret. Additur curæ isti Arias Montanus, vir egregiâ literarum famâ, qui, mandatâ à Philippo Bibliorum editione, recens ex Hispania advenerat. Tum typographis quoque, & ludi literarii magistris leges præscribit. Cameraci & Machliniæ synodos habet, in quibus episcopi multa decrevere, secundum concilii Tridentini statuta, à quibus discedere quenquam fas non esset. item de judiciis criminalibus multa constituit, in speciem non iniqua, quæ nullo privilegiorum, legum, immunitatum, aut consuetudinum respectu,

CIƆ IƆ LXX. ctu, tantisper observarentur, donec de iis scripto repræsentatis plenius cognovisset. formulam quoque sacramenti proponit, iis sequendam, qui ad judicum officium, aut aliud aliquod munus publicum promoverentur. Per hoc tempus cum Spiræ Nemetum comitia Maximilianus haberet, profugi Belgæ, communicato cum Auriaco consilio, de vi & oppressione Albani conquerentes, Cæsarem atque Imperii principes supplices orant, ut suo nomine apud Philippum intercederent. idem Culemburgensis, Bergensis, Hornana, & Batemburgicus fecerunt, debitum Imperii clientibus patrocinium implorantes. & faventes sanè è principibus multos habuerunt, qui causam adjutare, & orare Cæsarem, *quando pars Imperii Belgium esset, misertus ærumnarum, pacem religionis, quâ Germania frueretur, ipsis quoque procuraret. jam semel apud Philippum egisse, nec tam laudabile propositum desereret. pergeret pacis studium præ se ferre, ac regi persuaderet, ne in fidei negotio vim conscientiis ullam faceret, aut vitâ ac fortunis subditos supplices everteret.* Et inclinabat in rem æquam Maximilianus, cum legati Albani, & reliqui Catholicæ religionis principes, optimum Cæsarem in contraria impellerent: *licere regi in rebelles pro arbitrio animadvertere, neque hanc curam ad Imperium pertinere.* In Vltrajectinos tunc lata sententia, quâ suffragii jus in comitiis postea nullum clero permissum, aut nobilitati. magistratui urbano, aliisque civitatibus tertii ordinis, etiam privilegia omnia adempta. iique hoc quasi fulmine percussi ad regem provocant, quæ res Albani iram accendit. Igitur in Hispaniam deprecatum mittunt Gulielmum Veuselium, ad D. Petri templum Decanum, antiquâ pietate, & præstanti eruditione virum; quamvis periculosa legatio crederetur, tam recenti Montinii, Bergensis, aliorumque exitio. isque cordatè injuriam, ab Albano factam, regi supplex repræsentat. sed Albanus, contemptâ provocatione, per literas Vltrajectinis nuntiat, *etsi post sententiam latam omnium illic munerum penes regem potestas esset, tamen singulis magistratum prorogare, donec aliter facto opus videretur. interim providerent, ne quid in jure dicendo, aut civibus regendis, Respublica detrimenti caperet.* tum provinciæ quoque præsidem, ac senatum, comitia deinceps ulla habere, aut ordinum munere defungi vetat; Franciscum Bothium, ærarii quæstorem, rationes publicas Bruxellas transmittere, pecunias verò fisci quæstori tradere jubet. hujus quoque rei certiorem regem faciunt, & quoscunque faventes sibi in aulâ ejus existimabant. interim, quia intolerandâ Hispanici præsidii ferociâ vexabantur, omnibus modis satis facere Albano, & iram viri placare student. sed illi rei Florentius Thinnius ter ablegatus re infectâ domum rediit. & obtulerant, si comitia pristina permitteret, ac præsidium evocaret, florenorũ CLXXX M. Rex Philippus, pontificis consensu, & Albani ac senatus consilio, anno superiore Madriti diploma dederat XVI Kal. Decembres, quo turbarum veniam Belgis promittebat, sed tam latâ exceptione, ut paucorum beneficium videretur. id hactenus dilatum nunc Antverpiæ promulgat, XVI Kal. Sextileis. In foro maximo ante curiam theatrum ligneum erectum erat, aliquanto sublimius, panno oppansum. in summo solium magnificè instratum, quo regis locus repræsentabatur. in hoc consedit, fastu hactenus legatorum nulli usitato. ad utrumque latus, depressiore paulo sedili, fœminæ duæ Antverpianæ, præstanti formâ: quod populo indicium, placatum jam esse regis animum, ipsumque in posterum clementer habendum. prodeuntem ad gradus usque stipatores deducebant; forum miles obsidebat. ita cum magno armorum terrore pacem pronuntiat, & delictorum gratiam minus acceptam, quia paucis utilem, omnibus dubiam. quamobrem rari confidere ausi domum redierunt, homines nullius ferè loci, quos & fortunæ suæ tenuitas, & numeri infrequentia, illæsos præstitit. Mense Augusto Anna Austriaca Philippi matrimonio destinata, in Belgium venit. proficiscentem fratrum minimi Albertus ac Wenceslaus, & selecta nobilitas comitabatur. Deducendam Cæsar dederat Ioanni Hoio, episcopo Monasteriensi, & Borussici ordinis præfecto. Sub adventum profugi Belgæ Emericâ exacti, ubi tunc Arscotanus ac Noircarmius erant, honoris ergo obviam missi. & Auriaco per literas

CIↃ IↃ LXX. literas Sonoius significabat, modò voluntatis suę gnarum, facile iter in aggere Bergensi impediturum fuisse. cùm Noviomagum regina appulisset, solenni ritu in Albani manum tradebatur. illic Gelriæ, Hollandiæ, Vltrajecti, Frisiæ, Transisselaniæ, Groningæ, Ommelandiæ, ac Tubantum legatos obvios habet. qui matrimonium novæ nuptæ gratulati, egregia quoque munera obtulerunt. inde Albano deducente Antverpiam abiit; ubi regio planè apparatu excepta, à cæteris Belgii sui provinciis, ultra Mosam, & Scaldim positis, vota itidem ac munera accepit. hinc in Zelandiam profecta classem Flissingæ conscendit, ducente Maximiliano Bossuvio, maris præfecto. In Hispaniam eunti comites ab Albano dati, Ferdinandus Toletanus filius, Rodericus Toletanus, & Christophorus Mondragonius, cum legione suâ eam ob causa Daventria evocatus. Ipse Albanus, cum & antea successorem sibi à Philippo dari postulasset, hoc maximè tempore illud agebat, ut novam dominam ad regem maritum deducere liceret. sed obtinere commeatum non potuit. Dum hæc fiunt, sedulò Auriacus de restituendo Belgio agitare. pridem naves plurimæ ejus jussu mare commerciis infestum reddebant. nunc de urbibus quoque capiendis cura erat. itaque clanculum per Sonoium Enchusam ad deditionem sollicitat: isque penè rem perfecerat, occupatis civium plurimorum animis, cum tamen obortum aliquod ex improviso impedimentum, summo, quod admireris, consilii secreto, in sesquiannum differre coëgit. Interim in Hollandiâ Septentrionali, duorum maximè concionatorum operâ, per plurimos pagos symbolæ institutæ, & conventicula item crebra, nullo Albani metu, habita. Illi ad populum commeare frequenter, & periculi vices alternare: literas etiam ferre ac referre, quæ interceptæ ne consiliorum arcana proderent, de frumento tantum, aut simili commercio, agere videbantur. id verò commercium urbes erant, Horna, Enchusa, aut Medemlacum. pariter in australi Hollandiâ de Dordraco occupando, Brilâ, Roterodamo, ac Delphis agitatum. in Transisselaniâ, de Daventriâ, Campis, ac Swollâ. Sed hęc consilia impedita, aut non tentata, irrito in hunc annum conatu fuere. Quia CIↃ IↃ LXX. autem naves bellicæ insolentius piraticam exercebant, ut belli sui infamiæ occurreret, dato illis præfecto Lumbresio, edictis pluribus licentiam adstringit. inter cætera, laudabili virtutis exemplo, *procul ambitione & avaritiâ, boni tantùm publici curam habere* jubet; *nec militem legere, nisi famæ integrum, & crimini, aut lictori, non obnoxium.* tum concionatorem singulis item navibus imponit, qui pietatem, & sacras preces, exerceret. Non multò post, diversis temporibus, naves circiter L variè onustas invaserunt. Ductores dati, Lancelotus Brederodius, Adrianus Menningus, aliique. Valentinianis III Germanorum CIↃ in præsidio agere, & stipendium diu debitum per seditionem flagitantes, Lodronio, ac ductorum nonnullis, vincula injicere. eamque rem indignatus Albanus, stipendii parte per legatum, & veniâ datâ, in actores clam inquirit. mox Antverpiam in spem reliqui evocatos, cum haud longè ab urbe abessent, immissis Hispanis, separata seditionis capita ante arcem gladii aut laquei poenâ afficit; reliquos omnes exauctoratos, sine stipendio ac commeatu, Belgio excedere jussit. hoc gestum mense Septembri. Novembri proximo, gravissimâ tempestate ruptis aggeribus, plurimum passim per Belgium aquarum exundavit, multiplici hominum ac pecoris strage. mersa passim templa, domusque, & ager penè universæ Frisiæ, vix urbibus salvis, quæ aquis undique circumsessæ. tristis rerum facies erat, & pluribus interceptis, nonnullos ædium quarundam tecta, aliaque fastigia, aut trabes innatantes servarunt. In tam magnâ calamitate egregium pietatis specimen Caspar Roblesius Billius dedit, provinciæ præfectus, qui Groningæ tunc erat. quippe præclaro in miseros affectu, hic illic natantibus, aut excelsa quæque complexis, navigia submisit, quibus à morte præsentissima tristissimas fluctuum reliquias reduceret. insuper reip. misertus, quæ aggeribus aut cataractis reparandis satis premeretur, anni sequentis tributum remisit. & homo Lusitanus tam insigni beneficio animos omnium sibi obstrinxit,

antea

CIↄ Iↄ LXX. anteà odio gentis invisus. Vix æstimari clades possit, & periere in solâ Frisiâ hominum ferè xx CIↄ. nec immunis Flandria fuit. Grevelinga, Dunkerka, Neoportum, Ostenda, Watervlietum, pagique alii plures experti. concussæ vehementer Brugæ. eversa cataracta Gandensis, quæ Sassa vocatur; & Gandavum ipsum usque, ad Cæsaris portam, aqua excurrit. Minus periculi Brabantia habuit, si Antverpiam excipias, & pagos aliquot Scaldi vicinos. In Zelandiâ, præter reliquam pecorum & aggerum cladem, hominum CIↄ CIↄ CIↄ absumpta. Gravissimè verò Hollandia quoque laboravit. Dordraci, ac Roterodami, aliisque in urbibus, ad tertium pedem aqua plateas supergressa est. ad Papendrechtum, & in insula Crimpensi, septem locis disjectus agger incredibile quantum hominum pecorumque abripuerit. Pagos mari adjacentes eadem procella invasit, ac potissimum Scevelingam, ubi eversæ ædes CXXVIII. naves in littore stabulantes statione ejectæ per vicos ceu Oceano vectæ ferebantur. & ingressa templum aqua, plus tertium pedem alta, in ipso sacrario gravem è ferro cistam subvertit. Immane damnum Amstelodamum etiam accepit, & qui Mudam ducit agger tredecies perforatus. Partem cladis provincia Vltrajectina sensit, & Hollandia Borealis, insulæque adjacentes. Zypæ è CIV ædibus vix quicquam superfuit. Caninam silvam, miraculnm loci, rupto exteriore aggere, periclitantem vix immanis interior moles servavit. Luctuosus certè Belgio casus, & qui, præter cæteram jacturam, hominum plus centum CIↄ absumpsit. Hispani justæ factorum iræ rem imputare, quorum imagines Belgæ violassent. ipsi Belgæ simplicius judicare, nec eos vindictæ cupidos arbitrari: nulli tamen dnbium, irati ob peccata Dei indicium fuisse. Multum ea res Auriaci consilia perturbavit. quippe de Enchusâ, & aliis Hollandiæ nrbibus capiendis cogitabat; jamque in Amasiâ flumine naves copiæque paratæ, & in Angliâ item Lumbresius classem instruebat. sed quia tempestas aliquot naves valdè afflixerat, & egressæ ripas aquæ incertum nautis alveum fecerant, dilatum necessariò propositum. mox aliud quoque impedimentum objectum. CIↄ Iↄ LXX. Ioannes Basius, qui literas ad senatum, & mandata allaturus exspectabatur, vix IV Non. Decembris Embdam venit. quo tempore Euro flante obortum gelu intensum fuit. & Lancelotus Brederodius, qui negotio in se recepto cum quibusdam navibus præcesserat, Texelam insulam occupaturus, ejectâ ex imo mari glacie, irritus profectionis ægrè rediit. Entesius, Mentheda, & Ruichaverius, quo evasissent, aliquamdiu ignoratum. ac Ruichaverius in Flevum delatus, naves quinque obvias invadens, redemptionem vectoribus imperavit. Hinc Embdanus, ceu damno suæ ditioni illato, offensam prætendens, naves XI detinuit, ac cum iis nobiles Frisios, Mepsium, & Iensemam, abbatemque Heumelium, quem è Frisiâ captum abduxerant. insuper Theodoro Bremano vincula injicit, & arctam navibus custodiam apponit. Hoc rei eventu, ut impensæ minuerentur, retentis navibus militem dimittere placuit; sed non spem occupandæ Enchusæ, quæ in occasionem dilata. Adhuc arcana consilia erant, nec ad Albanum quicquam emanaverat, eoque enixius occultata, ne ille aliquâ suspicione intereà præsidium imponeret, ac spem successus omnem eriperet. Embdani factum Sonoius Auriaco per literas exponit; interimque ex Haio & Vnico Manningis fratribus, uno Embdæ, altero Nordæ præfectis, *rem à Cæsare mandatam* intelligit, *& dilaturum etiam Embdanum fuisse, nisi per Monasteriensem episcopum certò comperisset, eas Albanum invasurum, aut gelu impeditas exusturum fuisse. ideò prævertendum putasse, quàm primum salvâ nominis existimatione posse videretur: maximè si proximo circulorum conventu rata Auriaci mandata haberentur. graviter conquestum Albanum; quod piratis favisset. & septem libellos accepisse, quibus parare responsum deberet. insuper, non observatam usquequaque militiæ disciplinam, & nullâ ductorum reverentiâ in amicos pariter atque inimicos incursatum. id autem Basii potissimum culpâ evenisse, à quo auctorati promiscuè, in paucas sæpe septimanas, homines per egestatem flagitiosi, quique arma in prædam verterent. cumque de illato damno sacri Imperii subditi conquerentes restitui sibi bona sua postularent, hos feroci re-*

CIↃ IↃ LXX. *ſponſo dimiſſos; illos, ne reſponderet, latebrâ eluſos.* Menſe Decembri Hermannus Rnterus, pridem inſtitor boarius, inſigni vir audaciâ, ſolis tribus comitatus, Loveſtenium, ditionis Clivienſis arcem, prope Gorcomium in inſulâ Bommelienſi ſitam, ad Moſæ & Vahalis confluentes, ſub veſperam habitu Franciſcano ingreſſus capit, ac præfecto cæſo aliquamdiu tenuit, dum ſperatum à Bergenſi auxilium adeſſet, quod gelu impeditum. interim cum XXIV commilitonibus locum munit. Ad rei nuntium miſſus à Roderico Toletano Silvâ Ducis Laurentius Perea cum ſclopetariis CL, & haſtatis X. iſque ubi ad arcem advenifſet, deditione poſtulatâ, cum negaret Rnterus, adductis tormentis vim tentare. Suorum virtutem egregiâ oratione Ruterus accenderat, certumque omnibus extrema pati; & honeſtam potius in armis mortem, quam infamem lictoris manum experiri. Primo adventu, cum nullæ pro muro excubiæ agerentur, petitis è loco vicino ſcalis, duplice, quæ interjacet, foſsâ clanculum ſuperatâ, præſidiarios intrâ arcem Hiſpani compulerant. inde impetu facto comminus ntrinqne pugnatum eſt. tandem ex alterâ parte per ſcalas appoſitas in arcem irrupere, obvium quemqne obtruncantes. Ruterus ſe in conclave recipere, ſparſo in aditu pulvere tormentario, ac romphæâ diu multumqne pugnans irruentes ſuſtinere, ut viri fortitudinem ipſe hoſtis miraretur. ad extremum, editâ ingenti ſtrage, vulneribus obrutus, injecto in pulverem igne ambuſtis oppugnatoribus, glorioſâ morte occumbit. mortui caput Silvam allatum patibulo affixum fuit. è ſociis XVII capti Antverpiam abducuntur, moxque ex iis XV ſuſpenſi, II in rotâ excarnificati. Conſilium Rutero erat Gorcomium etiam, ac Worcomium, fluminaque occupare. & conjurarant civium nonnulli, qui valdè angi ne proderentur. ſed morte Ruteri, apud qnem nulla chartarum indicia deprehenſa, res occultata. Adjuverat negotium inter primos Hadrianus Hovelius, vir conſularis, tunc in Cliviam profugus, & Vchtenbroucqnio, Weſenbecio, Sonoio, Cantio, aliiſque, arcanorum particeps. Circa id tempum res ridicula planè accidit, in quâ Albanus animi moderati ſignnm dedit. Lovanii quidam declamator cum Albani laudes, ceu ob Belgas, Germanos, Italos, Gallos, atque Mauros debellatos, putidè ſatis ad auditorum nauſeam diceret, iique hominem ingratæ eloquentiæ incondito ſtrepitu interpellaſſent: quia res cum contumeliâ Albani conjuncta videbatur, Academię profeſſores anxii, ut offenſam atque iram declinarent, Elbertum Leoninum, & Ioannem Wameſium, primi loci ac nominis jureconſultos, ad eum mittunt. qui cum factum pluribus verbis anxiè excuſare niterentur, edito ab aſtantibus ſtrepitu viciſſim turbati, ab Albano dimiſſi fuerunt. nec ullâ ultra irâ contumeliam ille vindicavit. Anno ſequente, explorato quid Sonoius & Godefridus Haeſtrechtius molirentur, apud Clivienſem ejuſque ſenatum per literas queritur, *homines noxios, & turbarum contra regem per Belgium irritamenta, in ſuâ ditione tolerari.* Megenſis quoque Geltiæ præſes, ſenatui nnntiat, *captivos aliquot per tormenta faſſos, Sonoium ac Drunium Hemberga & Vlſta expugnationem adjutaſſe. illum verò etiam pecunias bello contra regem gerendo colligere. quamobrem rogare, uti pœnâ crimen compeſcerent; aut, ſi negligant, ſe quod facto opus curaturum.* Hâc de causâ veritus Clivienſis, ne Emericæ, ubi agebat Sonoius, invadendæ conſilium Albanus caperet, Stephanum Stenium, urbis prætorem, capere Sonoium ac Drunium jubet. iſque noctu poſtrid. Eid. Febr. quinque lictoribus comitatus rem agreſſus, neutrum in ædibus comprehendit. Sonoius à Mariâ Malſeniâ uxore monitus, ut periculum evitaret, urbe aliqnantiſper e manſit: graviter apud Cancellarium, Gulielmum Leium, aulæ præfectum, & Ioannem Laurimannum conqueſtus, *ſe indigenam, & equeſtri dignitate virum, nulla principis ſui offenſâ, præter jus faſque, temerè opprimi. permittendum omnino fuiſſe, ut beneficio anni iſto ſeculo decimi juxta alios frueretur: hanc verò tam juſtam querelam ad ordinem equeſtrem comitiis proximis deferre ſtatuiſſe.* intercedere etiam Hermannus Nuenarius, & literas cum ad ſenatum univerſum, tum ad Cancellarium, & nonnullos ſenatorum ſeorſim ſcribere; quibus effectum, ne quid ad tempus in Sonoium ſequius tentaretur. Menſe Martio naves

CIↃ IↃ LXX.

CIↃ IↃ LXXI.

CIƆ IƆ LXX. naves grandiores xxx, quarum VIII commeatum à Ludovico Nassovio impetraverant, piratæ invadunt. In Flandriâ Miegenus & Blommartus per Petrum Ryckium clam officia sua deferunt, copiis in agro Aldenardensi comparandis auctoramentum postulantes. *magnam in promptu prædam esse, tantâ opulentissimarum abbatiarum aut monasteriorum per agros circumjectos frequentiâ. Ronsæ S. Hermetis capulum centum florenorum CIƆ æstimari. in propinquo ingens nemus, ubi occultari copiæ possent, tum illic parari faciles, tum Schorssæ, Marcæ, Meldæ, Edichovii, Quarmontii, & Sulsecæ, quibus locis conciones clandestinæ habebantur. his accessuros quoque alios, qui* CIƆ IƆ LXXI. *Gandavi, Tornaci, & Aldenardæ clam patriæ libertatem agitarent.* sed hic conatus, & si dato ab Auriaco auctoramanto, sine successu postea evanuit. Petrus Arlerius itidem secreto, jussu Auriaci, de Camporum, Daventriæ, Swollæ, Zutphaniæ, aliarumque urbium deditione cum civibus earum agere: quæ non ita difficilis foret, ipso mox cum magno exercitu adventuro. atque ut is consilia eo dirigere posset certiore eventu, pecuniam, aut obsides darent. Sonoius & Vchtenbrouqnius Vltrajectinorum animos tentant, admonentque. *considerarent gravissimas ærumnas suas, quas jugo excusso cum libertate commutarent. id præstare, quàm tam duræ servituti sesè ac posteritatem obnoxiam habere. ab Albano nil aliud agi tam immani tributorum indictione, quàm ut omnibus in extremam egestatem dejectis, resurgendi postea potestatem adimeret. in procinctu Auriacum esse, qui Hispanis urbem arcemque eripere velit, & rationem pridem ostenderit, libenter obsequuturus, si quid rectius aut facilius ipsi excogitassent.* Ejusdem mandato Nicolaus Camerlinus in Hollandiam profectus Iacobum Duvenvordium Warmondanum, Othonem Egmondum Kenenburgium, Benthusium, aliosque è nobilitate pariter ac cives rogat, in suâ idem provinciâ facerent, ubi cum exercitu Auriacus adesset. Hæc consilia, non sine ingenti periculo agitata, ita tamen clam Albanum fuerunt, ut postea egregio eventu imprudentem oppresserint. sed Vltrajectinis, arce munitissimâ, & præsidio valido infessis, andacia defu- CIƆ IƆ LXXI. it. omnia extrema patiebantur, concussiones, contumelias, stupra, latrocinia. quodvis flagitium impune erat. sæpius apud Albanum questi, cum nihil agerent, tum ad regem ecclesiastici querelam deferunt, utque semel tantum liberentur supplicant. sed ab eo ad Albanũ rejecti, frustra se esse animadvertunt. jam viginti totos menses quidvis passi, nec spes ulla miseris reliqua, cum ecce Deus è machinâ subito casu oppressos liberat. Augeri indies naves bellicæ Auriaci, & infesto mari ingentem sæpe prædam abducere. eam ob causam metuens Albanus, ne aliquem in littore locum occuparent, cohortes aliquot desinente Martio Leidam & Alcmariam ire jubet. moxque reliquas postridie Non. Maji evocatas Delphis imponit. & quia navibus bellum inceptari, ipse suas quoque opponit. Ex his nnam egregie armatam Sigebertus Franciscus Medemlacenus, & Eligius Rudanus, Auriaco tradunt. qui explorato, augeri qnotidie Belgarum in Albanum odia, iterum cum illo experiri statuit, postulato ab omnibus per Imperium amicis auxilio, & variis navibus auctoratis, quarum classe satis instructâ laudabile quoddam facinus edere potuisset, si, quod enixe operam dabat, imperia ejus valuissent. sed homines odio & licentiâ efferati, leges & ductores contemnere, ac veterem disciplinam conculcare. eoque effectum, ut quivis dignior corruptæ adeò militiæ præfecturam aspernaretur. Sperans antem, si beneficio cujusquam principis liberum alibi portum impetraret, in quo restaurare naves liceret, tunc rem navalem se ordinaturum, connivere, & pœnam differre coactus fuit. Etiam à principibus quibusdam per legatos adversus vim Albani auxilia petiit. in Galliâ fratre Ludovico Nassovio usus est. in Daniam, & Sueciam Didericum Sonoium, Hermannnm Merium, & Ioannem Clusium misit, vetitos tamen Daniæ regem quicquam rogare, nisi id legato Gallico, Carolo Danzæo, videretur. hique cum Hafniam VIII Kalend. Iunias appulissent, ut jussi erant, Danzæum con-

CIƆ IƆ LXXI. um consulunt. isque edocet, *nihil à Dano exspectandum, qui Petro Oeckfio ab arcanis uteretur. nec spem esse, qui militi extraneo, jam intra regnum agenti, commeatum negaret, eum aliunde advenienti concessurum; maximè cum pridem, firmandæ veteri amicitiæ, ab Hispano legatus adfuisset. quin etiam armare naves, quæ adversus piratas suum mare, cujus fines quàm latissime extenderet, tutarentur.* quamobrem auctor ipsis esse, uti discessum maturarent. quem adjutans navi Rupellanæ eos imposuit. avectique in Sueciam, Stocholmium, nbi aula regis, postridie Kal. Iunias venerunt. cumque ab urbe rex abesset, nnaq; cum eo Pontus Gardius, cum quo consilia communicare jussi erant, Sonnebenum, Gardii pagum, quò vocatum ad epulum regem post biduum adfore intellexerant, abierunt. ubi quid venissent effatos, ceu minus idoneo epuli tempore, Stocholmium rursum, quo rex brevi reversurus, discedere suadet. solum Clusium apud se retinet. IV Eid. missus à Gardio Ioannes Moinius ipsis nuntiat, *certum de legatione regem, sed decernere nihil posse, nisi gnarum quo loco res Moscoviæ essent: & bellum illa, an pacem agitaret. ab eâ sua consilia pendere, nec militem alias necessarium dimitti integrum. Difficile insuper, annonam navibus procurare. cum fratre Carolo tamen conferre, ejusque affectum clam explorare velle. & quando nuper ab Hispaniæ rege atque Albano legatus amicitiam orasset, tutius fratri persuasurum, ut Auriaci causa negotium totum in se reciperet.* Pro hoc beneficio prolixe Gardio gratias agere Moinium rogant; & nonnulla, utilitet apud regem differenda, suggerunt. ac si palam Auriacum juvare anceps putaret, quod periculi minus haberet, fratre Carolo, aut aliis uteretur. ad hæc literas ad Gardium addunt. Interim cum Sonnebeno Gardius rediisset, nec diligenter satis rem curasset, per Moinium conqueruntur. illudi sibi, frustraque tempus eximi in negotio tanti momenti, & maturando. id postquam ei relatum, ut culpam amoveret, X V Kal. Iulias Swertzium eos ad regem abduxit. illic admissos rex interrogare, clam an palam audiri vellent. cumque clam malle respondissent, jusso secedere comitatu, præter Mareschallum & Gardium, literas ab Auriaco exhibent. quas cum legi orarent, rex respondit, *se legationis testimonium agnoscere, jamque ante edoctum, ab Auriaco oratores advenire.* tum Latinè allocutus, si quid vellent, paucis enuntiare jubet. itaque datâ fandi potestate supplices exponunt; *Majestatis suæ virtutem effecisse, ut rem aquissimam, & orbi Christiano utilem, Auriaci mandato orare auderent. non dubium esse, quin de Albani, primi antea Maurorum inquisitoris, in Belgas crudelitate audiisset. advenisse cum magnis copiis Hispanorum, & militum exoticorum, quibus oppressas Belgii provincias tam graviter vexaret, ut nullum sævitiæ genus esset, quod non passim intentasset, nullo populi aut procerum discrimine. tyrannidi autem, ut tantò licentius grassaretur, violatæ religionis culpam prætexere. atque hoc crimine regi suo imponere. quin etiam, firmandæ tam iniqua dominationi, in urbium plerisque præsidia aut arces posuisse; contra Belgii jura ac privilegia, quæ rex à majoribus tradita sacramento confirmasset. Igitur coactum summâ necessitate optimum principem, quando tentatus sæpius Philippi animus nullum rationi aut precibus locum faceret, occurrere Albano, & restaurandæ libertati, arma adversus tyrannum sumere, quando autem M. suæ erga remp. Christianam affectus & cura in aperto essent, eamque ob causam facilem afflictis ac benignum fore considerent, supplicatum ipsi venisse, ne desereret tam justam piamquè causam, quæ ad omnes orbis Christiani principes pertineret. quippe Albanum, subacto Belgio, cætera quoque, quamvis longè dissita regna, eodem religionis prætextu, invasurum. idque ex fœdere Bajonensi anni* LXII *satis manifestum esse.* Ad hæc verba rex respondet, *& amare se Auriacum, & Belgii calamitatem deplorare. Existimasse autem, Hispaniarum regem, principum aliorum, monitu, clementius acturum fuisse. quod quando aliter evenisset, cum Carolo fratre deliberaturum, sine quo decernere nihil posset: ac responsum intra octiduum Stocholmium missurum. Interim, si ita videretur, ipsi ad Carolum proficiscerentur, & cum eo consilia conferrent; nec id sibi ingratum fore.* Illis dicentibus, hoc quoque Auriaci mandatum esse, atque ad ipsum literas ferre, rex argumentum interrogare; cumque responde-

CIↃ IↃ LXXI. ſponderent, commendatitias tantum eſſe, honeſte dimiſſos è familiâ ſuâ nobilem, arciſq; præfectum, comitari jubet. jamque in procinctu erant, cum per aulæ præfectum mandat, *ſi quid ultra juſſi eſſent, ipſi exponerent: aut, ſi mallent, per literas ſignificarent, quo rectius negotio animum adverteret.* igitur ad regem ſcribunt, *cum antea legationem ſummatim tantum narraſſent, id nunc pluribus facere certos. ac denuò ſubmiſſe regem orare, ſi palam ipſe auxilia mittere inconſultum putaret, Carolo fratri partes traderet, qui illuſtri virtutis exemplo egregiam famam in primâ ætate ad exteros tranſmitteret. idem proximis Galliæ bellis quoſdam Germaniæ principes feciſſe. quod ſi neque hoc expedire regni ſui rebus videretur, hominibus extraneis, quorum certa fides, conſilium permitteret, à quibus naves impetrarent. tum militem quoque peregrinum, & portum Elsburgenſem concederet.* x Kal. Iulii Novicopium ad Carolum venerunt, ac poſtridiè ad eū admiſſi, eâdem, quâ apud regem fratrem, oratione utuntur. *notam orbi Albani tyrannidem, cui objicere ſe Auriacus pararet. ſed tam egregiæ voluntati impari poteſtate, auxilia ab ipſo oratum miſiſſe, quem bene ſibi velle, & reipub. Chriſtianæ ex animo ſtudere confidebat.* Collaudabat orationem Carolus, &, *gratum ſibi eſſe Auriaci judicium. jam diu Albani ſuperbiam ac ferociam famâ accepiſſe, & Belgii ærumnas commiſeratum. quas ſi quid levare poſſet, cum rege fratre conſulturum, ad quem iter inſtituebat.* Cum receſſiſſent, eo ipſo die redire juſſi, ac mandata plenius referre, poſtridiè apud Carolum verbis pluribus legationem repetunt. ac ſeorſim plus horis duabus Sonoius cum eo colloquium habuit. Cum Stockholmium veniſſent, Carolum illic exſpectaturi, Gardium iterum, & Carolum Mornæum Varennium accedunt; quibus ante diſceſſum, datis ab Auriaco literis, negotium commendaverant. ibi cum Mornæus diceret, *conſtare ſibi voluntatem, nec bono publico quicquam anteferre*; Gardius interpellavit, *vidiſſe capita quæ miſiſſent; & multum de iis cum rege ſermonem fuiſſe, cui naves concedere viſum non eſſet, ob Erici prædeceſſoris æs alienum, quod in regni perniciem contractum. Deinde &, ſi Scotis naves in ſolutum daret, è veſtigio alios quoque debitum flagitaturos. atque hunc contrahendi modum cum ſuæ M. contemptu eſſe conjunctum. tamen naves permiſſurum, ſi de pecuniâ in diem certum repræſentandâ mercatores caverent. ad commeatū quod attineret, eum curare minime poſſe. ita pridem, cum in Prutenos duæ mitterentur, penuriâ reverti coactas. quod portum Elsburgenſem peterent, eum bonâ fide promittere.* poſtridie reverſis, *non ſe propoſitum mutare* Mornæus affirmat, *& adfuiſſe ductores Scotos, qui rogarent, efficeret apud regem, ut ſtipendii reliqua,* LXXX *dalerorum* CIↃ, *perſolverentur. reſpondiſſe autem, percontaturum ipſos, ſi naves ſres quatuorve rex daret, an, quod Scotis placuiſſet, transferri in ſe illas vellent.* Biduo poſt nuntiare Gardius, *nolle regem ipſis naves dare, velle Scotis. Igitur cum illis primùm agerent. ac niſi inter ſe convenirent, ne eos quidem etiam accepturos.* dicente Sonoio, *in alieno territorio, ſine principis voluntate, legere militem non licere, eoque prius veniam à rege impetrandam*; reſpondere ille, *hanc ejus voluntatem eſſe, ut cum Scotis tranſigerent.* Itaq; cum iis actum, ut ſi tres quatuorve naves bello inſtructæ in portu Elsburgenſi ſiſterentur, has acciperent eo pretio, quod Stocholmiī à delectis utrinque arbitris æſtimaretur, Auriaco deinceps militaturi. & equites IↃC, pedites CCCC imponerent. ac illis quidem, qui plerique è nobilitate, etſi pedeſtri militiâ, equeſtre tamen novem in menſem dalerorum ſtipendium daretur: itidem peditum ductori, ejuſq; optioni. quippe tale à Sueco habuiſſe. & ſingulis trimeſtribus exhiberetur, cum primum urbem aliquam, aut portum occupaſſent. ſed poſt colloquia pluſcula, cùm promiſſis multiplicibus varie res protracta fuiſſet, tandem Erbovillius, aulæ Caroli præfectus, & Lubbertus Covelius conſiliarius, XIII Kalend. Auguſti, Caroli nomine denuntiant; *dolere ipſi, quod deſtinata Auriaco auxilia negare cogeretur. perturbatas res Livoniæ, quibus ſuccurrendum. imminere etiam cum Polonia rege bellum. quibus de cauſis naves militemve auxiliarem dare non poſſe.* Ad verba ſua Caroli etiam literas adjungunt, quibus ſe ille apud Auriacum excuſare. Poſtero die ad Petrum Brahæum Wiſſinxburgium, & Nicolaum Guldenſter. nium cancellariū, vocatia accedunt, ibiq; ſegre- CIↃ IↃ LXXI.

CIϽ IϽ LXXI. segregato comitatu, Wissinxburgius illis exponit. *accepisse nuper regem de afflicto Belgii statu, cui sublevando suppetiæ ab Auriaco petitæ. nec alienum ab his animum. sed tam bonam voluntatem antiquum cum Hispaniarum rege fœdus impedire, quod necdum sibi violandum putaret. huc accedere ingruens bellum, per quod justa excusatio. cætera benignè erga Auriacum affectum esse.* Sic dimissi, de portu tamen Elsburgensi cum seriò laborarent, ejus usus per tempestatem, aut aliam quamvis causam honestam, vix permissus. In discessu Clusium illic reliquerunt, cum thalassiarchi vicario acturum, qui per Iohannem Coloniam centurionem Auriaco fidem atque obsidium obtulerat. ita irrita legatio fuit. Nec cessare tamen Auriacus, & auxilia ubique sollicitare. ac sanè nonnulli, Albani odio, si exercitum ad urbes adduceret, ut facilior expugnatio ipsi esset, ædibus suis ignem se injecturos promiserant. Gulielmum Blosium Tresloŋgum, qui post prælium ad Gemingam in Edsardi Embdani familiam se dederat, duas naves armare jussit. isque petito ab Edsardo commeatu, Embdam profectus, & ab Anglo quodam navem instructam v CIϽ florenis mercatus, cum misso in Angliam Robollio, qui inde abduceret, ipse Embdæ rebus ordinandis hæreret, magistratū urbanum per literas Edsardus comprehendere hominem jubet. qui ocius obsequens in vincula conjectum Lerortium mittit. ibi XIV septimanis arctò admodum carcere detentus, spondente Agathâ Beningâ Oplewertiâ, injussu Edsardi Embdâ non exiturum, vix dimissus, post alias totidem septimanas, injuriam & vim fieri testatus, quia causa non judicaretur, clam discessit. Ante urbem aliquot Auriaci naves erant. has maris præfectus Bossusius invadit: & urbani Lumæum quoque ejecerunt. Vltrajectini, etsi evocato præsidio, metuebant tamen ne sub hiemem, profligatis Auriaci navibus, reduceretur; quod futurum rumor ferebat. hanc ob causam, ut periculum anteverterent, quando occlusæ Albani aures, per Vensellium nuper in Hispaniam profectum, id ne fieret supplices à rege petunt. *obsequio in ipsum, & patrem Carolum, gratiam faceret,* CIϽ IϽ LXXI. *cujus exstarent præclara exempla. ac pridem Megensem cum universâ legione tutelæ causâ ultro in urbem recepisse. postea Albanum Longobardicam imposuisse. cujus licentia ac superbia omninò summa, quam flagitiorum impunitas etiam auxisset. impensâ in hanc* CC *florenorum* CIϽ; *adeoque ærarium attrivisse, ut cætero tributo par non esset. Præterea in urbe longè à limite remotâ, & quam arx munita satis in officio contineret, præter præsidium ordinarium aliud nullum opus esse. itaque ne innoxiam ipsorum fidem gravius premeret.* Et rex justis precibus motus Albano mandat, *ne subditos suos sine justâ causâ præsidio vexaret, maximè Vltrajectinos, quibus ea res perniciosa. id pergratum sibi fore. si necessitas tamen exigeret, negotium omne præsentis ipsius arbitrio permittere.* Ante biennium pro imperatâ decimâ & vicesimâ vicies centena florenorum CIϽ in annos duos obtinuerat. id tempus cum nunc ferè elapsum, consilia priora revocare ad animum statuit. Explorata quidem illi Belgarum odia, sed vir rigidus, & offensæ, dum metueretur, securus, propositum urget, recusandi audaciam tot jam arcibus & præsidiis satis coërcitam arbitratus. Igitur pridiè Kal. Sextileis idem edictum, sed in speciem moderatius, denuò proponit. id cum summâ querelâ exceptum; quam annonæ rerumque omnium maxima caritas exaggerabat. &, quo tempore vitam tolerare perdifficile erat, tributa intendi, iniquissimum videbatur. Existimarant decimæ loco vicies illa centena CIϽ suffectura. sed dicere Albanus, *id in Hispaniâ aliter acceptum; magisque regi concessam semel decimam placere.* Hic cum Viglius, Schetus, aliique reponerent, *non absolutè ab Ordinibus consensum: insuper periculum esse, ne hâc ratione secundæ centesimæ quadragies centena* CIϽ *amitteret,* stomachatus *verum illos dicere* negavit; iterato aliquoties juramento, *invitis omnibus exacturum. consiliarios, qui populum contra concitarent, aut defenderent, instar perduellium esse. ingressu regis, ne, noxio principibus exemplo, illusisse populus majestati suæ, & per ludibrium mutasse promissa cognosceretur. daturum consilio sanguinis negotium, ut ceu de perduellibus cognosceret. magnam*

omnibus

CIↃ IↃ LXXI. *omnibus, ac potissimum Flandriæ Ordinibus, qui Auriaco aut Egmundano non minus peccaverant, factam gratiam. placando regi decimam fuisse, quam promisissent. longè majorem pecuniæ summam conquisiturum, si, quod jure optimo posset, bona cujusque sub hastam misisset.* Plurimum ea res Hollandiæ Ordines anxios habuit, & indictis Hagæ comitiis deliberarunt, quo pacto Albanum à proposito divertere possent. Amstelodamenses, admittere promulgationem primò dubios, tamen Albani metus impulit. nihilominus referri per apparitorem curant; *edictum publicè universis, sibi privatim maximè grave. ex quo in postremam indictionem consensissent, damna plurima terrâ marique à prædatoribus & piratis, tum ab aquis anno superiore mense Novembri accepisse. præterea extraneos quoque principes naves mercesque variè detinuisse. ad has clades accedere rerum caritatem, & reliquum æris alieni, adhuc pendendum, ut ab arce & milite Hispano liberam commerciis urbem præstarent. præter hæc si decimam & vicesimam etiam exigere pergat, civitatem suam salvam amplius esse non posse. quamobrem promulgationem aliâ lege admittere non posse, quàm ante biennium cum cæteris Hollandiæ Ordinibus fecissent.* Id Albanum offendit, & ad provinciæ curiam in jus vocatos aliquot florenorum cIↃ mulctari voluit. Egerunt causam Ioannes Treslongus, & Nicolaus Diertius, uterque celebri tunc in foro facundiâ: sed per judices metu obnoxios secundum Albanum lis pronuntiata, & reis XXV florenorum cIↃ mulcta indicta. à quâ sententiâ cum ad senatum Machliniensem provocarent, isque ad Albanum eos rejiceret, consultum non rati, eundem actorem & judicem experiri, negotium intermisere. sed tam rigidam Albani voluntatem obortæ statim turbæ mutarunt, aut impedierunt. Cæterarum provinciarum eadem querela erat. & per legatos deprecari singulæ, *ne propositum exequeretur. quod si faceret, brevi rempublicam nullam habiturum. potius aliud tributum imperaret, minus publicè perniciosum.* & exceptione uti nonnulli; *non aliter se indictioni acquievisse, quàm si communis consensus foret. nunc quando Vltrajectini recusarent, nec se teneri.* Vrgere nihilominus edictum Albanus, & succensere vehementer Vltrajectinis, cum quod novo tributo se opposuissent, tum quod de sententiâ latâ ad regem provocassent; & de ipso, pariter ac præsidio Hispanico, conqueri apud eum ausi fuissent. Præterea soli etiam legatos ad hæc comitia mittere neglexerant; quod graviter interpretari, ceu exemplo audaciam aliorum excitassent: cùm tamen illi consilia nusquam contulissent, & aliam provinciæ suæ rationem crederent, quæ nuper sponte in Caroli V potestatem certis conditionibus venisset. itaque sine regiarum literarum respectu, quibus parcere illis jubebatur, quamvis nullo circa urbem hoste, & infesto per Auriaci naves littore Hollandico, Harlemo, Delphis, Leidâ, Brilâque evocatos Hispanos Vltrajectum commeare jubet. Erant universim signa VIII. sex priora è legione Ferdinandi Toletani, septimum Consalvi Braccamontii, octavum Roderici Toletani. Hæc per literas ad diem V Kal. Novembris recipere in urbem, & cives profugos revocare præcipit. itaqne redit antiquum præsidium XIV Kal. Decembreis. Binis literis deprecati, responsum accipiunt; *imperaturum militi modestiam, quam si migret, in promptu pœnam fore.* etsi tamen ille non minori licentiâ postea grassatus. Queri Vltrajectini, *& ærarii publici, & civium suorum egestatem, neq; exhaustos suppeditare necessaria posse. Deinde periniquum, quatuor pridem urbium præsidia, quarum aliqua magnitudine pares opibus superarent, uni suæ per vim imponi.* Sed obstinato consilii Albano, cum nihil nisi perniciem manifestam exspectarent, iterum frustra apud regem conqueruntur. mansitque ad III Non. Aprileis anni sequentis, cum Brilæ recuperandæ emitteretur. Auriacus ubique suppetias rogare, & firmatâ in Gallia pace, Colinium maris præfectum, cum proceribus religioni reformatæ addictis, fratris Ludovici operâ, in suas partes pertrahere. quin eò ventum est, ut ad regis quoque conscientiam res deferretur, non inviti, ut præ se ferebat. jamque, ceu vetere gentis odio, honestus belli prætextus querebatur; & justa satis causa videbatur, vel recuperatio urbium Belgicarum, quas olim Galli tenuissent: vel contumelia nuper facta in mor-

CIↃ IↃ LXXI.

CIↃ IↃ LXXI. morte sororis, quam Philippus veneno procuraſſe certis teſtibus ferebatur. Ludovicus Naſſovius, ut rem promoveret, quæ, parum tutâ literarum fide, niſi coram rege agi non poterat, quaſi in Belgium iter adornaret, mutatâ veſte, cum Franciſco Lanouio, Carolo Telinio, Ioanne Hangeſto, in aulam venit. Erat tunc rex Luminii in Briâ, venationibus intentus. hîc cum eo de bello Belgico totos VI dies privatim occultis colloquiis diſſerit. ejus gerendi utilitatem, ac neceſſitatem, deinde etiam rationem oſtendit. ac placere oratio regi; ſed quando inconſulto Colinio, quem belli ducem deſtinabat, ſtatuere nihil poſſet, *maturare reditum* jubet, *ac Colinio ſuadere, ut ad ſe accederet.* tum Auriaco literis valdè benignis mandat: *legeret militem quemcumque in Germaniâ poſſet, nec quicquam Belgio liberando neceſſarium omitteret.* CIↃ IↃ LXXI.

IOANNIS MEVRSI.

FERDINANDI ALBANI

LIBER III.

CIↃ IↃ LXXII.

INEVNTE anno à Daniæ rege ad Edſardũ Embdanum legatus venit Pontus Gardius, cujus ſupra mentionem fecimus, XVI equitum & III rhedarum comitatu. Is Edſardus Sueciæ regis ſororem duxerat; & ſponſale pactum erat, ut Embdanus comitatus ipſi cederet. ſed id compoſitum inter fratres videbatur, quo facilius regalium nuptiarum honore alter potiretur: quandoquidem illis celebratis jus ſuum Ioannes in fratrem transferre nollet. Hæc initio legationis cauſa putabatur. cùm verò tres amplius ſeptimanas apud Epiſcopum Monaſterienſem moraretur, & Saxoniæ Electorem, quem unum opinio erat impediiſſe, ne Auriaco ab rege Sueciæ, ac fratre Carolo, auxilia ulla ſubmitterentur, gravi ſuſpicione adventus hominis laboravit, cujus verſutum valdè ingenium compertum haberent. tum etiam, quando per Belgium in Galliam iturus ferebatur, ipſo rem hanc adjuvante, metus erat, ne in tranſitu Auriaci conſilia, & legationem nuperam, nimis maturè Albano aperiret. Igitur diu, quidnam agitaret, anxiè exploratum; ſed cognoſci nihil aliud potuit, quàm quod palam fama ferret. Vltrajectinos præſidium revocatum nihilò, quàm pridem, inſolentius affligebat; & nec magiſtratui parcebat. CIↃ IↃ LXXII. Ioannis Tatii Ameronggii conſulis filius in ipsâ excubiarum ſtatione graviter vulneratus: ipſe domi ſuæ penè occiſus, cum ubique periculum timeret, apud cæterum magiſtratum cauſam teſtatus, ut ſaluti conſuleret, urbe exivit. Hæc incommoda cum minuere Albanus deberet, augere inſuper, & tot injuriis novam aliam graviſſimam addere, privilegia urbis & ſtatuta poſtulando, archetypa omnia per præſidem exhibere juſſis. id, quia iniquiſſimum foret, cum negaſſent, iterum juſſi deſcripta offerunt. quæ cum præſes recuſaret, literas ad Albanum mittunt, per quas factum excuſarent. His Albanus irritatior, omninò mandata exequi jubet: & niſi parerent, militem præſidiarium adhiberet. tribuno etiam Hiſpanico mandat, adjuvaret præſidem, ſi uſu veniret. cumque etiam ſic obluctarentur, ad terrorem congregari miles cœpit. jamque vim tentaſſet, niſi delinito præſide in diem poſterum res dilata fuiſſet. tunc cum vincula cunctis parata, & invitis extorquenda omnia intelligerent; metuentesque ne inſolens miles, cui jam fere XIX menſium ſtipendium deberetur, urbis diripiendæ occaſionem invaderet, ægrè tandem minis ar-

CIƆ IƆ LXXII. nis armisque coacti cesserunt. Tam egregia tamen nonnullorum constantia fuit, ut extrema omnia pati, quam iniquissimo imperio obsequi mallent. inter plures Henricus Valckenarius fuit, cujus ea sæpe vox audita; *vitam potius, si obnoxiam regi putarent, quàm privilegia sua amitterent.* Instrumenta omnia in arce Vredenburgo reposita, in Ludovici Requesensii adventum, qui Albano datus successor, asservata, isque regis jussu reddidit. Per cæteras provincias decima ac vicesima non minore severitate exigebantur. & quanquam variè Ordines deprecari, difficultatem publicam quiritantes, ac vicies centena CIƆ annua continuanda offerre, nihilque tamen obtinerent, nonnulli ad regem ipsum oratores mittere; quos Albanus, ne auderent proficisci, capitis supplicio deterrere conatus fuit. cumque in urbe Bruxellensi, quam ipse cum tot Hispanis insideret, promptissimum per arma obsequium speraret, præsentissimo tamen periculo odium ejus, amorque libertatis, prævaluere. Igitur quicunque panem aut cerevisiam coquerent, clausis officinis, ab opere cessare. lanii quoque macello abstinere, nec alii institores merces ullas venum dare. quamobrem coërcendis vim adhibere statuit, ac noctu præcipuos tumultus auctores è foribus ædium, aut fenestris, quemque suspendere. jussusque lictor cum laqueis XVII, & scalis decempedalibus, præsto esse. Et jam in armis miles erat, ac Fridericus Toletanus Viglium accesserat, pronuntiatam in reos mortis sententiam relaturus; cum ecce de Brilâ captâ nuntius admodum inexspectatus, eoque magis animum percellens, cruentum consilium mutare coëgit. Vt increbuit rei fama, invisus ante hac Albanus, nunc contemni etiam cœpit. jamque verba passim libera magis palàm audiri. Id Auriaco non ignarum, qui clam copiis contractis inopinatò invadere moliebatur. neque armorum apparatus Albanum latuit, sed ille securus negligere hostem, tanquam semel debellatum; &, si resurgeret, opprimi facilem. Ac paratæ Auriaco quidem copiæ idoneæ, sed adhuc stipendium deerat. nam pecuniæ quas collegerat, etsi magnæ, ægrè recensendo militi, & auctorando, sufficiebant. CIƆ IƆ LXXII. nec reliquum quicquam futurum erat ad cæteram militiam. huic difficultati à rege Galliarum subventum, à quo, bello Belgico maturando, CC aureorum CIƆ mutuo primùm, mox dono accepit. Gulielmus Treslongus jussu Auriaci navem unam sibi instruxerat, quam Flevo egressus IV Eid. Febr. in insulam Texelam ducere statuerat: sed gelu obortum ad Wieringam in Martium proximum stare coëgit. id ubi Bossuvius rescivit, Auriaci loco ab Albano Hollandiæ præses datus, Ioannem Rollium cum signis IV navem expugnare misit. isque adeò improvisus supervenit, ut Treslongum, qui cum majore militum parte in insulam exscenderat, ferè interciperet. sed evasere tamen omnes, præter unum, qui suâ sponte ad hostem dilapsus. inde navem aggressus dedi postulat. sed Treslongus, vir animi militaris, impetum facientes fortiter reppulit. longè hostis numero superabat, & obsessa glacie navis tantum non captiva tenebatur. sed illo acri tormentorum explosione rejecto, hâc apertâ, uno tantum suorum amisso, integram istam in mare, ac vicinam Angliam, eduxit. quo tempore collecta ibi sociorum multitudo in Albani gratiam à reginâ Elizabethâ insulâ prohibetur. Inde major illi spiritus, itaque ad evertendam Belgii libertatem animum firmat, ne ulla deinceps privilegia aut jura obtendere posset. & egregiè pacem muniisse arbitrabatur, cum ecce arma sumuntur, totos XXXIV annos continuanda. quippe bellum, hactenus vix anxiis miserorum votis, & consiliis metu occultis duntaxat agitatum, robustâ audaciâ palam cœptum est. ac cæteris provinciis libertatis vindicandę, excusso jugo, prima signum Hollandia sustulit. causa rei maturius tentandę Elizabethæ edictum. nam ubi perfugium denegatum est, in virtutem desperatio vertit. Primi libertatis patriæ vindices sub Lumæo fuerunt; is, quem dixi, Gulielmus Treslongus, Bartholemæus Entesius Metheda, Iacobus Cabeliavius, Gulielmus Gravius, Nicolaus Ruichaverius, Marinus Brantins, Omius Heddingus, aliique. hi in navibus XL interdicto littore solventes in Texelam iter dirigebant XIV aut XV

CIↃ IↃ LXXII. Albani liburnicas illic profligaturæ. Et in viâ II ex Hispaniâ adventantes intercipiunt. alii Hollandiam borealem, & Enchusam cogitabant; aut ubicunque exscendere commodum. sed vento adverso in Mosam acti, ubi junctis Rheni aquis Oceano incidit, in ipso ostio Kal. Aprilibus contra Brilam classem applicant. Mirati primo aspectu oppidani mercatores esse credebant, contrario vento illuc compulsos. nulla cogitatio erat bellum advehi. Maselantflusâ, qui pagus Brilæ oppositus flumine interluitur, Ioannes Petrus Coppestocus in urbem adversam mercatores aliquot ducens, conspectâ navium multitudine, id quod erat ratus, sociis desertis, rectà in classem navigium vertit; ibique de Treslongo sciscitatus, in aspectum adductus, adventum gratulatur. is Lumæo hominem sistit, commendatque, ceu rebus suis perquàm utilem. itaque ad Brilanos mittitur; annulumque Treslongus addit, satis notum à patre Casparo, qui præturam oppidi & insulæ pridem gesserat. Advenienti porta recluditur, & ad curiam contendentem circumfusus populus comitatur, cupidus scire quid nuntiaret. inter eundum variè habent, pro ingenio quisque suo. pars benignè alloquuntur, pars convitia homini dicunt. in curiam, & cæterum magistratum cum venisset, à Lumæo & Treslongo nuntiat, *binos extra urbem ad colloquium destinarent. idque innoxium ipsis fore. nam ideò venisse, ut graviter oppressos à decimâ pendendâ liberarent.* simul, ut fides verbis esset, notum omnibus annulum ostendit. ac rogantibus copiarum modum, inconsultâ libertate in immensum extollens, esse plus minus V CIↃ dicit. eâ re consternatis cunctis, vix inventi, qui in colloquium prodire auderent. quos Lumæus in Auriaci manus, regii per provinciam præsidis, urbem seque dedere jubet. tum deliberando duarum horarum tempus concedit, atque ita illæsos, uti promissum erat, remittit. Tantus autem omnes metus invaserat, ut properè convasatis rebus per portam australem tumultuariâ fugâ erumperent. interim è navibus exscendere miles, & urbem accedere; quosque in muris oppidanos conspicerent interrogare, utrum portas aperire, an vim exspectare mallent. Cunctanter respondere magistratus. quippe cum civium CIↃ IↃ potiores dilaberentur, aliique recipere liberatores advenas vellent, illorum metu, LXXII. horum studio, ipse quoque impulsus diffugit; adeò ut vix universim L remanerent. elapso deliberandi tempore cum adhuc tardarent, veritus Lumæus ne se communirent, nihil morandum arbitratus, copias bifariam dividit. ac Treslongus ad portam australem partem ducit, ibique Ioannem Duvenvordium, ærarii quæstorem, è fugâ comprehensum retrahit, virumque à vi militum defendit. borealem Robollius exurit, & effringit. ac per hanc Lumæus ingreditur. Qui urbem occupaverant CCL erant, cæteri classem servabant. civium nulli vis illata, tantumque sacrum ordinem invadunt, odio quod calamitas temporis in animos hominum profugorum injecerat. Postridie in templis comminutæ, aut direptæ, imagines sanctorum, reliquaque ornamenta. prædam omnem in naves imponunt, ceu discessuri. & visus Lumæus nihil aliud consilii habuisse, quàm ut urbe insulaque direptis iterum abiret; nam Hispani impetum, mox adfuturi, tantillis copiis sustineri à se non posse. sed Treslongo, ac centurionum nonnullis, quibus cognitum, locum bello inchoando oportunum, alia mens fuit. Igitur saudent, dandas ad Auriacum literas, & suppetias postulandas. tum de oppido defendendo fœdus ineunt; & tormenta bellica è navibus inferunt. Nullum loco præsidium erat. duo anteà Hispanorum signa fuerant, quæ æstate superiore cum aliis aliquot evocata Albanus Vltrajecto imposuerat, nullâ quidem necessitate, sed ut urbem contra decimam magno animo nitentem gravius vexaret. Gratus rei nuntius Bruxellanis, apud quos summâ tunc vi Albanus decimam exigere conabatur. jamque turbantibus supplicia parabat, cum hic casus viri præcipitis impetum tardavit. itaque præsentem pœnam, dum differre cogitur, illi evadunt. Igitur Albanus, etsi oppiduli unius jacturâ haud valdè moveri, gnarus tamen exigua quamvis principia, si neglexeris, incrementum, & robur sæpe magnum morâ accipere, Maximilianum Henninum Bossuvium, qui tunc præsidium Vltrajecti habebat, cum cohortibus Hispanicis X, quibus

CIϽ IϽ LXXII. quibus Ferdinandus Toletanus præerat, belli initia profligare jubet. Sic una Brila, tenne per id tempus oppidulum,duas Belgii maximas urbes,Bruxellas & Vltrajectũ, illas decimâ, hoc graviſſimo Hiſpanorum præſidio liberat.ac Bruxellæ,ubi ipſa principis aula , & terroris domicilium, tam egregio libertatis præludio concuſſæ, fauſtum patriæ vindicandę omen fuerunt. Vltrajectinis,quod variè ac diuturnè preces, item CLXXXM florenorum pollicitatio obtinere nequaquã potuerat, caſus inexſpectatus dedit. idque valdè opportune.nam miles,qui XVIII menſium ſtipendium flagitabat,clam creato novo Electo,(ita vocant,quem in ejuſmodi turbis ipſi ſibi præficiunt.) tribuno ac centurionibus captis diripere urbem cõſtituerant. id conſilium eo ipſo die detectum , quo Albani literæ, quę migrare juberẽt,afferuntur. quamobrem, ubi res comperta, nocte proximâ Electum futurum comprehendunt, moxq; crimen confeſſum ſtrangulant. inde ſub diei auroram ante curiam corpus collocant,& Hiſpanicâ linguâ elogium addunt, quod mortis cauſam pronũtiaret.Mos verò Hiſpanis illâ nocte,quę feriam quintam majoris hebdomadæ ſubſequitur, vicatim diſcurſantes , multis ad cereos deducentibus,nuda terga pietatis ergo flagellare;adeò ut perforata cute largus ſæpe ſanguis emanet. illud tempus ad inceptandum facinus deſignatum.ſed meridie,qui hanc noctem antecederet, exire ad Brilam recuperandam juſſi, etſi conjuratione detecta nihil amplius auſuri viderentur,magno urbem metu liberârunt. X univerſim cohortes erant. eæ cum Maſelantſluſam ac Schiedamum perveniſſent, flumen tranſgreſſæ, navibusque in Berniſsâ relictis , in inſulam Vornenſem , ubi Brila ſita, nullo reſiſtente exſcendunt. Lumæani numero longè inferiores , cum aditum in inſulam prohibere non poſſent, urbem tueri ſtatuerunt. quod ut facilius ipſis eſſet, ad portam auſtralem igne injecto ſuburbium exuſſerunt. Hiſpani rectà Brilam petiere, ſed oppido appropinquantes diſpoſitus per arbuſta ſuburbana miles ſclopetis excepit : ac civium quidam in profluentem inſiliens , novi agri emiſſario effracto, tantum aquarum intromiſit, ut planitie deſertâ in aggerem editiorem recipere ſeſe cogerentur , cumque nihilo ſegnius ad portam auſtralem oppido incumberent, exploſis intus crebris tormentis fortiter repulſi diſceſſerunt. Dum hæc geruntur , Treſlongus & Robollius clanculum egreſſi , naves Berniſſæ relictas, quibus in inſulam Hiſpani tranſmiſerant,partim incendunt, partim perforatas ſubmergunt, alias in flumen propellunt. quod ubi Hiſpani reſcivere , cum immenſum aquæ creſcerent, veriti, ſi manerent , ne per eas pereundum ipſis foret , temerè ſe in fugam dedere. ac pars navibus adhuc reliquis in ulteriorem Beierlandiam evaſere; pars amotas , atque in aquis fluctuantes, nando ſectati. alios gurges lutumve hauſere. Ac ſtragem ſanè magnam nullo negotio Lumæani edidiſſent, niſi civium, & profugorum ex agris hominum , incertâ fide, egredi oppido inconſultum putaſſent. Hâc victoriâ, uti aſſolet , animi illis, & copiæ crevere. itaque poſtridiè Paſchatis , habito inſulanorum cenſu , fidem inter ſe obſtringunt, atque Auriaco,regio per Hollandiam præſidi , ſacramento dicunt,in ejus fide atque obſequio oppidum inſulamque ſtrenuè propugnaturi. & prior quidem jurare Lumæus, quem mox omnes ſunt ſecuti. tum lembos ad prædandum inſtruere, quibus flumen percurſarent, inſigni quotidie prædâ. campanas etiam totâ inſulâ turribus detrahunt. nec multo poſt aliquot monachos, ad IX uſque miliaria evagati , juxta Worcomium comprehendunt. ac ſtatim viris innocentiſſimis, homines arma & ſanguinem ſpirantes , impotenti Albani odio , indiguâ contumeliâ ad mortem protractis, gulam frangunt. Vbi Brilam captam Auriacus intellexit , etſi rem quàm maximè optaret, Lumæum tamen eo tempore injuſſu ſuo tentaſſe nolebat. namque bello necdum inſtructus verebatur , ne prodita intempeſtivè conſilia ſua Albani ſocordiam excitarent. quia tamen loci ſumma utilitas erat, auxilia promittit, & alicunde etiam ab amicis procurat. ac Lumæo, undequaque profugâ nobilitate corrogatâ, copiæ indies augebantur; quibus Delfshaviam , portu opportunam , in adversâ Moſæ ripâ capit, nullo in habitatores delicto.

Hiſpani

CIↃ IↃ LXXII. Hispani autem, postquam turpi adeò fugâ Brilam & insulam circumjectam deseruissent, festinato itinere confecti, dein ab aquis; per quas evaserant, madidi, lutoque obruti, Dordracum venere. sed negato in urbem introitu, Bossuvius veritus, si è tractu illo discederet, ne urbes vicinæ, Albani odio, itidem deditionem facerent, Roterodamum contendit. sed illic quoque vix admissus, circumvento per fraudem magistratu, præter fidem per vim ingressus urbem occupavit. nam metuentes oppidani, ne quid præter voluntatem paterentur, arma sumpserant, ut copias adventantes exclnderent. id gnarus Bossuvius, quia vi admitti posse desperabat, ingenium ad dolum convertit. itaque cum nobilibus paucis intromissus petiit à magistratu, ut militibus suis tantùm transitum permitterent, aliò enim ducere velle. at oppidani, rectè dolum suspicati, præter urbem transire posse respondebant. tandem, ubi deliberatum, id videtur, ut manipulatim transmitterentur. itaque ingresso primo manipulo, cum occlndi porta deberet, reliqui omnes impetu facto irrupere. erant ad portam exiguæ excubiæ, nec resistere satis validæ. in his faber ferrarius quidam, vir manu promptus, quem præ cæteris repugnantem stricto pugione Bossuvius occidit. id quasi audendi signum esset, nobiles, qui circa eum, ac milites alii, in excubitores versi portam invadunt; ac partem cædunt, partē extra urbem propellunt. deinde in obvios quosque grassati, civium penè cccc interficiunt. sexum sequiorem pro libidine habent, tam nefaria sanè licentiâ, quamdiu urbem tenuerunt, ut felices ii putarentur, qui primo impetu interfecti, nec ærumnas patriæ videre, nec servitutem viris gravissimam experiri cogerentur. Hoc facinore Bossuvius, vir primariæ inter Belgas nobilitatis, satis hactenus populo gratus, omninm odia irritavit. Roterodamo sic potiti, paucis post diebus Delfshaviam, paullò ante à Lumæanis captam, noctu invadunt, summâ in victos sævitiâ. loco capto præsidium imponnnt, & Casparum Vream præfectum; circnmjectos quoque pagos depopulati. Exeunte Februario, cum Vltrajectini de inexorabili Albani rigore diu regem interpellassent, ad eundem rejiciuntur, ex æquo & bono jus dicturum. CIↃ IↃ LXXII. quod nisi fieret, tum de singulis iterum monerent; operamque daturum, ne quicquam à ratione alienum paterentur. Sed displicuit responsum, nullâ spe juris obtinendi apud præfectum adeò offensum, ut nemo causam oppressorum agere auderet. Tamen anxii supra modum, iterum in aulam mittunt, qui negotium cum quibusdam communicarent. in his Viglius, vir multæ prudentiæ, ac moderationis, indicat datum Albano successorem, Ludovicum Requesensium, brevique adfuturum. quamobrem tantisper rem differrent. Brilâ captâ, Flissingam Zelandiæ urbem arce communire statuit. itaque evocatas è Brabantiâ VIII Hispanorum cohortes sub Osorio Angelo mittit. Iam fundamenta jacta erant, eâque re magis in se civium animos concitavit. sed ille odia & querelas pariter spernens, majore præsidio rem gesturus, cum tantum pauci illic Belgæ essent, metatorem misit, qui Hispanis mox venturis hospitia curaret. id valde indignati cives; & palam nonnulli dicere: *servitutem longè pessimam sibi parari, nec ulli Belgii urbi magis arcem, aut militem, gravem fore.* Advenerat paucis ante diebus Ioannes Cuyckius Herptenus; qui se passim civibus immiscens, si qui rebus novis studerent, eorum audaciam clam accendere, & ad libertatem vindicandam instigare; hortarique, *palàm edicerent, non se ultra Hispanum militem recepturos. præsto esse vindicem Auriacum, cum magnis copiis, qui adversus Albani tyrannidem Belgium assereret.* nec ingrata multis oratio, qui periculo exaggerato viri conatum adjuvare. adeò ut tandem postridiè Non. Aprileis Belgæ præsidio expellerentur. cumque in portum eo ipso die Hispani adnavigarent, orto tumultu, idem Cuyckius omnes bortari, *nunc virtutis suæ meminissent. quod si Hispanos admitterent, de vitâ & bonis omnibus actum cuncti scirent. ejecisse semel præsidium, ac læsam hoc crimine majestatem regis, nec gratiam sperari in posterum posse. Egmondanum Hornanumque ob oculos ponerent, ut dignitatis ita meritorum claros: quorum quando ratio nulla habita fuisset, ne quid temerè sibi promitterent.* Inter

hæc

CIↃ IↃ LXXII. hæc verba quidam è turbâ potu largiore audacior, si quis duos cerevisiæ cantharos præmium daret, in adventantes machinam aliquam è muris urbis explosurum se pollicitus, tribus à Cuyckio florenis acceptis, rem perfecit. idque ita Hispanos perturbavit, ut abruptis retinaculis vela dantes Middelburgum protinus naves dirigerent. Antonius Burgundus Capellus, provinciæ præses, ubi rem gestam intellexisset, Middelburgo illuc profectus, quâ erat auctoritate, comprimere initia turbarum statuit. itaque convocato ad curiam populo, vir non indisertus, blandâ oratione demulcere conabatur. *nihil ita præter spem ipsi actidisse, quàm hunc motum; cujus culpam pœnitentiâ eluere possent. quamobrem ad obsequium redirent, facili adhuc apud benignum regem veniâ. promittere etiam, id se effecturum, ut delictum Albanus dissimulet.* Et fortasse suadis verbis nonnullorum animos impulerat, quos post tumultus temeritatem regiæ potestatis aspectus percellebat. sed immixtus turbæ Cuyckius, ad astantes; *egregium*, inquit, *oratorem, qui isto verborum lenocinio hoc unum agit, ut simplicitatem vestram fallat.* ita irritati cum interturbarent, impetrato iterum silentio, prosequi orationem cœpit. *considerarent rem præsentem. ingens nimium facinus esse, urbe expellere missum præsidium, & excludere. ignorare potentiam regis, cui, si animos obstinarent, resistere nullo modo possent. neque enim impune laturos. deinde vires suas expenderent. nulla belli instrumenta, nullum militem, aut stipendia in promptu esse. ac, si essent, incertam tamen belli aleam urbes sæpe potentissimas, & provincias evertisse.* Plura conantem, iram vultu ostentantes, & verbis etiam interminati, illicò urbe facessere jubent. Inde ejectis, qui novam arcem moliebantur, initia invisi operis, quod quartum jam pedem supra terram exstabat, protinus diruunt. Mox in urbem Paciottus venit, ratus Hispanos, qui præmissi ab Albano, ab oppidanis receptos esse. simul in terram egressus esset, navem qua vehebatur invadunt, ac diripiunt. id inopinatum hominem perculit, nam de rebus anteactis nil fama acceperat. inquirenti de Hispanis, nemo respondet. Dederat in mandatis Albanus, ut præsidio atque arci præesset. dum autem privatum ejus instrumentum scrutantur, fertur inter scedarum occulta repertus index, qui designatas adhuc per Belgium cædes proderet. Eo rerum statu Cuyckium ad se magistratus vocat, &, quis modus asserendæ libertatis, consilium rogat. isque auxilium à Lumæo petere auctor, ad ipsum missus cum Dordracum appulisset, è vestigio per fidum quendam tabellarium, primò Wesaliam, inde Dillemburgum, deferenda ad Auriacum tam læta rerum principia curat. tum Brilam pergens à Flissinganis literas Lumæo tradit. qui initio difficilior causabatur, *exiguas sibi copias esse: novitium militem, qui indies afflueret, parum adhuc armis instructum.* sed cum Cuyckius responderet; *viros daret, ipsos arma curaturos*; submissurum, si usus foret, auxilia promisit. nec multo post Treslongum mittit, qui tribus navibus c c aliquot subvehebat, homines templorum spolia indutos, & quibus casiolæ pro loricis; aut similis sacrorum ornatus. quippe illa temporis istius fortuna erat, ut homines magna pars profani, impetu magis quam consilio, religionis libertatisque restaurationem per sacrilegia ac rapinas, conarentur. sed divinæ providentiæ usitatum, in illis rebus, quas sine consilio homines gerunt, sua sæpè consilia ostendere. Cum ad urbem accessissent, datis armis, habitoque delectu, in præsidium recipiuntur. ac statim Treslongus Paciottum in furcam agit, & supplicii socios duos Hispanos addit. Ægrè mortem Paciottus accipere, & vitæ pretium ingens offerre. sed Treslongus, morte fratris asperior, quem Albanus anno CIↃ IↃ LXVIII capitis supplicio affecerat, ut injuriam ulcisceretur, nullum gratiæ locum reliquit. & maximè se Albanum lædere existimabat, si summum munitionum artificem, egregium belli ministrum, etiam propinquo sanguinis nexu, tempore tam alieno eriperet. Is ad mortem cum duceretur, furcæ ignominiam suppliciter deprecari, *nobili se prosapia natum, itaque gladii saltem honorem morituro permitterent.* Claudius quidam, è civium numero, capti gladio latus cinxerat, & cum è scalis tam anxiè supplicem eminus audiret, ratus hunc ab ipso repeti, homo facetus;

CIↃ IↃ LXXII. tus; *at tu, domine*, (ita contemptim Hispanos Belgæ appellabant) *ſecure*, inquit, *crucem aſcende: ego illum rectè ſervabo.* Suſpenſo cum detraheretur veſtis, torques aureus ſubter occultatus decidit, quem Treſlongus à Roberto Coco Nerinio quæſitore redemit. Iam alea jacta quidvis audendi pro libertate recuperandâ. itaque gnari non impune facinus fore, cuncta hoſti excipiendo neceſſaria parant. ociuſque in Germaniam ad Auriacum, in Galliam ad Ludovicum Naſſovium rerum geſtarum nuntium mittunt, & auxilia ſimul poſcunt. interim feſtinatis operibus, quantum pote, ſeſe muniunt. Mox Hieronymus Tſerartſius, è familiâ Auriaci, ejuſque ſtabuli præfectus, à Naſſovio è Galliâ cum aliquot Gallorum copiis, Walacriæ præfuturus, ſubmittitur. & ab Angliâ miles aderat. Per hæc itaque adeò illis animus crevit, ut bellum exſpectare iſtis viribus non contenti, plus auderent; ac vicinis, qui Albani partes ſequerentur, ipſi inſerrent. Ceperant Brilani piſcatores quoſdam Verianos; hiſque per literas libertatem ſine pretio Cuyckius obtinuit, ac præterea commeatum Lumæus dedit liberè exercendæ capturæ. & beneficium id cæteris etiam piſcatoribus indultum adeò omnium animos flexit, ut exuto Albani obſequio in Auriaci fidem recipi optarent. quod ubi Tſerartſio & Cuyckio compertum, ambo Veriam, inſulæ totius armamentarium, cum militibus LX poſtridiè Kal. Maji abeunt; ac, relicto ad portam comitatu, oppidum ingreſſi, à magiſtratu petunt, uti ſe vindici libertatis Auriaco dederent, & præſidium aliquod admitterent. illoque negante cùm Tſerartſius diſceſſiſſet, Cuyckius in hoſpitio remanens, & convocatis, quibus pridem libertatem impetraverat, eâdem veſperâ id effecit, ut horum operâ piſcatores alii perſuaſi oppidum promitterent. nec res differtur. Poſtero die, adductâ ad terrorem cohorte, ipſi quoque armati, nequicquam reſiſtente magiſtratu, deditionem faciunt. rebuſque ex tempore ordinatis, cum præſidium non ſufficeret, petitum ex Angliâ ſupplementum virorum CXXV, quos ecclеſiæ illic Belgicæ ſtipendio Cuyckius legit. Fama rei Albanum perculit, etſi vir prudens, atque animi ingentis, metum diſſimularet. quippe domi odia provincialium noverat; foris in Germaniâ Auriacus, in Galliâ Naſſovius fœdera quotidie nova tractabant. ubique prælndia magni motus. Itaque copias ſedulò parare, quas conatibus tantis opponeret: & ſollicitè explorare, quid Naſſovius moliretur. Amſtelodami, & Enchuſæ, per Boſſuſium naves aliquot bello inſtruit, ut Moſâ flumine occupato & Lumæum coërceret, & nutantem Enchuſam aſſereret. id oppidum in auſtralis freti faucibus poſitum, ubi objectam Friſiam habet, & in eâ Staveram, olim commerciis florentiſſimam, quâ naves Daniâ, & toto illo tractu advectæ, tranſire debent; aditumque in fretum ſubjectum aperit; quia maximum belli momentum videretur, vario conatu, ac valdè obluctante magiſtratu, ægrè tandem pronis civium ſtudiis Auriaco deditur, cujus juſſu tradita Sonoio præfectura. iſque Brema Embdam profectus, feſtinatis diu noctuque itineribus Enchuſam ingreſſus, magno per viam prope Medemlacum diſcrimine, ne à Gallis auxiliaribus interciperetur, ſtatim rebus ordinandis animum appellit; & oppido quadrifariam tributo excubias diſponit. tum ad Auriacum nuntium mittit, & ſuppetias poſcit, quibus reliquum borealis Hollandiæ tractum, facili adhuc per initia ſucceſſu, in tantâ animorum aut conſternatione, aut favore, ad partes traduceret. Inde rumor, hoſtem molas extra urbem incendere velle, ac proditionem agitari. idcirco Ioannes Coltermannus, rem exploraturus, noctu emittitur; dumque inquirit quid geratur, ab excubiis in brachio vulneratur. mox ubi tuta ſatis omnia, ad urbes vicinas animum applicat, ac centuriones Cabeliavium, Ruichaverium, Robolliumque, & cives aliquot Medemlacum mittit, qui magiſtratui perſuaderent, uti ſe Auriaco adjungeret. ſed arcis præfectus, Cornelius Riſwicus, rem impedivit. paucis tamen poſt diebus urbem capiunt. cumque in arcem cives fugerent, illinc vim facturi, eam quoque oppugnaturi victores, uxores eorum liberoſque in fronte contra collocant. quod ubi obſeſſis conſpectû, ut pignorum CIↃ IↃ LXXII.

gnorum

CIↃ IↃ LXXII. norum suorum periculo occurrerent, facta deditio. Deinde III Eid. Iunias, etsi successu perdifficili, armatis contra se oppidanis, Hornam quoq; Sonoius capit: ac mox reliquas illic urbes, Alcmariam, Edamum, Monachodamum, Purmerendam. Tum præfecturas ordinare instituit; & Medemlacum Cabeliavio, Hornam Iosuę Alveringo Hoffwegio, Alcmariam Gulielmo Mostardo, Edamum Gulielmo Gravio decernit. ipse à Lazaro Mullero tribuno adjutus, qui cum instructâ legione advenerat, quotidie cum hoste manum conserere. quippe Boshusius cum classe urbem infestabat, quamvis irrito conatu; cum III cohortes in Auriaci partes transirent. Per hoc tempus Auriacus cum rege Carolo, & reformatæ religionis proceribus, per fratrem Nassovium fœdera inierat, de propulsandâ Hispanorum tyrannide. idq; Albanus non ignarus, qui cætera contemneret, magnoperè verebatur. & sedulò per exploratores consiliorum arcana captabat. ac quamvis de milite conscribendo nulla publice fama esset, illud tamen unum Nassovius agebat, ut Albani potentiam frangeret, tanto quidem rei secreto, ut Montes in Hannonia prius cepisse, quàm Lutetiâ discessisse nuntiaretur. Impulerat Carolum, ut vulgo jactatum, quod eâ ratione in Belgium arma transferret, regnumque suum in pace tranquillum, à belli incommodis liberaret. tum etiam animum commovisse putabatur injuria sorori Elizabethæ facta, quæ à Philippo, cui nupserat, diu contumeliose habita, tandem etiam violentâ morte sublata esset. augere offensam, quod qui Gallos sub ductore Ribaldo militantes in terra Floridâ, Americæ regione, interfecissent, facinus suum impune haberent. Id verò actum erat, ut, si bene consilia evenirent, victor Carolus armorum pretium maximam Belgii partem acciperet, qua se id cis Rhenum extenderet: Hollandia, Zelandia, Frisia, Vltrajectum, Auriaco cederent, in eam rem ipse militem in Germaniâ legeret; Alençonius, regis Caroli fratrum minimus, cum Colinio archithalasso, ac delectâ suorum manu, è Gallia impressionem faceret. hunc conatum classis quoque Broagii instructa sub Philippo Strossa, & Polinio Gardâ, adjutura putabatur. item Florentiam in Hetruriam missus Iohannes Galeacius Fulgosius ad Cosmum Medicem, qui Senæ suæ ab Hispano metuens, per hanc occasionem distractis ejus armis securior futurus, CC aureorum CIↃ mutua daret. CIↃ IↃ LXXII. in Germaniam profectus Caspar Schombergius, cum Imperii principibus ad vim pariter inferendam repellendamque fœdus icerat, eâ lege, ut Germanicas copias Friderici Palatini Septemviri filius, Ioannes Casimirus, duceret: &, Christophorus natu minor honorarium, ordine suo & familiâ dignum, acciperet. idem negotium tribunus equitum Momorantius in Angliâ apud reginam Elizabetham egerat; & decreta utrinque auxilia, vel si religionis causa arma sumerentur. Per hæc Nassovius confidentior, cum Lanovio & Ienlisio de Montibus opprimendis deliberat. ea urbs Hannoniæ prima, augustis ædibus, curia provinciæ, & antiquâ arce insignis. mœnia solida è lapide quadrato, atque in illis turres crebræ, & propugnacula. circum fossa triplex ambit. ab hac initium audendi factum, ut quantum animi ad vindicandam libertatem adferret, illustri exemplo in ipso statim principio ostenderet; & de reliquo conatus egregii successu provincialibus spem, aut conjecturam, daret. Et accesserat pridem Antonius quidam Olivarius, fecialis, pictorque, qui impetratâ ab Albano veniâ, ceu res Gallicas exploraturus, animum ejus sollicitaverat; asseverans, si cum copiis saltem exiguis ad urbem accederet, fore oppidanorum plus IↃCC, qui se adjungerent. Igitur cum equitibus levis armaturæ IↃ, sclopetariis CIↃ, clam sub vesperam ad urbem venit, copiisque in silva vicina occultatis, duodecim aliquot selectos milites, casum tentaturos, emittit: qui dissimulato habitu, ceu vinarii mercatores, idem diversorium ingressi, inter cœnam hospitem rogant, quæ portæ aperiendæ hora. esse ipsis vini plurimum, ob solis æstum noctu advehendum. atque is, ignarus doli, quartam dicit. attamen, si maturius vellent, aliquid custodi promitterent, qui tempus non gravatè præverteret. ita summo mane

ↀ Iↄ. LXXII. hunc accedentes, cum ad ſpem pretii portam maturius aperuiſſet, hominem obtruncant, claveſque eripiunt. inde urbem è veſtigio cum equitibus L Naſſovius invadens, eos per vicos diſponit, ac, ſicubi oſtia aut feneſtras aperiri conſpicerent, illuc ſclopos explodere jubet. & vociferari interim, *ne timerent, aut hoſtile quicquam tentarent. adeſſe libertatis auctores, & Auriacum in propinquo, qui decimæ tributum, graviſſimaſque Albani exactiones averteret.* Id aliquot horis tam incondito clamore actum, ut vel milleni in armis eſſe viderentur. urbe captâ, dum ſic domus obſidentur, neque reliquæ copiæ procederent, ocius ſe Naſſovius proripit, cogniturus quid morarentur. itaque per ſilvam oberrantes equites Iↄ, qui ſingulos à tergo pedites veherent, in urbem ducit. inde curia occupata portas claudit, ac per vallum excubias ſtatuit. tum magiſtratum convocatum blande affatur. *non hoſtem, ſed amicum veniſſe: proinde illæſam urbem habituros. adventare Auriacum fratrem, cujus nomine rem tam magnam incœptaſſet. nihil aliud animo agitare, quàm ut florentiſſimum pridem Belgium contra vim Albani adjuvaret.* eâ oratione deliniti, ſe ſuaque omnes illi ultro permiſere. Deinde incertis obſequii civibus arma adimit; alios conſueta artificia, aut commercia, exercere per tubicinem jubet: ſuos proterve agere vetat. Inventa ibi arma multa, & cætera belli inſtrumenta; ærarium ingens. ſed, ut in urbe limitanea, commeatus exiguus. gaza plurima, plurimũ ſacræ ſupellectilis, & ex auro argentove imagines ſanctorum. quas vicinæ abbatiæ, & monaſteria, fama captæ per Lumæum Brilæ territa, ceu in loco maximè tuto aſſervandas depoſuerant. triduo poſt ſclopetarii cIↄ cIↄ acceſſere, feſtinantem Naſſovium ſubſecuti. mox Iunio menſe, ſub Lorgio Mongomerio, equites cIↄ cc. pedites cIↄ ccc. Eodem tempore capta à Lanovio & Famarſio Valentiniana. ſed quod in arce præſidium erat, valide repugnare. eique ſuppetias ferre juſſus Ioannes Mendoſa, levis armaturæ præfectus, duas equitum turmas, Aldenardâ evocatas, & quas Chevereauxius colligebat copias, eò ducit. ac armato propere tirone pridem conſcripto, ſumptis ex armamentario Tornacenſi armis, in arcem II Belgarum ſigna introducit. reliquos in adverſo colle ponit. utque major oppidanis, qui aſpicere inde poterant, numerus videretur, lixas ac calones miſcet. tum, ceu Hiſpanicæ copiæ eſſent, more gentis tympana pulſare jubet. eaque res terrorem obſeſſis injecit. quamobrem Famerſius, digreſſo pridem Montes Lanovio, cum juſtæ illi vires deeſſent, & oppidanorum ſtudia deficerent, irruentibus præſidiariis, deſerere urbem, & vi erumpere coactus fuit, ad fugam ejus plebs conſternata tam frequens ſequebatur, ut in exitu, anguſtiâ portæ, plurimi obtererentur. Albano gravis Montium jactura viſa, propter ingens loci momentum. & magis turbabat tam inexſpectata clades. quippe Naſſovium non ita pridem Lutetiæ viſum, ac pilæ luſu ſe oblectantem, per exploratores intellexerat. & nuntium cladis tam impatienter accepit, ut detractum capiti pileum, iræ immodicus, conculcaret. Culpam rei in reginam matrem, Catharinam Mediceam, conferebat; ſtomachatus, *ab Etruſca muliere ſe deluſum, cujus lilia Florentina Hiſpanicis ſentibus brevi mutaret.* Sed hanc offenſam lanienа Pariſienſis mox placavit. Colinius hoc initium valde rebus gerendis opportunum ratus, urgere vehementer regem; *invaderet tam bonam occaſionem, & bellum Hiſpano denuntiaret. quod, quam diu occultum, minus ſtrenue gereretur; timentibus è nobilitate pleriſque, ne per præliorum incerta comprehenſi pro latronibus transfugiſque punirentur.* His rationibus in ſpeciem victus, cũ rei ſpem ab initio feciſſet, & ad occultanda conſiliorum ſecreta plane neceſſariam putaret; nec indicere tamen bellum, aut Philippum regem laceſſere, animus eſſet: ne recuſatione ſuſpectus affectum alienum proderet, quod inter offenſam & ſuſpicionem medium, eximere callide tempus ſtatuit. ac præ ſe ferre; *nihil iſto bello gratius. tamen, declinandæ invidiæ, cupere ut ſenatui probetur. quamobrẽm rogare, ut ſententiam ſcripto complexus inquirendam ei proponeret, ne quid in tam gravi negotio nimis præcipitanter actum homines maligni ſuggillarent.* Ille igitur prolixas ad regem literas ſcribit,

CIↃ IↃ LXXII. bit, quibus consilii sui rationes exponit. easque rex collaudatas, ut nulla fraudis suspicione cunctaretur, Ioanni Morvillerio, viro augusti collegii principi, quem Coliuio adversum sciret, seriò expendendas tradit. isque acceptas mense Iunio, cum ad castrum Bononiense rex venisset, tertio ab urbe lapide, accurata oratione refutat. qua disceptatione dum res protrahitur, commeantibus ad Colinium internuntiis, qui Castellione ad Loniam erat, de deletis Ienlisii copiis nuntius fertur. Id sibi acerbum rex egregiè simulare; & ad Claudium Mondulcetum, qui tunc res ejus apud Albanum procurabat, statim scribere; *daret operam, ut capta eo prælio nobilitas Gallica dimitteretur:* Colinium autem, qui interim, etsi præter amicorum consilium, fiduciæ plenus in aulam venerat, in limite copias, quantas vellet, conscribere jubet. Nihil ultra bellum Belgicum Carolus juvit, perniciosa Galliæ suæ simulatione, magno antea studio incitatum. Albanus, quamvis manifesto jam satis plerorumque in Auriacum favore, rebus omnibus relictis, quamprimum Montes recuperare, & Nassovium opprimere statuit; tam egregium belli ducem coërcere sibi maxime gloriosum, cæteris omnibus terribile ratus. Ac dum hæc in Hannonia fiunt, in Hollandia multæ indies urbes descifcunt; & tantum non sponte apertis portis Auriaci nomine præsidia recipiunt. tam gravi enim odio Albanus laborabat, etiam apud eos, quibus certum à majorum religione non discedere, ut decimæ causa rerum novarum occasionem optarent. Iam Hollandia borealis, præter Amstelodamum, tota defecerat. in australi prima Audewatra, urbs ad Iselam flumen sita, ad Auriaci partes accessit. quam XIII Kal. Iulias Adrianus Switenus cum exigua manu cepit. diesque paucos commoratus, cùm novas sibi copias parasset, relicto illic exiguo præsidio, cum L aut LX aliquot militibus Goudam petit, ac per fautores porta aperta urbem ingressus, forum occupavit. oppidani excubias in curia agebant; ex quibus cùm vim tentandam quidam putans explodere in illos sclopum vellet, inhibentibus aliis, statim citra ullum sanguinem facta deditio. Switenus ductor in prima suorum acie versari, eumque sequi Vteneugius, è nobilitate Vltrajectina juvenis, & Wencesilaus Tzerclasius Hagiensis. Ducto circum curiam agmine, cum initio vix sexageni essent, pronis in patriæ causam civibus, adeo statim auxit numerus, ut mox ferè IↃCC essent. Convocato magistratu, in Philippi regis, & Auriaci præsidis verba singulos jurare jubet. inde ad præfectum arcis, Cornelium Mylium, Gerardum Franciscum Kegeliugum, & Cornelium Reiuegomium, intimos viri amicos, mittit postulatum, uti ad urbis securitatem ad XXV præsidiarios, quos Albani mandato habebat, totidem alios à se acciperet; nisi faceret, alia necessario ausurum. Is autem ubi captam urbem acceperat, famulum clam ex arce dimissum Vltrajectum properare jusserat, qui rem illic nuntiaret, & suppetias simul posceret. sed hunc oppidani retraxerunt. Igitur initio difficilior cunctando protrahere tempus nitebatur. at cum famulum interceptum, & vim parari intelligeret, quamquam invitus, conditionem accepit; placuitque, ut liber omnibus accessus esset. mox cùm plebs tumultuaretur, nec ultra ei præfecturam credi permitteret, ex arce in urbem commigravit. inde per ædes singulorum investigatum, quantum quisque annonæ haberet: cumque vix in octiduum suffectura inveniretur, missi illicò mercatores, qui necessariam à Dordracenis pretio obtinerent, & illi, etsi adhuc Albani partes sequerentur, vicinæ urbi non gravatè subvenerunt. cumque Hispani, qui Roterodami præsidium agere, Iselæ ostium obstruxissent, appositis ad securitatem liburnicis suis, Crimpenum usque frumenti plurimum navigio devexerunt. unde Goudani curribus impositum porro in urbem adduxerunt. Interim necessaria omnia Switenus curare, & sacramento fidem oppidanorum obstringere, ac præsidium loco ordinare. tum ductis Leidam copiis, cum non ita pridem, misso à Sonoio Gulielmo Gravio Gandavensi, hominem extraneum recipere magistratus noluisset, operâ Pauli Busii syndici, aliorumque civium, statim CIↃ IↃ LXXII.

ↀ Ↄ Ↄ LXXII. admissus Ioannem Eilosium Groningensem cum cohorte urbi imponit. Dordraceni, jam dudum affectus in Auriacum proni, quia impetu quorundam praecipitata consilia infeliciter cecidissent, palam ejus partes amplecti hactenus distulerant. sed hoc rerum statu non ultra deferendam remp. rati, advocato Bartholemaeo Entesio, qui in propinquo sub Lumaei auspiciis cum bellicis aliquot navibus agebat, VIII Kal. Iulias Albanum hostem renuntiant. statimque iis ab Auriaco Maximilianus Hornanus Boxtelius, cui etiam comitatus Burani, Leerdami, Bredae, & Iselsteinii cura commissa, praefectus destinatur. paullo post Harlemum quoq; ad partes venit, Gerardi Berkerodii, Ioannis Coltermanni, & Petri Kiesii insigni opera. illi enim cum mandata Auriaci ostendissent, restare initio magistratus, & deliberationem petere; qua negata, cum civium studia animadverterent, hisce legibus urbem dedunt, *ut sacramentum, Philippo olim & Auriaco praesidi datum, ne mutarent; magistratu, saltem ad Auriaci adventum, nemo amoveretur. Albanus vero hostis publicus haberetur. cunctis vita ac facultates salvae essent. clero, aut monasteriis, nulla vis fieret. milesq; nullus, extra Ruichaverii cohortem, nisi arbitrio magistratus, urbi imponeretur.* Tam fausta foederatorum initia Gorcomium auxit, & se quoque VI Kal. Iulias dedidit. atque arce per vim expugnata, ejus praefectum cum uxore ac filia captum Briliam abduxerunt. inde, dilapso per metum praesidio, castrum Lovesteinium capitur; & per noctem oppressa Liesveltia. tandem Schonhovia & Woerda quoque armis Lumaei cedunt. jamque Hollandia tota in Auriaci partes transierat, nec praeter unum Amstelodamum quicquam restabat. id in Albani obsequio perstitit, aegre avulsum anno demum LXXVIII. Dum haec in Hollandia à Lumaeo geruntur, Gulielmus Bergensis, Auriaci affinis, in proxima Gelria sumptis armis comitatum Zutphaniensem invadit. & cum passim sine praesidio oppida essent, plurima cepit. inter haec Zutphaniam ipsam, Dotecomium, & Dusburgum. in Velavia ejus legatus, Zacharias Glisenbergius, Harderwicum VII Eid. Iulias cepit. moxque etiam Herenbergam, Hattemum, Elburgum. in Tubantibus Oldensaliam, Goriamque. Per haec Bergensis, ubi laetum consiliorum eventum, & propensa populi studia comperisset, occasione utendum ratus, in ditione Transiselana Campos obsedit. eam in rem missa à Sonoio auxilia, & triremes VII. cives nonnulli cum Andrea Arlerio pacti erant, urbem sese dedituros, simul cum copiis Auriacus adesset: & effectum horum opera, ut deditio promissa fieret. Swolla, Hasseltum, & Stenwica, exemplum secutae. etiam Gelmuda, ac Vollenhovia. arx Tautenburgum per centurionem à Sonoio missum capitur. mox, translatis in Vltrajectinam dioecesin armis, Amersfortia occupatur; unde excursionibus crebris totam ditionem infestarunt, saepe ante ipsas Vltrajectinae urbis portas abducta praeda. Postquam autem pars magna Gelriae etiam defecit, odio Albani, aut foederatorum armis; in Frisiam quoque occidentalem transitum est. ibi Doco Martina cum nobilitate profuga de occupanda Leovardia, provinciae metropoli, consilium ceperat. & mandatum id ab Auriaco acceptum exequi hactenus non potuerat. nunc autem opportunum ratus, à Sonoio, Hollandiae borealis praefecto, cohortes IV aut V poscit. sed is, quia missis Bergensi auxiliis, & variis praesidiis, copias distraxerat, unicam tantum Frisiorum cohortem Holzone Buma ductore submisit. Bergensis autem Nederwormterium, Frisiae agrique Groningensis praefectum, supplere defectum jussit. isque centurionibus aliquot constitutis brevi cohortes tres quatuorve comparavit; ac cum iis Cundertam aggressus, diffugientibus Belgis, qui in praesidio, sine negotio occupavit. quo successu auctis animis in Frisiam perrexerunt Hiergius, quem in Frisiae praefectura Megensi successorem Albanus dederat, Arnhemii in Gelria morabatur. & ab Auriaco, qui cum magno tunc exercitu advenerat, ac plurimas illic urbes ceperat, obsessis viis, praefectura excludebatur. quamobrem Casparum Roblesium Billium Lusitanum, qui Groningam cum legio-

CIƆ IƆ LXXII. legione Belgica tenebat, Leovardienses, ut provinciæ laboranti succurreret, per literas evocarunt. iisque cum advenisset, inprimis urbem communivit, & mutato arcis præsidio, pro Germanis Gallos imposuit. in Harlingæ ac Staveræ arces è legione sua lectos misit. Wilhusium venerat Adolphus Holsatus, qui Albani jussu militem auxiliarem collegerat; & stipendii inopia cum ulterius progredi non posset, destinatam sibi ab Albano pecuniam submitti postulabat. & quando, longo loci intervallo, consuli absens Albanus non posset, moraque longior periculum allatura videretur, è Megensis thesauro, qui in arce asservabatur, mutua sumere novem florenorum CIↃ placuit, ex pecunia ab Albano assignata mox refundenda. sed cum illic vix quinque millia reperirentur, quod reliquum, aliunde suffectum est. Iam animi alieni signum Sneca dederat, atque timeri cœpit, ne in novas partes inclinaret. placuit ergo ut animos Billius exploraret, aliquid fortasse auctoritate viri valitura. iisque cum Petro Fritema, curiæ senatore, eo profectus intromitti postulavit, hac ex re de oppidanorum affectu conjecturam facturus. Et præmissus Fritema, ut eventum tentaret. ex quo cum adfuturum mox Billium intelligerent, clausis portis armati omnes in mœnia prorumpentes, saltem cum domesticis recipi postulantem rejecerunt. quin auditæ voces quorundam, qui sclopeta minarentur. Fritema vix blanditiis obtinuit ut dimitteretur. Per id tempus ambigua etiam Bolswerdiæ fide, ut experiretur Billius, literis benigne scriptis quærit, *an non in tutelam urbis aliquod præsidium cuperent.* sed illi eadem humanitate viro respondent; *gratam sibi pro salute publica curam, cæterum præsidio opus non esse, daturos operam, ne quid detrimenti caperent.* hoc responso satis manifestus affectus. tum de Franekera etiam laboratum; sed neque quemquam eo mittere, aut literas dare visum fuit, antequam ipsorum Leovardiensium studia cognoscerent. iccirco decretum, ut exquirerent, an in antiqua erga regem fide oppidani perseverarent. inde in urbem annona plurima, & commeatus belli illatus: edictumque, ut quicquid in subjectis agris, aut monasteriis, abbatiisve, esculentum, id in urbem comportarent. & consulibus mandatum, ut si quos civium minus certa fide existimarent, eorum nomina in indicem relata exhiberent. tum repetito sacramento arma omnibus imperata, additæque cohortes V Germanorum, quibus ut stipendium esset, senatorum collegio, & ditissimis aliquot provinciæ nobilibus, VI florenorum CIↃ indicta: eique continuando conscripti provinciæ delegati indictionem recusarunt. *nimium hactenus impensæ fuisse; ac supra tributum ordinarium, pro quo obstricta regis ad provinciam tutandam fides. extra ordinem* V *prius, mox* VI *etiam* CIↃ *dedisse. inde honorarii vicem* CXXVIII CIↃ. cumque publica necessitas allegaretur, nihil minus pernegarunt. *neque enim in sua potestate rem esse, plenis comitiis pertractandam. hoc tamen anniti velle, ut constituta provinciæ quiete, in cohortium* V *stipendium, quas nunc parassent*, XXIV CIↃ *curarentur.* Porro cives L obsequii invitos, aut incertos, ejecerunt; ultimum supplicium comminati, si postea præter curiæ voluntatem redire auderent. Snecani, legato excluso, certi offensæ, ne annona deesset laborarunt. itaque è vicinis abbatiis ac monasteriis vi abreptam in urbem transtulerunt. nec multo post à fœderatis præsidium admiserunt. & exemplum mox secuti Bolswerdiani Nederwormterium advocarunt. tum Doccomium, anctis per hæc copiis invaserunt. Erant in præsidio urbis Belgæ aliquot, & hostibus facile superiores, nisi cives conspirassent. ii fortiter repugnantes, è fenestris ædium suarum sclopis terga ferire aggressi, incusso metu, in fugam propulerunt. atque ita in victoris potestatem urbs venit. sed homines militiæ ignari, & qui per tumultum arma sumpserant, nec timere hostem didicerant, neglectis excubiis, mox iterum à victis per noctem oppressi, nullo adhuc victoriæ fructu, urbem amiserunt. ac interfecti ferè L. cæteros tenebræ eripuerunt. Victores irati recentem contumeliam rapina & incendio vindicarunt. &, quia munitionem adjuvare rustici pridem negassent, in pagos quoque CIƆ IƆ LXXII.

CIϽ IϽ LXXII. proximos sævierunt. Adjunxerant se fœderatis nobiles ejus provinciæ plurimi. inter eos, Doco Martina, Sidins Botnia, Titius Hottinga, Siffridus Galama, Petrus Camminga, Augustinus Oetsma; aliique, quibus cognita locorum regio, & occulta civium multorum in nonnullis urbibus studia. Eorum opera ad australe fretum Stavera, Enchusam adversam spectans, occupatur. sed arcem è legione Billii Belgæ tennerunt. hanc obsidentes tormenta admovere, Sneca, Bolswerdia, & Franekera advecta. & auxilia à Sonoio missa. Dum ita arcte obsidentur, afflicta valetudine Billius, convocato ad se senatu, *momentum loci, & necessitatem obsessorum* repræsentat; simulq; hortatur, *ne tam egregiam militum fortissimorum fidem, ac virtutem, desererent. sibi auxilia præsto esse. sed, educto per hanc rerum necessitatem præsidio, absente ipso operam darent, ne quod urbi incommodum eveniret. tum etiam docerent, qua via tutissime militem duceret.* Igitur placuit, *ut copiæ per legatum quidem Coudomam aut Bolcam navigio subveherentur, ipse autem urbe ne exiret. id neque morbum ejus ferre, nec civilis prudentiæ legem. per belli incerta, si quid accidat adversum, gravius multo periculum fore. in ejus capite salutis publicæ summam verti.* quamobrem missæ v cohortes Belgarum, II Germanorum, adventu inexspectato adeo obsessores terruerunt, ut metu longe majores copias adventasse existimantes, turpi fugâ arcem simul urbemque desererent. Postea cum se juxta Galedanum collegissent, iterum irruentes hostes cæsis CL reliquos dissiparunt. Coudomam autem, quò confugerant, populati, idem Staveræ mox fecerunt; ac deinde igne injecto exusserunt. machinas captivas in arcem liberatam transtulerunt. atque ita cum ingenti præda Leovardiam læti redierunt. Interim Leovardienses maxima annonæ caritas premere, coactis rusticis circumjectis frumentum omne in fœderatorum urbes convehere. quamobrem Billius Franekeram inopinato invadere statuit; aut, si consilium non successisset, Berlicomium, opportunum situ pagum, opere & præsidio communire. inde Biltam copias ducere, & quicquid illic frumenti esset, Leovardiam devehendum curare. Igitur noctu cum cohortibus v egressus, alias Harlinga accedere jubet, statuta hora ab una urbis parte arma concitaturus, ut, seductis illuc præsidiariis, ab altera facilior irruptio esset. sed, obseptis itineribus, cum conatu excidissent, ad Angumam, Berlicomium, & Lidlumam castra metati, loca opere festinato munierunt. utq; incommodum aliquod Franekeranis Billius daret, opplere fossam Snecanam jussit. Circa id tempus cum cohortibus VIII Germanicis in Frisiam Iustus Schouwenburgicus venit, ab Auriaco præses provinciæ, ac Groningæ, agrique Groningani destinatus. Posito vero Franekeræ domicilio, multa à Nederwormterio statuta immutavit. Deinde curiam juri dicendo novam instituit, ad quam Sneca, Bolswerdia, aliaque loca, quæ fœderatorum partes amplexa, pertinerent. Variè utrinq; velitatum est, & pagi aliquot, monasteriaque prædæ obnoxia, armis & flamma deleta. Albano autem undique nuntii minus grati perferuntur; quibus etsi angeretur, egregie tamen curas dissimulat. Vexabat animum successoris cogitatio, cui se, ut pridem jactaverat, tranquillam provinciam tradere posse desperabat. insuper de Galliarum rege, ac regina matre qnerebatur, à quibus Nassovio clam auxilia destinata, aut permissa. neque aliunde magis sibi metuebat. itaque inprimis obsidere Montes statuit, antequam plures copiæ accederent, aut Auriacus cum exercitu adveniret. tunc enim vires adhuc integras variè distractum iri. quamobrem conscriptis III legionibus Belgicis Fridericum Filium cum IV CIϽ peditum, CCCC equitibus, obsidioni inchoandæ præmittit; ipse, simul res alias ordinasset; cum copiis majoribus secuturus. & is Iulio desinente profectus, proximum urbi monasterium Bethlehemum statim occupat, atque adversus vim communit. oppidani nihil territi urbem seque hosti excipiendo parant. Premebat Albanum ærarii angustia. nam & plurimum Hispanis debebat, quorum jam militia uti cogebatur. & copiis insuper novis opus: neque decimæ aut vicesimæ spes supererat. quamobrem, quod temporis ratio

ratio posceret, invidiosum tributum differre statuit, dum qui in Hispaniam missi à provinciarum Ordinibus in impetranda indulgentia laborarent. utq; animos adeò alienos demulceret, remittere decimam ac vicesimam velle edixit, dum modò alias pecuniæ colligendæ rationes ostenderent. idque etiam Hollandiæ Ordinibus Bossuvium præsidem proponere jussit. & seorsim ad eos quoque literas dedit, quibus in XVIII Kal. Sext. comitia Hagæ habenda indiceret. Sed eo jam illic loco res erant, ut mandatum contemneretur. tamen in præscriptum diem Dordraci, in primaria Hollandiæ urbe, conventum ordinant; nbi de rep. deinceps administranda decernerent. ejus rei Auriacum certiorem faciunt; & legatum, qui intersit, mitti postulant. ubi præscriptus dies illuxit, convenere ad libertatem vindicandam ex equestri ordine Iacobus Wingardus, & Arnoldus Duvenvordius, Lumæi legatus. ex urbibus delegatos miserunt Dordracum, Harlemum, Leida, Gouda, Gorcomium, Alcmaria, Oudewatera, Horna, Enchusa, Medemlacum, Edamum, & Monachodamum. reliquis voluntas, vel audacia, defuit. Interim in Hispania res decreta. & post longam supplicationem facta tandem indulgentia. Hopperusque convocatis regis nomine hæc denuntiat; *ita eum erga Belgium affectum, ut nihil privati commodi causa unquam tentaverit. sed hoc tantum voluisse, ut resp. illis quieta, & religio salva maneret. id sibi omnino persuadere, semper Ordines, fidei atque obsequii præclaros, in rebus omnibus, & consiliis, Dei gloriam, publicamque utilitatem spectasse. quanquam autem in responso decimæ ac vicesimæ indulgentia claris verbis non exprimeretur, haud aliam tamen sententiam esse. involucro ideo usum, ut apud subditos ipsi majestas, legato auctoritas integra esset.* Post hæc verba, qui curandæ rei missi, pro affectu tam benigno magnas sese regi gratias agere dicunt; idque rednces apud Ordines testaturos. Iam Auriacus justas sibi copias paraverat, in tres menses auctoratas, aut quamdiu usus foret; ea militiæ conditione, nt, quia pecunia in stipendium non sufficeret, pignoris vicem urbes acciperent, quibus solvenda assignaretur. Collegerat equites bene instructos VII CIↃ, pedites XV. cum his adjungere se Nassovio fratri animus erat. ac quandoquidem Hollandiæ Ordines ad destinata in medium Iulium comitia legatum postulassent, Philippum Marnixium Sancto-Aldegondium mittit, multa rerum peritia virum, qui consilia adjuvaret. is cum XV Kal. Sext. advenisset, postridie mandatis exhibitis, ita Ordines alloquutus est. *Satis Auriaco, à quo missus, cognitum pridem ipsorum affectum, & nunc re manifestum esse, quando tanta animi constantia cum ipso, legitimo provinciæ præside, se Albano opponerent, ad vindicandam patriæ libertatem, quæ ab Hispanis aliquot jam annos oppressa; quorum libidini, aut sævitiæ, necdum adhuc factum satis. orare vero, ut tam præclaram voluntatem ne mutarent. egregiè semper erga Belgium fide fuisse, ac Hollandiam potissimum, & cæteras curæ suæ provincias. Idcirco doluisse vehementer, tam immania dudum passas. neque majus votum habuisse, quam ut antiquam felicitatem restaurare aliquando posset. ideo non labori, aut impensæ pepercisse. quin triennium nunc esse, cum exercitu collecto, meliore animo quàm fortunâ, vindicare libertatem publicam tentasset. ex eaque clade quicquid facultatum reliquum, id nunc postremum patriæ impendere. neque per successum adversa quicquam de libertatis studio decessisse. eundem illi animum mansisse, qui diu noctuque per hæc consilia hactenus inquies continere se non potuerit, quin paratis denuo copiis virtute invicta iterum eventum tentaret. quando autem tam diu oppressi antiquum animi robur revocassent, hostemque Albanum pronuntiassent, nihil sane prius habuisse, quàm ut spiritus tam generosos porrò incitaret, & auxilium postulantibus præstaret. cumque exhausto patrimonio tam bonæ voluntati vires non responderent, promissumque ab ipsis esset, si exercitum modo adduceret, se stipendia curaturos, id nunc tempus esse scirent. in promptu militem, sed ea conditione lectum, ut priusquam moveret, prioris trimestris pecuniam præsentem acciperet. aut si fieri id non posset, repræsentato saltem unius mensis stipendio, de cætero vel nonnulli principes, vel quædam Belgii urbes caverent. Horum prius impossibile; alterum difficile omnino, neque utile. namque si ad Galliæ Angliæve regem aut reginam irent, periculum*

CIↃ IↃ LXXII. *riculum esse, ne obnoxias hac ratione provincias sibi subjicerent: quippe, nisi datis pignori urbibus, ne teruntium expensuros. itaque apertum aditum iri, ægre postea possessa dudum loca relicturis. quod exemplis manifestum. quamobrem nihil aliud restare, quàm ut ductoribus ac turmarchis urbes aliquot fidem obstringant. insuper* c *aureorum* cIↃ *statim expediant. hæc ab Auriaco exponere jussum; & sperare, pro affectu in remp. quam inprimis salvam cuperent, non gravatè concessuros.* quamobrem, quia urgeret necessitas, maturato opus foret, illico decretum, *ut* c *illa aureorum* cIↃ *à locupletioribus reliquisque provincialibus mutua peterentur: & corrogaretur quicquid auri, argentive, aut cæteri mundi quisque haberet. tum tributa ordinaria tradere quæstores juberentur, etiam deinceps continuanda, & invitis imperanda. item reditus templorum, monasteriorum, aut collegiorum; & quæ præterea ornamento magis quam usui, occuparentur.* deinde, *ut pro stipendio cætero urbes caverent,* convenerunt. Posthæc Aldegondius alia quoque mandata exhibet; ad quæ Ordines respondent: *Auriacum se Hollandiæ, Zelandiæ, Westfrisiæ, & Ultrajectinæ ditionis præsidem agnoscere, qualem olim rex statuisset. & apud aliarum provinciarum Ordines operam daturos, ut rege absente, præsidem ac patronum acciperent, ceu præcipuum Belgii principem, quique ad tutelam ejus jure & sacramento teneretur. ut autem belli navalis ratio corrigeretur, omnis ei potestas traderetur, isque exauctoratis omnibus Thalassiarchum summum statueret, qui de urbium maritimarum consilio centuriones novos legeret. cumque in prædam hactenus miles arma habuisset, nunc stipendium poneretur. ac constituerentur homines certi, qui de rebus maritimis cognoscerent.* Tum ad Lumæum magistratus Dordracenus, Leideusis, & Enchusanus ablegantur, qui terrestrem militiam ordinareut, & liceutiam lege adstriugerent, ne deinceps provinciales vexareutur. Placuit etiam archiva aperiri, quæ in arce Goudana, & privilegia inspici, reliquaque libertatis instrumeuta ad Hollandiam pertiuentia, & in iudicem relata describi, moxque magistratibus distribui, ut secundum ea deinceps respub. ex æquo administraretur. Hoc negotium, sed Auriaco prius consulto, & permittente, ex ordine

equestri Ianus Donsa Nordoviens, vir ingenio & litteris excellens, ex urbibus singuli destinati suscipere jubentur. CIↃ IↃ LXXII. Visum etiam à Lumæo petere, *daret ante omnia operam, ne quid cameræ ordinum, rationum, commentariorum, aut curiæ actuarii perturbarentur, instrumentaque omnia, reip. maxime necessaria, studiose asservarentur.* Inde fœdus mutua fide utrinque initum: *neque Auriaco inconsulto, aut invito, Ordines quicquam; aut Auriacum præter Ordinum voluntatem cum ipso rege, ejusve legatis, de rep. pacanda acturum.* Eam in rem fidei symbolum datæ dextræ; & Aldegondius pro Auriaco, à quo legatus, juramento se obstrinxit. Decretum præterea, ut alias quoque urbes scriptis literis ad commune patriæ liberandæ fœdus invitarent; quod quia vicini Delphi recusarent, mandatum Leidensibus, nrbis situ opportunis, ut navigationem in Waterlandiam impedirent. ad Amstelodamum quod attineret, Auriacus ad Daniæ regem urbesque maritimas literas daret, Ordinumque Hollandiæ nomine peteret, *quando publicæ libertati adversa esset, ne qua ei in posterum merces subveherentur: ac Hornam potius, aut Enchusam, urbesque proximas; vel Dordracum per Mosam flumen transferrentur, ubi par commoditas foret.* Porro tunc quoque Aldegondius exponit, *eam Auriaco mentem esse, ut religio libera haberetur, & publice in iis locis, quæ decerneret magistratus, sine turbis exerceretur. clericis autem nemo vim aut injuriam faceret, nisi contra remp. niterentur.* Inter hæc Lumæus etiam venit, & provinciæ præfecturam ab Auriaco sibi mandatam in comitiis exponit. cumque literas protulisset, lectis iis, ex præscripto gesturum admittere placuit. Sic arma sub Auriaco præside pro libertate Hollandia sumpsit. Et Zelandiæ quoq; bona pars Albanum pro hoste habere. jamqne andendi initium Flissingani fecerant, quibus misso in auxilium Tserartsio aucta virtus, adeo ut infestis signis Middelburgum profecti hostem ultro provocarent. at cum is prælium detrectaret, neque tuta obsidio putaretur, retrogressi se per vicos distribuerunt, arcemqne Souburgum, non procul Flissinga, occuparunt. Mox Middelburgenses, ne timuisse viderentur, Souburgum

cIↃ IↃ LXXII. burgum versus nocte intempesta copias machinasque ducunt. In præsidio Galli erant, qui in hostem animose erumpentes, fortiterque repulsi, cum frustra suppetias Flissingani duplici velitatione tentassent, arcem deserunt. eam Hispanus occupatam, imminentibus rursum Flissinganis, cum defendi posse desperaret, iterum dedit. Crescere illis indies copiæ, & per eas animi robur. itaque mari bellum instruunt. & Antverpiam profectus Theobaldus Worstius, pulverem tormentarium, quæque præterea bello necessaria, clanculum emit. nec multo post, cum insignis è Lusitania classis adveheretur, mercibus plurimis pretiosis auroque onusta, turbarum ignara, & mutationis, vi aggressi naves exonerant, mercibusq; distractis ingentem inde pecuniam contrahunt, atque in suos usus applicant. tum ut Middelburgum subigerent, urbem insulæ Walacriæ primariam, liburnicis extructis commeatum prohibere conantur. jamque bello CL naves armaverant, quibus mare obsidebant. & infestis valde animis pugnabant. namque ut Albanus, nullo personarum discrimine, milites, cives, mercatores, ceu perduelles, supplicio extremo afficiebat: ita illi, quemcunque Hispanum capiebant, statim in crucem sublimem agebant, neque ullum vitæ pretium erat. cumque plures captivi essent, colligatis brachiis, binos ex urbis propugnaculo in subjectum mare præcipitabant. indigna quidem illa sævitia, sed quam exemplum irritaverat. Veriæ cùm postridie Non. Iun. epulum magistratus haberet, in templum irruentes præsidiarii, imagines sacras, & altaria, hactenus illæsa, subito animi impetu confregerunt. deinde in templi chorum progressi, in equitum aurei velleris insignia illic suspensa idem ausi, cum res ad T'serartsium deferretur, ille, ut epulo intererat, vino iram accendente, statim se ad templum proripiens, stricto gladio duos improvisus occidit, porro alios occisurus, nisi intervenientes quidam impetum viri cohibuissent. Id ubi cætero præsidio gnarum, adeo omnium animos offendit, ut cum armis ante ædes convenirent, pontificium, ac latronem appellantes; & paria illi facturi, ni Rollæus prætor, Herptiusque, cIↃ IↃ LXXII. motum sedassent. ac profecto ex eo tempore invisus militibus, tandem quoque per tumultum interficitur. Flissingani, distractis classis Lusitanæ mercibus, Anglicanos ad se mercatores plures militesque pertraxerunt, qui luculenta spe stipendii militiam quærere. itaque auctis valde copiis vicinæ Flandriæ arma inferre statuerunt; Ostburgoque & Ardemburgo occupatis, dedere se Brugenses jubent. sed oppidani, quia res ipsorum satis adhuc inordinatas, & in militia tumultuaria parum momenti existimarent, etsi inclinarent aliqui, necdum motum ullum audebant. quamobrem frustra hic conari, in templa, & monasteria proxima, arma vertunt. inde Gandavum progressi, cum nihilo illic felicior successus, veriti ne interciperentur, in Walacriam revertuntur. Ioannes Cerda Medinacælius, Albano à rege successor datus, cum novis cIↃ cIↃ Hispanorum copiis in Belgium adventabat. id ubi Flissinganis cognitum, Balduinus Eobaldus, Ioannes Motus, aliique, circà Flandriæ oram invadunt. Necdum Cerda intellexerat tantam Auriaco classem esse, eoque negligentior hosti se obnoxium fecerat. Ducebat naves LIV, ex iis XXVI majores Belgis ereptæ: minores reliquæ, quas Assabres Cantabri dicunt. Has magno impetu adorti superant, fugantque. & ex XXVI majoribus vix III salvæ. Cerda cum minoribus aliquot, copiisque, elapsus Slusam appulit. alii Rammekenum, & inde Middelburgum evaserunt. victoribus ingens præda obtigit, in auro argentove signato CC aureorum cIↃ. in mercibus IↃ cIↃ æstimabantur. Slusa Cerda Brugas se contulit, inde Bruxellas ad Albanum, infausto per principia augurio minus avidus destinatæ præfecturæ; quam mox etiam deprecatus in Hispaniam recessit. quippe vir Albano dissimilis, & prudens rerum æstimator, qui turbatis bello provinciis non sine opprobrio decessurum animadvertebat, alienæ culpæ, quam corrigere non posset, suam existimationem involvere inconsultum ducebat. Nihilominus naves Cantabricas XX bello parat, & Machlinia tormenta ænea XXIII, currusque aliquot cum pilis ac

CIƆ IƆ LXXII.

lis ac pulvere nitrato mittit: quæ universa Flissingani in Flandria occupata in suum armamentarium transferunt.inde aliis submissis instructæ naves ferente vento Slusa Rammekenum devehuntur, tribus in itinere interceptis. illic cum essent, arcis præsidio, ut putabatur, satis tutæ; Theobaldus Vorstius, vir promptæ audaciæ, vi aggressus, nequicquam adjuvantibus arcis præsidiariis, omnes capit, incenditque. milites plurimi trucidati, pauci nantes evasere. ac tam egregio pugnæ navalis successu, ut in rebus lætis solet, crevit animus Flissinganis, placuitque porro fortunam experiri. Est in propinquo Zuitbevelandia, & Tergoesa, insulæ metropolis; inque ea aliquot clam amici. Igitur, cum pridem frustra Flandriam tentassent, ad hanc occupandam militem mittunt. Hieronymus Tserartsius aliquot cohortes cum II machinis bellicis navibus imponit. cumque in insulam applicuisset, præmissis in proximum pagum Gallis, oppressisque excubiis, reliquum militem obtruncare decreverat. sed illi, cognito adesse hostem, per tenebras in urbem evaserunt. ad quam Tserartsius adductis copiis cum deditionem posceret, ab oppidanis rejectus, ut portam convelleret, tormenta admovit. sed laboris irritus, neque ad obsidionem instructus, sauciis paucis, retro cessit. discedentem erumpentes præsidiarii sunt secuti, ut postremum agmen carperent; at vero ordinate incedentem nihil lædere potuerunt. Animus Tserartsio erat, donec necessaria submitterentur, eminus obsidionem facere. sed falso rumore de Friderici Toletani adventu, qui magnas Antverpia copias ducere ferebatur, metu potius, quàm periculo, insula excessit. Id vero adeo ingratum Flissinganis, ut redeunti portam occluderent, & rei infectæ culpam imponerent. Inde per vicos circumpositos palans miles licentius agere, donec re composita, & stipendio numerato, in urbem admissi, iterum ad tentandam obsidionem emittuntur. tunc ut certius consilium esset, petitis à Lumæo auxiliis, cum IX machinis, aliisque obsidionis instrumentis, insulam repetunt. cum exscendissent, atque ad urbem advenissent, ducto circum castra vallo, tormenta collocat. Erat urbs situ magis quàm opere munita; & in ea præsidiarii Galli Hispanique IƆCCC, sub præfecto Isidoro Pacieco. qui virtutis egregius animum ad defensionem obfirmabat, & Albanum rerum suarum certum fecerat. Obsessor hostis verberatis aliquamdiu muris, mediaque nocte facto in ruinam impetu, ab obsessis fortiter repellitur. dum ab una parte impetus fieret, & præsidium distraheretur, ab altera conscenso muro obruere pugnantes decreverat. sed scalis brevioribus frustra hoc consilium fuit. sic hostium virtutem casus adjuvit. Iam septima hebdomas agebatur, & obsessis deerant multa, cum de urbe liberanda Antverpiæ consultatur. idque per aquas, si maturarent, obsessa navibus bellicis insula, perdifficile censebatur: si differrent, periculum erat, ne fractis animis, aut virtute oppressa, præsidiarii sese dederent. Mondragonius, vir animi ingentis, aqua recedente tentare liberationem statuit. nam olim juncta continenti insula, cum inundatione dirempta esset, vadum reliquerat. idque exploratum, etsi aliquot horarum intervallo, & trium amnium profundo alveo, laboriosum satis transitum habere judicaretur, discrimen tamen virtus contempsit. Igitur gnarus, quantum apud militum animos exemplum ductoris posset, ne quid re insolita cæteri trepidarent, omnium primus vadum ingreditur. & transgressus, IX tantum desideratis, quos devios interjecti amnes hauserant, excitatis ignibus Avilæ felicem transitum, & obsesso Pacieco adventum indicat. tum madido & defesso militi reficiẽdo tempus datum; quo si eos obsessores adorti fuissent, in proclivi victoria erat; & post eam urbis deditio. sed id neglectum tanta securitate, ut initio ad famam rei ludos facerent. mox autem cognito hostem transmisisse, & IV tantum miliaribus abesse, soluta obsidione in fugam effusi tam trepide naves petierunt, ut vix tormenta bellica abducerent. quin plurimi, impedimentis desertis, dum inconsiderate properant, fluctibus mersi interciderunt. insecutusque fugientes Paciecus cum CCCC à Mondragonio submissis, Porresio, Balleio, &

CIↃ IↃ leio, & Salvaterra ducibus, in extremo
LXXII. agmine stragem edidit. & deleti ex fœderatis IↃ ccc. Hujus cladis tanta omnium offensa fuit, ut passim Tserartsius proditionis insimularetur, cujus rei pertæsus, abdicata præfectura, ad Auriacum concessit. & culpam excusans, jure, aut duello, decus suum tueri velle præ se tulit. tum libello quoque edito quoscunque accusatores provocans sistere se intra mensem jubet, coram Auriaco causam dicturus. ac quamvis nemo compareret, non tamen odium publicum, aut calumnia cessavit. In Hollandia Hispani Roterodamum adhuc tenebant. cumque urbes vicinæ, Auriaci partes amplexæ, annonam interciperent, penuria pressi, Amstelodamo petere statuunt. Igitur Rodericus Sapata, Haga à Ferdinando Toletano missus, assumpto secum Ioanne Cepeda, cum delecta ccc manu, & magno carrorum numero, Delphos Hagamque prætergressi, Scevelingam, pagum Oceano adjacentem, acie instructa contendit. inde qua littus duceret progressus, juxta Harlemum transiens occupato Sparnodamo, ubi Robollium ductorem capit, Amstelodamum pervenit. ibique frumento conquisito, eadem qua venerat via regressus, Roterodamum illæsus rediit. In reditu pauci, milites pariter atque agricolæ, tumultuaria turba, & armorum imperita, prope Catwicum tormentis minoribus duobus adductis, & lorica tenui in littore excitata, temere se objicere ausi, mox hoste conspecto turpiter sane diffugerunt. Albanus, qui rerum suarum omne momentum in Montibus ponebat, urgere obsidionem; & ex Hollandia reliquas copias advocare. Itaque Roterodamo etiam, & Delfshavia, mense Iulio deducta præsidia. quod Switeno, urbis Goudanæ præfecto, Ienninus Rivius, urbi à secretis, statim per literas indicavit; simul obtestans, *daret operam, ut boni cives, gravia multa ab Hispanis passi, clementer haberentur.* Is porro ad Lumæum scripsit, qui non multo post urbem vacuam occupavit. Sub hoc tempus parum abfuit, quin Harlemum Hispanis proderetur, obnoxium insidiis propter vicinum Amstelodamum, quod in Albani fide permanserat. Prætor urbis epulum instituerat, eoq; CIↃ IↃ
magistratum vocaverat. huic etiam, etsi LXXII.
invitus, Ioannes Coltermannus interfuit. dum convivantur, hora decima vespertina accensus quidam esse ad portam Gravium nuntiat, qui intromitti in urbem vellet. Consul Theodorus Rampius ire in curiam hominem jubet, sub pulvillo, quem designabat, claves inventurum, quibus portam aperiret. id Coltermannus, nisi se præsente, cum futurum negaret, ægre dimissis Gravium intra urbem admissum in diversorium deducit. inde excubias lustraturus, in portis Sparwondana & Schalcovicana, qui excubaret, unum tantum deprehendit. & hæc quidem aperta erat; adventabantque cohortes v à Bossuvio missæ, ut urbem occuparent. ac fecissent, si hora præstituta adfuissent. qua neglecta, casus eam, & Coltermanni virtus servavit. quippe is excitatis civium proximis portam occlusit, & cohortem Ruichaverii in armis esse jussit. itaq; exclusi Hispani Sparnodamum recesserunt. Postridie vero convocato magistratu Coltermannus cum Berckenrodio & Kiesio collegis intervenit, restaurandis civium animis; eo magis perculsis, quod eodem tempore Rodericus Sapata, qui cum cohorte Hispanica Haga advenerat, prope urbem ad portam australem in silva esset. Visum autem, ut Coltermannus ad Sonoium auxilii petendi proficisceretur; & Berckenrodius literis ad Switenum datis cohortem unam submitti rogaret. Ac Coltermannus quidem, ubi Enchusam ad Sonoium venit, auxilia obtinuit: missique suppetias milites IↃ c, sub ductoribus Lazaro Mullero, ac Cornelio Everdingo. hisque se, præclaro in patriam affectu, cives multi Hornani, & Alcmariani, ultro junxere. Cum Beverwicum pervenissent, ad secundum Harlemo lapidem, Hispanos Hagâ cum curiæ Hollandicæ senatoribus, & magistris rationum, commentariis, instrumentisque omnibus, ac supellectile, ad urbem accessisse nuntiatur. quamobrem ocius à Sonoio copias majores postulant. isque, quas recenter è Transiselania accepisset, à Zacharia Glisenbergio collectas, illico submisit, dato rusticis vicinis man-

CIↃ IↃ LXXII. nis mandato, ut annonam illuc comportarent. Postridie Mullerus sub auroram ad portam arenariam suos ducit, misso prius oppidanis nuntio, ut ipsi quoque se conjungerent. vix advenerat, cum cohortes v ab arce Cliviensi rectà in eum tendunt, quas aggressus nulla fere suorum strage profligavit, ac Sparnodamum fugere compulit. sed hanc victoriam clades excepit. quippe qui in silva Hispani jam prælio fessos invadentes, etsi fortiter pugnante Mullero, vincunt, fugantque. eoque conflictu cæsi instar IↃ cc. victores Vltrajectum profecti, ubi cohortes aliquot Germanicæ in præsidio. sed oppidani, acerba pridem ab iis passi, recipere in urbem noluerunt. id ægerrimè ferentes in suburbia, pagosque adjectos, iram vertunt; igne & ferro omnia vastantes. sed ab Albano in Hannoniam revocati post dies aliquot discesserunt. Tum senatores curiæ Hollandiæ, & magistri rationum, qui cum iis venerant, in urbem immigrant, ibi domicilium habituri. quanquam illis pene sine functione munus, cum præter Amstelodamum, Mudam, Wesopum, & in Brabantico limite Heusdam, tota provincia defecisset: his vero plus occupationum reliquum fuit, cum ad ipsos etiam Vltrajectinæ ditionis, Frisiæ, Groningæ, & Transiselaniæ rationes pertinerent. Interim Auriacus accepta è Gallia exigua pecunia, sed majore ab Hassiæ Landgravio, oppignerato patrimonio, in Germania exercitum conscripserat equitum VII cIↃ, peditum XV, insuper Belgarum III cIↃ. Duces primarii Burchardus Barbius, Ernestus Mandeslous, & Henricus frater, erant. hunc transmisso in Gelria Rheno prope Dusburgum ad Aldekercam & Essenam lustravit. In Gallia Ienlisius, de Nassovii, & cæterorum ducum sententia missus, à rege auxilia & promissa obtinuit. Colinius copias in limite paraverat, quas ipse duceret. erant peditum IV cIↃ, sub Rentio, Iumellio, & Bellingervillio. equites cc cataphracti, & levis armaturæ turmæ II. præcursoribus Petrobuserius Genissacus præerat. reliquum equitatum Philippus Lanoius Bellovacus ducebat. Monitus erat, cum discederet, iterumque mox per literas, à Nassovio Ienlisius, *ut facto per* CIↃ IↃ LXXII. *agrum Cameracensem itinere ad fratris Auriaci copias se adjungeret: nam ut recta Montes duceret, periculosum valde esse, nec sibi expedire.* Sed ille animi ferocior, cum suis se copiis liberare obsessos posse confideret, ne in istius gloriæ partem quisquam veniret, seu contrario Colinii imperio, utile admodum consilium neglexit. Interea temporis levibus ad urbem præliis certatur; & cum v Eid. Sext. ad messem colligendam præsidiarii exiissent, cum magna rusticorum manu, pugna satis atrox oborta est, in qua profligati obsessi, incumbente Bernardino Mendosa, amissis plurimis retro cedere in urbem coguntur. ex obsessoribus cæsi pauci levis armaturæ equites. Chiapinus Vitellius, & Rodericus Toletanus, leviter vulnerati. Iam augmentum castris accesserat, turmæ equitum Arscotani, Mansfeldii, Bossuvii, Barlamontii, Noircarmii, & Altabrugii: ac è legione Rutiana cohortes VII. tum exspectari quoq; legio Nicolai Polvillerii; & è Neapolitana, quæ Trajecti, signa v. Didacus Zunica, Philippi apud Carolum Galliæ regem orator, qui ejus consilia ignoraret, sæpius egerat, *ne auxilia perduellibus Belgis mitteret;* & acrius etiam expostulaverat, *fœdus* obtestans, *quod violatum supremi numinis vindictam irritaret. nec ita meritum Philippum, qui distractum bellis civilibus contra subditos perduelles adjutasset.* Carolus contra factum excusare, *& invito se admissum: idque haud obscurum, proscriptis nuper, qui in Belgium suppetias irent. sed in regno necdum à turbis civilibus quieto, labefactata majestate, non omnia posse. multa necessario dissimulare, quæ mox, potentiæ iterum firmus, prohiberet.* Ita ambiguo responso, gratiæ & offensæ medius, Zunicam dimittit. Sed eodem tempore nobilis quidam ex aula ad Albanum Bruxellas missus, per viam ad Fridericum Toletanum deflectens, eum de Ienlisii consilio, copiarum numero, & itinere toto instruit. quamobrem ille triduo post CCCC equites, & sclopetarios IↃ CCC, Cameracum versus mittit, qui, viam inter urbem & Landrecium insidentes, hostium res explorarent. Ienlisius, cum rectà Montes ire instituisset, per Bossuvium iter habuerat, &

ↀↀ LXXII. rat, & inde Quieuregium, sesquimilliari ab urbe, non sine fraude, cum viarum imperiti à ducibus proderentur. In eo itinere magna passim injuria facta rusticis Hannoniis: unde animi, antiquis odiis satis infesti, longe magis exacerbati. Delatum ad Toletanum erat, Ienlisium secum equitum IV, peditum X CIↃ ducere. id, sive rumor finxerat, in talibus validus; sive astu ducis divulgatum, ut hostem terreret; intrepidus tamen Toletanus, qui & optime numerum copiarum Gallicarum teneret; &, ne sine prælio in provinciam hostem admitteret, famæ interesse putabat, aggredi advenientem statuit. & verebatur, si detrectaret, ne metus aut desperationis manifestus, collapsam valde patris Albani anctoritatem porro destrueret; Auriaco sine dubio, qui cum exercitu copioso imminebat, nutantes passim Belgarum animos impulsuro. itaq; ut periclitantem Bruxellis patrem assereret, & factu optimum, ac plane necessarium duxit, vel cum periculo belli aleam tentare. Hoc consilio præmissis Bingium impedimentis, cum nuntiaretur intra Galliæ limitem auxiliares recessisse, ad XVI usque Kal. Sextil. subsistit. dein ubi compertum vix IV milliarium spatio separatos, positis prope Hanam castris, pontem moliri; legatum Bernardini Mendosæ, Antonium Figueroam, cum XX equitibus mittit, & Franciscum Ferdinandum Avilam, arcis Groninganæ præfectum, cum Garciæ Valdesii equitum sclopetariorum turma, qui seorsim copias hostium & consilia explorantes è vestigio ad ipsum referrent. ipse eos subsecutus est. Belgarum & Hispanorum peditatus omnis promiscue incedebat, duce Iuliano Romero; cui Licquius, & Chevereauxius, additi erant. Vitellius, etsi ex vulnere imbecillis, à fossoribus in lectica portabatur. pars equitatus tripartita ad dextram ire: reliquum tribus item agminibus distinctum in extrema acie esse. quam claudebant sclopetarii Hispani CCCC, & ala Bernardini Mendosæ, qui præsidiarios, tergum forte invasuros, sustinerent. ita ad urbem usque promotum. tum ordine mutato, qui in ultima acie eques erat, in primam vocatur. sic itum ad Giselini fanum. ubi cognito, nondum Gallos Hanam transmisisse, confestim in eos equitatum Toletanus mittit, peditatum subsequi jubet. Primam aciem Romerus ducebat; qui simul hostem conspicatur, Ioannem Salazarium Sarmientum cum sclopetariis gravioribus LX inter sepem & salicetum collocat; qui, dum utrinque veles concurrit, latus infestaret. ↀↀ LXXII. Primo impetu cessere Hispani. quibus submissi è legione Chevereauxii Belgæ CC, quos ipse Chevereauxius, & cum eo Delvalius, duceret: & mox totidem duce Licquio, cui comites Mota, Bergius, & Fremenantius. hos levis armatura subsequi, cum peditibus Hispanis CC sub Francisco Bovadilla, Ferrandino Agnasco, & Didaco Carvaiali. post eos cum reliquo peditatu ipse Toletanus agmen claudere. Galli à tergo Alterragium vicum habebant, cui planities non magna subjecta, silva undique & rivo cincta. quos à fronte adortæ Hispanorum cohortes II Alfonsi Monteri & Garciæ Valdesii, levi pugna præludebant. in prima acie cum VIII cohortibus Rentius erat, totidem medius Iumellius ducebat. postremum agmen, quia magis hosti apertum, cum Rhingravio, & Genissaco, Ienlisius ducebat. interque dumeta itinere valde angusto incedens, equites C duce Rentio de hoste cogniturros præmisit. in hos, simul silva egressi, declivi jam sole, cum ala sua Lupus Sapata impetum facit, & post eum Philippus Noircarmius Sancto-Aldegondius cedentibus fortiter incumbens in fugam propellit. itaque in suos versi pedites, unde minus periculi Ienlisius putaverat, turbatis ordinibus exercitum solvunt, pontem versus, quo Hanam transmiserant, fugientes. sed ne per hunc evadere possent, occupata ulteriore ripa, Antonius Figueroa prohibuit. itaq; transitu non permisso, per Tornacum, Condatum, & Athum, Valentiniana usque effusi, dum abjectis armis per silvas huc illuc passim palantur, infestis rusticis, plurimi spoliati cæsique miserrime pereunt. Eo conflictu cecidere amplius CIↃ CC. in quibus Rentius, & Rhingravius. Ienlisius, Iumellius, & Schonewallius, capti in custodiam abducuntur, ille Ant-

cIↃ IↃ LXXII. verpiam, iste Tornacum, hic Aldenardam. ac Ienlisius non multo post repente exanimis repertus in lecto, nullo morbo præcedente, etiam in funere ignominiam passus est. Iumellius autem, ac Schonewallius, diversa sorte liberati. Olhanius saucius cum c circiter in urbem venit, nec multo post è vulnere moritur. Bellovacus noctis beneficio elapsus, in cœnobio Spinelevienſi à Poieto præfecto excipitur. Ex Hiſpanis cæſi tantum Alfonſus Lombralis, & Antonius Zero, cum v i peditibus, equitibus x i i. Lupus Sapata gravi accepto vulnere evasit. Duabus horis depugnatum est. in conflictu gregarius quidam miles egregium virtutis ſpecimen dedit. nam lancea transfixus, alia è terra arepta, quæ forte obvia, irruentem equitem intrepidus excepit, ſtrenue pugnans, donec ejecto per vulnus ſanguine, adhuc animi integrum, vires deficerent. Toletanus, revocatis ab hoste copiis, ſub veſperam ad Giſelini fanum rediit. è pugna x Gallicæ cohortes ad proximam ſilvam ſe contraxerant, contra quas postridie multo mane Chevereauxium mittit; ſed mox relatis xxx ſignis ſuos cohibuit. Hac ſuorum clade dejectos oppidanorum animos fore arbitratus, per tubicinem dedi ſibi urbem postulat; ſed rejectus, mandata Philippo Lalanio obſidione, Bruxellas ad patrem Albanum contendit: cum ſtatim post prælium in castra veniſſet Nicolaus Polvillerius, adducens peditum ſigna x i i i, & Hiſpanos I Ↄ Vltrajecto evocatos, cohortibus i v ex Eberſteinii legione ſuffectis. inſuper i i i equitum turmæ, quas Nicolaus Basta, Aurelius Panormitanus, & Georgius Macuca pridem in Italia legerant. Albanus i i i Non. Sextil. indictis Bruxellis comitiis pecuniam ab Ordinibus poſcit. *ex Hiſpania miſiſſe regem* c c c c *aureorum* cIↃ, *nec præter iſta exſpectari quicquam poſſe. qua cum ſumma ſi militiæ ſuæ onera compararent, nullo modo ſuffecturam deprehenderent. hinc ſtipendium ordinandum quindecim equitum* c I Ↄ. *peditum autem Germanicorum* x i i *legionibus, & cohortibus Hiſpanorum Belgarumve* c c l. *huc accedere cæterum belli aparatum, naves plurimas, ac tormenta. Igitur annua vicies centena* c I Ↄ *& centeſimam expedirent. ſe ita instructum intra bimeſtre Belgio toto hoſtem profligaturum eſſe.* Mox cum Medinacælio profectus Montes petit, ipſe urbem expugnaturus. & ad convellenda mœnia tormenta majora xxiv, minora vi i ſecum trahit. Bruxellas Arſcotano mandat. Ante urbem cœnobium Spinelevienſe erat, quod cum cc defenſoribus Poietus tenebat. id tentatum acri pugna. atque egreſſæ ex urbe cohortes à Franciſco Salazario fortiter repulſæ. egregie tamen defenſus à Poieto locus capi non potuit. itaque rurſum mox adorti Rodericus Sapata, & Alfonſus à Sotomajore, tormenta admovent. editaq; ruina, cum impetum facturi eſſent, præſidiarii, non ultra vires periclitari à Naſſovio juſſi, in urbem ſe recipiunt. Loco capto Molemius imponitur, cum Belgarum i v ſignis è Chevereauxii legione. Eodem die, Eſpernio duce, x i i i peditum ſigna venere. ac postridie Albanus ipſe cum Medinacælio, moxque Salentinus Iſemburgicus Archiepiſcopus Colonienſis cũ equitibus cIↃ IↃ, Ioannes Rhoda cum ccc, & ab Archiepiſcopo Trevirenſi IↃ c miſſi. Vt primum advenit, Valentinianis Aveniſque tormenta advehi, Chevereauxium Rutiumq; cum ſuis legionibus vicum Menium inſidere jubet. ipſe vero caſtra undique communiri curat, ut adverſus obſeſſorum & auxiliatorum vim tuta eſſent. Dum vallum urgetur, leviter pugnatum eſt: vulneratique Alfonſus Meſſia, Chriſtophorus Corverus, & Franciſcus Valdeſius. nocte proxima xxv i tormenta admota. Interea Auriacus tranſmiſſo Rheno Moſam petit, poſitis ad Hellenradium prope Ruremundam caſtris. ubi petito commeatu cum oppidani recuſarent, incenſis portis pridie Non. Sext. urbem expugnat; in qua, indigna militum ſævitia, plurimi trucidati. inter illos œconomus & hierophanta Carthuſianorum cum presbyteris aliis duobus, ætate ſenecta venerandis. Paulus Waelwicenus, qui epiſcopo ſacrorũ miniſter, in cœnobio crudeliter occiſus. adeoq; in ipſo templo, nulla loci ſacri reverentia, diaconus quidam confoſſus; & ante ſacrariũ Reinerus Linterius. Ibi dum paucos dies ſubſiſtit, venere ad eum Hollandię Ordines, cc florenorum

CIↃ IↃ LXXII. norum cIↃ adferentes, & de aliis item ccc cavere. Cumq; nuntiatum esset, in ea provincia indecore militem grassari, maximè in monasticum ordinem, edicto publico vim repressit. simul ad remp. totam illic constituendam animum advertit, præscripto edito ad diem VIII Kal. Septembris. inde aperto in Brabantiam aditu, ineunte Septemb. Lovanium versus copias ducit. portaque incensa obviam ab urbe legati venere, pecunia oblata vim & præsidium redimentes. inter eos, vir patriæ diligens, Elbertus Leoninus, tunc juris in Academia illa antecessor, & postea Gelriæ Cancellarius; cujus etiam ante meminimus. Machlinia neutram partem amplexa, odium inter & obsequium, missum ab Albano præsidium recusaverat; nec Auriacum admittere audebat. hanc Arnoldus Dorpius capit; & Bernardus Merodius Rumenus cum VI peditum signis, equitibusque IↃ, præsidio imponitur. moxque aliæ urbes, affectu aut metu, sese dedunt. In Hornani ditione suffossis muris Weertium occupant; cujus arcem Ioannes Montelius Caias, & Franciscus Mendosa, servabant. inde in Flandria Teneramunda, mox Aldenarda, Iacobi Blommartii astu, in potestatem redigitur. & Teneramunda Dorpio mandata. Aldenardæ graviter sævitum est. prætor, Iustus Cortevillius, capta urbe in arcem fugerat; qua expugnata, hominem multis vulneribus confectum per fenestram in flumen subjectum crudeliter præcipitant. tum quæsiti ad cædem sacrifici, & passim viri nulla injuria obnoxii, avitæ religionis odio, indigne interfecti. Ioannes Apostolus, Pamelæ curio, qui periculo evitando huc confugerat, & eodem ex ordine XV alii, manibus pedibusque colligatis, in flumen projecti, submersique; præter unum, ætate debilem, Iacobum Ambainum, qui forte in ripam adversam delatus mortem evasit. nec templis parcitum est, aut cœnobiis, & vim passæ imagines sanctorum. etiam in sepulchra sævitum, nec quiescere mortuis permissum. Hęc res infamem militiam reddidit; quique prius Albani sævitiam detestati, nunc etiam Auriacum odisse cœperunt. & quidem urbes multæ in fidem ejus se tradidissent, si id ei consilium fuisset. sed ille, relictis rebus omnibus, hoc unum præcipue agitabat, ut dissipato Albani exercitu, Nassovium fratrem liberaret. quamobrem iter susceptum urgens, dum in eo est, Diestam quoque & Tielmontium capit. Nivellæ, quia spe suppetiarum transitum negaverat, commeatum, & annonam imperat. Chevereauxius cum legione sua, & sclopetariis Hispanis IↃCC, Menium procedere jussus erat, ut illic aditum intercluderet. sed cum Peronam venisse hostem accepisset, qui vicus duorum milliarium intervallo Montibus abest, & vereretur, ne inde trajecto Hana per Genapum in urbem auxilia intromitterentur, Chevereauxium revocat, contractisque propius copiis magis obsidioni incumbens, vallum ad marginem fossæ perducit. & undique castra anxie munit, certus prælio abstinere, solaque mora hostem debellare. Positis in colle sex tormentis ad portam Bertemontiam urbem subjectam graviter verberat. reliqua binis locis distribuit, quæ & portam Bertemontiam, & exterius propugnaculum infestarent. eaque biduum totum explosa proximas turres, etsi oppidò perforatas, nondum tamen dejicere potuerunt. dein in ripa collocatis VIII tormentis murorum minas dextra lævaque versum dejicit. cætera exterius propugnaculum quatiebant. cujus parte anteriori tandem diruta, in posteriori, ducta fossa, aliquot præsidiarii mansere. etiam turris S. Andreæ crebris ictibus perterebrata defensores occultare non ultra poterat. contra urbani editam interdiu ruinam noctu rursum communiebant. & Lanovius ante murum in munitione CC collocat; tum L alios designat, qui reliquam propugnaculi diruti partem tuerentur; ipse cum centum è nobilitate, & delecta hastatorum sclopetariorumque manu, ruinam defendendam capit. dein fossam interiorem ducunt, & excitatis utrinque tumulis tormenta quinque, ac colubrinas II statuunt; quæ sine intermissione in hostium tentoria explosa plurimum iis incommodi afferrent. insuper sæpe erumpentes opera quoq; interturbabant. Cùm vero Albanus frustra aquam è fossa de- CIↃ IↃ LXXII.

 rivare

ↀↄ ↄ LXXII. rivare tentasset, tandem obductas pluteis scaphas, quæ contra sclopeta tutæ essent, parari jubet. tum doliis plurimis asseres colligatos insternit, per quæ pontis instar miles è scaphis in ruinam exscenderet. &, ne quem aditum auxiliares haberent, validis stationibus vallum firmat; collibusque geminis, in via quæ Genapum ducit, militem imponit. in altero etiam munitionem quadrangularem, ad stellæ instar, ex consilio Bartholemæi Campocassii Medinacælius excitat: in qua posita signa I I Germanorum, & machinæ totidem: datumque præterea Romero negotium, si usus foret; ut cum I I itidem Hispanorum signis, & cohorte Salazarii, præsto ad suppetias esset. in subjectis vallibus equitatum collocat, jusso Chevereauxio fossam Menio circumducere. Polvillerio, Licqnioque, ut stationem tuerentur imperat. Espernio, cum cohortibus Eberstеiuii, tormenta custodienda assignat. tum dispositis ita agminibus, Hispanos pedites selectos Iↄc, qui laborantibus opem ferrent, ante ea procurrere jubet. Auriacus Perona progressus V I Eid. Septembris cum toto exercitu sub meridiem in conspectum urbis venit. sed res tormentis è longinquo tantum gesta, læso maxime ab urbanis Albani equitatu. Hoc præludio extractus dies. insequenti eodem ordine iterum progressi prælium tentant. Albanus porro, qui Genapi munitum castra Auriacum crediderat, occupando loco Fridericum filium cum Hispanis Iↄc miserat. quod Auriaco insperatum. cumque graviter inde turbaretur, nec satis tuta copiis suis statio esset; peditem Gallicum, qui potissimum exercitus robur, in duo agmina distributum præcedere jubet; & Genapum iter capit; quo tunc etiam Sanchius Avila ab Albano missus venerat. ibi oborta acris pugna. Prodibant è vico Hispani. Ducesq; erant Franciscus & Marcus Toletani, Rodericus Sapata, Ioannes Ayala, cum delectis C. hos cum cohortibus aliis Texeda sequebatur, & cum eo Iulianus Romerus, ac Ferdinandus Toletanus. submissi deinde Petrus Taxis, & Salazarius, cum equitibus cataphractis L X, ac Ioannis Crotii Rutii ala. Initio Avila Gallos propulsare; mox victoria alternante, incumbente cum equitatu Henrico Nassovio, victi Hispani, amisso signo alæ Taxianæ. inde restaurato prælio adeò anceps fortuna fuit, ut ipse Albanus, quique aderat Medinacælius, sequestrata dignitate, ceu gregarii depugnarent. tandem datum receptui signum. & Auriacus, cui infesta valde munitio, rursus Genapum ire pergit; si forte Albanum ad certamen protrahere posset. sed is auxilia arcere contentus, incertam belli aleam jacere non sibi consultum putabat. quamobrem Auriacus frustra esse hunc conatum animadvertens, eodem die castra movens Fermeriam abiit, tribus inde milliaribus dissitam. ibique postridie commoratus, quia fanum Floriani Polvillerius tenebat, inde in urbem auxilia mitti posse sperabat, verum eo statim Albanus Bernardinum Mendosam misit, cum tribus equitum alis, & cohorte una sclopetariorum; quos mox secuti Marcus Toletanus, & Rodericus Sapata, cum sclopetariis aliis Iↄc, & aliis Hispanorum V. Auriacus jam à Floriani fano sesquimilliare abierat, cumque occupare Ariminium vellet, ubi Mendosam conspexit, quosdam præmisit velitaturos, dum tentoria ponerentur. & paullo post Albanus adfuit cum Medinacælio, Philippo Noircarmio, & Iuliano Romero. ac Mendosa admonente, opportunum insidiis locum, de invadendo per noctem hoste consilium capit. Igitur negotium filio Friderico mandat; qui C Iↄ Hispanos, ut se dignoscerent, interulas albas armis superinducere jussos, eo ducit. Chevereauxius cum signis V I I, Licquius cum peditibus CC, in itinere vicum occuparent, quo se sui reciperent, si consilia hosti explorata essent. ipse ut cum Noirkermio locum accessit, hortatur milites, *meminissent priscæ virtutis, nec occasionem tam egregiam destituerent.* tum non longo intervallo collocato Friderico Toletano, & Garcia Suaresio, cum C L sclopetariis, Iulianum Romerum, Marcum Toletanum, Ioannem Salazarium, Antonium Moxicam, & Rodericum Sapatam cum CCCC, in hostium tentoria impetum facere jubet. à Frideri- ↀↄ ↄ LXXII.

co

ↀↀ
LXXII.

co Toletano, & Suaresio ad IↃ circiter passus cum aliis CL Christophorus Quixada & Casparus Vrea constituti. paullò propius Franciscus Toletanus, & Martinus Erastus, cum CC. ante hos Rodericus Peresius cum hastatis quinquaginta. Romerus, aliique, impetum primum facere jussi, hostem adorti stationarios trucidant. inde exorto tumultu, antequam armati adesse ad signa possent, intra horam plus CCC occiduntur. injectus quoque tentoriis ignis, & inde datum receptui signũ. Antonius Moxica cum LX longius progressus, quàm ut se recipere posset, interceptus obtruncatur. Existimaverat Fridericus Toletanus non temere egressuros hostes, ratos omnem Hispanorum equitatum in se duci. eoque consilio à Bernardino Mendosa plures tubicines simul canere jussi erant. Verum ubi per incendium excitatum colluxisset, deprehenso astu, audentius in recedentes irruerunt. inde, cum noctem reliquam in armis egissent, postridie vasis conclamatis Auriacus suos Machliniam reducit. moxque ad Rhenum exauctoratis, cum præsenti vitæ periculo ob stipendia non soluta, Campos venit, unde Enchusam in Hollandiam transmisit. Interim fratrem Nassovium monet, quando urbi tam arctæ obsessæ auxilia nulla inferri possent, uti rebus suis consuleret. Is tum æger lecto tenebatur. Igitur Lanovius, cæterique Gallorum duces, consilia cum illo conferunt. visumque cunctis, uti honestis conditionibus urbem dederent. idque factum XIII Kal. Septembris. nec tam aut discessus Auriaci, aut rerum angustia, virtutem hominum fortissimorum impulit, quam allatus è Gallia nuntius de latrocinio Parisiensi. is Gallorum, quorum potissimũ in præsidio robur erat, animos dejecit. Interea autem, dum Montes obsidentur, Hollandiæ Ordines Harlemi congregati, de provincia contra vim Albani defendenda serio deliberant. tum etiam de belli mediis, & Amstelodami obsidione, quam magnopere Lumæus urgebat, pronis illic multorum animis, qui se proderent, simul ea tentata foret. Petebat insuper, promovendæ rei, XL florenorum cIↃ. & promissum ab Ordinibus, quantum suffecturum putarent. Placuit autem ut obsidio terrestris esset; cum Sonoius, aliique, profligandas freto australi naves putarent. quod etsi utile, tamen ob ærarii angustiam, ceu sumptuosum nimis, omissum. quamobrem Lumæus cum legione Lazari Mulleri, aliisque copiis, ad urbem accedens, capto Carthusianorum cœnobio, castra munit. Id Bossuvio, qui tunc Vltrajecti agere, obsessi nuntiant, & auxilia etiam petunt. Lumæus literis perbenignis ad deditionem oppidanos sollicitabat; sed illi nec accipere eas dignati, insolenter in tubicinem sclopum explodunt. tunc Lumæo tormenta majora XII missa. At Bossuvius suppetias obsessis laturus, Vltrajecto cum cohortibus IV venit; Nardeno unam, tres residuas Amstelodamo impositurus. sed Nardeno jam propinquus, cum intromitti postularet, LX sclopetarii, è Bergensis legione, qui paullo ante advenerant, excluserunt. idque eum gravissime offendit. cumque vim tentare non posset, sine bellico instrumento, ne cunctando tempus perderet, porro copias Mudam ducit, unde navibus Amstelodamum mox devectæ. His subnixi oppidani porta Vltrajectina erumpunt; sed repulsi, ac capti XVI. At vero Lumæus, cum de urbe expugnanda desperaret, mox obsidionem solvit; de Ordinibus multum questus, qui pecuniam, & promissum commeatum, non misissent: nec solvendæ obsidionis aliam ipsi causam esse. sed in ipsum, & negligentiam disciplinæ militaris, alii culpam referebant; animis omnium per sævitiam alienis, quà in clerum toties usus, & priscæ religionis cultores. Eo ipso mense Augusto, quo hæc gesta, Hadrianus Duyckius, Woerdæ præfectus, quæ urbs in Hollandiæ limite agro Vltrajectino objacet, cum urbano magistratu in Auriaci partes transit. Montibus captis Vaulxius ab Albano imponitur, cum Belgarum signis IV. cæteræ copiæ Rutio se conjungere jussæ; qui cum iis Aldenardam, Flandriæ urbem, obsideret. & præmissus Teneramondam Mondragonius. Cum Bruxellas redux paullum modo divertisset, eductis quatuor è legione Sicula cohortibus,

CIƆ IƆ LXXII. Machliniam contendit. & præmisso filio Friderico in itinere Tilmontium ac Lovanium recepit. Machliniæ IV signa peditum, equites C C erant, quos Auriacus discedens præsidio reliquerat. primo impetu capta suburbia, eoque conflictu vulneratus Ferdinandus Toletanus, quod Albani iram acuit. & tormentis advehi jussis vim parabat; cùm dilapsum metu præsidium, nulla liberationis spe, urbe deserta noctu evadit. Postridie Kal. Octobris clerus urbis sacro ornato crucem vexillumque præferens extra muros processit, ut miseræ plebi suis precibus veniam impetraret. sed Hispani spretis precibus infulisque sacerdotum, pars per portas, pars mœnia transcendentes, irrumpunt; tanta rabie, ut immania quæque perpetrarent. In introitu cæsi plurimi; imminutæ virgines, etiam sacræ. nec matrimoniis parcitum fuit. sub parentum etiam aspectu, & maritorum, expleta libido. nullus ordo immunis habitus. insuper direpta omnia; aurum, argentum, monilia, vestes; denique quælibet supellex. nec quicquam miseris reliquum fuit. eaque præda quadragies centum CIƆ florenorum æstimata. utque pœna, non flagitium putaretur, pridie Nonas publicato Musæ edicto causam Albanus proponit. & biduo post *eorum bona deferri intra triduum* jubet, *quicunque se præteritis turbis implicuissent*. tum Swevegemio præfecturam urbis dedit. Deinde Liram Ioannes Mendosa cum levi armatura; Germanici equites Lovanium in præsidium missi. At Mendosa, ubi Arscotum venit, cognito fugisse hostem, vestigia premens, in silvæ introitu ultimum adhuc agmen carpsit: & Diestam dilapso præsidio vacuam recuperavit; urbi adversus vim invalidæ mulctam imperasse contentus. Teneramunda V I I I C I Ɔ florenorum se redemit. Aldenarda Rutinm accepit; quique in præsidio fuerant Ostendam digressi, inde in vicinam Zelandiam, aut oppositam Angliam evaserunt. Embisius, navi in vadum impacta, cum in eo esset ut caperetur, in mare desiliens suffocatus est. Blommartus, Gravius, Rivius, alii, meliore via Zelandiam petentes, noctuque in hospitio oppressi, cum se in vincula dedere nollent, igne injecto periere. plures passim strangulati, aut gladio percussi. Antonius Vtenhovius, qnia majorum religionem mutasset, ad palum vivus igne circumposito exustus. sed Blommartus, sævitiæ immanis, in urbe capta pridem crudelissime grassatus: Graviusq;, avaritiæ inexplebilis, nec templorum sacra reveritus, & ob flagitia carcerem in Hollandia passus, non indignum vitæ exitum habuisse videri possunt. aliorum nulla, nisi adversæ militiæ, culpa. His peractis, Albanus Mosæ Trajectum abiit, ibique Germanici equitatus maximam partem, ceu urbibus obsidendis inutilem, quod tunc agitabat, exauctoravit. tum tormenta Licquius cum cohortibus quinque Mosa devehit; moxque ipse subsecutus, cum Vahalim attigisset, reflexo contra Rhenum itinere, adverso flumine ad Mosam venit. ubi Graviæ præfectus, Caspar Gomesius, pontonibus magnis apparatis, pontem struxit. ibique exercitu transmisso, & tormentis, terrestri itinere Noviomagum petit, Friderico Filio in Auriacum ducere jusso, tormentisque adverso Vahali Arnhemium missis. Illic dum est, à variis urbibus legati supplicatum veniunt; *ignosceret crimini, cui necessitas, non voluntas, obnoxios fecisset. quippe Auriacum vel recipere, vel pecunia commeatuque adjuvare, per vim coactos: omnia amissuros, si cum armis imperanti pauca negassent. nunquam animo descivisse, & nunc fortuna meliori gratulari.* Is autem, necdum tempus pœnæ opportunum ratus, dissimulata in præsens offensa, delicti veniam omnibus dedit. In Hollandia Franciscus Boshusius cum navibus suis valde Enchusam infestabat, & extra portam septentrionalem domos incenderat. eratque animus oppidanis infestam classem semel invadere. sed impetum hunc consilium repressit, cum prudentiores timerent, ne relicti intra urbem, qui Albano bene vellent, egressos excluderent. quin operam etiam piscatores obtulere. Sed Sonoio periculum displicuit, qui Lazarum Mullerum misit Saunedamum, ut occupato emissario id muniret. Deinde aggeribus Waterlandiæ, Amstelodamo oppositis, milites custodes CIƆ IƆ LXXII.

impo-

CIƆ IƆ LXXII. imposuit, novumque emissarium firmavit; Hornâ, Edamo, ac Monachodamo, missis triremibus, quæ munitionem tuerentur. contra eas naves XVI ab Amstelodamensibus missæ, majores X, minores VI. & ab urbe effusi multi, ceu certa victoria prælium spectaturi. sed eventus spem fefellit. semelque victi cum pugnam postridie restaurarent, navesque XV incensas triremibus exurendis immitterent, pejore exitu, conatus irriti discessere; ac navium aliquæ perforatæ periere; quædam ancoris tormentisque abjectis difficulter evasere. Hinc crevere victoribus animi; & bello naves instrui cœptæ, quibus, occupato freto Australi, Amstelodamensium commercia turbarent. Non multo post res fœderatorum retro labi, Albani victoriis, & licentia militari, quam Lumæus non compescere. jamque multis sub Hispanis pridem servitus non iniquior videbatur; & tædebat dominum mutasse. hanc ob causam rogatus Auriacus ut adventum maturaret, ac rempub. corrigeret. tum urbani magistratus per subjectos sibi vicos singuli inquirunt, quid quisque proximis à Majo mensibus tribuisset; quidve à ducibus, aut militibus, exactum fuisset. porro de templorum thesauris percontantur, quibus eos tradidissent. VI Eid. Octobris nova repente stella exorta est sub Cassiopeæ asterismo: quæ nec fixa, nec erratica, crescere & decrescere visa, totos IƆ XXXII dies apparuit. id phænomenon terruit omnes. evocatusque ab Albano Noviomagum Gemma Frisius, vir tunc astronomiæ clarissimus, à Christo nato nihil tale illuxisse dicebat. alii ei stellæ comparabant, quæ ex oriente magos Bethlehemum duxerat. nec minus mira in Hispania Hieronymus Nunius, linguæ Hebrææ & matheseos Valentiæ professor; & in Austria Fabricius Polus, Thaddæusque Hagesius, Viennæ prodiderunt. Eo tempore Auriacus etsi in Hollandiam festinaret, varie tamen impeditus, minus voto iter promovet. itaque Sonoio XVII Kal. Novembris scribit, *brevi affore; & per Campos Enchusam venturum. interim urbibus animum firmaret; ac bene de repub. sperare juberet.* etiam ad Ordines literas mittit, *ut, cùm primùm provinciam attigisset, ocius ad ipsum convenirent, de re summa mature consulturi.* paullo post cum famulitio, & exiguo equitatu, Campos venit. unde eum Enchusani cum triremibus accersitum magna animorum lætitia acceperunt. ibique paullum commoratus naves fabricandas ordinat, quibus classem hostilem freto australi expellerent. tum ad portam item australem propugnaculum novum excitare jubet; quod à civibus tanta alacritate actum, ut intra diem XVII, rigida hieme, totum absolverent. Inde lustratis proximis urbibus, rebusque illic constitutis, Harlemum abiit. ubi congregati ex præscripto Ordines advenientem summa cum gratulatione excipiunt. Dein *studia ei & fidem* commemorant, *quoque animorum affectu, cum summo rerum suarum discrimine, patriæ libertati vitam, ipsi obsequium devovissent. vix esse, ut hostem tam potentem, tunc etiam victorem, excipere possint: itaque adflictis admodum rebus solamen, & consilium, daret.* isque adeo animos omnium confirmavit, ut *cum ipso extrema pati velle* dicerent. Et profecto opportunus adventus fuit, cum fracta pene cunctorum virtus; quique hactenus pro libertate quidvis ausi, deserere patriam destinaverant. quapropter statim ad rempub. animum vertit; & militiam, Lumæi negligentia valde corruptam, inprimis corrigit. Dein literas cum Hispanis mutare, & commeatum efferre vetat. tum provinciæ quoque curiam, dilapsis Vltrajectum consiliariis, iterum ordinat: juriq; dicendo constituti, Adrianus Houffius, qui solus provinciam munusque pristinum non deseruerat; Nicolaus Valckesteinius, Petrus Meranus, Theodorus Nieuburgius, Gerardus Wingardus, Cornelius Bronckhorstius. curia ipsa, quia Hagæ minus tuta foret, propter ingruentia Hispanorum arma, Delphos urbem proximam translata. dicique illic jus cœptum anno sequente IV Eid. Febr. inde aucta quoque, additique Arcturus Brederodius, Hieronymus Borrhæus, Leonartus Casembrotius. Iustus Menenius, fisci advocatus: Paulus Hovius, cognitor publicus constituti. Tum rationibus quoque CIƆ IƆ LXXII.

CIↃ IↃ LXXII. desertis alii præfecti. & in Zelandiam, ordinandæ ibi provinciæ, Batenburgicus ablegatur. Interim in Gelria Fridericus Toletanus strenue rem gerere. Ad primum adventum Lochemum capit, & Dusburgum. inde Zutphaniam arma promovet. ea urbs ad Iselam sita, opere satis munita erat. nec præsidium justum deerat, sed discordia inter cives minus firmum. negata initio deditione, tormenta XIII muris admovet. editaque ruina, præsidiarii parsque civium noctu diffugiunt. ideo cum postridiè dedere urbem cæteri vellent, obsessores rati egregiam prædæ occasionem, hi per portas irruentes, illi per ruinam enisi, cæsis obviis, injectoque octo locis igne, captivam urbem misere diripiunt. cives crudelissime habitos alios ex arboribus suspendunt, alios in profluentem præcipitant. milites è fuga retractos prono capite in furcam agunt. trucidati plus IↃ. reliquis grave tributum imperant, tanta crudelitate exactum, ut felices illi denique viderentur, quibus occidi contigisset. etiam varia libidine virgines violatæ, ac matronæ. Christophorus Vasquius cum præsidio imponitur. Ea re territus Bergensis, cum uxore, liberis, supellectile, ac præsidio, Campis profugit in Westphaliam. pari terrore vicinarum urbium munitionumque præsidia correpta. itaque homines non sua virtute, sed hostium absentiâ, antea audaces, abjectis armis animisque Gelria tota & Transiselania profugere. victorque Fridericus Toletanus, ut priorem infamiam deleret, urbes dedititias clementer habuit; nec præter mulctam quicquam indixit. Campisque quidem III signa Germanorum; Swollæ, ac Daventriæ, cum suis cohortibus Polvillerium imponit. Vicina Gelriæ Amersfortia, in terræ Vltrajectinæ finibus, etiam se Bossuvio dedidit. Cui Vltrajecti agenti per tumultum claves urbis præsidiarii detulere. Erant præter equites L, peditum II signa Andreæ Putmanni, & Gisberti Brouckhusii: pro quibus alia II Bossuvius reposuit. urbe egressi, facto Nardenum versus itinere, illic intromitti postulabant, sed rejecti à magistratu Vltrajectum discesserunt. Idem in Frisia occidentali terror fuit, quam Iustus Schouwenburgius tenebat. is nuntiato adventare Albani copias, cum signis aliquot XIV Kal. Decembris Franekeram deserens Maccumam abiit, vicum in littore freti australis; quem opere festinato munire statuerat, ut tutus inde in Hollandiam adversam recessus esset. sed imperfecta adhuc munitione à Billio oppressus, in vicinos Tencteros fugit. mox quoque Bolswerdia & Sneca desertæ; captusque præfectus Nederwormterius Leovardiam in arcem custodiendus abducitur. earumque urbium magistratus Leovardiam profecti claves Billio obtulere. qui cum singulas mox intraret, cives utriusque sexus in genua provoluti, junctis manibus, veniam ante actorum petiere; quam vir animi benignus concessit, militemque Gallicum imposuit, Germanis vicatim distributis. sed Albanus mœnia dejici, fossasque impleri, per literas jussit. Ita Frisia, Gelriaque, quasi Panico metu actæ, sese Albano reddidere. Sed Hollandiæ, ac Zelandiæ, pro defendenda libertate, plus virtutis, ac constantiæ. Invitaverant Enchusianos, aliasque in eo tractu urbes, Campenses literis valde blandis, ut ad Albani obsequium redirent. at illi latoribus, si redirent, laqueum minati. Medemlaci leviter turbatum, hac de causa. Iuvenis quidam mœnia transcenderat; idque in urbe limitanea capitale interpretatus Iacobus Cabeliavius centurio, vincula injicit; etiam intercedenti patruo, ac dimitti postulanti. quod atrocius cives rati, in arcem captivos abducere cupienti se opponunt. inde concitati milites arma sumunt: item cives. qui superiores facti, partim urbe milites expellunt, partim arma ponere jubent. Cabeliavium in curiam elapsum, arce præsidium deducere cogunt. Et discrimen habitura res videbatur. sed Auriacus, missis eo Hermanno Merio, & Nicolao Ruichaverio, priusquam ingravesceret, in principio tumultum composuit. Zutphania subacta, & cætero illo Gelriæ tractu, Fridericus Toletanus, jam Amersfortia quoque tradita, in Hollandiam copias ducere. in cujus limite Nardenum erat, juxta freti australis littus, oppidulum nec situ

CIƆ IƆ LXXII. nec munitione firmum. Kal. Decembris equites c regis nomine deditionem fieri jubent, & Bossuvii militem admitti. responsumque ab oppidanis; *hactenus à se regi suo servatum oppidum, & servandum etiam deinceps.* Aderat in mœnibus præmiator; ut alii ferunt, homo mentis parum sanæ, qui tormentum illic positum suâ sponte, non oppidanorum jussu, in eos explosit. illud crimen tot mox cædibus vindicatum. Postquam equites isti digressi, illico loci magistratus quosdam emittere, qui pulverem tormentarium emerent; item alios ad Sonoium, qui cum classe in propinquo freto australi, ut auxilia implorarent. à Bartholemæo Entesio, Lumæi legato, qui haud longe cum copiis aberat, cohortes II submitti petunt, & Auriaco Lumæoq; rerum suarum necessitatem indicari. nam, siquidem longæ obsidioni impares essent, maturari auxilia debere. commode vero liberari se posse, si Mudam Sonoius, Entesius Wesopum occuparet. missus quoque ad Mullerum nuntius, qui Schellincwoudam tunc tenebat. sed promissa ubique auxilia, nusquam prompta. ideo dejectis animis, ubi adventare cum omnibus copiis hostem intelligerent, cujus vim sustinere non possent, ad Toletanum mittere visum, qui urbem dederent, & gratiam præteritorum peterent. Id negotium consuli, & senatori datum; qui Amersfortiam profecti, ubi tum Toletanus agere, colloquio prohibiti Bussemum ire, proximum Nardeno pagum, jussi sunt; illic responsum accepturi. sed consul, dum redit, apparatu viso territus, rhedâ descendens, ceu onus alvi positurus, periculo se instanti subduxit. Id ubi senator vidit, valde indoluit. veruntamen vir animi præstans, qui uxorem, & pignora liberorum, civesque carissimos deserere nollet, optimus civis, maritus, pater, tristis rei nuntius perrexit. & Bussemum, ut jussus erat, Toletanum secutus, cum interroganti Bossuvio, an milites oppido excessissent, affirmaret; alios postridie oratores adducere jubetur, atque ita dimittitur. Igitur ipsis Kal. Decemb. venere in castra Lambertus Hortensius, rector scholæ, vir doctrinæ famâ clarus; aliique è senatu, & populo. qui cum Toletanum alloqui vellent, ad Romerum rejiciuntur, cui is omnem potestatem dedisset. cum illo igitur paciscuntur, oppidum se Toletano tradituros, ea lege, ut civibus vita facultatesque salvæ essent; tantum denuo fidem juramento obstringerent, soliqueex Hispanis c, quantum semel sumere possent, oppido efferrent. ultra nulla præda esset. Hæc ter porrecta Hortensio dextra rata fore pollicitus Romerus, cum eo, aliquot XX Hispanis comitatus, oppidum ingreditur. è vestigio ad tympani sonum cives jusjurandum daturi in templo hospitalis convocantur. & convenerunt pene omnes; cum homines antiquæ simplicitatis, innocentia sua, & fide ab hoste data, securi, nihil sibi mali metuerent. pauci quidam, quod evenit prævidentes, inter templi laquearia, locisque abditis, se occultaverant. Interim Hispani, desertis mœnibus, &, constricta glacie fossa, transcenso etiam vallo frequentes intraverant. dumque miseri cives conveniunt, futuræ lanienæ ignari, uxores eorum militibus advenis convivia curabant. Aliquamdiu ante templum cum Hispano sacerdos quidam inambulabat; qui mox ad cives conversus, moriendum illis edicit. illicoque apertis foribus irruentes milites inermes homines pecudum instar miserrime trucidant. Toletanus ipse, ut suo exemplo plus miles auderet, consulem cædit. Dein igne injecto reliquias comburunt; & vicatim discurrentes obvios mactant, totumque oppidum tantum non in sanguinem & cineres vertunt. Quidam, olim oppidi prætor, consulque, homo annos LXXII natus, qui diu è morbo decubuerat; alterque, textor lintearius, ex hydrope æger, in lecto confossi. in Xenodochio, præter duos, senes omnes annorum erant LXXX, aut XC; nonnulli seculum superabant. nec ætatis habita ratio: sine discrimine interfecti omnes. in mendicum quendam stultum, & mutos duos etiam sævitum. ægrè Hortensium Bossuvius servavit: qui tamen filium Augustinum, organistam, crudelissime obtruncari, & occiso cor evelli, ante oculos vidit. Qui inter templi laquearia se absconderant, illinc quoque CIƆ IƆ LXXII.

ad cæ-

CIƆ IƆ LXXII. ad cædem protracti. quamvis facile illi quidem evasissent; si modo januam, per quam aditus, obserare ausi fuissent: sat tuti futuri tenebris loci, & angustiâ; quam unus aliquis contra plures nullo negotio, aut periculo, defendere potuisset. sed homines tristi suorum spectaculo consternati, omnem salutis spem amiserant; parsque nolle tot charis uominibus superesse. Postquam viri latrocinio defuere, iram, & libidinem, in fœminas vertunt; quarum plures vario cruciatu enecant. quandam gravidam strangulatam mox in puteum præcipitem aguut. aliam, quę pepererat pridie, cum partu suo oppido expellunt. puellæ XII aut XIII annorum constupratæ. & in mortuos quoque sævitum. nudaque occisorum cadavera, passim per plateas disjecta, ne humare quisquam auderet, pœna indicta. itaque per XX dies insepulta jacuere. iusuper omnia miserorum bona direpta: uec relictæ segetes quidem uondum excussæ, quas Mudam avexere. Narratur etiam aliud quiddam valde crudele, & miraculo saue affine. ex oppidanis quidam locupletior putatus, ut celatas opes proderet, crudelissime divexatus, cum se occultasse quicquam pernegaret; quod cruciatu omni majus, uxor ejus ante oculos violatur. quam injuriam multo maximam ubi convitiis, quæ sola misero arma supererant, vindicaret; iu conspectu uxoris occiditur. eamque tunc aggressi, ingenio sexus molliorem, ideoque tormentis minus parem, ut quod scire vellent, extorquerent, manibus in tergo viuctis, pronoq; capite, ex pede altero ad palum alligant, coram filio admodum puero. qui cædis paullo ante paternæ, & maternæ injuriæ spectator, etiam vinctus, nec succurrere illi poterat. sed cum neq; sic proficerent, & in in fœmiua supra sexum constantiam experirentur, tormentorum fessi, ceu mox fame morituram, ita suspensam relinquunt. jamque biduum totum pependerat, & cruciatu, ac inedia, tantum non enecta erat. Puer quoque deficiebat; nec spes vitæ ulla restabat. cum ecce egregia forma juvenis nihil tale exspectantes solatus vinculis liberat, & exhibito pane refectos in Deo confidere jubet: brevi ipsis melius fore. Atque hæc talia Toletano CIƆ IƆ LXXII. noudum satis supplicii visa. Bossuvio imperat mœnia demoliri, & præfecto arcis Mudanæ, Paulo Loo, negotium dare, qui rusticorum ad hoc opera uteretur. cumq; initio differretur, repetitis ter quater literis, tandem extremo Decembri scribit; *nisi fieret, cohortes aliquot immissurum, quæ pagos circumjectos exurerent.* Itaque, uullo ultra moræ prætextu, disjecta mœnia, & solo æquata. Hoc crudelitatis exemplo, coutra quam Albanus putaverat, nihilo magis timeri cœpit. quin effectum, ut Hollandi Zelaudique, obstiuatis desperatione animis, quod gravissimum inter oppressos vindictæ genus, justa contra eum odia, uec unquam deponenda, sumerent. tanta quidem omnium offeusa, ut Turcis quidem, si fors ferret, quàm Hispanis servire mallent. ipse clerus, quique majorum sacra colerent, cum religionis, aut inuocentiæ, nullum fuisse discrimen accipegerent, pari adfectu sævitiam tantam execrari. Per hoc tempus naves bellicæ, quas Hollandiæ borealis urbes instruxerant, necdum iu stationes reductæ impediebant, ne quæ Amstelodamensium egredi possent. idque ut magis etiam facerent, quasdam longo usu iuutiles ante urbem in Ya amne saburratas demerserunt. mox exortum acre gelu ingens iis periculum attulit. nam & glacie quasi captivę invasioni obnoxiæ esse, & annonæ egestate fremere miles, ac deserere eas velle. sed mox submissus commeatus, & vocati undique rustici, qui, quod factu vix possibile, diffissa glacie educere eas nitereutur. Tentatum variè, vana opera. aliquaudo consilium erat, tormenta educta iu aquis mergere, ne in hostis potestatem ea venirent. jamq; fere humanę opis uulla amplius spes restabat, cùm è machiua Deus juvit. ortus repente vehemens boreas, auctis supra modum aquis, alias certe defecturis, glaciem diremit, viamque aperuit, per quam naves educerentur. quodque magis mirari omnes, è vestigio reflante vento, ut præsentem Deum agnoscerent, iterum subsidentibus aquis glacies coiit. Circa hoc tempus res longe indignissima accidit. Cornelius Musius, cœnobio D. Agathæ apud Delphenses præpositus, vir optimus,

ᴄɪᴐ ɪᴐ LXXII. mus, innocentissimusque, & literarum laude egregius, annos LXXII natus, dum Hagam proficiscitur, à militibus Lumæanis interceptus, Leidam abducitur in Cornelii Venii ædes, quas Gulielmus Oldevlietius, tabellio publicus, inhabitabat. eoq; duo à Lumæo missi, cum ipsius concionatore, quæstore, & carnifice, torquendo viro locum poscunt. cumque se Oldevlietii uxor opponeret, & huic rei publicum urbis carcerem esse dictitaret; homines ebrii, incitante vino proterviam, per vim facinori locum capiunt. & tormentis plurimis pene enectum, nulla juris observantia, causaque indicta, ad horam quintam vespertinam introductum ante nonam propere strangulant. inde furca statim deducunt in Lochorstianas ædes. tum pudendis amputatis ventrem dissecant, &, ut corpore erat obeso, abdomen eripiunt, ne ad sævitiam quicquam deesset. id Lumæus, cum isti ordini maxime infestus, tum gravi privatim in eum odio, imperasse ferebatur. utque ᴄɪᴐ ɪᴐ LXXII. flagitio culpa aliqua prætenderetur, vulgo jactatum, veneno Auriacum tollere voluisse. quod crimen tamen inter tormenta exquisitissima constanter ipse pernegavit, neque bonus quisquam credidit. & ipse Auriacus, simul captum intellexit, Leidamque ad Lumæum abductū, quod evenit veritus, confestim ablegat, qui dimittere virum juberet. at vero ille, ubi adesse ad portam ab Auriaco nuntium accepit, ut mandatum antevérteret, aperiri eam, nisi facinore perpetrato, non permisit. quod Auriacus, Ordinesque, graviter ferre. cumque postea id captivo inter cætera objiceretur, *jure factum videri* respondit; *hominemque, qui jurejurando se obstrinxerat nunquam urbe egressurum, nec minus tamen cum thesauro ingenti ad hostem transire ausus esset, ceu perjurum & perduellem, delicto proprio, non suo odio, pœnas dedisse.*

IOANNIS MEURSI

FERDINANDI ALBANI

LIBER IV.

Fridericus Toletanus, Nardeno capto, Amstelodami interquiescens, de Harlemo obsidendo consilia capit. Ea Caninefatum metropolis, magnitudine nulli cæterarum inferior; templo, curiâ, foroque insignis; structuraque ædium satis decora. mediam Sparnus amnis perluit, qui ex Ya profluens, haud longe infra urbem in lacum vicinum se effundit. boream versus ad primum lapidem Oceanus adjacet; unde abundans piscium captura magnum civibus commodum affert. ad meridiem lacus ingens, qui ab urbe vulgo Harlemensis dicitur. in propinquo elegans silva. circum ager fertilis pariter & amœnus. Igitur illam Toletanus, ut dixi, obsidere voluit. priusquam tamen aggrederetur, animos experiri placuit. quocirca quidam ab Amstelodamensibus missi cum literis, qui pro vicinia, & vetere sua amicitia, officii eos admonerent; redirent ad obsequium regis. cumque animi magistratus angeretur, res amplissimo senatu III Non. Decembreis acta. & consilia varia erant, prout studia. Pars *auxilia ab Auriaco advocanda*; pars *petendam ab Albano veniam* censebant, *quando gratiæ spem haberent. neque enim Auriaco vires esse, quas potentiæ Hispanicæ opponeret.* & pervicit hæc sententia; placuitque. *ut ad Toletanum ablegarentur qui deliberando quatuor quinque dies peterent: interim rerum suarum statum Auriaco exponendum curarent.* Legati ergo Christophorus Scagius, vir primariæ nobilitatis; Theodorus Frisius, con-

CIↃ IↃ LXXII. consularis; & Adrianus Assendelfius, urbis syndicus: qui clam profecti. id ubi Ripperdę præfecto gnarum, eo ipso die à meridie in hortum sagittariorum cives convocat; quibus adfuere Lancelotus Brederodius, Adrianus Iansenius, prætor urbis; Gerardus Stuverius, aliique civium ductores. Tum, manu imperato silentio, omnes compellare. *venisse Amstelodamū Fridericum Toletanum, obsidionemque agitare. ac magistratum dedisse, quibus, si illico sese dederent, veniæ spem superesse nuntiaret. atque illum quidem, etsi juratum, nihil quicquam se, ac literas ad* VII *primis ductoribus, ipsisque omnibus inconsultis tentaturum, Theodorum Frisium aliosque clam ablegasse, qui de urbe tradenda agitarent, ac veniam supplices impetrarent. quæ quidem qualis futura esset, facile sane considerarent, si Machliniam sibi proponerent, aut Zutphaniam, vel vicinum deniq; Nardenum, adhuc fumans; perque tristes viduarum ac pupillorum ejulatus cœlo Deum ultorem invocans. Hortari igitur, ne se decipi paterentur. nihil aliud agere hostem; quam, quorum virtutem armis vincere desperaret, eorum antiquam simplicitatem ut verbis compositis circumiret. adhæc memores sacramenti essent, quo Auriaco pridem dixerant. id migrare semper inhonestum: sæpe etiam perniciosum. ad se quidem quod attineret, pro ipsis, publicaque libertate, guttam sanguinis ultimam impendere paratum esse. hoc suum studium, seq; ipsos, ne desererent.* cum finiisset, plerique alta voce acclamare; *extrema omnia pati malle, quàm perfidi hostis incertæ clementiæ se permittere.* Ita virtute oppidanorum excitata, Auriaco per literas præsentem rerum statum indicat. dein à Mullero petita auxilia; qui pridie Non. è sua legione cohortes IV Iacobi Steinbachii, Christophori Vaderi, Lamberti Wirtembergensis, & Martini Prusii in urbem mittit: cum VI reliquis Leidam profectus. Hoc præsidio oppidani egregie animati, quicquid urbi defendendæ necessarium, apparare. quod ubi Amstelodamensibus cognitum, deserta hac occasione castra, & Sanredamum quoque, recuperant. tum apertum majus templum, & amotæ divorum imagines, religionemque reformatam amplecti cœperunt. Ipsis Nonis Christophorus Scagius, Adrianusq; Assendelfius, è legatione rediere. Theodorus Frisius, sive responsum à collegis exspectaturus, sive futurorū metu, apud Toletanum mansit. ac reduces quidem comprehensos Ripperdæ jussu, Gulielmus Bardesius, aliique, Leidam primum, inde Delphos ad Auriacum abducunt. & Leidæ Scagius, negligentiore custodiâ habitus, facile evadere potuisset; sed vir animi innoxius, quique negotium à senatu demandatum non se detrectare debuisse existimabat, eoque securus, effugere noluit. at vero aliter Auriaco visum; qui clanculum id, Ripperda primisque VII ductoribus ignaris, & præter jusjurandum factum, vehementer indignari. moxque Assendelfius IX Kal. Ianuarias gladio percussus, spiculoque impactum caput per horas II populo spectare datum. Scagius, uti ferebatur, per tormenta expressam animam in carcere reddidit. Auriacum, Ordinesque, res Harlemensium sollicitos habere. quippe urbem, qua non alia tota Hollandia magis contra vim invalida, sustinendis Albani copiis, nisi cum ingenti præsidio, imparem norant: & à magni pręsidii onere alienos oppidanorum animos fore metuebant. ergo per literas exhortantur, *fortiter hosti se opponerent, ac jurisjurandi meminissent, quo sese cum sociis urbibus pridem Dordraci obstrinxissent: ipsos vicissim auxilia omnia, & quod liberandis necesse, curaturos. tum impensæ quicquid ex illo tempore fecissent, aut facturi porrò essent, id omne ex ærario publico reddituros.* Postridie Nonas Sparewoudam hostis venit. Non longe ab urbe ad Yæ ostium, ubi Sparnus sese eripit, pagus jacet, inde Sparnodamum dictus; quod aggere objecto, & emissariis, obruituram alias aquā depressioribus campis arceat. is locus adeo opportunus, ut, nisi eo expugnato, vix urbem obsidere possent. quamobrem arduo opere munierant, & quia præsidium minus firmum, Martinum Prusium cum CCC propere imponunt. Deinde alios quoque mittunt, qui, ut obsidio difficilior hosti esset, perfosso aggere aquam in campos circumjectos immitterent. sed enim non satis perforatum Hispani statim repararunt. VI Eid. venit legatus ab Auriaco Philippus Marnixius Aldegondius; qui postridie magistratum mutare aggressus est, primo testatus, *non se quicquam* CIↃ IↃ LXXII.

CIↄ Iↄ LXXII. *quam contra privilegia niti; atque hoc tantùm propositum esse, ut præsenti reip. necessitati occurreret.* Idcircò datis in custodiam, qui implorandæ veniæ auctores ad Toletanum mittendum censuerant, magistratum urbis ordinat. Quæ nox secuta est, eâ tam rigidum gelu fuit, ut constrictæ aquæ omnes gravissima etiam pondera ferrent. itaque Hispani occasionem optimam nacti, tentatum pluries Sparnodamum, anni hieme cæloque adjuti, iterum animosè oppugnant. Fecerat glacies, ut invadere undique possent; quæ res præsidium ubique occupatum tanto magis fatigabat. Videbant eminus oppidani, & laborantibus graviter sociis cohortes II submittebant. sed antequam subvenire illæ possent, jam mnnitionem hostis ceperat. In eo certamine Martinus Prusius, vir belli egregius, fortiter occubuit: & cum eo milites plurimi. mnltos quoque fugientes aut insequens hostis, aut hians alibi glacies intercepit. cæteri Beverwicum, aut Assendelfium, aliόve evasere. auxilia submissa in urbem illæsa recessere. ex Hispanis, quando acriter præsidiarii repugnarent, cæsi non pauci. Rodericus Sapata, cujus ductu captus locus, sinistrum brachium ictu tormenti amisit. III Eid. urbem Hispani circumsedere; & à Didaco Carvaiali cum Iↄ sclopetariis valetudinarium Lazaro sacrum occupatum est. Tnm deditio postulata. sed oppidani, dubiâ Hispanornm fide, consensu unanimi obstinati, *potius pugnando pro aris focisque gloriosè cadere, quàm in turpem lanienam pecudum instar sese dedere.* Ergo propius copias movet, ac castra disponit, tutiore per nebulam opere. Erant in exercitu toto signa peditum LXXV. Hispanorum XXXVII, Belgarum XXII, Germanorum XVI, quæ ductore Ebersteinio Hemstedam ac silvam tenebant. Toletanus Cliviam arcem occupaverat. equites Teutonici tantum CC, & sclopetarii alii totidem. evocatæ insuper alæ Ioannis Paceci, & Antonii Toletani, quæ Alcmariensem viam, ac proximum littus, insiderent. Ad capti Sparnodami nuntium Leidâ egressus Lumeus copias aliquot in urbem dncere, ac silvam occupare voluit, ignarus hostem prævertisse. qui adventu ejus cognito, peditum aliquot III CIↄ, equites Iↄ c obviam mittere. iique incautum derepentè adorti in fugam vertunt, & Iↄ c amplius cædunt. Munitis castris tormenta adducta XIV, quæ quâ parte disponi deberent, & ubi pulsanda urbis mœnia, aliquamdiu consultatum. ac peritioribus visum, *ut ab eâ parte quâ silva adjacet, decussatim illud fieret; quia & murus ibi infirmior, & facilior multo ascensus. sed incommodum, quod tormenta transferri, & mutari hospitia deberent. nec enim tam asperâ hieme sub dio, aut tentoriis, militem haberi posse.* Vtile consilium Toletanus non tam rei difficultate, quàm contemptu hostium, omisit. quippe sic existimabat, homines militiæ rudes, per mollitiem impares fore obsidioni, & labori militari: præsidium verò, aliorum exemplo, simul tormenta admovisset, dilapsurum. sed vir Hispanus, qui gentem suam nimis æstimaret, perque tot victorias ferox, qnàm malè de Batavorum animo ac virtute judicaret, eventus docuit; cùm obsidio, quam dierum non multorum fore arbitrabatur, in VIII mensem protracta est. Igitur nullâ ductâ fossâ XIV tormentis ad S. Crucis portam, & munitionem obversam verberare mœnia incipit. totoque triduo continuati ictus CIↄ Iↄ XV. Deinde editâ ruinâ, sedulò eam oppidani repletis lanâ saccis, lectis, lignis, saxisque aggestis reparare. Ante omnes operæ egregius consul Vlietius, qui cum famulo laborare ipse maximè, & civibus suis animum addere. Post concussa triduo mœnia impetum in illa facere placuit: &, quamvis dissuadente Romero, nec pilis ferreis, nec pulvere tormentario instructi, XIII Kal. Ianuarias Hispani ac Belgæ, dncente Francisco Vargâ, bis animosè irruentes, egregiâ oppidanorum virtute repelluntur. Bartholemæus Campocassius pontem artificiosum struxerat, per quem in murum enisi plures cum Steinbachio depugnabant, interque eos Alfonsus Galeacius. ex obsessoribus cæsi plurimi fossam urbis, & pomeria proxima, implebant: & dispersa passim arma, cassides, gladii, sclopeta, sarissæ, magnam partem in oppidanorum potestatem pervenere. interfectus Lucas Soinagus cum signifero Andrea Brotio. Romerus, Varga, Lama, Tovilla, Benavides, Galeacius, vulnerati. CIↄ Iↄ LXXII.

CIↃ IↃ LXXII. ac Varga quidem in fossâ relictus vix postridie educi potuit. ex obsessis vix XII cecidere. plures saucii. & Steinbachius in manu accepto vulnere, nihilominus suos excitare; *urgerent prælium, ac viri essent: se quidem, nisi corde perfosso, nunquam ipsos deserturum.* Hic successus, ut prospera initia plurimum valent, obsessis animos incitavit; & Hispani per tres proximas septimanas nullam amplius vim tentârunt, tum recolligentes sese, tum vallo ac cuniculis intenti. Sub finem mensis Hieronymus Tserartsius sclopetarios auxiliares IↃ L introduxit, quos Cognatus, Michaëlius, Vimiusque ducebant. Per hoc tempus legati in Angliam abiere, Ianus Dousa Nordovicus, Gulielmus Niveldius Arentsbergius, aliique: qui reginæ Elisabethæ patriæ ærumnas repræsentarent. *Albanum præter jus omne fasque Belgium oppressum ire, ideoque arma sumpsisse, ut se, uxores, liberosque, contra vim ac libidinem tutarentur. ac supplicatum advenisse, uti sortem tam iniquam commiserata* CIↃ IↃ LXXIII. *milite afflictos, & stipendio, adjuvaret.* Anno proximo turbæ à Lumeço, & Bartholemeço Entesio, datæ. qui annonæ ab eo præfectus, Delphis conqueri; *militibus non stipendia solvi, neque annonam procurari*: dein ad querelam convitium addere, & *proditores* Ordines appellare. cujus rei quia Entesius caussa fuisse cognosceretur, ne quod gravius malum accideret, placuit Auriaco, ut Lumæum, Entesiumque, ad se vocarent, & modestiam utrique imperarent. idque factum. sed Entesius majore verborum licentiâ usus, nullâ Ordinum reverentiâ, attineri in urbe jussus est. quod Lumæus ad se revocans, vi educere eum voluit. Benignè Auriacus rem compositam maluisset, præsentis temporis, & futuri, prudens arbitêr. At verò Lumæus nil rationi consentaneum velle; nec auctoritatem, uti par erat, Ordines amittere. ergo Non. Ianuariis mandato publico armati cives manum utrique injecere. moxque, variâ Ordinum accusatione, in ordinem redactus, dignitate ac munere suo Lumæus amovetur; & mandata ejus omnia edicto publico revocantur. Mense Majo, postquàm è custodiâ emissus, per milites aliquid iterum machinari adversus Ordines exploratum est; igitur denuò comprehensus in arcem Honingam, Roterodamo vicinam, compingitur. è quâ elapsus Roterodamum sese contulit, remque Ordines dissimularunt. IX Kal. Sext. de injuriâ ille quiritari. *eum se nimirum esse, qui suis impensis copias, naves, & reliquum belli apparatum, in Hollandiam intulisset. qui Brilam etiam occupasset; &, post Deum, primus libertatis publicæ auctor fuisset. cujus exemplo aliæ quoque in Hollandiâ & Zelandiâ urbes Albano sese subtraxissent. quamobrem et si gratiæ ei immensæ deberentur, contra tamen evenire; ac turpissimâ ingratitudine contumeliam, carcerem, infamiam denique pro tantis beneficiis reddi. nec legitimo tamen judicio crimen ullum pronuntiatum.* Hanc querelam scripto consignatam propter curiam in frequentissimâ civium coronâ per tabellionem publicum recitari jubet; inde magistratui offert; qui respondens, nihil ad se negotium pertinere, rei gestæ Auriacum certiorem facit. isque seditionem veritus accedere ad illum jubet, utque armis positis, & amoto famulitio, quibusdam civibus in custodiam se permitteret, imperare: quod tamen ille recusavit. *Vix enim credere, tam alieno à se animo Auriacum esse, qui id mandaret. at verò quando elevare magistratus fidem non omninò posset, meritò indignari. satis hactenus contumeliarum fuisse; præterito Ianuario, incognitâ caussâ, munere, quod gerebat, exutum, & mutato aliquoties carcere, ceu nullius loci hominem, ac nefarii criminis reum, in custodiâ indignè habitum; & nunc etiam in urbe agere, quæ imperio ejus pareret: ubi, si quis criminis cujuscunque reum ageret, jure secum experiretur. quamvis quidem, ademto jam legati munere, ceu Romani Imperii comes, non ultra ulli obnoxius esset.* Sed Ordinibus jure agere neutiquam visum. non quod necdum nocentem satis arbitrarentur; sed quod tali rerum statu meritas de eo pœnas sumere non consultum existimarent. Culpæ variæ ferebantur. inprimis contemptus Ordinum, & verborum magna superbia. nam jactaverat, *esse militum* CIↃ CIↃ CIↃ, *& liburnicas* LXXX, *quibus cogere in voluntatem suam Ordines posset.* tum eosdem, quia iniqua petentem rejecerant, proditores appellaverat. etiam crudelissimè provinciales divexaverat; & sacerdotes, hominesque alios innocentes, nullâ caussæ cognitione, morte

cIↃ IↃ LXXIII. te mulctaverat; inter quos Cornelium Musium, & Iustum Tollium, utrunque virtutis, & fidei in patriam, præclarissimos. adhæc nefaria militium flagitia nullâ pœnâ coercuerat. Ob hæc talia etsi gravia quæque meritum, Ordines tamen discedere impunè permiserunt, intercessu maximè Auriaci, qui illustri viri familiæ parcendum ratus, ac custodiam diuturnam pro supplicio imputandam. Itaque abiit, & suffectus in locum ejus Gulielmus Bronchorstius Batenburgicus. Dum Lumæus remp. turbat, intentus in occasionem Bossuvius ad Delphensem consulem scribit, *gratum nuntium de Lumæo capto accidisse; quamobrem petere etiam atq; etiam, uti in fide erga regem perseveraret; daretq; operam, quo pacto Auriacum comprehensum sub certâ custodiâ in castra ad Harlemum mitteret. præmium ipsi, adjuturisque, magnum fore; & delictorum omnium gratiam.* Literas has captivo militi curandas tradit, qui eas Batenburgico defert. isque apertas, atque lectas, rectâ illicò Delphos ad Auriacum mittit. at ille confestim hominem vocat, literisque à Bossuvio lectis; *atqui*, inquit, *non ego te talem, consul, putâram, qui hostem ante patriam poneres.* respondenti, *non in suâ manu esse, quid Bossuvius, aut cui scriberet. sibi quidem fidem in ipsum, & remp. semper certam. igitur*, ait, *id operam dato, ut Bossuvium per insidias capiamus.* quod ubi negaret conscientiam suam permittere; iterum Auriacus. *nec Iudithamtamen, ut Holofernem, hostesque Dei, perdere posset, extremum discrimen detrectasse.* cum pernegaret, domi manere captivum jubet. Interim cœptam Harlemi obsidionem urgere hostis, cui quo pacto succurrere posset, seriò Auriacus deliberare. utque obsessoribus commeatum prohiberet, missas Saxenhemum copias castra ibi ponere, & Sonoium ab alterâ parte cum justâ manu insidere viam jubet: ne quid tamen temerè tentet, interdicit. Hispani primo impetu fortiter ab obsessis repulsi, cum spes dedendæ urbis fefellisset, ut operæ pariter ac tempori consulerent, suasu Campocassii architecti fossam rectam ducere instituunt, & defixis utrinque palis transversa tigna, & refertos lanâ saccos, superimponunt; duplici artificii usu, ut contra tela defensorum tutam latebram miles haberet; &, si opus, pontis instar aliquando esset. ex eâdem fossâ aliæ duæ producebantur, è quibus machinæ continuatis ictibus explosæ. Vallo jam ad urbis usque fossam ducto, cum adeò in propinquo obsessores obsessique essent, ut comminus inter se manu rem gererent, adjectum S. Crucis portæ propugnaculum de industriâ oppidani deseruere. Vt autem commeatum Auriacus adjuvaret, primis XV diebus rhedas frumento & pulvere tormentario onustas CVII submisit, & auxiliaria signa II, sub ductoribus Mandaresio & Casparo. Vltrajectini Toletano pilas ferreas aliquot CCC & vasa tormentarii pulveris XXXVI viâ Amstelodamensi mittebant, sed Woerdani præsidiarii intercepere, & maximam partem Auriaco misere. Ringi verò Toletanus, victorem se hactenus hic suspendi; & succensere Theodoro Frisio, qui deditionem, aut expugnationem longè facillimam pollicitus esset. atque ille iram ejus veritus, ut periculo se subduceret, clanculum conscensa navi Hamburgum abiit. VI Eid. oppidani, ut annonæ subvenirent, leges frumentarias condunt, pretiumque pani & pondus ponunt, vetâtes emi plus quam quisque opus haberet. qui migraret, ei mors supplicium esset. Nocte proxima valde obscura missi auxiliares cIↃ cIↃ, cum densæ nimium tenebræ essent, nec viam tenerent, aberrarunt. parsque ad arcem Civiam venere, pars in propinqua sabuleta deflexere; plerique ad castra retrogressi: pauci admodum, igne in turri animadverso, auditoque campanæ sonitu, in urbem ægrè pervenere. tum per portam Scalcovicanam erumpentes, multos cædunt, vulnerantque. & complures fugientes Sparno mersi. XVII Kal. Febr. caput quoddam à corpore abscissum in urbem Hispani insolenter jaciunt, cum elogio; *id Philippi Regii esse, qui cum cIↃ cIↃ auxiliaribus liberator advenisset.* Hoc facinoris alio longè immaniore mox obsessi vindicarunt; captivis XII in furcam actis, XI capita, barba comaque ad mendicorum modum rasa, (quando ita vulgò fœderatos per convitium appellabant.) in vas compacta, è propugnaculo in Hispanorum castra dejiciunt, cum hac inscri- cIↃ IↃ LXXIII.

ↀↃ LXXIII. ſcriptione. *Si quidem ob decimam non ſolutam bellum hoc Albanus gereret, ipſoſque oppugnaret, iſtud illi vaſculum ferrent, in quo* x *capita haberet; & pro uſura, ne de mora quereretur, additum undecimum.* Tum de rebus ſuis literas, & obſeſſæ urbis typum, Auriaco mittunt. ac poſtridiè advenere cum frumento rhedæ LXV, quas cum auxilio Schramus Brunſvicenſis ducebat. quãobrem inſtauratis animis, facta per portam Scalcovicanam eruptione, Ruſtenburgum, quę munitio Germanorum, invaſere. ac primùm moletrina aquatili occupata incenſaque, reliquam quoque caſtrorum partem diripuere; cæſis omnibus, aut fugatis. ex obſeſſis ſignifer quidam alteri hoſti ſignum prius de manu extorſit, inde etiam hominem confodit. mox deſerto propugnaculo, quod ad portam S. Crucis, majorem molem forma ſemilunari excitant, cujus cornua vetere urbis muro hærerent. idque opus valdè arduum ſummo ſtudio ocius promotum. quippe promiſcuè adjuvare conſules, ordinumque ductores; cives, milites; viri, fœminæ; ſenes, juvenes; opulenti, egeni. univerſim nemo laborem detrectare; nec ætas, ſexus, dignitaſve quemquam abſtinere. Inde ex ædilium ordine ablegatur ad Auriacum Adrianus Berckenrodius, qui annonam, reſque alias procuraret. additi comites, qui deducerent, equites aliquot, & IↃ C ſclopetarii; qui per viam vicis quibuſdam injecto igne excubias illic poſitas diſturbarunt. & diverſa parte egreſſi alii in crepidine lacus domos amplius CC exuſſere. inde in urbem pluribus diebus ad menſem extremum CCLX circiter rhedæ commeatum intulere; quibus additæ cohortes IV Simandi, Balfurii, Margotini, & Verdurii. Magiſtratus urbanus veritus ne per longam anni hiemem annona deficeret, avenam ordeumque ſecalæ miſcere conſtituerat, ſed id indignante populo intermiſſum. deinde pretium bovillæ carni conſtitutum. mox vicinæ urbes, Delphi, Leida, Gouda, aliæque, egregio humanitatis exemplo, per literas petunt, ſi qui illis ætate, ſexu, aut morbo ad bellum inutiles eſſent, eos ut ad ſe tranſmitterent, paratos alere, ac curare. Pridiè Kal. ductis cuneis iterum impetum facere viſum eſt. atque ita quidem inſtructa acies. Ferdinandus & Rodericus Toletani, ſinguli cum cohortibus V, ad dextram lævamque muri verberati partem invaderent; eoſque cæteræ legionum ſuarum cohortes ſequerentur, ac ſupra foſſam, pontis inſtar conſtratam, tranſirent. Dein Braccamontius & Romerus ſuas etiam legiones ducere juſſi. ad S. Ioannis propugnaculum Caſpar Billius ordinatur. Eberſteinius cum Germanis atque Belgis ad ſilvam ſtaret. peractis precibus ſignum datum eſt. & Rodericus Toletanus, ac Laurentius Perea, primi irruunt. jamque in propugnaculum evaſerant, cum id cuneis ſubter ductis oppidani igne injecto evertere. qua ruina plurimi periere. pari ſucceſſu Billius fuit. eoque conflictu ceciderе Didacus Pereſius, Alfonſus Magius, Laurentius Perea, Stephanus Illavius, militeſque delecti CCC. Rodericus Toletanus graviter vulneratus. ex obſeſſis ſauciatus Lambertus Wirtembergenſis mox è vulnere diem obiit. Et obſeſſis duplex quidem victoria obtigit. nam eo ipſo pugnæ tempore alia parte CLXX rhedæ in urbem illæſæ pervenere; quas CCC ſclopetarii, equiteſque LXX ducebant. quæ juxta ſilvam copiæ Germanorum erant ad prælium inſtructæ, oppugnare commeatum; ſed conatus fruſtra fuit. In Brabantia hoc ipſo menſe triſte diluvium Lovanio accidit. Dilia fluvius auctis aquis alveum egreſſus ſupra muros urbis excrevit; & perrupto tandem aggere ſtragem ſanè immenſam edidit. quippe magnum ædium numerum planè evertit: aliæ ad XII ulnas exſtantes aquas difficulter ſuſtinuere. ingens paſſim pavor erat, omneſque in ſumma ædium eniti; muroſque ac tabulata perfringere. & ſcalas naveſque incondito clamore fibi poſcere. fœminæ ac pueri triſtibus lamentis cuncta implere. ubique tectorum arborumque ruentium horrendi fragores audiri. domorum contignationes totæ, capſæ, menſæ, lecti, culcitæ aquis ferri. & imagines templis erutæ, ſepulcriſque effuſa mortuorum oſſa. ac ſanè periculum ingens erat, ne urbs tota abſorberetur; cùm effracta altera porta magno cum ſtrepitu ſe exonerat. portenti inſtar ↀↃ LXXIII.

res

CIↃ IↃ LXXIII res hæc habita, ut & micans exhalatio, quæ ceu chasma in cœlo apparuit. Februario toto nihil ab Hispanis fere gestum ad urbem obsessam; & toties repulsi non ultra vim tentare statuunt, melius arcta obsidione oppidanos ad deditionem compulsuri. & plerisque videbatur discedendum. sed Toletanus patris monitu, qui famæ interesse censebat, perseveravit. Idcircò, ut naves urbe arcerent, ad VII moletrinas munito loco Sparnum occupant, & tormenta campestria II cum excubiis ponunt. oppidanique iterum tunc annonam ordinant, ac panibus è secale & ordeo pretium minus triente ponunt. dein incendio restinguendo scalas, hamas, cæteraque instrumenta apparare, lumenque pernox habere jubent. & cum rumor percrebuisset, ad cœnobium S. Bernardi in crepidine lacus positum ab Hispanis pontem parari, quo commeatum advehendum prohiberent; egressi urbe XXXVI equites cum IↃ C sclopetariis, comperto nullum illic hostem esse, captivis duobus, ædibusque aliquot incensis, recessere. mox in cuneos injecto igne graviter obsessores affecere; ipsi autem commeatum CXIII rhedis accepere. Nec multò post ubi gelu remitteret, solutis aquis, præmissa pridiè navi singulari, XL duplicarii CIↃ CIↃ CCXL frumenti modios deduxere. iterumque navis I major, & minores XXVIII annonam aliam advexere, deducente Christophoro Gunthero cum duplicariis militibus CCCC. tum Dordracum tormenta VII; alia XII, pilasque, & pulverem Leida submisit. XII Kal. Mart. triremem pedes LXXXIV longam oppidani in lacum subjectum produxere, cum de successu obsessores desperarent. sed contra ab Albano submissa legio Polvillerii, & è Sicula cohortes IV, quas Toribius Zimbro ducebat. Mondragonius totidem è sua mittere jussus. adhæc Bossuvio datum negotium, ut instructis bello navibus, quascunque comparare posset, lacum invaderet, ejusque usum obsessis eriperet. cumque perfodere alibi aggerem tentasset, fortiter obsessi repulere. IV Kal. acriter pugnatum. quippe missæ ab Amstelodamensibus XIV naves in lacum venerant: quod ubi eminus conspexit Gerardus Iunius, major is triremis præfectus, nimis temere solus oppugnare ausus, tandemque victus, ac cum paucis vulnere accepto scaphæ ope vix elapsus, triremem suam in hostium potestate reliquit. Id ubi cæteris ducibus gnarum, summo impetu universi, ac potissimum qui minori triremi præerat, Iacobus Antonius, in hostem feruntur. & captivam duas horas navem, victoribus victis, fortiter recuperant. insuper aliam, dum fugientes insequuntur, ipsis eripiunt. eoque prælio cæsi plurimi, pauci tantùm aliquot capti; in iis vir nobilis, domo Lovaniensis, Ravescotus. victores Fucam concessere, & aggerem aperiri ab hoste cœptum obstruxere. Rigida valdè hæc hiems fuit, & ab ea obsessoribus multum incommodi; quos & aëris inclementia, & labores continuati fatigare. at Toletanum nil hæc talia permovere, non discedere, nisi capta urbe, certum. & vir animi elatioris, hactenus victor, indignari multo magis; urbem invalidam, quam uno octiduo expugnaturum se jactaverat, jam tres menses restitisse. quapropter navibus, quod jam dixi, rem etiam gerere instituit. & Auriacus contra niti, ac Sonoio dare negotium, quando incertus belli exitus, sine mora Alcmariam muniret, in quam hostis, si Harlemum caperetur, ducturus copias videbatur. tum naves quoque instruere jubet, quibus commeatum arceret. ipsique obsessi triremes binas emisere. & Sonoius existimabat, perfosso aggere, quà Ya amnis per emissaria interjecta in lacum illabitur, munimentum aliquod ab Auriaco excitatum iri, ad urbem liberandam multum momenti habiturum. sed id factu impossibile eventus docuit. Sonoius castra Egmondæ habebat, & vicinis aliquot pagis, sed suorum immensam licentiam vix compescere satis poterat. quamobrem ipsi, & ductoribus quoque cæteris, mandare Auriacus, ne disciplinam militarem profligari paterentur. Inter omnes Michaël Crocus ferocia alios antecellere. quem sæpe monitum, cum præter verba nil præstaret, & Scagensem curionem insuper occidisset, accusantibus cohortalibus, & ductorem

CIↃ IↃ LXXIII. ultra indignantibus, comprehendere ocius jubet; inde capitis supplicio afficit. Per hoc tempus pertæsus moræ & impensæ Albanus, quando vi res non procederet, aliam viam tentare statuit, an blanditiis urbes quasdam ad obsequium reducere posset. Igitur ad S. P. Q. Amstelodamensem literas mittit. *clementissimum regem esse, quem calumnia impudenti perduelles traduxissent; idque persuasas urbes plurimas fidei se ejus subduxisse. contrarium tamen satis clarè apparuisse in proximo agro Vltrajectino, tum Frisia, Gelria, & Transiselania; qua benignitatem expertæ. idem illis, si exemplum sequantur, certò promittere. falli autem, si eas sibi vires putarent, quibus regi, omnium principum potentissimo, resistere possent. ac pessimè sibi consultum ire, si, injuriæ pertinaces, ultima exspectare vellent.* Harum literarum exempla ad vicinas urbes transmissa; iisque publico scripto responsum. *nunquam malè de rege sensisse: ideoque nec vim legibus factam, aut privilegiis, imputasse. immò contra existimasse, optimum principem, jurisque & æqui observantissimum, nunquam permissurum fuisse, multò minus imperaturum, ut homines peregrini Belgii sui felicitatem conculcarent; cujus populum, supra cæteros subjectos, fidum esse explorasset; & maximè nupero bello Gallico, quod quadringenties centum millibus florenorum adjuvisset. idcircò credere, regis nomen falsò ab Albano prætendi. nec verum esse, per calumniam eum peti. quippe in urbibus universis, qua desciverint, neminem sanè reperiri, quin pro dignitate ejus defendenda facultates omnes suas, ac vitam denique impendere sit paratus. tantùm hoc propositum fuisse, ut Albani & Hispanorum crudelitati se opponerent, idque facturos ad extremam usque sanguinis guttam.* tum exempla multa allegant, quæ deterreant. *quod verò certissimo promittere videri velit, ludum esse, & fraudem meram. neque ipsos adeò fatuos, ut fidem omninò ullam habeant. potentiam regis quod proponeret, eam longè maximam scire, nec se profectò pares putare: at nec illum tam iniquum, ut clientes subditosque obsequii devotos perditum ire inclementer velit.* porrò cives exhortantur, *ne rempublicam suam deserant, immò contra annitantur, ut acceptam à majoribus libertatem posteris tradant.* Dum hæc ad Harlemum geruntur, sæpius in Zelandia pugnatum; gensque ad patriæ libertatem CIↃ IↃ LXXII.
asserendam animosa, navalibus prælijs multa fortiter cum felici exitu ausa est. Quadam nocte Antverpiam devecti, naves aliquot ad crepidinem fluminis alligatas, catenis diruptis, abduxere. dein Midelburgum, & Rammekenum, obsedere. Cumque Albanus liberandis Sanchium Avilam classem adornare jussisset, isque imperata exequens cum LVI navibus desinente Februario oram solvisset, advenientem ingenti prælio fuderunt. eaque pugna naves minores ferè omnes periere; quæ majores, ægrè Antverpiam refugere. Tam insignis victoriæ nuntium, datis VII Kal. Mart. literis, Auriacus Hollandiæ urbibus mittit, gratum omnibus, & Harlemensibus opportunum, quibus animus per hæc firmior. & ab iis ineunte Martio res tormentis agi cœpta. Ante urbem magnam molem obsessores excitaverant, valdè sanè obsessis infestam; sed hanc Ioannes Cuningamus Scotus, Balfurii legatus, crebris ictibus die non toto universam disjecit. XI Kal. Apriles instar CIↃ CIↃ CIↃ frumenti modii navigio in urbem importati. ac triduo post è præsidiariis erupere IↃ CCC, & cum iis egregii adfectus cives aliquot; qui hostem pluribus locis adorti magnam stragem ediderunt, cæsis amplius IↃ CCC, & tentoriis incensis plus CCC. abducta insuper ingens præda; tormenta bellica minora VII, pulverisque copia magna. signa IX. equi XXX. cæteri pecoris magnus numerus. Vestes plurimæ; & argentea atque aurea suppellex. item arma omnis generis, militibus multis suffecutura. inter cæsos Carvaialis, & Cressonerius, rei tormentariæ præpositus, cui successit Valentinus Pardæus Mota. vulneratus Franciscus Toletanus. ex oppidanis tantùm VIII desiderati; in his Derdenius, ordinum ductor, manu strenuus: ac biduo pòst legatus Lanceloti Brederodii, Theodorus Brassemannus. Cum verò jam soluta glacie ad urbes vicinas exitus reditusque difficilior esset, Mutinensium olim exemplo, columbis uti incœpere; quæ exportatæ, cum literis subter alas affixis revolarent. Vt autem obsessis, ita quoque obsessoribus gravis obsidio, & discedere

castris

CIↃ IↃ LXXIII. castris certè voluissent. verùm Albanus urgere graviter, & Toletanum filium magis etiam confirmare, misso Chevereauxio cum sua legione; adhæc promittere aliam Lopesii Figueroæ, & xxv signa Hispanorum. id enim regem Ducatus Mediolanensis præsidi, Ludovico Requesensio, imperasse. nec multo post Lopesius Acuna venit cum legionis Longobardicæ signis XII, & aliis XIII Figueroæ. tum etiam Bernardinus Mendosa adfuit, ab Albano missus, qui ejus jussu in plena militum corona Toletanum ad cœptam semel obsidionem forti animo exequendam concitaret. *nam si desereret, ipsum se, quantumvis ægrum, mox in castris adfuturum. &, si valetudo vetaret, uxorem suam, ejus matrem, ex Hispania evocaturum; potius quam expugnandæ urbis gloriam amitteret. igitur virtutis memor patrem cogitaret, & tot trophæa, quæ ne per ignaviam nunc corruptum iret.* Exin crebræ eruptiones, & eversi cunei plurimi, cum multa obsidentium strage. ac sic occisi Ioannes Verga, primus centurio legionis Neapolitanæ, Sanchius Lodonius Braccamontianæ, Stephanus Quixada, & Bartholemæus Campocassius, ingenii clarus, & castrorum muniendorum insignis. vulnerati Goignius, Noircarmius, & Ioannes Ayala. IV Kal. ab Amstelodamensibus instructæ naves XLIV lacum occupant, perfosso aggere, ubi in eum Ya influit. prætereà ad Fucam, ut statio illis tuta esset, locum muniunt, ac Guletæ nomen faciunt. quamobrem obsessi, ut viam aliquam vi aperirent, triremem tertiam, ducibus Binchorstio & Maureginaldo, Cagam mittunt. unde postea V Eid. Aprileis Auriaci naves C numero Fucam venere. cumque oppidani XII suas emisissent, adverso conatu, ægrè milite reducto, eas hostibus permisere. Nec magis tamen consternati quartam mox triremem instruunt, CVIII pedes longam, eamque XVII Kal. Majas produxere. Interim Auriaci classis Hemstedam venit, ubi cum militem exponendum oppidani rati essent, misere, qui suppetias ferrent, IↃ CCCL. sed hoste fortiter repellente, cum accedere propius non liceret, recessere. quo certamine Steinbachius ac Vaderus à suis vulnerati. nec multo post alio loco CIↃ CIↃ expositi; sed cum tardius oppidani erupissent, re infecta iterum discessum est. sed hoc egregio Balfurii facinore mox pensatum. is noctu egressus cum Scotis suis, civiumque nonnullis, camisiis supra arma indutis, Rustemburgum expugnat, victorque signa captiva IV in urbem refert. & postridie annisi locum recipere Hispani majore etiam suorum strage repelluntur. nec successu meliore iterum biduo post conantur. Extremo mense, cum cuneus incensus obsessores aliquot sustulisset, explosis vicissim tormentis, interfecti Hadrianus Iansenius, ordinum ductor, nobilitatisque vir primariæ, Christophorus Scagius. ac postridiè, factâ eruptione, stipatorum Auriaci ductor, Margotinus. Per hoc tempus nummos argenteos obsessi cudunt, & insignia urbis suæ, gladium binis utrinque stellis interstinctum, in antica parte exprimunt; in postica symbolum suum, VINCIT VIM VIRTVS. In pervigilio Pentecostes rursum obsessores caput à corpore separatum trans mœnia jaciunt, & inscribunt: *Antonii Olivarii esse, qui ad Montes invadendos Ludovicum Nassovium sollicitasset.* is ab Amstelodamensibus interceptus, dum aggerem, qui Nardenum ducit, ne subvehi inde commeatus posset, persodere cum delectis aliquot moliretur. & pretium necis ab Albano positum fuerat, idque Toletanus solvit. Iam angusta annona erat, intercluso commeatu. igitur ostiatim inquirunt, quid quisque domi occultaret. Deinde verò etiam ordinant, ac dietim viris quidem libram panis; fœminis, puerisque, selibram decernunt: scortilla, ac lixas, placentas è buna edere jubent; quibus reliquam quoque famem alii saturarent. dein cerevisiæ pretium ponunt, & floreno meliorem coqui vetant. Nec tamen propterea illis animus satisfcere, donec posteà Auriaci classis profligata, captæque naves XXI. huc accedere, quod in Anglia pax firmata inter Philippum & Elizabetham, spem auxilii in ea insula impetrandi perturbaret. Tum in Fucam versa arma; quam egregiè diu defensam, ter repulsis obsessoribus, cum commeatus pulvisque tormentarius deficeret, neç

CIↃ IↃ LXXIII. suppetiarum spes restaret, ægrè tandem dediderunt. Auriacum valdè res angebat, & cura assidua de solvenda obsidione. Hanc ob rem Ioannem Clusium ad Sonoium cum literis mittit, omnemque operam navare jubet. atque is, ut in rempublicam erat egregius, parere promptus, cum copiis aliquot, & fossoribus, Diemenum aggerem, qui Amstelodamum & Mudam interjacet, improvisus hosti occupat; & convulso emissario, magnaque utrinque ducta fossa, milites IↃCCC imponit. tum fossores multos addit, qui locum opere festinato communirent. Deinde relictis in præsidium triremibus V, & navibus aliis, confestim Edamum abit, auxilia justa, fossoresque, & commeatum curaturus. ac dum id agit, Amstelodamenses, qui rei nuntium jam acceperant, gnari quantum in eo loco momentum esset, & impeditum obsessoribus commeatum deinceps fore, cum XXII navibus hostem aggressi, triremes II navesque alias IV capiunt, reliquis fuga vix elapsis, ac sub aggere se tuentibus, & auxiliarium tormentis. quamvis illi graviter quoque oppugnati, dum via Amstelodamensi signa III, Mudensi I, à fronte & tergo fortiter incumbunt, ac latus utrunque naves invadunt. Sed his Sonoius, graviter eos laborare gnarus, mox cum XL navibus suppetias tulit. & initio victor, in fugam Amstelodamenses egit. at cum submissæ naves majores pugnam instaurarent, fractis animis, continere suos non potuit, quin victoriam satis certam hosti traderent. ipse solus inter confertos fortiter faciens, ac desertus, vix evasit. & indignatus turpiter suos fortunam faventem destituisse, ut infamiam repararet, collectis ocius amplius LXXX navibus, subvenire obsessis cupiebat. jamque in itinere erat, cum desertum à suis aggerem nuntiatur. inde, ut consilia cujusque ferè ab eventu perperàm æstimantur, petitus gravi calumnia, ceu parum prudenter, aliisque inconsultis, rem gessisset. & juvare profugus miles, qui querela publica pro se usus, suæ ignaviæ culpam ducis prætexebat. quamobrem ille rem universam Auriaco indicat, idem Clusio faciente, quem consilii conscium habebat. nec officio Bardesius defuit. ac petere Sonoius, mitteret Philippum Marnixium Aldegondium, aut aliquem ejus notæ virum, qui inquireret. Huic verò minus gratum isto quidem tempore dissidium, quo rempublicam per se imbecillam satis, concordia firmare opus. & injuriam Sonoio factam, meritorum hactenus præclaro, perdolebat. Igitur scriptis ad eum literis, *benè deinceps sperare* jubet; *gnarum sibi, quo affectu rempublicam amplexus esset, ac libertatem ejus juvisset. idcirco tam manifesto discrimine, pro egregio affectu suo, privatam offensam illi condonaret, nec tam alieno tempore laborantem desertum iret. quod si aliqui temere, per invidiam injurii, innocenti culpam imponerent; sibi tamen plus cordis esse, nec judiciis aliorum ferri.* Istis verbis confirmatior paullum Sonoius; sed non odium tamen ejus, aut invidia, intermittere. ac falso vulgatum, vincula ei injecta fuisse. hac de causa Carolus Boisotus missus, qui de tota re cognosceret, ac composita simultate in commune consultaret. isque mox de expeditione in Diemenum aggerem facta anxiè inquirere, & clam Sonoio de republica consilia habere. tum invito quoq; eo captivum dimittere, quem Edami in custodia attinere ipse jusserat. quot cùm multo magis offenderet, ac omninò existimaret, Boisotum dignitatis æmulū hoc unum agere, ut populi benivolentia adjutus præfectura ipsum everteret; denuo apud Auriacum queritur; *indignum meritis præmium reddi, & ad omnes exemplum pertinere, quibus justa causa muneris deserendi daretur, metuentibus, ne calumnia simili olim obruti, pro gratia offensam, pro præmio ignominiam referrent.* Dein Aldegondium, & quos æquiores putaret, per literas orat, *darent operam, ut ne quid homini innocenti fama sua, qua nil carius haberet, læderetur. paratum plane Auriaco obsequi, & provincia, si publice expediat, etiam discedere; quam non nisi reipublicæ causa suscepisset. quamvis quidem alium sibi in eam dignitatem substitui, quam labore suo maximo, & periculo, peperisset; longe iniquissimum fore. quicquid tamen hujus futurum, id Auriaco totum permittere; in cujus prudentia, & æquitate, quiesceret.* Sed Auriacus, qui turbari illic nollet, aut hosti occasionem dari, opprimenda

CIƆ IƆ LXXIII. primenda initia ratus, Petrum Ryckium illuc misit, qui, quod facto opus, exploraret; ac Sonoium admoneret, *publicæ securitatis, & quietis suæ caussa, ut præfecturam invidiosam abdicaret; ac cum Veria, quam permittere ipsi vellet, commutaret.* cui Sonoius; *non se dignitatis avidum; ac pridem eam ponere voluisse, nisi affectus in Auriacum, remque publicam, retinuisset. hujus rei ipsum sibi testem esse, qui pluries dimitti orantem continuare munus jussisset. nunc autem ut illud faceret, cum famæ detrimento, nunquam imperaturum putasse. & vero, si sic discedat, quam Veriæ dignitatem fore? id judicare in proclivi. quamobrem valde ipsum rogare, nuntiaret rerum statum, & intercederet, ut existimationis suæ rationem habere velit. quod si præfectura cedere porro juberet, paratum obsequi, sed deinceps aliam nullam admissurum. idque animi honesti, fideique, apud æquos rerum arbitros, clarum satis indicium fore.* Ita Ryckius discedens rem Auriaco omnem exponit; isque redire eum jubet, & Sonoio potestatem prorogare: tum collegas tres adjungere, qui cum urbium Hollandiæ borealis delegatis remp. administrandam juvarent. Carolo Boisoto seorsim munus ordinatum. etsi nec sic tranquilla omnia, cum maneret inter utrumque æmulatio, quam diversus populi affectus irritabat. Iam autem indies magis premi obsessi, & Auriacum Ordinesque liberandæ urbis cura angebat. ac maturandum sanè erat, oppidanis extrema quæque patientibus. sed tam arcta obsidio erat, ut vix sperare quicquam liceret. & castra hostis validè contra vim munierat. intus magna rerum omnium penuria erat, &, quæ illam sequitur, fames. ac frumento deficiente cibus esse equorum vaccarumque pelles, carnes felinæ, eque cannabis semine panes. his deliciis vitam miseri tolerare. Igitur unum hoc restabat, obsidere obsessores, ac commeatum intercludere. hanc in rem quando ingens momentum haberet Diemenus agger, Sonoium jubet iterum eum occupare, ac communire. dein parte ab alia Batenburgicum quoque mittit, qui cum justis copiis Ouderkercam, pagum in via Vltrajectina ad primum Amstelodamo lapidem, statim invaderet, ac commeatum prohiberet. isque post levia aliquot prælia partem unam occupatam propere munit. CIƆ IƆ LXXIII. sed quia templum Franciscus Valdesius tenebat, & cœmeterium, locumque ante communierat, irritus hic conatus fuit. & delecti item IƆ Schonhovia missi, quos cohortes peditum V navibus vectæ sequebantur; in quibus etiam commeatus, & tormenta. hi cum Breukelam venissent, in Vectæ ripa positum pagum, munire ocius locum incipiunt, arcique oppositæ Gunterssteiniæ XL delectos imponunt. sed conatum antevertit Ioannes Baptista Taxis, qui tum Vltrajecti forte frumentariam rem curabat. is enim, simul nuntius venit, ut invalida adhuc initia perturbaret, assumpta Maximiliani Melodunii equitum ala, & II peditum signis, arcisque aliquot præsidiariis, quos Ioannes Deça addebat, è vestigio illuc profectus, nullo negotio hostem fudit, opera inchoata destruxit, & liberam commeatui subvehendo viam fecit. inde in propinquo munitione ad novum emissarium tentata, media inter Amstelodamum & Vltrajectum via, orta seditio militaris, quamvis statim mox composita, hoc consilium impedivit. Sonoius vero, ut jussus erat, postridiè Kal. Iunias media nocte, paucis suorum desideratis, aggerem Diemenum iterum invasit; & occupatum, ac castellis VI munitum, usque ad deditionem urbis tenuit. sed quia submissæ ab Amstelodamensibus triremes V, magnusque aliarum navium numerus, suorum ignavia, lacum tamen proximum tenebant, inutilis quoque tam arduus hic conatus fuit. Interim obsessis allatæ per columbas literæ sæpe animos jam paullatim labascentes confirmarunt; dum brevi liberationem, & constantiæ quoque præmia pollicentur. ac promissis recreati, interdum mora desperabant, inter spem metumque medii. cuncta quidem Auriacus tentare, ac mentem animi in quamcunque rem intendere; sed consilio, quam eventu, meliore. & jam passim provinciales quoque ipsi commiserari; plurimique, ut obsessis subvenirent, ultro sese offerebant, nullo stipendio, sed in cives patriamque affectu. Ab oppidanis nihilo segnius excursionibus factis sæpius pugnatum; sæpe etiam cunei incensi multos subvertere.

CIↃ IↃ LXXIII. subvertere. & accidit, ut aliquando Vemius Cognatusque in extremum periculum adducerentur; quippe ruina involuti, ac tantùm non obruti, vix suis adjutantibus, terramque injectam deducentibus, evasere. Per hoc tempus obsessores novum machinæ genus struunt. ligneum castellum statuunt, malis XV subnixum, quod rudentibus attractis elevatum supra mœnia militem attolleret, commodè inde cum obsessis pugnaturum. id dum parant, Marcus Toletanus, parum cautè murum inspectans, sclopeti ictu interficitur. inde III Non. Iun. Petrus Velascus cum CCC aliquot imponitur. sed vix bis sclopeta exploserant, cùm obsessi contrario ictu funes dissecant; inde nutans statim machina Hispanos oppugnantes evertit. Postridiè emissæ columbæ, quæ mox literas referrent; & in summa inopia rursum ordinata annona, ac continuato militibus pane, cives buna vesci jussi. cumque Hispani insultarent; nec panem ipsis, nec cerevisiam restare, cen abundè omnia essent, jentaculum illis extra portam Ziliam misere. tum duplices etiam nummos cusere, denis assibus, & vicenis, æstimatos. dein, cum populus quereretur literarum, quas columbæ afferrent, argumenta occultari, ut animos vana spe lactatos in longiores ærumnas differrent; permissum illis VI viros eligere, qui allatas etiam inspicerent. XVII Kal. Iulias obsessores cuneum incendunt, qua ruina ex obsessis XL periere. biduo post, deducentibus sclopetariis, Tserartsius & Gotinus Fucam emissi, qui Auriaco statum urbis nuntiarent. ac uterque mox rescribunt, *ne ullo modo desperarent; commigrasse Leidam Auriacum, ut liberationem accuraret.* Eo ipso tempore vallum novum à Margaritæ usque ad Ioannis portam instituitur. V Kal. aliqnot IↃ C camisia armis superindnctà, Fucam progressi, cum auxilium ab Auriaci classe exspectassent, conatu irrito recessere. ac postridiè allatis literis excitatiore animo CIↃ viri itidem instructi denuò exiere. sed neque tunc adjuti quicquam, spem in posterum amisere. Inde colloquia instituta Kal. Iuliis; & auspicati Pelecanus ac Cornelius Mathæus, ductores. cumque prodire præfectus urbis juberetur, sub horam quintam vespertinam negotium incœpere, pro Toletano Ebersteinius cum XV aliis; ex oppidanis missi consul Ioannes Vlietius, & ductores Steinbachius, Rosonius, & Pelecanus. sed re infecta, utrinque discessum. V. Non. exerto è turri vexillo nigro angustias suas classiariis indicarunt. ac postridiè tormentis omnibus verberata graviter urbe, sub vesperam iterum de dedenda colloquuntur, nullo successu. Pridie Non. rursum è turri signum nigrum ostenderunt, & tunc literæ advenere, quæ tentandam ea nocte liberationem nuntiarent. itaque frequentes etiam egressi, ut auxilia adjuvarent, cnm diu multumque exspectassent, spe dejecti rediere. tum ad colloquium tertio ventum est, rem acturis, Ebersteinio, & Bossuvio, cum XV aliis; quibus oppositi ex obsessis Vlietius, Steinbachius, Rosonius, Sohæus, Pelecanus, & Cornelius Mathæus. sed nentiquam melior eventus fuit, cum præsidiarios sine armis non exituros affirmarent. Ipsis Nonis anxiliares urbem versus classem ducunt, & egressi oppidani suppetias suas promoturi. quod ubi Hispani conspexere, concitato ad arma milite, impetum eorum revocarunt. VII Eid. vexillum è turri album suspendunt, & ductorem Nicolaum Bernardum emittunt, qui oraret; *in sequentem Martis diem commeatum ad speculam in faucibus Sparni positam, vulgo Tonnam Batavi dicunt, ut deducerent; nec enim famem tolerare ultra posse.* ac postridie missæ literæ, ab ipso quoque Bernardo subscriptæ, quibus hortari eos Auriacus, *virtutis hactenus tam insignes, saltem in biduum spem proferrent. omnem se daturum operam, qua liberare eos posset.* itaque recreatis animis, etsi de urbe deserenda jam plerique cogitassent, paulisper tamen sustinuere. Biduo post promissa iterat, & nocte proxima, simulata ad Fncam impressione, alio mox translatis armis, impetum in silvam facturum. quamobrem egressi CIↃ CIↃ oppidani ac præsidiarii, ut à tergo hostem invaderent. sed hic quoque frustra habiti, animnm plane desponderunt. Certe Auriaco animus erat extrema tentare; & copias ipse ducere velle, si permittere Ordines voluissent. sed illi gnari, ut fortuna CIↃ IↃ LXXIII.

ↀ ↁ LXXIII. princeps utitur, ita fere populi virtutem esse; metuebant ne, si quid adversi accidisset, resp. tota in discrimen adduceretur. ideoque negotium omne Batenburgico commissum. Is collectis circiter cIↄ cIↄ cIↄ cIↄ armatorum, in quibus cives Leidenses, Delphenses, Roterodamenses, aliisque ex urbibus plurimi, qui in militiam hanc ultro venerant, V I Eid. motis Saxenhemo castris in hostem tendit. ac in prima quidem acie C equites antecedere; dein magnum agmen Batavorum ac Zelandorum cum V I I minoribus tormentis subsequi: tum Galli, Angli, Scoti, aliique. inde carri instar CCC cum annona, & reliquo belli instrumento. posthæc Germanorum equitum ala incedens agmen claudere. Ubi ad silvam accessissent, prima munitione vacua, cum fugisse hostem rati porro ducerent, minus cautos ex insidiis ille adortus, præmissum equitem ocius fudit. isque per pedites subsequentes, belli magnam partem insolentes, actis equis, aciem suorum ipse turbans, facilem Hispanis victoriam præbuit. qui fugientibus incumbentes, quoscunque comprehendere possent, obtruncare. eaque pugna cecidere Iↄ CC, atque in iis è Delphensi civitate C X I I I. cæsi item Batemburgicus, Cloetingus, & Carlous. T'serartsius saucius Leidam evasit. pluribus beneficium noctis profuit. capti currus cum annona universi, ac tormenta campestria V I I, in arcem Clivi-am comportata. tum signa I X, quæ postridie oppidanis obsessores ostentare. Pauci mortem Batemburgici deplorare, qui temulentum, & cladis hujus auctorem appellare: alii contra excusare, & *fortiter satis fecisse ipsum, sed consilia hosti prodita*. Reliquiæ cladis in præsidia distributæ, & desertum Saxenhemum, ubi posita fuerant castra. nec liberandæ urbis posthac spes superfuit, etsi Auriacus tentandam iterum fortunam esse existimaret; qui postridie rei hujus obsessos certiores fecit. Eo nuntio serio tandem de dedenda urbe actum, cum ablata spes salutis omnis esset; & fames maxima, qua enecti longe plurimi, Saguntinam plane constantiam oppidanorum impugnaret. Ac initio deserere urbem, & obsessorum castra perrumpere, visum erat; fœminis, puerisque relictis: ↀ ↁ LXXIII. quibus hostem, etsi crudelem, parciturum tamen sperabant. sed consilii hujus famam imbellis sexus tanto ejulatu excepit, ut spectaculum triste viros à sententia dimoveret. inde aliud mox decretum; ut in fronte collocatis V I I sclopetariorum signis, viam vi facturis, magistratus & oppidani, qui se hosti credere nollent, cum uxoribus liberisque sequerentur. post hos novem signa incederent, agmen clausura. & in procinctu omnes esse, cum de gratia facienda allatus nuntius cohortes Germanicas aliorsum impellit. ac postridie rursum Gallorum V signa, quibus mixti oppidani, tentare eruptionem parata, pontis defectu destitere. idemque irrito conatu posthac adhuc semel tentatum. Ergo adversa omnia experti, I V Eid. Toletani arbitrio urbem dedunt. eaque ne diriperetur, promissa C C X L florenorum cIↄ. è quibus C quidem cIↄ intra diem duodecimum, reliqua C X L intra proximum trimestre solverentur. Res transacta à binis consulibus, item Steinbachio, Rosonio, ac Vadero. & Rosonius, futuri prudens, cum conditio displiceret, militibus suis rem exponit. iique indignati, clausis portis, ingredi obsessores vetant. qui tamen alia parte admissi, ut impetum sedarent, bene sperare omnes jubent: *majore clementia usurum Toletanum, quam promittere sibi auderent.* Id ubi Bordetus intellexit, homo Gallus, ductor militum, animo pariter & manu strenuus, qui in Montibus militaverat, ne ludibrium hosti daret, ad famulum conversus; *hactenus*, inquit, *fidei in herum tam præclarus, extremum infelici obsequere.* simul porrecto sclopeto pectus offert, & transverberare jubet. cumque attonitus triste imperium deprecari conaretur, porro urget, *ne se hosti inclementi trucidandum prodere vellet.* Igitur ægre tandem obtemperat. alii ferunt, illo obsequium pernegante, sua manu verso in semet sclopeto cecidisse. laudando sane virtutis exemplo, si priscis seculis obtigisset. Ergo I I I Eid. urbem dedunt; ilicoque cives pariter militesque arma in curia ponere jussi: & illi quidem in Ziliæ monasterium ire, hi in templum Bakenissæ. fœminis templum majus assignatum

Germani

CIↃ IↃ LXXIII. Germani ac Scoti in mœnibus manere, unde postridie, in urbem ingresso Toletano, ad Catharinæ & Vrsulæ fana sevocati. quo ipso die ad cives in monasterio Ziliæ sepositos Romerus accedens, bono esse animo hortatur; vitam omnibus salvam fore. Eid. mensis venit Amstelodamo Albanus, sed circum lustrata urbe, è vestigio retrogressus, intrare noluit. Ac tunc initium carnificinæ factum fuit, CCC Belgis gladio aut laqueo interfectis. tum præfectus urbis Ripperda, cum legato, & qui Steinbachio a concionibus, gladio percussi. inde CCXLVII mersi. XVI Kal. Sext. redimendæ civium vitæ prima C florenorum CIↃ exhibita, urgente maxime Philippo Martinio, olim ejusdem urbis consule. & tunc extra portam Scalcovicanam iterum in nonnullos sævitum. ac postridie CCC percussi, in quibus oppidani plures, & concionator, Simon Simonius. dein Lancelotus Brederodius, Rosonius, & Brilani ærarii quæstor, Scotæ ad supplicium producti. capti item, qui religionis causa solum verterant; & in iis Kiefius consul, Iacobus Gerardus thesaurarius, Arnoldus Coemannus, Florentius Gulielmius, aliique. nec adhuc finis laniénæ. VI Kal. comprehensi præter Hadrianus Iansenius: Ioannes Vlietius, & Gerardus Stuverius, Coss. tum senatores, & ductores civitatis. qui Fncam tenuerant præsidiarii, ac vitam salvam fore pacti, per ludibrium fame enecti. Exortæ quoque inter Hispanos ipsos turbæ, dum de præda & stipendio altercantur, quæ mense proximo à Vitellio vix compositæ. Interim pluries in captivos milites sævitum; occisique vario supplicio plus IↃ CCCC. at Hispani, ceu egregio aliquo facinore, augent numerum; & interfecta instar CIↃ CIↃ narrant. Hic exitus obsidionis fuit, pro libertate tam præclare toleratæ; in qua fortiter extrema omnia passi obsessi, & tormentorum CCIↃↃ CCLVI ictus excepere. qui antea circiter CIↃ CIↃ CIↃ CIↃ, ferro ac fame ad CIↃ IↃ redacti. Sed obsessoribus hæc victoria nullo modo incruenta. quippe cæsi præstantissimi belli duces numero multi, & gregariæ militiæ CCIↃↃ CIↃ CIↃ. Lazari Mulleri legio VII Eid. Sext. ejerata Auriaci militia, cum vitæ gratiam impetrasset, à CLX equitibus in Gelriam deducitur. quod ubi Sonoio exploratum, qui Diemenum aggerem tenebat, duce Gualtero Hegemanno III triremibus sclopetarios aliquot imponit. isque statim nil opinantes noctu adortus, antequam sumere arma possent, Hispanis omnibus profligatis, liberatos custodia Germanos ad Sonoium protinus duxit; qui armaturus illos erat, valde pronos, & ulciscendæ, ut præ se ferebant, injuriæ avidos. sed captivis adhuc ductoribus, cum accepta rei fama, extremum supplicium Toletanus minaretur, exorato ægre temporis spatio, Iacobus Steinbachius, Christophorus Vaderus, Schramus Brunsvicensis, & Christophorus Guntherus, ocius ad illos Ioannem Bebecotum, & Alexandrum Murdianum, cum literis mittunt, orantque; *vellent fidei datæ meminisse, nec innocentes in periculum vitæ adducerent. cogitarent perjurii infamiam, & ultorem noxæ Deum.* his impulsi, à militia discessere. Pridie Eid. solenni pompa Toletanus urbem intrat, & dedicato Bavonis templo, coram ipso Godefridus Merleus, primus ejus loci episcopus, sacrum peragit, certisque capitibus ad servandas ecclesiæ immunitates sacramento obstringit. Tunc intermissa mensem unum carnificina instauratur; civesque multi, cum ductoribus Belgarum, magno oppidanorum dolore, Scotam abducti. dein protracti è valetudinario milites vulnere aut morbo imbelles, in area subjecta capitis supplicio afficiuntur. mox diplomate promulgato reliquis omnibus præteritorum gratia facta pronuntiatur. tantum LVII excepti, eorumque nomina edita. atque ex illis VI occisi, III in custodia exspirarunt. I cum II Sebastiani Craenhalsii filiabus permutatus, Ioannes Vlietius, molitoris veste occultatus, deceptis custodibus clam evasit. reliqui in carcere habiti, indies mortem exspectantes, mense Novembri Amstelodamum sunt devecti, illic jussu Albani occidendi; nisi Bossuvii consanguinei, qui tunc Hornæ in vinculis haberi, liberationem impetrassent. Vrbi captæ cum præsidio Germanorum Licquius imponitur. Sed hanc cladem mox Gertru-

CIƆ IƆ LXXIII. Gertrudisbetga pensavit. quam Poietus, conscenso ad portam Bredanam muro, excubiarum raritate, sine negotio occupavit. In præsidio signa II Belgarum erant; eaque fere obtruncata. civem neminem victor læsit, ac data Tzerartsio præfectura. Harlemo capto, castra Hispanus Alcmariam transtulit. Monuerat pridem omnes in eo tractu urbes Auriacus, sedulo sese communirent; ac maxime illam, quæ tunc prima hostem sustinere deberet. muniendarum urbium curam Philippo Vander-Ano dederat, Iacobo Cabeliavio Alcmariæ præfecturâ. sed is cum intromitti vellet, cum una saltem cohorte sua, restitit paulisper magistratus, ægreque tandem Auriaci suasu intromisit. ac vix id factum, cum ecce Hispani pedites CIƆ CIƆ, equites CCC urbem cingunt. contra quos erumpentes præsidiarii levi prælio mox decertant, & suburbio jam occupato expellentes id incendunt. Biduo post motis castris, exustâ Egmundâ, & pecore copioso abacto, rursum se Harlemum recipiunt, ac cæteris copiis, illic tumultuantibus, se adjungunt. Albanus tam longa Harlemi obsidione attrito vehementer ærario stipendia solvere militi non poterat, cui XXVIII menses debebantur. ex Hispania à multo tempore nil allatum; & exiguum, quod provinciæ tribuebant: quas si paullo magis premeret, periculum erat, ne etiam ad Auriacum deficerent. deinde, ut brevi potestatem depositurus, ne tentare quidem voluit. Igitur publicato Vltrajecti diplomate, iterum regis clementiam prædicat, & *paratam cunctis veniam, si ad antiquum obsequium redirent. quod si rebellare pergerent, extrema omnia exspectarent.* Et quamquam blanditiis istis, aut minis, nihil effectum; afflictus tamen tunc Hollandiæ, & potissimum borealis, status erat. tantusque passim metus invaserat, ut rebus suis convasatis plurimi fugerent. hoc cum Auriaco Sonoius, reip. causa anxius, indicaret, is rescribit; *nollet animum despondere; ac virtutis suæ retinens porro omnia accuraret. obnoxias casibus res humanas, nec ideo tamen cujusquam constantiam impelli debere. multum quidem in Harlemo liberando momenti fuisse, eamque in rem quidvis tentasse; sed eo jam capto de rep. desperare, nec viri illud, nec periti rerum esse. restare urbes adhuc plurimas, longe sane munitiores, & extrema pati certas. quamobrem confideret cœlo; ac, si spes omnes profligatæ plane essent, affuturum è machina Deum, perjurii, & sævitiæ, ultorem. quod stipendia in mensem quemque curanda putaret, id profecto demirari. quem enim regum, aut imperatorum, unquam fecisse? &, nec apud Albanum fieri, exploratum; qui menses XXVIII Hispanis debeat. porro, quando freto australi occupando classem hostes appararet, daret operam, ne quid hic resp. detrimenti caperet. fortiter Zelandos facere, qui Rammekenum expugnassent. horum exemplo animum firmaret; nec remp. aut virtutem suam desereret.* CIƆ IƆ LXXIII. Iam Alcmaria, uti dictum est, castra sua Hispani moverant, & oppidanis datum respirandi tempus. idcirco literis aliis datis Sonoium Auriacus, & borealis Hollandiæ Ordines, serio monet; *uterentur occasione, & Alcmariam, egregium tractus istius propugnaculum, annona ac præsidio firmarent.* tum seorsim magistratui quoque scribit; *necessaria omnia curarent, impensam ex ærario publico recepturi.* Itaque illico de commeatu sibi prospiciunt, & oppidanis quoque singulis frumentum comparandum indicunt. itidem Leidani faciunt, ab altera Harlemi parte pari intervallo proximi. Per id tempus Amstelodami Albanus erat. ac classem, qua fretum australe invaderet, instruebat. & Billius quoque, agri Groningensis præfectus, cum navibus aliquot cespite instratis, qui subter militem occultaret, Enchusam capere constituerat. sed miles quidam, Sneca per noctem dilapsus, insidias Sonoio prodit. atque is comprehendere quidem omnes speraverat, sed vento exiguo cum tardius adventarent, præcipite impetu effusis oppidanis, evasere, & Bossuvius arcis Medemlacensis præfectum, Cornelium Riswicum, per literas sollicitat; *si dedere arcem urbemque vellet, præmium beneficii ingens, & veniam præteritorum fore. id vero maturandum esse. nam Leidam jam obsideri; & decretum, magnis copiis borealem Hollandiam invadere. igitur ocius, quid facturus, responderet.* Et ille tunc Enchusæ aberat; quique literas has attulerat, se subduxerat. inde redux, convocato magistratu eas legit. tum, removendæ suspicioni, rei gestæ Sonoium certio-

CIↃ IↃ LXXIII. certiorem facit. Interim Zelandi Middelburgum, Arnemudam,& Rammekenum, magnis animis obsidebant. & Albanus, classe instructa liberare, commeatumque inferre nisus, vario conatu semper tamen frustra fuit. Bellovacus, mari in illis insulis præfectus, cum Mondragonio, paratis LXXX navibus, mense Augusto iterum tentans, à Carolo & Ludovico Boisotis, fratribus fortissimis, impeditus, mutato itinere ad Westcapellam militem exponit, & annonam propere importat: ac Christophorum Mondragonium, insignem militiæ virum, cum Belgarum XV cohortibus præsidio addit. nihilominus tamen Rammekenum, cum Arnemudam petiisset præfectus, illic vim hostilem metuens, intercipiunt. ita fervere ubique bellum. nam Albanus, successorem indies exspectans, priusquam decederet, insigni aliquo facinore claram potestatem deponere cupiebat. itaq; extremum contra Hollandiam ac Zelandiam omnes undique copias vertere. deinde ad vim fraudem etiam, ac promissa, adhibere; quibus non minore cura ubique se Auriacus opponere, clericorum ac profugorum pariter bonis, ac multiplici tributo populi adjutus. tum IX viri ordinati, qui illi à consiliis essent, Iacobus Dousa, Paulus Busius, Petrus Wastelins, Iacobus Musius, Henricus Duistius, Gulielmus Ioannes Reinerins, Ioannes Iacobus, Sebastianus Losenius, & Levinus Kersmaeckerus. hisque actuarii additi, Antonius Genitsius, & Henricus Persinius. Per hæc Bossuvius classem armare, & in Frisia quoque Billius IV triremes. idque Auriacus exploratum Sonoio indicat, ut se contra ipse instrueret, & anteverteret. ideoque Doco Martina, Frisico mari ab Auriaco præfectus, cum IV liburnicis Amasiam flumen occupare, ut triremes, Groninga aut Delfflilia prodituras, prohiberet. sed excitata mox tempestas, flante Coro, præter cæteram hominum, pecorum, segetumque ingentem cladem, omnes tota Frisia naves dissipavit, ac submersit. Dum Bossuvius bello se navali parat, destinato Toletano, qui terra copias alias duceret, legatus ejus Tambergius in Waterlandia Brouckam occupat; inde Lansmeram, Sanderdorpam, & Zuderwoudam. ac separati inter se provinciales, intercluso terrestri itinere, nisi freto australi advehere commeatum non poterant. jamque Harlemi, Chiapini Vitellii opera, compositus militaris tumultus. quamobrem ad obsidendam Alcmariam denuo copias reducere placuit. & XIII Kal. Septembr. missi à Toletano equites, qui urbem cingerent. primoque appulsu impositas canali domos II, ubi rhus coriaria parari, ut commeatum interciperet, Medivilla expugnat. sed erumpentes oppidani unam ex iis recuperatam cum II moletrinis igne exurunt; alteram fortiter propugnante Hispano, & auxilia submittente, coacti relinquere. In ea pugna Medivilla cecidit. Milites, qui ad Scermeram positi, eo loco, quo specula exstat, metu omnes diffugere. qua munitione potitus hostis, ad extremum canalis claustrum mersa nave, commeatui importando aditum obsepsit. Ad rei famam Sonoius Rnichaverium cum sua cohorte in urbem proficisci jusserat; sed, quia desertum ad speculam locum Hispanus invaserat, exclusus fuit. nec multo post universis copiis urbs obsessa quam arctissime. & Toletanus ipse cum Philippo Noircarmio, Iuliano Romero, Consalvo Braccamontio, Petro Velasco, Petro Toletano, Goignio, Stephano Ibarra, & Valentino Pardæo Mota, Ontdorpii erat; ac circum XLII cohortes, quibus additæ VIII aliæ ex Italia nuper in supplementum missæ. tum IↃ L equites. Ferdinandus frater cum VIII cohortibus Huiswertum tenebat; Polvillerius cum XI cohortibus pagum Pancratii. ad Koedicam Chevereaulxius Licquiusque cum XX. Bergæ X sub Capresio, una cum reliquo equitatu. Neoporti XXII sub Eebersteinio, ac Fronsbergio. universim CXXI erant, in quibus militum XVI CIↃ. In urbe autem, qui tam multis resisterent, valde pauci; & vix unus contra octonos: oppidani CIↃ CCC, præsidiarii IↃ CCC. ad hæc inquilini numero exigui, & rustici aliquot, homines belli imperiti, qui ex agris huc confugerant. Statim obsessi ad Sonoium literas mittunt, nuntiantque; *etsi undique aditu pene intercluso, & munitione ad speculam amissa, hostem*

CIϽ IϽ LXXIII. *ftem tamen sustinere & extrema quæque para-tos. quando autem majore præsidio, ac pulvere nitrato, reliquoque instrumento indigerent, ut quam primum suppeditaret. tum consultum arbitrari, ne ulterius hostis irrumperet, ut oppositum mari aggerem perforarent.* Ad has literas ille respondet. *indolere ipsorum casu, atque ad primum rei nuntium Ruichaverium destinasse, qui præsidium urbis firmaret. sed hunc, relicta suorum metu specula, introitu prohibitum fuisse. nihilominus non labori, aut sanguini quoque suo, parciturum, ut liberare obsessos posset: ac jam Auriaco perscripsisse, & consilium, ac suppetias, postulasse. considerent autem, & viri essent. quodque de maris aggeribus scripsissent, si res exigeret, factum iri; & jam ante, ut emissaria panderentur, ultro mandasse.* dein ad præfectum Cabeliavium ejusdem argumenti literas addit. Etiam vicinæ urbes hortari, *ne capto Harlemo consternati animum abjicerent; quin causam publicam cogitarent, & pro patria libertate fortiter pugnarent. omnino fore, ut jugum Hispanicæ servitutis brevi excuterent: nam cum copiis longe maximis è Germania Ludovicum Nassovium adventare.* ea res animum oppidanis confirmavit. Interim Sonoius nil prætermittere, quod ad Remp. pertineret; & omnibus modis creditam sibi borealem Hollandiam communire. satagebat. utque arcere hostem posset, quatuor locis provinciam munit; & castellis Rustemburgi, Broncæ, Schoreldami, ac Crabbendami excitatis, qui diu noctuque excubarent, CC aut CCC singulis imposuit. dein Oterlicum, ob navatam Hispanis operam, cum primum ad urbem obsidendam venissent, exuri jussit. & Auriacus duce Gardio auxilia misit, Germanorum Gallorumque cohortes VIII. Hispani sedulo vallum promovent, &, cum fossores deessent, cives Harlemo evocatos circiter CCC, inclementi per ipsa initia imperio, cum benigne haberi miseros æquum esset, tristi ministerio deputant. At oppidani, quam nil timerent, crebris eruptionibus sunt testati. inter cætera XVII Kal. Octobr. proximam urbi munitionem validè turbant, & regressi Ioannem Hieronymũ captum abducunt; qui consilia Toletani obsessis prodidit. *monitum esse à patre Albano, si urbem tertia oppugnatione capere non posset, manure discederet, & in Brabantiam copias reduceret. ideoque statuisse, quatuor simul locis impetum facere. tamque in rem pontes omnes, & apparatum pugnæ reliquum, præsto esse. prinsquam autem oppugnationem incipiat, murum urbis ad portam Frisicam, & turrim rubram, multis tormentorum ictibus deruturum. ad partem Australem pontem fossæ injecturum; atque ad salinas navibus rem gesturum. ac quidem, si vi expugnet, omnes ad internecionem cæsum iri.* & postridie visa initia. posita contra portam Frisicam tormenta IX, contra turrim rubram VII. sed terra ea parte argillosa, & depressa, crebrisque pluviis, ac per emissaria aperta immissis aquis pene submersa, multum hic impedimenti habuere. mox pontes quoque, & cætera oppugnatiouis instrumenta, ostentari. XIV Kal. Octobr. post CIϽ CIϽ XXXVI ictus tormentorum edita ingenti ruina ad portam Frisicam, & turrim rubram, III horis post meridiem ingens sane certamen cœpit; utrinque animis pro victoria, aut libertate, obstinatis. utque majorem oppidanis metum obsessores incuterent, & vires distraherent, ad portam quoque Caninefatum, & salinas, instaurare pugnam velle simulabant. oppugnare urbem jussæ legiones II, quibus Lopesius Acuna, tunc Harlemi fato functus, pridem præerat. quicunque in ruinam evaserant, interfecti. IV fere horis pugnatum est; cum pauci, multo plurimis oppositi, urbem suam intrepide defenderent. nec loco cedere quisquam visus, nisi cæsus, aut graviter saucius. in partem pugnæ fœminæ, virgines, pueri denique, pari affectu accessere, & arma alacres ministrare, saxa, uncos, circulos candentes, oleum, picemque ardentem, liquidum plumbum, ferventem aquam, & calcem vivam. bis Hispani pugnam renovarunt, & fortissime toties dejecti. ad turrim rubram majore incommodo ab defensoribus pugnabatur. nam ad salinas tormenta II constituta, terga illorum feriebant. nec quicquam tamen ideo territi, hostem à fronte magna virtute oppugnantem constantissime repulerunt. cecidere ex obsessoribus CIϽ CCC. interque eos Didacus Felix, & Franciscus Bobadilla. Blascus Nonius Carvaialis, cum strenue aliquamdiu pugnasset, CIϽ IϽ LXXIII.

CIƆ IƆ LXXIII. tandem sclopeti ictu dejectus, non multo post ex vulnere obiit. tanta autem strages erat, ut Manuel Cabeca Iaca, instaurare oppugnationem jussus, eniti per cadaverum acervos non potuerit. ex obsessis, quod vix quis credat, tam fervente & longo conflictu, XXXVII tantum desiderati. XIII præsidiarii, & oppidani XXIV. plures, ut ex hoste quoque, vulnerati. Exin de urbe capienda obsessores desperare; invito ultra pugnæ milite. cujus virtus neque præmio, neque minis, excitari deinceps potuit. quin nonnulli, quia ad urbem oppugnandam iterum perduci non possent, à ductoribus interfecti. Sonoius, ut obsessis succurreret, emissaria aperire Fridericum Sevenderium jusserat. isque id Zipæ, Crabbendami, & Ertswoudæ, etsi obnitentibus rusticis, procuraverat. tum allatæ quoque literæ ab Auriaco, quibus virtutis ergo collaudatos porro ad constantiam hortatur, & auxilia certa promittit; aggeresque, si necessitas ita postulet, quod nocturnis ignibus indicarent, perfossurum. atque id Sonoio quoque nuntiat. sed qui has ferret, cum ad urbem accessisset, ab excubiis deprehensus, territusque, ut se eriperet, eas abjecit. itaque in manus Toletani pervenere. & in bonum casus vertit. nam etsi literas interceptas ægre sane obsessis accideret; tamen hostis, qui consilii pœnitentia jam de discessu cogitare, eò magis, immissis aquis mergi veritus, cedere compulsus. ideoque tormenta mature deduci cœpta, ac navibus imposita. deinde ineunte Octobri soluta obsidio; cum Toletanus, tributis in hiberna copiis, Amstelodamum ad Albanum patrem concessit. Oppidani ea ærarii inopia erant, ut pecuniam è stanno cuderent, quam liberata urbe permutarent. Eo ipso tempore Ioannes Cerda Medinacælius, qui, successor Albano datus, potestatem detrectaverat, rursum in Hispaniam concessit. destinatusque Ludovicus Requesensius, ordinis Alcantarensis princeps, Mediolanensiumque præses. Dum autem Alcmaria adhuc obsidetur, ut undique Hollandiam borealem premerent, classe instructa rem Bossuvius gerere statuit. & quamvis demersis aliquot navibus fœderati satis obseptum exitum putarent; ac pridie quidem Eid. Sept. frustra conatus fuisset, ipsis tamen Eid. feliciter cessit, Yamque ingressus est. Ducebat liburnicas magnas XIII. in quibus cohortes Hispanorum VI impositæ, ducibus Garsia Suare, Antonio Avila, Corcuera, Texeda, Alfonso Ayala, & Martino Oarce. adhæc Germanorum Belgarumque aliæ plures; quibus præfectus Franciscus Verdugus. Primam aciem Ioannes Simõ Rollius ducebat cum cohorte Corcueræ. cum his copiis Scellincwoudam acriter oppugnatam capit, & pleraque in illo tractu castella; ac Hispanos Germanosque præsidio imponit. ac Scellincwondam Henricus Brouchusius satis strenue propugnabat; sed cum naves deseruissent, nudamque ita munitionem hostis undequaque invaderet, ad deditionem adactus, Monachodamum se recepit. Ea clades fœderatos valde anxit; nec tamen, salva adhuc classe, desperatum. Igitur quam festine possent naves XXIV armant, sed tormentis parum instructas, quæ in castellis expugnatis nuper hostis interceperat. quamobrem ad Auriacum scribunt, & maturari auxilia rogant. Bossuvius tot locis potitus, ea postridie collustravit, inde Verdugum ad Albanum misit, qui regionis situm ei narraret. nec multo post ipse quoque subsecutus iterum Amstelodamum abiit, collecturus plures naves, ut classem fœderatorum sternere, & fretum australe eripere posset. Bossuvii classem Billius adjuvare jussus, X naves jam paraverat; sed conantem Doco Martina, Flevo antea occupato, impedivit. itaque III Non. Octobr. cum XXX circiter navibus oram solvit. Prætoria ejus munitissima, & vi nulla, ut videbatur, expugnabilis. tormenta imposita grandiora XXXII. & præter frequentem nobilium comitatum, item nautas, milites CC. nomen illi omnino invisum pariter, & infelix, Inquisitio; quam per vim invectum ibant. itaque contra fœderatos profectus, quatriduum totum levibus tantum præliis lacessivit. & applicare quidem naves, ut comminus pugnarent, fœderati cupiebant. sed subterfugere Bossuviani, & pugnam protrahere; tormentisque instructiores, plurimis ictibus

CIↃ IↃ LXXIII. bus eminus debellare malebant. ac quanquam id sollicite agebant, unus tamen è fœderatis, Iacobus Tilius, Schulemburgii Bossuviani navem applicans, post acrem conflictum expugnavit; cæsisque vectoribus L ipsum Schulemburgium captum cum VII aliis Hornam sub custodia misit. è suis vix II desideravit. tandem III Eid. mensis ejusdem utrinque atrox prælium fuit. & prætoria fœderatorum in Bossuvianam invecta, telis omnibus, & calce viva è corbe mali in oculos Hispanorum dejecta, vehementer oppugnavit. in principio ad Bossuvium inclinare victoria visa; sed mox restauratis animis, ubi fortius fœderati incubuere, naves ejus dissipatæ, in fugam sese conjecere. una, qua Texeda vectus, perforata, cum vectoribus cunctis periit. V quæ vadis obhæsere, interceptæ. ipse noctem insecutam, diemque proximum, fortirer pugnans, cum propugnatores XV vix restarent, ægre se hosti permisit. itaque captus Hornam abducitur, & cum eo primarii viri, Cruningus, Weldamus, Pinsenius, Hardenbroucquius, Numanus, Corcuera, Lopesius, Wervius, Quesnoius, alii. capti item gregarii milites ad CCC, è quibus C Hornam quoque, CC vicinam Enchusam avecti. vexillum prætoriæ in templo ab Hornanis suspensum; & Deo publice per provinciam grates dictæ. Bossuvius cum in urbem adduceretur, per contumeliam acclamare oppidani; *Roterodamensis laniena auctorem esse, eodem animo contra ipsos nunc profectum, meritis paria accepturum.* illic in carcere per triennium asservatus, tandem constituta Gandavi pace liberatur. Qui fuga evaserant, huic cladem imputare, & apud Albanum accusare. idque cum ægre admodum ferret, à Sonoio & provinciæ Ordinibus petiit, uti, refutandæ calumniæ, ad Albanum mittere liceret. & orationem non iniquam facile obtinuit, ista lege, ne quas literas, nisi prius inspectas, daret. Sub hoc fere tempus Albanus in Germania emi pulverem nitratum jusserat; isque ad quinquaginta CIↃ pondo curribus impositus, cum in Palatinatum devectus, à Ioanne Casimiro, & fratre Christophoro deprehensus in via esset, illi ignem sua manu injecere. dein scripto publico factum professi, causam quoque addidere: *ne Albanus, etiam Germaniæ hostis, ad Belgarum cadem uteretur.* is autem, ut bello prosequendo necessaria curaret, Ordines Belgii convocaverat. quod ubi Hollandis, ac Zelandis, intellectum, literas suas eo destinant; hortanturque, *ne Tyrannum contra se, amicos & fratres, adjuvarent. quin laboranti reip. potius succurrerent, & libertatem Belgii universi, tam fœde oppressam, vindicare fortiter auderent; nec ultra viris, & bonis civibus, indigna paterentur.* tum Philippum quoque regem longa epistola supplices orant; *misertus populi fidelissimi, & obsequentissimi, vim Albani, ac tyrannidem intolerandam, unicam belli hujus causam, semel compesceret. dein conscientiæ libertatem, & Belgii sui privilegia, ne everteret. militem quoque omnem extraneum, ad securitatem publicam, revocaret.* tum principes etiam orbis Christiani implorant, *fidei suæ, & obsequii, testimonium ut perhibeant: ac dent operam, ne, quod sæpe per fraudem factum, hujus epistolæ lectione rex prohiberetur.* Extremo Octobri, cum deserta Alcmaria esset, obsideri Leida cœpta. idque Francisco Valdesio mandatum; qui cum legionibus II & IV Germanorum cohortibus, equitumque alis VII, via Harlemensi ire jussus. insuper Iulianus Romerus cum aliis legionibus II, & Germanorum Belgarumque signis aliquot, littus legens Hagam contendit; quam munire fœderati properabant, sed opere inchoato oppressi diffugere. tum occupatis circum pagis, Maselantslusam etiam capit, & in ea Philippum Marnixium Aldegondium, primariæ nobilitatis virum, ac summi in rep. loci; quemque tanti Auriacus æstimare, ut Sonoium illico juberet eadem omnia Bossuvio facere, quæcunque ab hoste ille pateretur. cum eo Ioannes Pettinus captus. & Vltrajectum uterque abductus, ut in arce asservaretur; annoque proximo, Middelburgo expugnato, pro captivo illic Mondragonio permutatur. In Hollandia boreali, post tam insignem victoriam, hosti incumbendum rati, varia agitabant. & imprimis, portum Harlingensem obstruere; ne inde naves suas Billius in fretum australe educere posset. sed CIↃ IↃ LXXIII.

CIↃ IↃ LXXIII. orta classiariorum seditio consilia omnia perturbavit. huc accedere Sonoii morbus, adeo gravis, ut medici quoque desperarent. ac classiariis semestre deberi. inde turbæ. ad quas componendas missi Henricus Meisterus, Iacobus Taiardus, & Fridericus Otho, vix tandem id effecere. tunc etiam à Gerbrando Verdunio ad Theodorum Elbertum, consulem Hornanum, literæ Vltrajecto datæ; quibus nuntiat, *à Noircarmio, qui illic ageret, monitum esse, ut bona fide pacis conditiones offerret. decessurum brevi Albanum, nec ultra ab eo metum fore. ageret cum proceribus Belgii, subscripturo pactis rege.* Has ille literas, prius collegis suis ostensas, inde ad Auriacum mittit; & captivo illic Bossuvio etiam exhibet. isque mox, cum ad Noircarmium scriberet, *literas se has vidisse* refert, *& ad Auriacum missas esse. neque enim illo inconsulto quicquam omnino factum iri. gratum quidem pacis nomen universis; & fortasse, si conventus aliquis daretur, non difficilem. diffidere tantum, cum Hispanis certam ac securam fore. recentem Gallicanam pacem ob oculos esse, cujus etsi longe alia ratio existat, vix quisquam tamen persuadere contra possit.* Dum hæc geruntur, Ludovicus Requesensius, qui Albano successor datus, XV Kal. Decembres Bruxellas venit; cui provinciam, & exercitus, ille tradidit post sexennii ac trimestris præfecturam. ac postridie Kal. filio Toletano, equitumque alis quinque, CIↃ IↃ LXXIII. comitatus, facto per Lotharingam, Sequanos, & Allobroges itinere, in Liguriam abiit. & inde, conscensis Genuæ triremibus, in Hispaniam porro profectus. ubi à rege, contra quam multi existimaverant, perbenigne sane acceptus. Ita cum anno Albani in Belgio imperium desiit. quod Parmensis moderatione cum tranquillatum accepisset, abrupto rigore valde turbavit. Erat certè vir præclaris animi dotibus, & armorum laude inter magnos belli duces collocandus, nisi superbia, avaritia, ac sævitia, gloriam omnem corrupisset. Belgium pridem florentissimum, ejusque opes, & libertatem pessum dedit; eque bonis provincialium publicatis florenorum milliones annuos VIII in fiscum redegit. tum bello ad provincias opprimendas excitato, & exactionibus variis longe iniquissimis, ut nonnulli computarunt, milliones LII perdidit. Vt vero fortunas hominum pro libidine, sic & capita eorum habuit. adeoque ipse sub discessum, tanquam administrata egregie provincia, gloriatus alibi dicitur: *uno illo sexennio suo, lictoris manu, XVIII CIↃ ac IↃ C mori jussisse; præter eos, quos bella, aut præsidia hausissent.* & Vergas tamen, sævitiæ insignis administer, è Belgio cum eo discedens, dicere ausus; *nimia id misericordia perditum esse.*

IOANNIS MEVRSI
INDVCIARVM HISTORIA;
sive
RERVM BELGICARVM
LIBER QVINTVS.

AMSTELODAMI,
Apud GVILIELMVM & IOANNEM BLAEV,
cIↄ Iↄ c XXXVIII.

Illustrissimis ac Potentissimis Dominis,

D. D. ORDINIBVS

GENERALIBVS FOEDERATARVM BELGII PROVINCIARVM,

PATRIÆ PATRIBVS,

ILLVSTRISSIMI, POTENTISSIMIQ. DOMINI,

En vobis Historiæ meæ specimen, aut potius vestræ, quam de rebus vestris scripsi. Liber quidem mole non magnus, neq; inde eum æstimari par est; sed argumento, quo commendare se vobis non erubescit. Certè propter illud, sine invidia dixero, legetur Posteritati, & placebit. Legetur, & in admirationem lectorem abripiet, cum tam præclarum hunc tanti belli colophonem videbit. Obstupescet, qui quadraginta retrò annos, eorumque procellas ac tempestatem cognoverit, in hanc felicitatem enavigasse Remp. vestra virtute atque constantia. Et profectò, quidnam in rebus vestris non admirandum? Non palpum obtrudam, & ab assentationis crimine me veritas liberabit. Pro libertate publica, quæ gravissimè præter jus fasque omne oppressa, arma cum laude magna sumpsistis, majore gessistis, maxima posuistis. Nam quid accidere vobis gloriosius poterat, quam ut bellum animo majore quàm spe incohatum, tam ancipite alea tam diu continuatum, salva libertate, pro qua pugnabatur, finiretis, idque præter exspectationem. Videte ordinem occultum rerum! bellum illud atrocissimum, cui se amissa jam spe irritata patrum virtus accinxerat, præter spem ominem compositum habetis. A miraculo calamitas publica incœpit, in miraculo desiit, & se cum felicitate nunc item mutavit. Nimirum ubique animadvertitis præsentem Deum. Iterum dico, hanc Remp. vestram quis non admirabitur? immò quis satis? cum in illa admiranda sint omnia, initia, progressus, finis. Vos & fecistis fortia, & passi estis; & præclarissima virtutis exempla, quæ sæcula ventura acciperent, edidistis. Repræsentemus parumper præteriti temporis intervallum, & quodvis momentum palæstram dabit, in qua constantia se vestra exercuit, illa magna, illa invicta, quæ

— per damna, per cædes, ab ipso   Duxit opes animumque ferro.

Foris semper gravissimus hostis, domi sæpe etiam advocata auxilia eripere Remp. minabantur: & cum ad opprimendos conjurasse undique omnia viderentur, animum tamen semper servastis, libertatem vindicastis, & per tam varias, tam ingentes turbas, tranquillitatem reduxistis, lætam rerum faciem reposuistis, istis Induciis, quas exiguo hoc libello descriptas vobis exhibeo. Agnoscite hic præstantissimum virtutis vestræ fructum; agnoscite beneficium, quo patriam obstrinxistis; quod pretium non habet, quod nulla laus æquabit, nulla ætas obliterabit. Agnoscite coronam magnanimæ patientiæ, quæ lauros omnes antecellit. Ego libellum hunc testem Memoriæ consecro, & Posteritati. Vos illum oculo benigno aspicite; item me, clientem ac subditum, ex vetere formula, devotum. Ita vobis, Illustrissimi, Potentissimiq; Domini, Deus Opt. Max. libertatem, potentiam, gloriam augeat, ac conservet ad nominis sui sanctissimi honorem, & Reip. vestræ salutem. Lugd Bat. Kal. Sept. cIↃ IↃ c XII.

LECTOR CANDIDE,

Abes ecce Rerum Belgicarum librum unum, & in eo Induciarum historiam, pressim pertractatam. Nam ut diffunderem me, visum non fuit. Iudicio abstinui, & naturâ quoque, quâ magis placet illa adstricta brevitas, Salustio ac Tacito usitata, quam Asiatica quadam luxuriâ diffluens dicendi scribendique genus. Et notum est elogium Persii:

Sæpius in libro memoratur Persius uno,
Quàm levis in totâ Marsus Amazonide.

Curæ autem mihi inprimis duæ fuerunt; & ne quid dicendum non dicerem, & ne quid dicerem non dicendum. Utrunque si præstare non potui, bonâ voluntate excidi; & postremum si cavi, operæ me pretium fecisse existimo. Quippe in historiâ scribendâ, planè ut in vitâ agendâ, summa circumspectio requiritur. Multa enim sæpenumerò interveniunt, cùm in Rep. administrandâ, tum in bello gerendo, aut pace componendâ, quæ historiæ dignitatem non attingunt, neque posterorum memoriæ mandari debent. Sic in hac Induciarum tractatione plurima acciderunt, quæ posteritas scire non laborabit, & ad historiam quoque non pertinent. Itaque satius duxi, circumspectè brevis esse, quam parum prudenter in magnam molem opus diffundere; quod garrire historiam est, non narrare. De cætero, hoc etiam operam dedi, ut quemadmodum simpliciter, ita verè rem gestam scriberem; & feci, idque liberè alibi, sed ex historiæ lege, non animi adfectu. Nam mens recta, ubi res exigit, cum offensâ quamvis, verum dicere audet. hanc ingenuam libertatem qui ferre non potest, is se accuset. Pluribus non te morabor: hoc unum peto, uti judicium sine adfectu mihi præstes. Vale, &, quisquis es,

ÆTERNITATEM COGITA.

IOAN-

IOANNIS MEVRSI
INDVCIARVM HISTORIA.
RERVM BELG. LIB. V.

BELGICO bello finiendo tentata aliquoties pax fuit, sed quam semper fraus Hispani instabilem fecit; cui decretum, virtute an dolo, evertere populum, ut interpretari ipse, majestatis reum. Et effecit ea res, ut pacem postea sæpe oblatam, adnitente nequicquam Cæsare, ceu damnosam Fœderati aspernarentur. Tandem tamen, sed vindicatâ libertate, animum inclinant, & inducias paciscuntur anuorum XII. ingenti quidem illas molimine, & dubio aliquamdiu eventu; verum enimvero tam grave ac diuturnum bellum, tantis hinc inde animis gestum, nisi difficulter componi non poterat. Ac initio inter Ordines ipsos dissensus; & bellum hi præstare publice, isti pacem contendebant: bono utrique in remp. affectu. tum in populo quoque partes, prout studia, aut consilia. Negotii autem universi principia, progressus, finisque ad hunc se modum habuerunt.

Pertæsus jam bellandi Hispanus, adversus populum pro libertate agere quidvis & pati certum, cum arma ponere in animo haberet; gnarus, uti vetus verbum est, melius pacem sub clypeo procedere, ut cum dignitate faceret, ultimas postremum vires tentare statuit. idque cum fortiter pariter & feliciter fecisset, jamque ulterius perrecturus putaretur, prudenter fortuna utendum ratus, pacem obtulit.
CIↃ IↃ CVI. Venit primo eam in rem Hagam Comitis anno CIↃ IↃ CVI Walravius Wittenhorstius, toparcha Horstii; sed re infectâ dimissus, rediit desinente Decembri cum Ioanne Gevarto, I. V. L. & indicavit; *mandatum sibi, de pace ut ageret, ad quam Archiduces, fessi bellorum cladiumque, totis animis inclinarent, idque æquissimis conditionibus, & quas rejicere Fœderati neutiquam possent. nihil ipsos postulare, nisi quod jure optimo liceret. proinde peterent, quæ ad securitatem suam pertinere arbitrarentur; ipsos omnia, si æqua vellent, rata cupere. Igitur, sive pax placeret, sive induciæ, locum tempusque conveniendi destinarent, idque gratum ipsis fore. Quod si clam quoque, & per paucos, quam propalam agere mallent, itidem paratos esse, acturosque optimâ fide.* Sed ne sic quidem aliquid effectum est. Nam cum literas ad Fœderatos nullas haberent, ulterius progredi non
consultum videbatur. Quamobrem con- CIↃ IↃ C VII.
festim Bruxellas profectus Gevartus literas petiit, quæ de Archiducum voluntate ad pacem propensa fidem facerent. his allatis, dari sibi senatum rogarunt. eoque concesso, Fœderatis jussa exponunt, adhortantes; *considerarent aleam belli valde incertam, ac pacem tandem, aut inducias, amplecterentur: & pristinam Belgio tranquillitatem felicitatemque restituerent.* Ad quæ respondere illi; *quandiu in fœderatas provincias Archiduces aliquot jus prætenderent, nihil sane effectum iri. quippe de libertate sua orbi universo constare, neque in eam aliud quicquam ipsis competere, quam quod vis atque arma dedissent. quin sibi potius recuperanda ea esse, qua per vim fraudemque erepta, violato solenni edicto, quo gravissimis justissimisque de caussis in libertatem assertum esset Belgium; quodque res plurimæ, annis* XXV *proximis publica auctoritate gestæ, contractusque cum Europæ aliquot regibus ac principibus potentissimis, confirmassent. Quamobrem in præsens nullum illis responsum dare aliud posse, quam quod Cæsari, aliisque principibus, ante id temporis dedissent. nimirum, neque pie sese, neque honeste, neque tuto agere quicquam cum iis posse, qui contra edictum hoc in provincias suas prætendere aliquid non desisterent. testari porro, non sibi imputari*

CIↃ IↃ C VII.

putari debere, si quæ incommoda deinceps ingruant, dum ad causa longe justissimæ defensionem arma retinent. Ita dimissi discesserunt, mox responsum relaturi. Postea per literas Wittenhorstius iis nuntiat; *non hanc Archiducibus mentem, ut meliorem conditionem suam faciant, aut aliquod denique in provincias fœderatas jus prætendant; sed salvam libertatem fore. itaque, si vellent, agere hoc pacto paratos esse.* Extremo Februario in Hollandiam venit Ioannes Neius, summus ordinis Minorum præfectus; & Riswici, qui pagus Haga dimidio milliari distat, clanculum commoratus, ideo se missum indicavit, ut exploraret, quæ causa inutilem Wittenhorstii operam reddidisset. privatimque cum Mauritio collocutus, Hagam accedere jussus est. ubi, sermone cum quibusdam communicato, iterum admissus declaravit: *non Archiduces jus suum hic auctum velle, non Fœderatis derogatum.* Cumque significatum esset; *necessarium plane fore, ut statum hunc illi liberum agnoscant, pronuntientque, si effectum quicquam vellent*; ut cædibus porro ac rapinis parceretur, operam daturum se promisit, qui id ipsis persuaderet. Ivit itaque, rediitque; cum hoc responso: *Archiducibus nihil magis in votis esse, quam pacatum semel tandem Belgium videre, ea propter fœderatarum provinciarum libertatem omnino agnoscere, neque quicquam in illas juris sibi ascribere. eoque nomine agere quoque cum ipsis velle, sive de perpetua pace, sive de induciis; ad* XII, XV, *aut* XX *annos, ex arbitrio Fœderatorum. & negotio pertractato* VTRINQVE VTI POSSIDERENT, ITA POSSESSVRI ESSENT: *nisi communi consensu urbium locorumve quædam permutatio instituenda videretur. Delecturos huic rei indigenas esse, quibus parem quoque numerum ipsi opponerent, tempusque ac locum suo arbitratu caperent. Vtque melius negotium procederet, armistitium ad proximum octimestre indictum velle, quo utrinque obsidio nulla tentaretur; neque invadere locum quenquam, aut excurrere prædæ causa miles quoquam permitteretur: munitiones etiam novæ nullæ fierent. quin porro item effecturos, ut intra trimestre consensum Hispaniarum regis, eumque scripto consignatum, sint habituri. ea tamen lege, ut intra octiduum Fœderati armistitium ratum habeant: ante ineuntem vero Septembrem de negotio universo, ejusque tractandi loco ac tempore, decernant, idque etiam scripto testentur.* Fœderati conditionibus his auditis, re cum Mauritio & Senatu communicata, libertatis agnitionem, & armistitium, cæteraque, placere sibi responderunt. Inde urbium munitionumque suarum præfectos certiores statim faciunt, & arma ponere in proximos octo menses jubent. tum, ut inchoato negotio daret eventum, sacrosancto nomini suo gloriosum, reique publicæ salutarem, supremum Numen veneraturi, solennem precibus ac jejuniis per provincias diem indicunt. Circa XXIV vero Aprilis mittunt Theodorum Verdoesium unà cum literis, quibus armistitium octimostre probari significarent; & ibidem in rem eandem literas Archiducum accipere jubent; quas Neius mox attulit. sed solenibus neglectis scriptas cum recipere gravaretur, Bruxellas ille confestim misit, qui alias convenienter scriptas procuraret. Id ubi factum, domum rediit comite Neio, cui commissa interpretatio; eique cum senatus ægre datus esset, de finibus armistitii actum, enuntiatumque, *per Oceanum ad Hesperidas usque insulas se id porrigere. & initium quidem futurum à* XIV *mensis Iunii; post quod tempus prædas omnes, præter instructas bello naves, reddendas esse. tum classem quoque, Hispaniæ littus infestare jussam, simul litera, quæ rem gestam approbarent, inde afferrentur; illico revocatum iri.* porro ut mari, ita terra distincti etiam utrinque limites, quibus miles contineretur. His ita actis, Neius abiit; magnumque toto Belgio gaudium, cum votis omnium, precibusque, daret Deus semel tandem finem bello tam diuturno, & cruento. Quin & in vicina regna delatus rumor admirationem non exiguam excitavit, cum tam subitæ mutationis causa nesciretur, credique non posset, adeo vel Archiduces debellatos esse, vel tam incautos Fœderatos, ut aut illi tam magna offerre, aut hi bona fide oblata credere animum inducerent. augere admirationem istam secretum rei, quæ nec per legatos explorari posset. tam paucorum utrobique negotium erat. Itaque à Galliarum rege missi, præter Paulum Buzenvallium, ordinarium tunc legatum, ordina-

CIↃ IↃ C VII. dinarium tunc legatum, Petrus Ianinus, & Elias Placæus Ruffius, qui voluntatem erga Fœderatos propensam commemorarent, &, constantiæ testandæ, vel proferendo deinceps bello justa auxilia, vel paci contra componendæ consilia promitteret. cujus fructum ut integrum caperent, auctoritate illos sua se adjuturum. peterent item, ut aliqui ex ipsis deligerentur, cum quibus conferre sermones, & providere pariter possent, ne quid Resp. detrimenti caperet. Ac placuit sane hæc legatio, & decretum, uti manerent promovendo negotio, deputatique cum quibus agerent. Simile auxilium etiam à magnæ Britanniæ rege orare visum est; missique eo Ioannes Berckius, urbis Dordracenæ syndicus, & Iacobus Maleræus, Heiesius, cum ordinario illic legato, Natali Caronio Schonewallio; qui honorificentissime excepti cum mandata exposuissent, responsum à rege retulerunt: *collaturum libenter, si quid profuturum ipsis videretur. eamque in rem Richardum Spensetum, & Rudolphum Winwodum, equestri utrunque dignitate, destinasse.* Per id tempus laboratum ab Archiducibus, ut quæcunq; hactenus egissent, quæque porro acturi essent, rex Hispanus rata haberet: ideoque allatæ à Birago, qui Spinolæ ab epistolis, litteræ ejus; quibus & rata habere se omnia, & regia fide observaturum, asseveraret. Eas literas, commeatu impetrato, detulit exhibuitq; Verreickius, rogans insuper, uti classem, quæ Hispaniæ oram infestaret, revocarent. Vbi apertæ hæ, lectæque, fraus deprehensa est, *quam incuria scribæ factam* Verreickius dicere; *Bruxellis quoque animadversam ab Archiducibus. qui tamen, testandæ fidei, quando iis approbatio universalis contineretur, vel ista forma mittendas arbitrati essent. nihilominus, si id urgerent, mox alias ad ipsorum arbitrium proferendas. darent sex dierum moram, mandatis aliis exspectandis.* Cum obtinuisset, persuadere postea conatus est, *ita scriptas illas esse, ut satisfacere bono jure ipsis deberent. nihilominus misisse denuo in Hispaniam Archiduces, qui rem regi recte exponerent.* instabat etiam vehementer, *uti classem revocarent; & hanc Archiducibus gratiam facerent.* Deliberatum hic aliquamdiu, responsumque; *omnibus modis fraudem in literis factam videri. peccatum in earum forma, qualitate, & substantia. omissa etiam aliquot verba, neque Gallicè scriptas esse, nec subscriptum regis nomen. porro nec sigillo magno obsignatas, nec universalem denique totius negotii approbationem complecti; neglectamque libertatis mentionem, quam Archiduces fecissent: ideoque statui abs se nihil posse ante diem Kal. Septembreis.* Formulam item exhibebant, Germanica, Gallica, & Latina lingua, ad quam regi approbatio scribenda esset, antequam agere ultra quicquam vellent. præterea item decernendo tantum temporis postulabant, quantum inter IX Kal. Sextiles, & Kal. ipsas Septembres interesset, placere tamen in gratiam Archiducum, ut classis ab Hispaniæ ora revocetur; prædæque post sex septimanas proximas factæ restituantur. Cum hoc responso Verreickius discessit, animis omnium spei plenis, post inhibita semel arma, vel pace negotium, vel induciis terminatum iri. quamvis nonnulli, rerum magis periti, aliter judicarent; *rem arduam & intricatam esse, animis utrinque in sua commoda nimium intentis.* nonnulli autem quibus potentiæ Hispanicæ magnitudo ob oculos versabatur, *credendum non putabant, fore, ut pactis Hispanus assentiretur, verum fraudem aliquam subesse:* alii contra, *tam multi sanguinis, & CXX millionum impensam, tot motus militares, æris alieni magnitudinem, pecuniæ inopiam, continuam Hispaniæ infestationem, imminentem Indicorum commerciorum ereptionem, aut perturbationem, impellere animum tanti regis potuisse; maxime cum apud Fœderatos potentissima* XXXVI *annorum Societas adversus Indias occidentales institueretur, qua res Hispanicam magnitudinem fractura omnino videbatur. Ea de causa sapienter Regem & Archiduces facere, qui sectari amissa desinerent, cum non alia ratione ad pacem tractandam induci possent; metuendumque insuper esset, ne aut sua imbecillitate, aut vi aliqua majore compulsi, ad Gallum confugerent: cujus protectio periculum haberet, & cæteris aliquando Belgii provinciis Hispanum expulsura timebatur. Longe igitur fastus esse, in pace partem meliorem possidere, quàm tam locuplete accessione Galliam firmare; quæ Hispanici nominis auctoritatem ac terrorem non leviter imminutura videbatur.* In provinciis fœde-

CIↃ IↃ CVII. fœderatis multi prudentes serio rem agi persuadere sibi non poterant; itaque displicere iis tota tractatio, & existimare: *nullum alium finem fore, quam ut sub Hispani dominatum relaberentur; idque jam à multo tempore clam agitatum: & inducias, sive pacem, restaurandis viribus fieri. non facile salvum esse statum publicum posse, aut regimen provinciarum firmum; non ingruentes difficultates cum auctoritate expediri; non tributa prorogari, si in suis ea provinciis Archiduces minutum irent; non conservari imperium maris, si commeatus, ac vectigalia, tollerentur. Iis vero continuatis periculum esse, ne commercia mox rarescant, quæ plerunque eo transeunt, ubi exigi minimum solet. non facile etiam armari reip. ministros adversus corruptelas Hispani, quæ jam tum se proderent. & perituram militiæ disciplinam; nec, si fidem Hispanus frangat, libentem armorum populum fore, pacis intervallo eviratum.* Interim Hispaniæ imminebat classis Belgica, de qua revocanda sedulo laboratum erat, ut navibus Hispanicis, in Indiam utramque ultro citroque commeantibus, secura omnino profectio esset; quæ res Iunio præterito obtineri non potuerat, unum hoc tantum indulgentibus Fœderatis, revocatum statim iri, simul Philippus inchoatum negotium per literas ratum se habere testatus esset: quæ dum exspectarentur, nulla illi vel auxilia vel commeatus subveherentur; & hoc revocationis instar esse. nam iis subductis, redeundi necessitatem tacite imponi. Et hæc quidem etsi lege ista concessa, approbaturum tamen regem, quæ acta erant, multi sane dubitabant; potissimum ubi in Hispania atque Belgio, in fano Luciferi, Gadibusque, Vlisipponæ, Gerundæ, ac Dunkercæ, bello instrui naves viderent. Dum hæc geruntur, Archiduces motus militares componere satagebant, allatis pridem ex Hispania IↃC aureorum cIↃ. tum militem quoque supervacaneum exauctorabant, Hispanicum tantum Italicumque retinentes, per præsidia distributum, quæ urbes opulentiores redimebant. Idem factum à Fœderatis in Britannis, cæterisque extraneis, quorum infrequentia signa; item in Liburnicis, quarum mox partem, continuandæ in Indiam Orientalem navigationi, iterum armarunt. Embda hoc anno naves plures Occidentem versus solverant, quæ pleræque in Hispania & Lusitania detentæ, tanquam quæ ad Hollandos pertinerent, aut Ennoni Comiti suo rebellarent, à quo tamen commeatum frustra ostendebant. & earum nonnullæ rursum dimissæ, nonnullæ graviter vexatæ, vectoribus partim ad remos abductis, partim ad operam regi in bello ac navigatione Indica aut Brasiliana navandam. Perculit hujus cladis nuntius Embdanos, & populum adversus magistratum concitavit, præsente maxime illic Ennone, qui eo nomine in tumultus excitandi suspicionem venit, cum præsto haberet utrumque fratrem, & in propinquo præsidium Linganum. Hâc de causa Fœderati milites orbi auxiliares cIↃ cIↃ, Ennoni æneatorem mittunt una cum literis, quibus testarentur: *ignarum nemini, quanta cum fide ad concordiam inter ipsum, & parentem olim ejus, Frisiosque Orientales constituendam laborassent; cui asserendæ primum Delfzyliæ anno* cIↃ IↃ xcv, *deinde iterum Hagæ comitis* cIↃ IↃc III, *& mox in postremis comitiis* IV *Eid. Novemb. sese obstrinxissent. Nunc autem compertum habere, Embdanorum præsidiariorum stipendia ipsius opera interversa, ut motum aliquem concitaret; &, quod consequens, statum urbis perturbaret. insuper prohibuisse, ne publicæ pecuniæ, huic rei assignatæ, quæstori suo solverentur: tributa quoque & indixisse sine Ordinum consensu, & exegisse: tum naves plurimas, Embdâ in Hispaniam profectas, de ipsius consilio illic detentas, merces omnes fisco addictas, nautas crudelissime habitos. dein ipso conniventе factum, ut Linganorum aliorumque excursionibus Frisiæ Orientalis incolæ, civesque Embdani, misere vexati in vinculis abducerentur. Quæ omnia quando palam contra pacta fierent, statuisse ipsos, siquidem contractu solenni toties obstricti essent, providere, ne quid tale in posterum moliri possit. Quamobrem monitum sane velle, uti, incommodis avertendis, ad* XIV *à receptis literis diem* XL cIↃ *florenos, præsidio Embdano persolvendos, numerari jubeat, cæteram pecuniam quæstori suo reddi curet. tum præterea indictiones præter Ordinum consensum factas, &, quæ injuste exegisset, restitueret. porro ad navium nautarumque liberationem operam daret, & præsidia quoque Linga-*

CIↃ IↃ CVII. *Lingana Frisia Orientali arceret. nisi faceret, testari serio, non se malis imminentibus obnoxios fore; qui nihil aliud propositum habeant, quàm concordiam inter ipsum subditosque inviolatam conservare.* Hisce literis hoc effectum, ut in Britanniam Henricum Stamlerum Enno mitteret, qui regem oraret, *uti pro ipso intercederet, ne quid severius statuere Fœderati vellent*; Hagam vero primo quidem Dothiam Wiardam, mox Gulielmum Kniphusium quoque, & Thomam Frantzium Cancellarium, qui Fœderatis affirmarent, *extra culpam Ennonem esse, & paratum pactis stare; Embdanos autem vano à mala conscientia metu percelli.* à quibus missi Vbbo Remetzius, Samuel Wingenius, & Daniel Altingus, qui decreti executionem urgerent; nam *sat perspecta Ennonis consilia, qui unum hoc ageret, ut perpetuo illos vexaret, magnisque impensis in æs alienum involvere quæreret, ut ea ratione civium studia in se derivaret.* tum non unæ commeatus maritimi literæ, inter se contrariæ, ab iis prolatæ, quibus fraudis manifestum Ennonem facerent. Re intellecta, comiter utrosque Fœderati dimisere, commonentes; *pacem mutuo, & concordiam, deinceps colerent.* De cætero Embdanis promisere, *curaturos sese, ne qua ipsis injuria fieret.* Medio Octobri Fœderatis Spinola scribit; *allatas ex Hispania literas, quibus rata se habere, quæ in hoc negotio agerentur, rex nuntiaret.* tum commeatum Neio & Verreickio petit, qui has tradituri essent. Eo dato, Hagam illi cum venissent, postridie admissi, pleniores, quæ exspectabantur, literas, Mantuæ Carpetanorum datas XIV Kal. Octobres, exhibuerunt. His Philippus testabatur, *quando Archiduces in negotio inchoato hujusmodi literas ab ipso promisissent, quibus certo credere possent, omnia sine exceptione à se probari; maturo consilio, & plena potestate regia, ad promissi satisfactionem, & totius negotii confirmationem, declarare se in præsens, sive pace componenda, sive induciis, cum Fœderatis agere ceu omnino liberis, in quos juris nihil sibi vindicaret. cuncta etiam, quæ in Archiducum declaratione proposita, rata velle; ac promittere verbis regiis, plenissime ea observaturum, neque quicquam contra facturum, aut fieri unquam permissurum. quin immo daturum operam, si quid contra factum fuerit, id uti bona fide reparetur; curaturum porro, re pertractata, ut ex ipsorum arbitratu omnia observatu necessaria quàm amplissime expediantur. Si tamen de religionis negotio, aut quibusdam aliis rebus, convenire inter se non possent, atque ita vel pax vel induciæ non procederent, tum jus suum integrum velle, neque has literas ratas habere.* CIↃ IↃ CVII. Harum literarum geminum quoque exemplar exhibebant, Gallica unum, alterum Germanica lingua. Ad hæc Neius magnopere regis in hoc negotio sincerum affectum commendare, qui de illis ipsis literis, quo magis ratæ eæ essent, & à suspicione fraudis alienæ, cum senatu deliberasset: laudandum isto nomine dictitans, quod interpres ipse sui non fucatam animi mentem clare expressisset, nihil promittens, quam quod præstare re ipsa cuperet. non facturus, si fraudem aliquam cogitaret. Neü verba Verreickius excepit, de Archiducum quoque fide in re præsenti, & inclinato ad pacem animo, multa referens. ac cognosci abunde posse, cum tam sedulo satisfactum Fœderatis per omnia cuperent. Fœderati, simul apographa accepissent, legissentque; negligentiam deprehenderunt, & verba passim prætermissa, aut interpolata; neglectam item solennem formam, & neque in pergamena scripta, nec subscriptum regis nomen. Itaque re cum Galliæ & magnæ Britanniæ legatis communicata, indictoque in y I Kal. Novembres conventu, interrogarunt; ecquid literæ aliæ pleniores expectari possent. cum negaretur, interque tractandum ambigua hæc omnia explicari, & difficultates tolli posse, responderetur, ampliandum censuere. Itaque libratis diu consiliis, postridie Kal. Novembres responsum decernunt; *literas, ut jam ante ostenderant, omnino delinquere; & inscriptione pariter atque subscriptione peccatum: tum verba passim temere omissa, aut interpolata, adeoque extremam clausulam promissorum abolitionem præ se ferre; cum tamen Regi, & Archiducibus, atque omnibus eorum consiliariis exploratum satis esset, ipsos, veluti rerum suarum supremos arbitros, qui neque regis, neque Archiducum leges agnoscerent, Dei Opt. Max. gratia, & fœderatorum principum auxilio, providere facile posse,*

CIↃ IↃ C VII. *posse, uti bene resp. ordinetur; nec proponi hanc in rem ab ipsis quicquam oportere, nisi contra fidem datam agere vellent. Et quanquam expendendum esset, tam dubiis literarum verbis, an negotium inchoatum prosequi consultum foret, promovendo tamen tranquillandi Belgii instituto, & ostendenda animorum ad honestam tutamque pacem inclinationi, visum uti literas hasce examinandas per provincias omnes mitterent, & legatis post* V I *proximas septimanas significarent, an operi incœpto porro manum admovere è rep. putaretur. nunquam vero admissuros, quicquid aliquatenus contra has approbationis literas, aut Archiducum promissa, obliqua aliqua interpretatione proferri posset. & si pergendum forte videretur, tum planissime se confidere, neque regis, neque Archiducum nomine, ita uti promissum erat, quicquam unquam propositum iri, quod aut statum publicum læderet, aut cum civium suorum salute conjunctum non esset. Ab Archiducibus item decimo post denuntiationem hanc die legatos destinandos idoneos, plenâ potestate instructos; & facturos eadem ipsos, ut quam citissime imponi negotio finis possit.* Hoc responsum Neio & Verreickio datum postridie Kal. Novembres; quæsitumque, an ipsas approbationis literas tradere vellet. sed hoc illi facere posse se negabant, & nec Bruxellas referre, in quo nullum tamen discrimen Fœderati arbitrari, itaque rem differri volebant, & mandatis amplioribus tempus dari. id ubi concessum esset, profectus Bruxellas Neius, nonoque post die reversus, mandatum sibi significavit, *ut literas traderet, & acceptilationis syngrapham reciperet, qua declararent Fœderati, sat Archiduces promissis fecisse, & restituendas literas fore, si forte postea re infecta discederetur.* Hoc displicere Fœderatis, qui *neque impleta promissa* censebant, *& fraudem in literis manifestam, nec chirographi restitutionem necessariam esse, quod negotio non perfecto per se irritum.* Cum hic Neius & Verreickius tergiversarentur, Fœderatique à sententia non desisterent, petita iterum ampliatione, & concessa, rursum Bruxellas abiit Neius, mandatumque attulit; *uti simpliciter, & sine ulla acceptilatione, aut restitutionis promisso, literæ illa traderentur.* quod ubi factum, recessere. Et tunc Fœderatis visum, ut per suam quique provinciam, an pergendum in negotio instituto CIↃ IↃ C VII.
arbitrarentur, indictis comitiis deliberarent, mox rursum ad V I Eid. Decembres conventuri, & mandata de re præsenti allaturi. Cum in eo essent, literæ ab Imperatore allatæ, V I I Eid. Octobres scriptæ, quibus ille commemorare; *nec sumptui se, aut operæ ulli pepercisse, nec patrem etiam Maximilianum, ad componendas Belgii turbas. ideo mirari, inchoatum hoc negotium, neglecto ipso, & inconsulto; eoque rem præsentem dirigi, ut ex provinciis hisce unitis resp. aliqua libera constituatur: cum tamen nemo ignoraret, Belgium totum Romani Imperii feudum esse. quamobrem cogitandum ipsis, in re tam gravi nihil omnino decerni posse, de quo non cognoscere ipse prius deberet. quod si quicquam molirentur, ad naturam & legem feudi immutandam, id ratum esse minime posse: itaque scire se ex ipsis velle, quo res tota loco esset, & quid animi porro haberent; ut tam suum, quam Imperii sui, jus tueri possit. petere item, ne ignaro, aut non permittente ipso, porrò aliquid constituerent; neu quid etiam incœptarent, quod, ne fiat, ipsius, aut Romani Imperii interesset.* Hisce literis hoc respondent. *Admirari se magnopere, nec vel à Philippo rege, aut Archiduce, certiorem factum esse; quod si scissent, non in hanc rem commissuros quicquam fuisse. Porro meminisse satis, quoties & ante & post administratam à Mathia fratre remp. frustra ab Imperatore petiissent, ut tam graviter laborantibus adversus vim oppressionemque Hispanorum succurreretur. scire etiam, ante annos* X X V I I I *coram Imperatoris & Imperii legatis Colonia Agrippina de pace constituenda actum fuisse: sed cum interea quam vehementissime in ipsos sævire hostis non desineret; ob privilegia violata, & omne crudelitatis genus, qua Philippus contra fidem in creatione datam usus esset, secundum Belgii jura ac leges, anno* CIↃ IↃ L X X X I *coactos, si remp. salvam vellent, extrema remedia adhibere, & solenni edicto absolvere populum sacramento, quo Philippo principi dixerat. Ab eo tempore multos reges Principesque libertatem agnovisse, variosque eo nomine contractus initos. quin etiam terra marique, virtute sua & auxilio regum ac principum fœderatorum, defendenda libertati semel vindicatæ, magna alea, & impensa incredibilis, bellum gessisse. nihilominus Imperatori; & Imperii quoque Principibus,*

CIↃ IↃ CVII. *iisque Ordinibus, qui fœdus ictum deseruerant, significasse; displicere sibi magnopere calamitates, quibus Belgium, & provinciæ item finitima, vexarentur. neque quicquam magis velle, quam honestam ac certam pacem; quam tamen, nisi salvo vindicatæ libertatis edicto, fieri non posse existimabant. idque prolixis admodum verbis declarasse in literis ad Imperatorem, & Imperii Principes, datis anno* CIↃ IↃ CV. *dein anno proximo ab Archiducibus de pace ineunda agi cœptum; ac tunc conceptis quoque verbis testatos esse, non se agere cum eo posse, nisi legitimam libertatem, & tot annorum intervallo confirmatam, agnoscere paratus esset. atque ab illis secreto primum, deinde signatis etiam literis responsum esse, provincias se hasce liberas habere, nec quicquam in illas juris sibi vindicare. daturos insuper omnem operam, uti hanc libertatis suæ agnitionem rex Hispaniarum intra proximum trimestre diplomate publico ratam faciat; idque mox ita factum esse, adjunctum literarum exemplar indicare. De cætero confidere ipsos, Imperatorem, & quoscunque Imperii Principes, pro benigno in remp. suam affectu, negotium hoc totum approbaturos, & promovendo necessaria curaturos.* Desinente Novembri à rege Daniæ, ad quem Reip. causa legati, Boulenius, Simonius, & Magnus reversi, multa de propenso ejus in provincias hasce studio referentes, & legatos mox ab eo adfuturos, qui imminentem de pace tractatum consilio atque opera adjuvarent. Ii fuere, Iacobus Vlefeltius, regni consiliarius, & Ionas Charisius, Iurisconsultus, adveneruntque ineunte Decembri; &, quæ de rege suo legati paullò ante retulerant, affirmarunt. Mox ab Electore Brandenburgensi adfuit quoque Ioannes Discovius, qui mandata exponere distulit aliquandiu, dum eos, qui à Palatino destinati, præstolatur; sine quibus nihil dum agere jussus erat. XIII Kal. Ianuarias Fœderati indicto conventu, mandata quisque sua protulerunt, quæ ista erant: *uti cum Archiducum legatis, etsi minus plenis approbationis literis, de pace aut induciis tractarent; salva tamen ante omnia provinciarum libertate, quam infringi nullo modo paterentur, sive statum civilem res spectaret, sive Ecclesiam, aut Religionem.* Et diu multumque libratis consiliis cum Mauritio, Gulielmo Nassovio, & Senatu, legatisque Gallico, Britannico, & Danico, (nam Brandeburgicus, CIↃ IↃ CVII. hesilia, quæ commemoravi, jussa prætendens, negotio se abstinebat.) IX Kal. Ianuarias Archiducibus per literas indicant; *paratos esse, sub exceptione postridie Kal. Novembres facta, in qua etiam tum persisterent, cum legatis Hagam missis instaurandæ pacis negotium inchoare; quod septem octo rerum peritis commissuri essent, si certiores per literas fierent, post decimum diem vicissim ab ipsis, pari aut minore numero, mittendos alios; qui cum plena potestat[e] tam Philippi, quam ipsorum item nomine [c]um tractarent. quando autem armistii fini[s i]nstaret, considerarent, si cœpto operi insistendum videretur, an non in* VI *septimanas prorogari id expediret. quod si vellent, idem quoque sibi placere, modò ipsi, suo & Philippi nomine, ratum facerent.* Exemplaria literarum Neio & Verreickio data, postulatumque, ut ipsas Archiducibus traderent. &, si delegandos aliquos iis censerent, de numero illorum, nominibusque, & profectionis die, statim certiores facerent, quo mature expediri commeatus possit. Id dum agitur, VII Kal. Ianuarias Hagam venit ab Electore Palatino legatus, Hippolytus à Collibus, Curiæ pr[æse]s, cum cæteris Regum ac Principum legatis consilia in rem præsentem collaturus. Atque hic anni istius finis, qui Europam universam suspensam tenuit in exspectatione pacis condendæ, è qua utilitatem quam maximam sibi quæque pars captabat. Fœderati libertatem, & supremam potestatem, quam Philippus & Archiduces transscripsissent, vindicare summa ope nitebantur; quippe id maximum pacis fundamentum esse, nec bellandi, eà datà, justam deinceps causam fore. Hac spe tenebantur illi, qui in eam toto animo propendebant; potissimum, cum vix fieri posse existimarent, ut civitates, & quæcunque alia membra, post Vnionem Vltrajectinam à suo corpore avulsa essent, armis ullis recuperarent. nam ut ejus ratio aliqua haberetur, necessitatem, quæ legibus cunctis dominatur, non permittere. multo autem satius esse, si quæ reliqua illis belli alea fecisset, ea uti conservarent, & honestissima conditione, integraque libertate, communirent.

CIↃ IↃ C VII. rent. Ex parte adversa etiam Archiduces rebus suis perturbatis, subditisque bellum ulterius detrectantibus, temporis prorogatione res suas instaurare velle videbantur: quod effectu facilius existimabant, quia bellum viribus exoticis gererent. hac de causa neq; pensi quicquam habebant, quocunque modo negotium tandem inchoaretur. id sperantes, ut potentia excellebant, ita fore ut utilitas quoque major inde ad ipsos redundaret. quippe Foederatos, jam mon[illegible] [illegible] suetos, extra ipsum [illegible] ideoq; turbas habituros [illegible] re sibi, quamvis juri qui[illegible] mae potestati renuntia[illegible], nihil[illegible] [illegible]us futurū, ut postea votis potiantur. Spem hanc persuasionemque augere provinciarum urbiumque magna ubique privilegia, propter quae concordia esse certa non posset, sine supremi alicujus collegii auctoritate, ad quod rerum omnium cognitio cum plenissima potestate pertineret. quod quandoquidem, etsi per quam necessarium, ne fervente quidem bello, ac periculis urgentibus, constituere potuissent; in altâ pace, ac libertate, multo minus consensum fore: unde motus intestinos, & perturbandae reipub. occasione[illegible] Dum his judiciis con[illegible] [illegible]mantur, aeneatores, ac Archid[illegible] pridem à Foederatis missi, Hagam redeunt, literasque ab iis afferunt, quibus *sese postulatis assentiri* testabantur; *& negotium iis porro demandare, quibus hactenus credidissent, eosque Idibus Ianuariis Bruxellis discessuros esse, & Antverpiae noctem acturos, si & literae commeatus, & transvehendis illis naves ad* III *Eid. Lilloi paratae starent. De caetero ex literis Neii & Verreickii intellecturos, quibus praeterea rei summam commisissent. Ad armistitium quod attineret, id quoque in* VI *septimanas prolatum velle, & regis Hispani approbationem de eadem re promittere.* Neius e[illegible]an, & Verreickius, itidem scribere, *Ambrosium Spinolam, Ioannem Richardotum, & Ioannem Mancidiorium legatos esse, atque his utrunque se collegam datum.* Non satis placuit haec legatio Foederatis, & inutilis

CIↃ IↃ C VIII. videbatur, ad quam nemo Belgii procerum mittebatur. tandem tamen, post consilia cum legatis principum amicorum habita, admitti qualemcunque placuit. Vt vero in rebus omnibus semper venerari Deum oportet, ita, pro antiqua sua pietate, in tam arduo negotio faciendum maxime rati, in VII Eid. Ianuarias preces publicas per provincias omnes indicunt, & summo numini pro acceptis beneficiis gratias agere, ac pro felici pacis tractandae succ[illegible] vota nuncupare jubent. Post haec le[illegible], qui prono Scaldi devehi statuera[illegible], mutato per ingruens gelu consilio, terrestri se itineri accingere coacti, obviam profectis Liram usque, tuti commeatus causa, praefectis Bredano ac Bergozomano, Iustino Nassovio, & Marcello Baxio, Hagam Comitis devenere, magnifice ubique per viam excepti. Hagae cum appropinquarent, prope Risswicum perbenigne Mauritius excepit, Henrico fratre, & Gulielmo Nassovio comitatus. Ad spectaculum concurrerat ingens multitudo, avida videre hostem paullò ante patriae infestissimum pertaesum belli, ac nuntium pacis. Admirari item multi, & contra civilis prudentiae legem arbitrari, hostem, eumque exercituum ductorem, intra ipsa reip. viscera admitti, ubi inquirere plenissime posset, quis universus ejus status; quis civium sensus, aut dissensus; quod etiam robur, aut infirmitas; dein, quis animorum affectus. alii quoque, parum prudenter tam arduum negotium delegatis committi, qui mandatis astricti essent, à quibus recedere non liceret. Sed Foederati, quibus de Reip. suae statu, deque subditorum animis, atque affectu, melius constabat; nec tam facile aut eorum fidem impelli, aut in patriam communem amorem convelli posse sciebant, modum hunc optimum censuerunt. Praeterea res humanas qui attenderit, vicissitudinem hic earum manifestam animadvertet; & non sine arcana quadam ratione factum, ut in intimum Hollandiae sinum pacem delatum ultro venirent, quam olim patres nostri cum tot supplicationibus in ultimam Hispaniam frustra quaesitum ivissent. Et Foederati, quo certius ipsis res procederet, antequam illi advenirent, cum Galliae magnaeque Britanniae legatis egerant, uti cum eorum Regibus foedus aliquod iniretur,

CIƆ IƆ C VIII.

retur, si qua forte pax fieret, salva provinciarum libertate, hanc ut ipsis certam præstarent, & si quid contra ab Hispano aut Archiducibus tentaretur, id modis omnibus prohiberent. adeoque his conditionibus inter Gallum & Fœderatos conventum fuit; *ut, si, pace semel constituta, vis aliqua fieret, auxiliares decies* cIↄ *suo stipendio ille mitteret; & plures quoque, si usus foret; idque tertio quidem mense, postquam transgressori res denuntiata esset: vel statim quoque, si invasio manifesta, & auctoritate publica grassaretur. vicissim autem Fœderati quocunque bello auxiliares quinquies* cIↄ, *aut liburnicas totidem vectoribus armatas darent.* Sed cum Britanno decerni nil potuit; & impediebat partim commerciorum respectus, partim dispungenda adhuc æris alieni reliqua, quorum prius monopolii instar esset, commerciorumque libertati valde adversum: alterum majoris momenti, nec ita obiter transigendum censebatur. Ineunte Februario à Landgravio etiam Hassiæ legatus venit, Ioannes Burgius, qui heri sui erga provincias has affectum benignis admodum verbis nuntians, operam quoq; & consilium, offerrebat. Tunc Fœderatis negotium inchoare visum, missique ad Spinolam, & cæteros legatos, qui & salutem nuntiarent, & percunctarentur, *an quæ ad ipsos mandata haberent, an vero cum delegatis tantum agere vellent.* Ii autem respondere, *mandata ad ipsos nulla esse; id solum cupere, uti salutare liceret.* itaque admissi, & salute dicta, cum de inchoando negotio admonerentur, Richardotus inquit, *paratos esse, & quamprimum etiam velle.* Sic digressis deliberare Fœderati, quibus suorum instantem pacis, sive induciarum, tractatum committerent. & delecti, Gulielmus Nassovius, Frisiæ præfectus; Walravius Brederodius, Brederodæ, & alibi, dynasta; generatim provinciarum omnium nomine. speciatim vero è singulis singuli. E Gelria, Cornelins Gentius, Loenæ & Meinerswici dominus, Burggravius & Iudex Noviomagensis; ex Hollandia, Ioannes Barneveldius, Eques, Tempelæ & Roderisæ dominus, Advocatus provinciæ, magni sigilli, & Archivorum præfectus: è Zelandia, Iacobus Malerzus, item Eques, Heiesi dominus, pro Mauritio, Veriæ & Vlissingæ Marchione, primum in nobilitate Zelandica locum tenens: ex Vltrajectina diœcesi, Nicolaus Berckins, primus consiliarius; è Frisia, Gellins Hillema, curiæ Senator: è Trans-Iselania, Ioannes Slothius, Sallicii dominus, & Vollenhovæ satrapa: è Groningensi ditione, Abelns Conderfius, Elpeni, Fani, & Cantii dominus. Omnes viri & auctoritate clari, & multo rerum usu periti. Hi cum destinati essent, postridie Non. Febr. habitus primus conventus fuit, in qno exhibita utrinq; mandata, atque ita discessum. Biduo pòst conventum iterum, & causari Spinola, *non ampla satis mandata esse, quæ Fœderati attulissent, astringique eorum potestatem, præter ejusmodi negotiorum legem.* atque huic responsum, *plane nodum in scirpo quæri, neque difficultatis quicquam rem habere: quippe ordines, qui in rem præsentem essent, confirmare omnia posse. contra vero eadem sese optimo jure objecturos.* ad quæ respondere illi; *cum plenissima potestate advenisse, ejusque rei mox fidem facturos.* Tum rogati, *an veluti cum provinciis liberis agere jussi,* affirmarunt, *quemque vellent titulum permitti.* & hic cum interpellarentur, *cur Archiduces neque insignibus provinciarum fœderatarum, neque titulis abstinerent*, excusabant; *nihil hoc juri, aut libertati ipsarum detrahere. eadem Hispaniæ, Galliæ, & Britanniæ magnæ reges committere; quorum ille Hierosolymam, Navarram iste, hic denique Franciam titulis illustrandis ascriberet.* Exemtum hâc disceptatione tempus fuit, solutusque conventus, & rejectus in III Eid. tuncq; propositum, *uti juri in posterum omni in provincias fœderatas, Tencterosque, & Linganos, renuntiarent.* qua de re cum ampliarent, de petitionis hujus iniquitate multa apud legatos questi, ac sententiam Archiducum scitati, ipsis Eidibus responderunt; *accipere se conditionem, ea tamen lege, si in cæteris quoque rebus, & negotio Indiarum, convenirettur: ubi sperabant paria facturos Fœderatos, & aliquid Philippi certe regis Archiducumq; gratiæ daturos; maxime quando amici deinceps futuri essent, & Hispaniæ quoque commercia, quæ sum maximum allatura, harum provinciarum populis permittenda.* Cumque hic disceptaretur, *unum hoc regem permovisse*

CIƆ IƆ C VIII.

CIↃ IↃ CVIII. *vise inquiebant, ut tam magna ipsis offerret.* Mirari multi conditionem istam admitti, & existimare, cum tam magnifice talia promitterent, vel non præstanda ea videri, vel majus aliquid sperari, quo impetrato, minime gratuita Fœderatis libertas foret. Et è Britannia nuntii quoque afferebantur, Hobokenum, Archiducum illic legatum, dixisse regi, *in hac libertatis pronuntiatione nihil sane momenti esse. considerare Archiduces, maximas eam turbas daturam; adeoque, concessa libertate, in pace facillime se effecturos, quod negatâ tam diu in armis frustra contenderant.* XVI Kal. Martias amnestia sancita fuit, statutumque, ne pignora ulla caperentur, nisi privati æris alieni causa. item, ut libera cuivis utrinque essent commercia, & pari cum indigenis sorte, nisi quod Indias Spinola exciperet, ac totum illum tractum, obnitentibus vehementer Fœderatis, & dictitantibus, contra provinciarum ac maris libertatem id fieri. Sic in ipso statim principio satis clarum, non gratuitam Fœderatis libertatis restitutionem fore; cum sperarent adversarii hac potissimum ratione futurum, ut potentiam ipsorum deterrerent, suam augerent. Commovit ea res animos multorum, qui existimare nihil aliud agi, quàm ut libertas, tam speciose concessa, per hos quasi cuniculos subrueretur. quin Societas quoque Indica Orientalis convenire frequens, & cum Fœderatis, tum principum legatis ostendere solicite; *rem periculi plenam esse, nec tam ad ipsos, quàm ad remp. universam pertinere, ne postulata Hispani obtineant. Unice hoc pacto opes publicas sine impensa publica augeri; & tam multas naves bellicas, tormentis militibusque instructas, occupari. idque adeo unum esse, in quo cæteros fere reges principesque superarent; qui nunc ideo Fœderatorum amicitiam æstimarent, mox despecturi, simul redactos eo viderent, ut aliquando aut prodesse aut obesse non possent. Liberas hasce Belgii provincias propter situm, & incolarum etiam indolem, consistere nullo modo posse, nisi emporia sua portusque peregre advectæ naves locupletent. item quando Hispani potentia non Belgio tantum, sed Europæ quoque reliquæ gravis esset, nulla ratione magis securitatem publicam præstari posse, quam si potentiæ tam immensæ fundamenta subvertantur; quod futurum, si thesauri ejus Indici in Belgas,* CIↃIↃ CVIII. *cæterosque reges ac principes, deriventur. Objectum quidem fortassis iri; non necessaria Indiarum commercia esse, patentibus Hispaniis, quas pax decreta aperiret. sed his in promptu responsum: parum tuta illic commercia, & facile infructuosa reddi, idque experiundo satis didicisse. deinde inconsultum nimis videri, hosti reconciliato, & cui fides haberi certa nunquam queat, in potestatem tradere tam magnas opes, tam multas naves, tot tormenta bellica, tot peritos vectores, quibus pro libidine mox abutatur. curandum præterea, ne principes Indici, qui Belgarum se fidei benigne commisissent, in Hispani iterum servitutem redigantur, quod Belgarum laudem ac gloriam vehementer imminueret, & incrementum maximum afferret potentiæ Hispani, qui ingens operæ pretium putaret, si Indias ipsis de manibus eriperet: in quibus cum per opulentissimas passim oras volentibus incolis commercia exerceant, tueri ea constantissime, nec Lusitanis concedere debeant. quod si semel forte remittant, ita in posterum prospecturum, ut de restauratione frustra sint cogitaturi. Amicitiam, conversationem, & commercia, pacis esse beneficia; quæ nullis denegentur, nisi hostibus. nulla exempla exstare pacis cũ exceptione tali, quæ relegationis instar esset, & tantum in hostes, aut facinorosos, decerneretur. itaque India prohiberi, manifestam injuriam esse cum fraude conjunctam. verbis in speciem magnificis libertatem pronuntiari, re ipsa vero denegari, adeoque servitutem graviorem inferri, quam unquam sub principibus ullis passi essent. quamobrem pacem bello deteriorem tentari. dein ecqua fronte mercatoribus solertissimis, reique maritimæ peritissimis, commerciis istis interdici, aut maris usum eripi posse, quod jure gentium omnibus pateret? Everti funditus remp. totam sine hoc nervo, quo uno hactenus se potissimum sustinuisset; & tantum vires illius accidi, quantum istum. exarmari* CLXXX *naves maximas, in quibus ad novem* CIↃ *vectorum. infructuosos reddi quotannis* XLIII *milliones florenorum. Hæc qui attendat, facile certe judicaturum, callide plane agere Hispanum, qui concedat libertatem, nihil nisi nomen futuram, ac dignitatem potentiæ cassam.* Magna contentione res agitata, & tribus quatuor conventibus disceptata, animis utrinque obstinatis; donec Fœderati, non discedere à sententia certi, componendo

CIↃ IↃ C VIII. nendo dissidio tres rationes proposuerunt: uti vel commercia Indica pace indulgerent, vel Induciis permitterent, vel bellum ultra tropicum Cancri continuarent: ubi, salvo, sive pacis sive induciarum contractu, fortunam porro cuique suam & vires experiri liceret. Primam & ultimam rejecerunt; illam, quia expresso mandato prohibebantur; hanc quia principes suos pacem velle dicerent, non bellum, aut ejusmodi tractatum, qui ita pacem constitueret, ut bellum tamen non finiret. istam accepturi videbantur, si induciis desinentibus Fœderati quoq; consilium hoc omitterent. verùm id illi cum negarent, & liberam tunc cuique potestatem decernerent, nullo effectu dirremptum colloquium, communi utrinque apud legatos regum querela; cum illi dicerent, *indignas principibus suis has conditiones, quibus, vel si captivi essent, graviores imponi à victoribus non possent*: hi è contra, *ea à se flagitari, vindicata libertate, quæ ægre subjugati concederent*. Tandem cum frustra moveri hunc lapidem Hispani viderent, de induciis tractandis consentiunt. cumque *negotii universi omnia capita* Fœderati *simul proponenda* censerent, illi, *iniquum, & inauditum*, respondere: *quin neque mandatum habere, & imparatas denique esse. quosdam ex ipsis Gallicæ Britannicæque paci pertractandæ interfuisse, neque quicquam ibi tale postulatum; paratos singillatim agere, quod in ejusmodi negotiis solenne: & de collimitiis primò, de commerciis, deque restituendis bonis fisco addictis, & sic deinceps*. Hic Fœderati; *nihil iniqui postulatum hoc habere, cum ipsi eandem quoque legem sibi dicerent. non eo fieri, ut inter se fallant, aut quicquam excludant necessario tractandum, cujus addendi semper utrisque potestas foret; sed ut summatim semel sciretur, quæ universæ actionis præcipua capita essent futura*. Hic cum deliberandum statuerent, digressi mox redierunt; testatique, *liberum deinceps fore, ea addere, quæ addenda necessario viderentur*, quædam utrinque capita exhibuerunt: Fœderati plura quidem, sed simplicia, & perspicuo valde sensu. *Ut commercia utrinque in Belgio secura essent. Pignora capta remitterentur, neque alia in posterum ulla caperentur. Limites constituerentur, & loca quædam permutarentur, aut muris dejectis panderentur. Rhenoberka, & cætera castella, Rheno aut Roræ imposita, desererentur. Sententiæ, & proscriptiones, fœderis, religionis, aut belli causa, retractarentur. Dominia, res soli, actionesque principis Auriaci, heredibus restituerentur. Item bona, quæcunque fisco addicta aut ascripta in Belgio, ducatu Luxemburgico, comitatu Burgundico, & Ambarris. Naves onerariæ detentæ post IX Kal. Quint. anni* CIↃ IↃ C VII *dimitterentur; bonaque hâc de causa distracta restituerentur. Eorum quæ fiscus accepisset, aut bellum inutilia fecisset, usuræ redderentur. Dispositiones testamentariæ, odio religionis, fœderis, aut belli, in præjudicium cujusquam factæ, rescinderentur. Aes alienum, publica fœderis causa contractum, ad utrosque pertineret. Miles exoticus, qui in Philippi & Archiducum stipendio, velutì diffidentiæ fomes, auctoramento solveretur. In conscientiam nautarum, negotiatorum, cæterorumque provincialium, ne inquireretur; religioque in navibus suis libera cuique foret: neve ejus causa eæ mercesve fisco subjicerentur. Hereditates ab intestato hinc inde legitimis heredibus obvenirent. Vetera urbium privilegia, quæ ante bellum exstitissent, illæsa ubique permanerent. Si induciæ turbarentur, tum nautis, mercatoribus, institoribus, reliquisque incolis, uti salvis navibus mercibusque recedant, semestre indulgeretur. Si quid hic committeretur, id, actione integra, resarciretur. Captivi omnes sine luitione dimitterentur. Actiones civiles, non publicè alienatæ, ob præteritum bellum, sine ullâ præscriptionis exceptione integræ manerent. Quæ tractarentur, omnibus modis certa ac rata essent, atque in eam rem ut Cæsaris, ita principum Imperii, & regum quoque Galliæ, Britanniæ, & Daniæ auctoritas imploraretur. Principes, resp. civitatesque amicæ ac fœderatæ hoc tractatu comprehenderentur. Lusitani principis negotia componerentur; præsensque tractatus ratus haberetur, ac promulgaretur*. Hæc Hispani cum viderent, *numero illa multa* dicere, *ac longi temporis negotium esse*. & Richardotus ad mentionem de ære alieno, publica fœderis causa contracto, *pecuniæ penuriam* obtendebat, *& ærarium bello exhaustum*. Porro capita ipsi quoque quæ dam reponere, multo quidem pauciora, sed obscura, & multi sane argumenti: *De limitibus, bonorum restitutione, commerciis exoticis, æquanda moneta, pariandis privi-*

CIↃ IↃ C VIII. *legiis & immunitatibus Anglicanorum commerciorum, negotiis religionis, & vicinorum principum.* In his Fœderati, cæteris summatim perstrictis, cum religionis expressam mentionem, itidem ut in mandatis, animadverterent; & incertum haberent, an de restituenda majorum religione agerent, an vero de indigenarum hinc inde constituenda modestia, *uti sententiam dividerent* petierunt. *nam hoc quidem ut civilis prudentiæ scitum egregium, & imperii quoque communis firmamentum; ita illud libertatem suam palam imminuere.* Sed vero tergiversari hic Hispani, *facturos sese, cum ad caput isthoc, quod inter ultima, pervenissent.* Postquam autem tradita hæc capita, eò consilia dirigere videbantur, uti recederent aliquantisper, de Fœderatorum mente, & provincialium quoque inclinatione, quam ex multorum colloquiis didicerant, Principes suos edocturi. & manifesta res fuit, tum ex sermonibus familiarium, tum ex duobus proximis conventibus, ubi multa de commerciis Indicisque & Europæis obtestati, post longam disceptationem, formulas seorsim præscribi petierunt, in Hispaniam, & Brabantiam mittendas; ut, quid regi atque Archiducibus videretur, propius cognoscerent. eam porro in illis moderationem requirebant, ne quid animos ipsorum offenderent, aut existimationem læderent. quandoquidem autem rerum Antverpiensium minus periti essent, Martinus Faillius, & tres quatuor alii mercatores, ipsis uti permitterentur, quorum consilio in re proposita transigenda adjuvarentur. Re deliberata, ad Indiæ novennalem, & cæteram Europę negotiationem stabiliendam, pecuniariam cautionem adhibere visum fuit. itaque placuit, *ut hic Hispani aureorum quindecies centena* CIↃ, *ipsi in Hispania quinquies centena consignarent.* Id decretum mox exhibitum, & ampliare Hispani, ipsi quoque præscriptum aliquod offerentes, *de commerciis Antverpiensibus, & caterarum provinciarum ad Archiduces pertinentium.* cumque diu multumque disceptatum esset, *de libera mercium evectione & invectione, item de jure stationis*, utrinque prolata res est; & testati sunt Hispani, *nisi consulto rege suo transigi hoc negotium non posse. quando autem armistitii terminus instaret, in bimestre aliud extendendum videri.* quod CIↃ IↃ CVIII. concessum. Conventu proximo valde impugnare Hispani, quod de Indica negotiatione Fœderati proposuerant; &, *convenire se in ea nō posse*, pernegare: ac multo magis de tropico cancri mentionem nullam admittere, nimias in Hispania turbas daturam. aliam itaque rationem ipsi concipere, illam sibi maxime utilem, & quæ post novennii tempus commercium omne interverteret. quam Fœderati, etsi quidem improbarent, recipiunt tamen, ceu de ea deliberaturi. Ubi de præstanda securitate negotiorum agi cœptum est, Hispani objicere, *pecuniariam cautionem in negotiis istiusmodi inauditam sanè esse, neque admitti ab ipsis posse, vacuo per bellum ærario.* de negotiatione Europæa pauca admodum verba facere, mercatores Antverpia præstolantes, quibus commeatum impetrare impense laborabant. Fœderati, cum Indicę negotiationis modum improbari Hispanis viderent, ne negotium intercideret, quod feliciter cœptum erat, & communi omnium spe propellebatur, tempori cedere satius rati, uti huic fastidio obviam irent, serio iterum deliberarunt; &, perpenso rei momento quicquid libertate salva fieri posset, remiserunt. ubi tamen varii sensus, multis censentibus, *quicquid signate expressum non esset, damnum istud publicum fore, uti in contractibus ejusmodi usu fere venire solet. quippe qui potentiores, si qua forte obscuriora, ea pro se interpretari, ac pro sua mente omnia agere, frustra obnitentibus aliis, qui viribus impares vim pati coguntur, cum arma non habeant cum potentia aut consilio. id sua in rep. eventurum, cujus tam diversa membra; quorum aliqua, quia extra jacturam posita, odio sæpe aut invidia, aliorum injuriam libenter negligant.* De Belgica negotiatione, & cætera quoque Europæa, item actum est; detractumque, quicquid permittere res videbatur: & mercatoribus Antverpiensibus tribus quatuor decretus etiam commeatus, sed non Faillio. Cum autem Hispanis ne sic quidem satis fieret, deliberando tempus indultum est. moxque Fœderati, explorata adversæ partis sententia, ut omnia se ex æquo & bono velle testatum facerent, denuo

CIↃ IↃ CVIII. denuo rem in incudem vocant, mutantq; quicquid possunt. Interea queri multis verbis Richardotus, *nimium rigidos ipsos esse, ac negotii suscepti Spinolam seque pœnitere, in quo operam perdituri videbantur. si pertenderent, actum profecto nihil iri; & pacis componendæ gloriam, qua nil in rebus humanis excellentius, amissuros.* tum hortari, *mutarent propositum, & Hispanis aliquid concederent, quibus nisi sua approbarent, frustra futuros. omnibus modis dandum operam ad promovendum potius negotium, quam impediendum; quod rigor iste minaretur.* Hæc homo facundus, & affectus movere solers, penè cum lacrymis proferebat. nec oratio frustra fuit, impulitque animos ad majorem moderationem, maxime arbitrantibus multis, *urgeri rem præsentem debere, atq; ad finem perduci, ut pacis commoda, & libertatis pretium apparerent. satis patriæ factum esse, si à Burgundicæ domus prætensionibus liberam in pace tandem collocarent.* Moderari itaq; magis placuit, & factum hunc in modum. *Vti provincialibus, quemadmodum inter mercatores solet, ad novem induciarum annos libera in India commercia essent, in iis videlicet locis, quæ Hispano non parerent: à cæteris autem abstinerent, nisi præfectis permittentibus, aut cogente necessitate. tunc pro amicis habendos esse: idemque in locis Fœderatorum Hispanis quoque jus futurum. & citra quidem Bonæ Spei promontorium initium forent Kal. Sept. anni post secularem octavi; ultra; noni. isto novennio nil hostile quenquam ausurum. atque hanc legem non ad Hispanos tantum pertinere, aut Fœderatos; sed ad amicos quoque partium principes: quorum nomina intra triennium illi Hagæ, isti Bruxellis tractatui inserenda edere tenerentur. si quæ contra damna fierent, ea illic, ubi aut illata essent, aut qui intulissent habitarent, reparanda esse: neque hoc nomine pignora ulla capi posse. exacto septennio, Bruxellas utrique destinarent, qui rem totam benigne transigerent.* De negotiatione Belgica aliquid item propositum; *uti Archiducum & Fœderatorum subditi libere agerent utrobique, & pari jure atq; immunitate naves Antverpia aut aliunde venientes redeuntesque onera libere efferrent, aut referrent; & vectigal tantum penderent, commeatumque pariter cum subditis, sine ullo navium aut mercium discrimine, salvo tamen jure stationis vinariæ, quod ante bellum obtinuisset. in fluminibus item Hollandicis Zelandicisque commorarentur, venti aut comitatus exspectandi causa. merces quoque vel reciperent, vel exponerent, quocunque modo, & per quoscunque vellent, plane quemadmodum ante bellum qui iter facerent, cum sarcinis omnibus parem ubique immunitatem experirentur; nec deflectere ad telonia cogerentur. merces, quæ in apothecas reponerentur, aut institoribus traderentur, ob navium defectum alio tempore transportandæ, non plus oneris sustinerent, quàm quæ statim de nave in navem transferrentur. specialia beneficia, privilegia, immunitates provinciarum, urbium, pagorum, collegiorum, personarumque, quæ ante annum* CIↃ IↃ LXVI, *neq; his capitibus derogarent, sine nova confirmatione manerent. vectigalia neq; majora, neq; alibi exigerentur, quam ubi & quomodo ante metus hosce receptum. pignerationes in Hispania Belgiove antehac concessæ revocarentur, nisi denegata palam justitiâ.* Et hæc quidem ita decreta, Hispanisq; exhibita, qui acceperunt, sed cum rege communicanda; cui rei dati dies XXXVIII. & profectionem Neius suscepit postridie Kal. April. Hinc multis visum, *longi operis rem fore, & in dies plures differendam; creditumq; nihil interea actum iri, & Hispanos per ejus absentiam negotiũ ducturos, dum de regis voluntate certi essent.* Inter hæc in provincias Fœderati discedũt, Batavorũq; comitia dirimuntur. & increbescere rumor cœpit, venisse ab Hispania literas, quibus Philippus nuntiaret, *provincialibus hisce Indiâ se, & toto illo tractu, interdictũ velle; item, instauratam hic religionem majorum; quæ nisi obtineret, irrita omnia habere, & tractatum inceptum abrumpere.* Hac de re turbari multi, & *de summa rep. agi* existimare; *cujus maximum periculum esset, antiquum cultum in templa revocare, & commerciis Indicis cedere.* pro quibus varia inter prudentes arbitria, & tuendis multa argumenta. Tam dubio statu Fœderati de Britannico fœdere satagunt, quo res suas confirmarent, si pace aliquando constituta fidem fallere Hispanus vellet. jamque rationes subductæ erant, ac liquebat reliquum æris alieni, ingens hactenus negotii ejus impedimentum, videbaturque sanciri posse. Quanquam autem jam Neins in Hispaniam venisset, regemq; IX Kal. Majas convenisset, nihildum tamen referebatur; & XXXVIII

CIↃ IↃ CVIII. diebus profectioni destinatis alii totidem additi fuerunt, prætendentibus maxime Hispanis *morbum Neii, tum Lermæi ab aula absentiam, & regis in promovendo filio occupationes.* Interim conventum iterum fuit, propositumque ab Hispanis, *uti commeatus abdicarentur, ad pristinam formam vectigalia reducerentur, Brabantiaque & Flandria restituerentur; se pro hisce Lingam, Salios, & Grollam reddituros.* Sed respondere Fœderati, in ipso principio cautum utrinque; VTI POSSIDERENT, ITA POSSESSVROS ESSE. *hio contra iri. præterea iniqua postulari, & pro plurimis munitissimisque urbibus ac locis, quæ obsidionem quàm longissimam sustinere singula possent, attegias tantum tres promitti, quas XXVI diebus expugnassent. nil profuturum libertatis titulum, si firmissimis urbibus propugnaculisque priventur, & commeatus intermittantur, qui ad reip. defensionem necessario pertinerent.* Summa utrinque contentione res agitata, & disertis verbis dicere Fœderati; *nullo se modo acquiescere postulatis posse. interesse reip. suæ, ut tam insigniter semel munitam porro tueantur. commeatus quoque ne abdicarentur, per rei maritimæ collegia non licere, quæ constare aliter non possent.* Contra obniti Hispani, *eam omninò Principibus suis mentem esse, uti suprema in hæc loca juris dictio hoc tractatu ipsis cederet: &, avertendæ fraudis suspitioni, placere, ut jus præsidii iis locis in proximos aliquot annos habeant, ad reip. securitatem. atque hoc magni beneficii instar esse, quod tam benigne Belgium suum cum Fœderatis partirentur, dum ea iis loca permitterent, quæ munitissima bello præterito experti essent. quod vero ad commeatus attineret, omnino hos intermissos velle; quippe pacis non belli auctores esse, ac proinde abominari, quæcunque nomina bello inventa ingratam semper ejus memoriam repræsentarent: neque item graviora commerciorum onera tolerare posse, quàm quæ fuissent ante annum* CIↃ IↃ LXVI. Dum hæc disceptantur non uno conventu, nullus adhuc de Neio nuntius; & elabi tempus, cum indignatione populi, cui interea quæstus exiguus præ quam bello. itaque Fœderati statuunt, *ut armistitium, quod Majo mense terminari, in anni finem prorogaretur; Belgicorumque commerciorum ratio propius expenderetur; & bonorum fiscalium venditorum ac non venditorum restitutio dis-* *tingueretur.* Prius illud detrectare sane CIↃ IↃ C VII. multi; *quippe enervari militem tam longâ armorum desuetudine, eludi libertatis vindicias, &, si per hanc occasionem copiæ aliquot exauctorentur, exarmari temere provincias, quæ ad armistitii confirmationem nihil haberent præter sola promissa Archiducum, eorumve, qui in regis sui gratiam, ubi usus foret, fidem fallere non vererentur. porro impares bello instaurando reddi, multo magis paci condendæ, cujus arbitrium fere penes potentiores.* Nihilominus indicto conventu in XIII Kal. Iunias, quæ commemoravi placita Hispanis proponunt: iiq; capita aliquammulta videntes, *plurium dierum opus esse* inquiebant; sed armistitii prolationem admittebant. cum testari Fœderati, *res suas hanc incertitudinem minime ferre; ac decernendum semel tandem ante finem Iulii esse. nisi fieret, negotium omne intermissuros: nec diutius passuros, ut patientia sua ipsi pro libidine abutantur.* Interim ob prolata arma gaudere maximopere Hispani, qui ad bellum imparati, ne pridem parta rursum amitterent, tueri ea cunctando quærebant; exspectantes dum, advecto ex India auro, ipsi vires recuperarent; Belgæ autem, flaccescente indies quæstu, publice pariter ac privatim exhaurirentur. Et jam nonnulla de pace desperatio erat, quam auxit aliquantum Verreickii discessus, qui *proposita pridem capita cum Archiducibus communicanda* inquiebat, *ideoque Bruxellas proficisci debere, brevi rediturum.* Suspecta hæc profectio fuit, & quæsitus causæ prætextus credebatur. rediit tamen, ut promiserat, ineunte Iunio. Inde in conventu, cum de limitibus ageretur, dixerunt Hispani; *velle sese, ut Fœderatis in ea, quæ in Brabantia Flandriaque oppida tenerent, jus summum esset, ipsi in subjectum territorium haberent; & vicissim in Linganos, Salios, Trans-Isselanos, Zutphanienseisque pari modo supremæ potestatis ratio commutaretur.* Mox cum de bonis fisci mentio fieret, *reddi omnia utrinque* cupiebant, *nec minus clericis, quàm qui extra clerum essent. eaque in re quod hominibus privatis jus foret, idem concedi Archiducibus, quibus dominia sua restitui oporteret, libere per quoscunque præfectos administranda. ipsos quidem jus supremum in unitas Belgii provincias permisisse, sed dominia, ac patrimonia, non donasse.* Hic Fœde-

CIↃ IↃ CVIII. Fœderati; *manifesta sibi ipsorum consilia, quæ eo tenderent, ut in summam egestatem provincias involverent; ac desertas urbes redderent. quippe cives, qui plerunque bona sua in subjectis agris habeant, ut frui iis commode liceat, facile nundinis, & id genus beneficiis, eo pertrahi: atq; ita ipsas quæstu privatas necessario desolari. porro supremam potestatem & dominia distinguere velle, hoc vero esse reip. majestatem prostituere; quod, nisi extrema passi, non solerent.* Cum Hispani animadverterent, tam cordate dignitatem suam tueri Fœderatos, ut remittere aliquid viderentur, à territorii jure, quod salvum sibi volebant, nihil recedentes, alterum de dominiis caput distinctione mitigarunt. *& vetera quidem cum supremo jure permittere, nova autem restitui velle. ea vero esse, quæcunque ad duces, comites, dynastasque Belgii speciali aliquo titulo pertinere constaret*; quæ singillatim recensere detrectabant, mox facturi, cum de singulorum jure differtare instituerent. Sed id Fœderatis improbatum, existimantibus, *in re tam magni momenti clare omnia ac perspicue proponenda.* Cum discedere à sententia Hispani nollent, & Fœderati constanter urgerent, pluribus colloquiis nihil aliud plane actum, quam de cæteris capitibus quæ sententia partium esset ut inquirerent. ac deprehensa Hispanorum in multis tergiversatione, testabantur Fœderati, *non se circumduci amplius velle: aliquid proximo Iulio statuendum, proinde bona fide exponerent, an principes suos aliquid in hoc negotio decerni velle censerent.* idque cum illi affirmarent, multi præterea sermones fuerunt, maxime de exauctorando milite extraneo; in quo cum legem nullam neque accipere ipsi, neque Fœderatis quoq; præscribere velle dicerent, & responderetur, cæteris transactis non hoc nimis urgendum fore, à colloquio discessum est. moxque affuit Verreickius, confestim Bruxellas proficiscendum sibi inquiens, ut cursori Hispanico quædam aurei velleris, cujus ordini ipse ab actis, cimelia traderet, quæ rex poscere ad festi celebritatem ornandam, quo ordinis ejus principem constituere filium, & regnorũ suorum heredem pronuntiare decreverat. Suspicione laboravit profectio, & non pauci admirari, quæ res Philippum ætate viridi, ac liberis quærendis maxime idonea, in cogitationem eam adduceret, tam certa in filio majori successione. adeoque auxit suspicionem æque inexspectatus Ianini discessus, licet antea item tentatus, qui regis sui jussa obtendens, serio Fœderatos admonebat, *uti remp. salvam præstarent, fœdusque Britannicum accurarent, nec pacem ullo modo negligerent, si honestam eam, ac certam, obtinere possent.* In Frisiâ turbatum paullulum supra diximus, mandatumq; Ennoni à Fœderatis, ut præsidio Embdano florenorum quadraginta cIↃ expediret, naves præterea in Hispania per vim detentas relaxari curaret. Ad pecuniam quod attinet, ea soluta. De cætero ipse Hagam instituto itinere, ubi Delphos pervenisset, occupati Hispanico negotio Fœderati, *alienum tempus esse* nuntiant, *nec rebus ejus vacare posse.* effectum tamen per Winwodum, ut Hagam Embdani evocarentur; quod illos perculit. ideoque convocati cives sacramento inter se dicunt, *à tractatu Hagiensi haud recessuros, nec pro domino Ennonem unquam agnituros, nisi damna illata sarciret, & bonum deinceps Principem ageret.* Hujus sacramenti sui certiores Fœderatos faciunt, iterumque ad causam dicendam Enno admitti petiit: sed fratris Gustavi morte impeditus, Frantzium ac Wiardam oratores mittit. Ianini discessus multorum animos varie habuit, maxime cum nuntiaretur advenisse in Gallias Petrus Toletanus, quem magna conaturum multi prædicabant. Interim VIII Kal. Iulias ubi conventum iterum esset, actum est *de urbium, territoriorum, ac collegiorum privilegiis; item de limitibus, utque mari, ad securitatem utriusque partis, bellicæ naves ad tertium usque milliare ostiis alterius portubusque abstinerent; terra vero ad mille decempedas nulla in finibus castella excitarentur. in Brabantia & Flandria oppidis magistratus à Fœderatis per decennium proximum constituerentur, salvo tamen jure dominorum, ad quos ea pertinerent? pax autem si qua sanciretur, à quatuor præsulibus, totidemq; baronibus, ac magnis urbibus, quæ de ea acta essent, subscriberentur; atque universi ad asserendam juramento sese obstringerent. si quid contra tentaretur, trimestre utrinque instauranda concederetur.* Quin etiam incolarum commodis consultum cupiunt, *utque*

CIↃ IↃ CVIII. *rebus ordinandis, pace rupta, semestre haberent.* Sed hæc omnia proposita tantum, non decreta, colloquiumque ad Kal. Iulias rejectum. tunc de negotio religionis disceptatum, & modestia utrobique indicenda: postulatumque, *uti Fœderatorum subditis idem in Hispaniis juris esset, ceteroq; Belgio, quod Britannni, pace per Comitem stabuli Castellanum constituta, obtinuissent.* Sed hic qnoque nil effectum, excusantibus Hispanis, *jussa sibi exspectanda, mox per Neium afferenda.* Momentum habere res hæc visa Fœderatis, reputantibus insuper quæ Peckius, Archiducum in Galliis legatus, ad regem & Suillium verba fecisset; *nunquam Hispano id animi fuisse, ut Fœderatis jus supremum transcriberet. ea tantum fine factum, ut ad colloquium invitaret, & imaginaria libertatis gratia paci viam sterneret. ac quamvis jus suum suspendi ad tempus aliquod per inducias permisisset, non alia tamen lege permissurum quicquam fuisse, quàm integro Indiarum commercio, & restituto per Belgium universum pristino sacrorum cultu. Satis provinciarum statum per legatos didicisse, & , pace an bello, facile superiorem fore ? laborantibus ipsis ærarii inopia, dissidio intestino, & principum, vicinorum offensa.* Hæc ex Arsenii, sui illic legati, literis intellexerant Fœderati, cui Villaregius quoque dixerat; per Italiam, Hispaniam, Galliasque passim jactitare Hispanos, *multa se etiam supra spem tractatu isto consecutos. tum Petrum Toletanum adventare, ex Hispaniæ magnatibus unum, omnibus modis annisurum, ut, confirmata inter Galliam & Hispaniam amicitiâ, animum regis ab ipsis divertat; eamque rem Pontificem quoque, & Iesuitas, adjutare.* Eadem Cæsari in Germania exposuisse legatum Hispanicum Brederodius nuutiabat. Sic Fœderati, quæ Hispanorũ in tractatu isto pacis consilia essent, undiqne discunt. & dum de longa Neii absentia solliciti cogitationem suspendunt, Toletanum Lntetiam advenisse intelligunt, neqne Neium, qnem exspectarant, comitem habere. igitur majore cura incumbunt, & ante desinentem Iulinm finem negotio imponere satagunt. sed testari iterum Hispani; *ejusmodi cunctationes aulæ suæ proprias esse: nec tam cito expediri eum posse. quamobrem prorogaretur tempus, & sex aliæ septimanæ extremo Iulio adderentur.* Factum id à Fœderatis, ut fidem suam, sinceritatem, ac patientiam omnibus manifestam facerent; quamvis rediturum esse ipse Spinola vix speraret, multa regi, Archiducibus, sibique falso persuasisse hominem dictitans. Fregit longa hæc absentia patientiam legati Danici: qui, cum neque à Fœderatis, neque ab Hispanis induci ullis rationibns se ad manendum pateretur, imposturam stomachatus, Kal. ipsis Augusti discessit. Iam in Gallia Toletanus mandata exposuerat, & Ianinum rex remisit, qui legationis causam Fœderatis declararet. *neq; enim aliud agitari, quam ut cœptum pacis negotium perturbaret; sed ab ista cogitatione valde se alienum esse; ac testatum, pacem Belgii inter primas curas habere. quamobrem lentum hactenus negotium maturarent, & vel qualemcunque tandem finem imponerent.* Ea de causa in XIII Kal. Septembres conventum indicunt, & *de religione maximè, commerciorumque libertate, ac limitibus, ceterisque precipuis capitibus*, definiri aliquid postulant. Respondere antem Hispani, *etiam sibi id mandatum; & Regi atque Archiducibus placere, uti in provincias unitas jus supremum penes Fœderatos maneat, dum modo ipsi veterem sacrorum cultum restituant, & India utraque in posterum abstineant. de ceteris convenienter responsum arbitrari.* cumq; in sententia perseverarent, dirempto conventu, reque inter Fœderatos, Mauritium, Senatum, principumque legatos deliberata, abrumpere tractatum irrito hactenus conatu placuit. itaque ad X Kal. Sept. Hispanis edicunt; *damnosa toties, vivo adhuc Philippo II, de pace colloquia effecisse, ut plus XXV annis, etsi mox Philippo ipso offerente, ejusque legatis, intercedente etiam Cæsare, aliisque Europæ potentissimis Regibus ac Principibus, accepta ante damna metuentes, nullam pacis mentionem admittere vellent. itaq; mense Ianuario anni præteriti Archiducibus respondisse, quod pridem Cæsari: neque honestam, neque certam pacem iniri cum iis posse, qui libertatem jure vindicatam, assertam armis, auctoritate confirmatam, imminutum palam irent. Abominari porro quæcunque ea causa ærumnæ Belgium afflixissent, & deinceps afflicturæ viderentur. Non se ullius mali auctores; culpam penes illos esse, qui, nullo juris divini aut humani respectu, oppressos ipsos omnino cuperent.*

CIↃ IↃ C VIII.

cIɔ Iɔ C VIII. *rent. Postea promisisse Archiduces, salvam libertatem fore; nec juris aliquid prætensum iri, quo vel pax inviolabilis, vel induciæ longi temporis fieri possent. Cumque initio concessum esset per inducias* VNVMQVEMQVE, VT POSSIDERET, ITA POSSESSVRVM ESSE: *pace vero, quicquid præterea pacisci possent; de commerciis vero Indicis, cum constanter cedere iis recusarent, rem Archiduces mutasse, pronunciasseque: sive pace, sive induciis, eodem omnes jure usuros; nisi communi consensu loca quædam permutanda viderentur, nulla Indiarum exceptione. atque ita, fundandæ paci, inhibita arma, astrictamque vim militarem; idque ratum ternis literis Philippum ipsum habuisse. insuper exposuisse sese, facile sibi, veluti liberarum provinciarum dominis, Dei, Principumque fœderatorum auxilio, remp. suam ordinare, & providere, ne quid detrimenti capiat. atque hic primas religionis partes esse, in qua innovari quicquam proximo tractatu præter pacta permissuri nunquam essent.* Deinde summatim totius negotii perstricto progressu, ac fraude ostensa, per quam simplicitati suæ rectæque fidei illusissent, ceu læsa per subdolam cunctationem patientia, palam edicunt; *non ultra tricandum videri. sese quidem optimâ fide cuncta egisse; & ad pertractandum negotium animum pacis perquam cupidum attulisse. contra tam præclaræ voluntati suæ ipsos hactenus defuisse, qui nihil minus quàm pacem animo agitarent: idque per summam conditionum propositarum iniquitatem exploratum satis esse. Quapropter decrevisse, ne in posterum patientiam prostituerent, artes suas sibi haberent; ipsos tutius libertatem in armis asserturos esse, quam callide illi per pacem evertere conarentur.* Ingratum Hispanis hoc edictum, deq; præcipiti ejus rigore apud cęteros legatos ubi multa questi essent, ii VI Kal. Septembr. in consessu Fœderatorum declarare; *omnia se, ut jussi erant, etsi frustra, Belgio tranquillando tentasse. Porro in mandatis habere, si pax forte non succederet, tum de induciis, bello longe utilioribus, uti sedulo laborarent. quamobrem monitos ipsos velle, ne hoc consiliū aspernarentur, si iisdem conditionibus impetrare eas possent, quibus pacem statuissent. Vereri se quidem, nihilo faciliores etiam hic Hispanos fore; veruntamen effectum iri, ut & ipsi arma justius resumant, & opera in conciliandis à principibus suis posita clarius tantò elucescat. itaque expenderent, quæ in commune consuluissent; & inducias admitterent, haud minus pace profuturas.* cIɔ Iɔ C VIII. *deinde, aliquid etiam amicitiæ eorum darent, quorum intererat remp. ipsos quam maxime florentem habere.* Sic digressi Hispanos accedunt, eadem illis quoque suasuri. Vtrinq; tempus deliberando postulatum, mox responsum à Fœderatis: *placere consilium, & de induciis agere paratos, dum caveretur, finitis iis nihilominus libertatem salvam fore; aliâ conditione nunquam acturos.* Ab Hispanis vero exceptum; *non id sibi mandati esse, itaque Bruxellas misisse, & responsum intra quartum diem fore.* eo allato mox exponunt; *non placere regi, aut Archiducibus, ut in induciis constituendis libertatis titulus concederetur, nedum religionis avitæ, aut Indiarum, restitutio negligeretur. misisse tamen in Hispaniam Archiduces, uti sententiam regis explorarent, de qua ante desinentem Septembrem certiores esse possent; idque tempus exspectare ipsos velle, si Fœderati moram tantillam indulgerent. quin, si mallent, Archiducum nomine septennales inducias statuere paratos, veluti præsentis armistitii continuationem; quo cum plena libertatis assertione semel decreto, ejus mentionem repeti nil necesse: quam si urgerent, alienis Hispanorum animis, negotium difficillimum fore. quod vero ad commercia Indica pariter atque Hispanica attineret, Archiduces promitterent, operam se daturos esse, ut ad præscriptum induciarum tempus decreta de iis rata Hispanus haberet, de cæteris capitibus rationi consentanea statuerent, si bimestre tantum concederetur percunctando, an commercio Indiarum Fœderati per indulgentiam regis, an vero per vim atque arma usuri essent. quod si audire propositum hoc nollent, tum pro ipsis intercederent, uti ad extremum Septembrem manere liceret.* Legati cum prius obtineri posse desperarent, posterius petierunt. idque concessum satis gravate, testantibus Fœderatis, *maluisse se, uti Bruxellas profecti Hispani jussa illic regis sui exspectarent. sed in regum principumque confœderatorum gratiam passuros, ut ad proximas Kalend. Octobres Hagæ subsistant. hanc supremam tempestatem fore, neque ulterius moræ spatium impetratum ullum iri. Frustra esse, qui circumducere ipsos vellent; satis exploratum habere, fraudes meras agitari. speciosis initio promissis adductos, ut aures animosq; ad pacem inclinarent: nunc nil minus cogitari. pacem in inducias, illam*

in ar-

CIↃ IↃ C VIII. *in armiſtitii prorogationem commutari, nulla libertatis mentione, in qua ſumma rei verteretur. nollent certe exiſtimare, aut prudentiam ipſis deeſſe ad deprehendenda tam callida conſilia, aut animum ad recipienda arma; quæ ut ægre ſumpſerant, ita niſi cum laude & gloria eſſent poſituri.* Indignari etiam Mauritius, qui etſi amantiſſimus pacis, animum tamen ab hoc tractatu alienum ſemper habuit, quia diſſidium inteſtinum, & alia quædam mala metueret, ceu negligentioribus armorum, & defenſionis ſuæ, omnibus deinceps futuris. Præterea dolum verebatur, evidenter aliquo modo hac cunctatione proditum. quamobrem datis ad urbes ſingulas literis ſerio omnes ad fortitudinem ac conſtantiam exhortari: *nunc enim illud tempus eſſe, cum deſeri reſp. non deberet. neque iis auſcultandum, qui inducias aut tam utiles prædicabant, ut contemni non deberent; aut ita neceſſitatem publicam exaggerabant, ut fere defenſionem omnem ſuperaret. Satis adhuc virium reſtare, neque indecore cum hoſte propterea paciſcendum, ad provinciarum perniciem, quæ quavis neceſſitate gravius ſit afflictura. proinde patres ſuos imitarentur, qui vel in majora pericula olim adducti, nunquam tamen conſilia hujuſmodi admittere voluiſſent. Vindicias quoq; libertatis conſiderarent, quæ ne dubiis verborum latebris eluderentur, providerent. ſumma hic claritate opus eſſe, nec diſceptari ab hoſte debere, ſi ſine dolo agere cenſeri vellet.* Interim mandata Hiſpani ab Archiducibus nova accipiunt, tentantque per Richardotum legatorum animos, inquientes; *juſſiſſe Archiduces cum Fœderatis, veluti nullius juri obnoxiis, inducias ſeptennales fieri, liberis per Europam totam commerciis, & ſalva utrinque partium poſſeſſione; ſperare etiam, approbaturum id Philippum, etſi mandata ab eo nulla.* Sed ubi libertatem commerciorum etiam extra Europam, & per utranque Indiam, cum plena juris cujuſcunque renunciatione urgerent legati, cæteroquin Fœderatorum perſuadendorum ſpem nullam eſſe, iique hoc mandati datum ſibi negarent, edixerunt, ne quid amplius ſperarent, vanum cæterum conatum fore, neque permoveri à ſe Fœderatos poſſe. quo intellecto, colloquium apud Verreickium habent, & diſceſſum ſtatuunt. Itaque ſalutato prius Mauritio, & legatis, pridie Kal. Octobres Fœderatos quoq; adeunt, ibiq; CIↃ IↃ C VIII. Archiducum ſinceritatem, & propenſam ad pacis negotium voluntatem, magnopere extollere Richardotus, Fœderatorum contra abruptum rigorem & duritiam accuſare, hortarique: *bene rem perpenderent, & oblata recte conſiderarent, neque ita temere rejicerent, multis mox precibus impetranda. præcipitis conſilii certam ſemper pœnitentiam eſſe. deinde, ſi redintegrando bello cauſam præberent, rationes iis reddendas tot imminentium ærumnarum.* Contra objicere Fœderati; *optima fide omnia egiſſe, & pro vetere gentis ſuæ ſimplicitate. ipſos potius in culpa eſſe, qui præſtare libertatem, initio verbis tam ſpecioſis oblatam, nollent; ſine qua admiſſi nunquam fuiſſent.* Hic interloqui etiam Spinola, & poſt pauca ejus verba, de ſuo quoque erga pacem publicam affectu, dicta utrinque ſalute, diſceſſum eſt. Sane invitis Hiſpanis hoc fuit, petierantque à legatis, ut ſuo nomine decem tantum dierum moram impetrarent; eamque ad rem etiam in Gallia apud Regem Toletani operâ uſi erant, ſed nullo ſucceſſu. Iraque eo ipſo die, apud Mauritium pranſi, poſt meridiem diſcedunt, relicto à Richardoto mandatorum, quæ ab Archiducibus habebat, exemplari; quod conſulto, an imprudenter factum, varia conjectura erat. Interim vero dum ita ab armis ceſſabatur, militi tamen inter ſe graſſari licuit. atque ita Sidleniſcius, Graviæ præfectus, dum prono Moſa Vornam devehitur, captus Silvam ducis abducitur. Wernerus Boſius, militaris ſenatus præſes, Geldermalſa è convivio domũ rediens, per viam oppreſſus, cum accipere vincula nollet, vitam dedit, vir belli peritus, animoque promptus ac manu. Adolphus Naſſovius, è Lutzenburgenſi agro revertens, & Rhenobercam prætergreſſus, ſalutato militari more præſidio, dum in propinquo pago noctem agit, periculi ſecurus, inopinatò opprimitur; & fortiter magis quàm feliciter pugnans, ſibi mortem non ingloriam, ſuis victoriam acquiſivit. Quamvis autem jam diſceſſu Hiſpanorum ſpes de pace univerſa concidiſſe videbatur, non deſtiterunt tamen Galliæ ac Britanniæ legati; &, quando de pace irrita conſilia omnia eſſent, inducias ſuaſerunt. Cumq; pericu-

CIↃ IↃ CVIII. periculosas eas Fœderati existimarent, scrupulum eximere Ianinus satagit, & diffidentiæ justissimas causas opponentibus respondit, *quod si fidem Hispani fallerent, velle ac posse regem suum quemlibet cum ipsis tractatum intre, ac remp. salvam præstare.* quin per literas ipse rex suadere enixe, *ut inducias ne rejicerent, quas pacisci salva libertate possent.* Idem etiam Britannus facere; interminari quoque visus, *nisi consilio parerent, auxilia deinceps nulla illic habituros.* Mirari multi vehementiam, quippe *pacem non tam serio agitatam, in qua tamen plus securitatis esset. ea enim semel constituta, sine nova aliqua offensa, aut violata etiam fide, bellum instaurari non posse; quæ res indignationem animis populi diffidentiamque afferret. contra in induciis fieri, quibus finitis sine probro, aut calumnia, arma recipere permissum esset. tum in integro omne jus, ceu nunquam abdicatum, esse. insuper metuendum etiam, ne recte exactis, populus fidem ab Hispanis servari expertus, animum ad illos inclinaret, & excussum semel jugum facilius reciperet.* Sed hæc dimovere legatos à proposito non potuerunt, eoque res ab iis perducta, ut de induciis ad XII annos statuendis, secundum XV illa capita, quæ exhibuerant, porro ageretur. prolatoque armistitio negotium iis, quibus antea, demandatur: idque X Kal. Ianuar. inchoatum, spondentibus legatis, *curaturos reges suos, uti effectum pacta haberent.* Hac de de causa Mancicidorius iter in Hispaniam fecerat, & reversus à Philippo mandatum attulit, *ne induciæ longæ fierent; tantum ut hactenus armistitium proferretur, & commercia in Hispania libera essent: extra Europam atque in mari mediterraneo, arma porro grassarentur.* Ea res Zelandis placuit, sed non aliis. & dissidium ingens erat, adeo nonnullis ad pacem aut inducias pronis, quasi extra illas salvam remp. habituri non fuissent. Huc accedere, quod *duodecennes inducias provincialium omnium animis tantum pacis atque amicitiæ mutuæ studium imposituras* existimarent, *ut ad arma resumenda adduci in posterum nunquam possent.* Aliis graviore periculo laborari videbatur. quippe *Archiducibus facile auctoritatem per præsidia vindicare, & obedientiam subditis suis extorquere; quandoquidem ex eorum nutu & voluntate Ordines provinciarum penderent: at Fœderatis metuendum, ne constantia populi labefactaretur,* CIↃ IↃ CVIII. *aut dividerentur animi: quod facile sane eventurum in Gelria, Trans-Isselania, & ditione Groningana, ubi per vim imperata arma, & penes nobilitatem maxima potestas; quæ agris tutandis, in quibus fere omnes eorum facultates, & periculo evitando, partes mutatura.* Huc accedebat provinciarum in pecunia deinceps conferenda discordia; & in maximum sane discrimen Resp. adducta videbatur: neque dissidium duntaxat animorum erat, sed ira quoque, & exasperatio, gravissimi semper mali irritamenta. jamq; Archiduces id quod optaverant consecutos existimare aliquis poterat, fracta illa antiqua concordia: & actum fortassis de Rep. tota erat, nisi ejus Fortuna, conciliatis iterum animis, jam nutantem sustinuisset. quamobrem consensus communis fuit, *affectus privatos publicæ utilitati donare, & conditionibus æquis animum ad inducias vertere.* Brabantiæ etiam, Flandriæque, ac cæterarum provinciarum Hispanicarum Ordines, Archiducibus repræsentabant, *maximam belli calamitatem, militum non soluto stipendio intolerandam plane licentiam. dandam fessis ærumnarum aliquam quietem, & respirandi tempus. satis hactenus grassata arma, & conculcatas leges esse: illis modum tandem statui, his decus suum reddi oportere. præterea, finire tot annorum miseriam, seculi totius beneficium, & immortalem principum gloriam esse, quam trophæa nulla æquarent.* Hoc rerum statu Germaniæ principum legati discedunt, ceu pacem jussi, non inducias adjuvare. Circa hoc tempus in Britanniam appulit, à Philippo missus, Ferrandus Gironus, eques Melitensis, qui de opera Belgicæ pacis negotio impensa magnas regi gratias ageret; quod in Gallia Toletano quoque mandatum. Interim sedulo laborari ad conciliandas partes, & legatis suis mandare Fœderati, proposita capita ut refingerent, viderentque, si quid in verbis sine reip. fraude mutari posset: ut Antverpiam profecturi legati regum eventum denuo tentarent, & explorarent, an vel isthoc modo ad rem ex æquo & bono tractandam permoveri se Archiduces paterentur. Ac post multam disceptationem profecti illi quinto Eid. Februarias Antverpiam venerunt, ubi collo-